

Službeni list

Europske unije

L 317

Hrvatsko izdanje

Zakonodavstvo

Godište 60.

1. prosinca 2017.

Sadržaj

II. Nezakonodavni akti

ODLUKE

- ★ Odluka Komisije (EU) 2017/2111 od 5. srpnja 2016. o osnivanju i kapitalizaciji društva Airport Handling S.p.A. SA.21420 (2014/C) (ex 2014/NN) koje je poduzela Italija (priopćeno pod brojem dokumenta C(2016) 4103) (Vjerodostojan je samo tekst na talijanskom jeziku)⁽¹⁾ 1
- ★ Odluka Komisije (EU) 2017/2112 od 6. ožujka 2017. o mjeri/programu potpore/državnoj potpori SA.38454 – 2015/C (ex 2015/N) koju Mađarska planira provesti za potporu izgradnji dva nova nuklearna reaktora u nuklearnoj elektrani Paks II (priopćeno pod brojem dokumenta C (2017) 1486) (Vjerodostojan je samo tekst na engleskom jeziku)⁽¹⁾ 45
- ★ Delegirana odluka Komisije (EU) 2017/2113 od 11. rujna 2017. o izmjeni Priloga V. Direktivi 2005/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s dokazima o formalnoj osposobljenosti i nazivima tečajeva osposobljavanja (priopćeno pod brojem dokumenta C(2017) 6054)⁽¹⁾ 119

⁽¹⁾ Tekst značajan za EGP.

HR

Akti čiji su naslovi tiskani običnim slovima su oni koji se odnose na svakodnevno upravljanje poljoprivrednim pitanjima, a općenito vrijede ograničeno razdoblje.

Naslovi svih drugih akata tiskani su masnim slovima, a prethodi im zvjezdica.

II.

(Nezakonodavni akti)

ODLUKE

ODLUKA KOMISIJE (EU) 2017/2111

od 5. srpnja 2016.

o osnivanju i kapitalizaciji društva Airport Handling S.p.A. SA.21420 (2014/C) (ex 2014/NN) koje je poduzela Italija

(priopćeno pod brojem dokumenta C(2016) 4103)

(Vjerodostojan je samo tekst na talijanskom jeziku)

(Tekst značajan za EGP)

EUROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 108. stavak 2. prvi podstavak,

uzimajući u obzir Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru, a posebno njegov članak 62. stavak 1. točku (a),

nakon što je pozvala zainteresirane strane da dostave svoje primjedbe u skladu s prethodno navedenim odredbama⁽¹⁾ i uzimajući u obzir njihove primjedbe,

budući da:

1. POSTUPAK

- (1) Nakon što je zaprimila pritužbu Komisija je 23. lipnja 2010. talijanska tijela obavijestila o svojoj odluci o pokretanju službenog istražnog postupka u skladu s člankom 108. stavkom 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije („Ugovor“), u vezi s dokapitalizacijama koje je između 2002. i 2010. provela SEA S.p.A. (dalje u tekstu „SEA“), upravitelj zračnih luka Milano Malpensa i Milano Linate u državnom vlasništvu, u pogledu svojeg društva kćeri SEA Handling S.p.A. (dalje u tekstu „SEAH“), pružatelja zemaljskih usluga u tim zračnim lukama.
- (2) Tijekom tog razdoblja SEA je gotovo u potpunosti bila u vlasništvu javnih tijela, odnosno općine Milano (84,56 %) i pokrajine Milano (14,56 %) te manjih dioničara (0,88 %). U prosincu 2011. 29,75 % kapitala društva SEA prodano je privatnom fondu F2i (*Fondi italiani per le infrastrutture*). Krajem 2012. F2i je povećao svoj udjel u društvu SEA na 44,31 %. U trenutku zatvaranja službenog istražnog postupka ovom Odlukom SEA je u 54,81-postotnom vlasništvu općine Milano, 44,31-postotnom vlasništvu fonda F2i i 0,88-postotnom vlasništvu drugih dioničara.
- (3) Komisija je 19. prosinca 2012. donijela odluku C(2012) 9448, ispravljenu odlukom C(2013)1668 od 22. ožujka 2013. (dalje u tekstu „odluka o povratu“), o potpori koju je SEA dodijelila svojem društvu kćeri SEAH u razdoblju 2002.–2010. Komisija je zaključila da sve dokapitalizacije koje je SEA provela u korist svojeg društva kćeri čine nezakonitu državnu potporu. Komisija je zaključila i da se, iako bi se SEAH mogao smatrati poduzetnikom u poteškoćama, te dokapitalizacije ne mogu proglasiti spojivima s unutarnjim tržištem u skladu sa Smjernicama EU-a o državnim potporama za sanaciju i restrukturiranje poduzeća u teškoćama⁽²⁾.

⁽¹⁾ SL C 44, 6.2.2015., str. 30.

⁽²⁾ SL C 249, 31.7.2014., str. 1.

- (4) Stoga je Italija bila dužna poduzeti sve potrebne mjere u skladu s važećim nacionalnim propisima kako bi od SEAH-a ishodila povrat nespojive državne potpore u iznosu od oko 359,644 milijuna EUR plus kamate na povrat.
- (5) Italija, SEAH i općina Milano podnijeli su Općem sudu tužbe za poništenje odluke o povratu 4. ožujka 2013., 15. ožujka 2013. odnosno 18. ožujka 2013. (predmeti T-125/13, T-152/13 i T-167/13). Predmeti T-125/13, T-152/13 i T-167/13 su u tijeku.
- (6) SEAH i općina Milano podnijeli su 18. ožujka 2013. i 21. ožujka 2013. zahtjeve za obustavu primjene odluke o povratu (predmeti T-152/13 R i T-167/13 R). Upravni sud Lombardije („TAR Lombardia”) naložio je 21. svibnja 2013. obustavu provedbe odluke o povratu. Državno vijeće („CdS”) poništilo je 25. rujna 2013. rješenje suda TAR Lombardia. Zahtjev za obustavu podnesen Općem sudu povučen je u lipnju 2013. ⁽³⁾.
- (7) U okviru neslužbenog postupka prije podnošenja prijave Italija se 27. studenoga 2013. savjetovala s Komisijom o sljedećim projektima: prvo, o planu društva SEA za likvidaciju SEAH-a; drugo, o namjeri društva SEA da osnuje novo društvo kćer za zemaljske usluge u milanskim zračnim lukama, odnosno Airport Handling S.p.A. (dalje u tekstu „Airport Handling”) te da u njega unese početni kapital. U tom postupku prije podnošenja prijave Italija je od Komisije zahtijevala da potvrdi:
- (a) kako prodaja imovine SEAH-a u postupku likvidacije nema elemenata gospodarskog kontinuiteta u odnosu na Airport Handling te se, stoga, obveze starog subjekta ne prenose na novi, osobito zahtjev za povrat nezakonite i nespojive državne potpore odobrene SEAH-u,
- (b) kako se unos kapitala društva SEA u društvo Airport Handling ne smatra državnom potporom.
- (8) Dopisom od 9. srpnja 2014. Komisija je obavijestila Italiju da je odlučila pokrenuti postupak iz članka 108. stavka 2. Ugovora u pogledu osnivanja društva Airport Handling koje je poduzela SEA („odluka o pokretanju postupka iz 2014.”). Tim je postupkom Komisija pozvala Italiju da u roku od jednog mjeseca od primitka tog dopisa dostavi sve informacije koje bi mogle biti korisne za ocjenu pitanja prijenosa obveze povrata sa SEAH-a na Airport Handling te moguće potpore sadržane u dokapitalizaciji društva Airport Handling koju je provela SEA.
- (9) Italija, SEA i Airport Handling podnijeli su Općem sudu 19. rujna 2014. tužbe za poništenje odluke o pokretanju postupka iz 2014. (predmeti T-673/14, T-674/14 i T-688/14). Opći sud (četvrto vijeće) odbio je tužbu u predmetu T-673/14 rješenjem od 8. prosinca 2015.; tužbe u predmetima T-674/14 i T-688/14 povučene su 14. odnosno 15. srpnja 2015.
- (10) SEA i Airport Handling podnijeli su 23. rujna 2014. i 25. rujna 2014. prijedloge za određivanje privremenih mjera obustave primjene Komisijine odluke o pokretanju postupka iz 2014. (predmeti T-674/14 R i T-688/14 R). Predsjednik Općeg suda naložio je 29. rujna 2014. obustavu objave odluke o pokretanju postupka iz 2014. u *Službenom listu Europske unije*. Predsjednik Općeg suda odbio je 28. studenoga 2014. prijedloge društava SEA i Airport Handling za određivanje privremenih mjera i opozvao prethodnu privremenu mjeru kojom se Komisiji nalaže da ne objavljuje odluku o pokretanju postupka iz 2014. ⁽⁴⁾.
- (11) Odluka od pokretanju postupka iz 2014. objavljena je 6. veljače 2015. u *Službenom listu Europske unije* ⁽⁵⁾ te je Komisija time zainteresirane strane pozvala da podnesu svoje primjedbe o mjerama koje su predmet istražnog postupka.
- (12) Italija je dopisom od 9. rujna 2014. uputila svoje primjedbe o odluci o pokretanju postupka iz 2014.

⁽³⁾ Vidjeti rješenje od 20. lipnja 2013., predmet T-152/13 R, ECLI:EU:T:2013:337, i rješenje od 1. srpnja 2013., predmet T-167/13 R, ECLI:EU:T:2013:331.

⁽⁴⁾ Vidjeti rješenje od 28. studenoga 2014., predmet T-688/14 R, ECLI:EU:T:2014:1010. Predsjednik Općeg suda odbacio je taj prijedlog u predmetu T-674/14 R rješenjem od 27. studenoga 2014., ECLI:EU:T:2014:1009.

⁽⁵⁾ SL C 44, 6.2.2015., str. 30.

- (13) Komisija je zaprimila primjedbe četiriju zainteresiranih strana. Te je primjedbe prosljedila Italiji i dala joj priliku da dostavi odgovor. Italija je dopisom od 26. svibnja 2015. Komisiju obavijestila o svojim opažanjima u pogledu navedenih primjedbi.
- (14) Komisija je 20. svibnja 2015. od Italije zatražila da dostavi dodatne informacije. Italija je odgovorila dopisima od 19. i 22. lipnja 2015. te 2. srpnja 2015.
- (15) Sastanci između službi Komisije i predstavnika talijanskih tijela te subjekta Milan Airport Handling Trust održani su 30. siječnja 2015., 7. svibnja 2015. i 15. rujna 2015. Nakon tih sastanaka Trust je Komisiji dostavio nekoliko podnesaka od 6. veljače 2015., 8. lipnja 2015., 13. kolovoza 2015. i 23. rujna 2015. kojima u osnovi obavješćuje Komisiju o stanju postupka prodaje manjinskog udjela u društvu Airport Handling. Priroda i zadaća Trusta objasniti će se u odjeljku 2.3. u nastavku.
- (16) Dopisom od 23. listopada 2015. Komisija je od Italije zatražila da dostavi dodatne informacije. Italija je odgovorila dopisom od 10. studenoga 2015.
- (17) Službe Komisije, talijanska tijela, Milan Airport Handling Trust i društvo D'Nata koje se pripremalo za stjecanje udjela u temeljnom kapitalu društva Airport Handling održali su sastanak 25. studenoga 2015.
- (18) Dopisom od 16. prosinca 2015. Italija je obavijestila Komisiju o planovima za djelomičnu izmjenu opsega gospodarskih djelatnosti društva Airport Handling.
- (19) Italija je u dopisu od 18. prosinca 2015. predstavila sažetak glavnih elemenata koje je dostavila tijekom postupka. Komisija je odgovorila dopisom od 19. siječnja 2016.
- (20) Dopisima od 29. siječnja i 15. veljače 2016. Italija je Komisiji dostavila najnovije informacije o postupku privatizacije društva Airport Handling.

2. OPIS MJERE

- (21) Dvije su mjere predmet istražnog postupka. Prvo, osnivanje društva Airport Handling u kombinaciji s likvidacijom SEAH-a. Komisija je ocijenila dovodi li ta mjera do gospodarskog kontinuiteta između tih dvaju društava i do prijenosa obveze povrata sa SEAH-a na Airport Handling. Drugo, unos kapitala javnog matičnog društva SEA u Airport Handling. Komisija je ocijenila je li ta mjera poduzeta po tržišnim uvjetima. U nastavku se navodi opis okolnosti tih transakcija.

2.1. Sindikalni sporazumi i novi ugovori o radu

- (22) U razdoblju u kojem su mjere koje su predmet istražnog postupka poduzete grupa SEA (SEA i SEAH), SEAH i Airport Handling sklopili su sporazume sa sindikatima koji zastupaju zaposlenike SEAH-a u kontekstu dobrovoljne likvidacije SEAH-a koju je pokrenula SEA. Ukupni cilj tih sporazuma bio je zaštititi radna mjesta svih zaposlenika SEAH-a te osigurati daljnje održivo pružanje zemaljskih usluga u grupi SEA. Sklopljeni su sljedeći sporazumi.
- (23) Nakon što je SEA odlučila da je SEAH potrebno likvidirati kako bi se ispunili zahtjevi iz odluke o povratu, grupa SEA sklopila je 4. studenoga 2013. sindikalni sporazum kako bi se riješilo pitanje viška radnika SEAH-a. Tim je sporazumom predviđen plan za poticanje dobrovoljnog raskida radnog odnosa za sve zaposlenike SEAH-a koji se treba provesti u okviru kolektivnih otpuštanja i osnivanja novog društva kćeri koje je u potpunosti u vlasništvu društva SEA i u kojem bi se zaposlio dio radne snage SEAH-a.
- (24) U tom je sporazumu određen „nacrt nagodbe” te je propisano da je „Provedbeni sporazum” nužan za utvrđivanje pravila za nove ugovorne uvjete te novu strukturu rada za zaposlenike društva Airport Handling jer je zbog Komisijina uvjeta diskontinuiteta nužno iznova sklopiti radne odnose. Nadalje, u skladu sa sporazumom taj Provedbeni sporazum mogao bi se sklopiti tek nakon dovršetka „komercijalnih pregovora između društva Airport Handling i prijevoznika koji posluju u zračnim lukama Linate i Malpensa, u kontekstu slobodnog tržišnog natjecanja”⁽⁶⁾. Ukratko, Provedbeni sporazum morao se temeljiti na sljedećim načelima:

— daljnjem postizanju cilja zaštite radnih mjesta svih zaposlenika SEAH-a,

⁽⁶⁾ Točka 5. sporazuma od 4. studenoga 2013.

- utvrđivanju jasnih kriterija za mogući premještaj zaposlenika unutar grupe SEA,
 - gospodarskoj održivosti poslovanja u području zemaljskih usluga,
 - definiranju primjerenog, uključivog sustava sektorskih odnosa,
 - daljnjoj primjeni sustava skrbi za zaposlenike grupe SEA.
- (25) SEAH je 22. travnja 2014. pokrenuo program mobilnosti za otpuštene radnike (*Collocamento in mobilità*), program socijalne zaštite koji je Italija uspostavila uglavnom u svrhu pružanja potpore zaposlenicima društava u poteškoćama tijekom razdoblja nezaposlenosti⁽⁷⁾. U to je vrijeme SEAH imao 2214 zaposlenika, odnosno 1980 zaposlenika zaposlenih na puno radno vrijeme.
- (26) Airport Handling imao je 31. svibnja 2015. [...] (*) zaposlenika [...] (*) u ekvivalentu punog radnog vremena, „EPRV”), od kojih su [...] (*) zaposlenika [...] (*) EPRV) bila nekadašnji zaposlenici SEAH-a.
- (27) SEAH i sindikati potpisali su 4. lipnja 2014. Provedbeni sporazum usmjeren na provedbu odredbi nacrtu nagodbe opisanog u prethodnoj uvodnoj izjavi 24.
- (28) U tom je sporazumu utvrđeno da je SEA sporazumna, prvo, da se zaposlenici SEAH-a zaposle u društvu Airport Handling u mjeri i prema profilima radnih mjesta koja su potrebna društvu Airport Handling i, drugo, da se pokrenu pregovori sa sindikalnim organizacijama u pogledu kriterija odabira zaposlenika. U sporazumu se ističe i da će se svaki novi ugovor o radu s društvom Airport Handling nužno smatrati raskidom s formalnim i materijalnim sadržajem ugovora o radu sa SEAH-om.
- (29) U skladu s tim sporazumom SEAH je dokazao da može osigurati program financijskih poticaja za radnike koji do 30. lipnja 2014. pristanu na mjere otkazivanja ugovora o radu.
- (30) Uz to, Airport Handling sklopio je sporazum sa sindikalnim organizacijama 4. lipnja 2014. U tom je sporazumu određen broj zaposlenika s ugovorima na neodređeno koji su društvu Airport Handling potrebni 1. srpnja 2014. Dodatno je određeno da je Airport Handling suglasan najprije ponovno zaposliti bivše zaposlenike SEAH-a.
- (31) U tom se sporazumu navodi pretpostavljena potražnja društva Airport Handling za radnom snagom izražena u EPRV-u. U tom se kontekstu u sporazumu naglašava da ti pokazatelji mogu podlijetati promjenama u smislu ukupnog broja i/ili varijabli izraženih u sporazumu. Zaposlenici su procijenjeni kako slijedi: [...] (*) stalnog osoblja zaduženog za poslovanje u EPRV-u; [...] (*) administrativnog osoblja u EPRV-u; [...] (*) osoblja na određeno vrijeme za sezonske aktivnosti u EPRV-u. U sporazumu se propisuje da će se, kako bi zadovoljio tu potražnju, Airport Handling najprije obratiti osobama koje su trenutačno zaposlene u SEAH-u. Sporazumom su predviđeni i postupak zapošljavanja, pravni i financijski sadržaj ugovora o radu, politika skrbi za zaposlenike i organizacija rada. Iz odredbi sporazuma može se zaključiti da će se bivši zaposlenici SEAH-a zaposliti na temelju novih ugovora sa znatno drukčijim ekonomskim uvjetima.
- (32) Uvjeti rada utvrđeni u tom sporazumu razlikuju se od uvjeta koje SEAH primjenjuje na svoje zaposlenike. Posebno:
- na temelju nacionalnog kolektivnog ugovora o radu za zrakoplovno osoblje Airport Handling primijenio bi odjeljak o pružateljima zemaljskih usluga, dok se na ugovore o radu bivših zaposlenika SEAH-a primjenjio odjeljak o upraviteljima zračnih luka. Prema mišljenju Italije u odjeljku o pružateljima zemaljskih usluga predviđeni su drukčiji uvjeti u pogledu dopusta (20 umjesto 22 dana godišnje), radnog vremena (7 sati i 30 minuta dnevno umjesto 7 sati i 15 minuta dnevno) te naknade i doplata (ukidanje šestodnevne naknade),
 - drukčija organizacija prava na plaću, npr. neprimjenjivanje određenih dijelova korporativnog ugovora kojim se dopunjuje nacionalni kolektivni ugovor o radu u društvu Airport Handling, koji je SEAH primjenjivao na svoje zaposlenike,
 - drukčija organizacija zaposlenika (npr. [...] (*)).

⁽⁷⁾ Zakon br. 223 od 23. srpnja 1991. o pravilima koja se odnose na fond za pružanje potpore otpuštenim radnicima, mobilnost otpuštenih radnika, naknade za nezaposlene, provedbu direktiva EU-a, profesionalnu orijentaciju i druge odredbe koje se odnose na tržište rada (GURI br. 175 od 27. srpnja 1991.).

(*) Poslovna tajna.

- (33) Prema mišljenju Italije kao rezultat toga:
- ukupan trošak rada u društvu Airport Handling smanjio se za 30 % u usporedbi s ukupnim troškom rada SEAH-a,
 - udio troškova dopunskog korporativnog ugovora društva Airport Handling smanjio se za [...] (*) % u usporedbi s troškovima SEAH-a, pri čemu su godišnja prosječna smanjenja plaća [...] (*) veća od prosječne plaće.
- (34) Izvanredna glavna skupština SEAH-a odobrila je 9. lipnja 2014. likvidaciju društva te pokretanje dobrovoljne likvidacije, pri čemu je 1. srpnja 2014. određen kao datum od kojeg likvidacija ima učinak ⁽⁸⁾.
- (35) Likvidatora se imenovalo i zadužilo za prodaju imovine društva, isplatu vjerovnika te izradu završne likvidacijske bilance i izvješća.
- (36) Sindikalne organizacije uvjetovale su stupanje na snagu sporazuma od 4. lipnja 2014. pozitivnim rezultatom referenduma među zaposlenicima SEAH-a. Taj je referendum održan između 11. i 13. lipnja 2014. Tim je referendumom odbijen sporazum od 4. lipnja 2014.
- (37) Stoga je Glavna skupština SEAH-a 1. srpnja 2014. odlučila rok za prestanak djelatnosti SEAH-a produžiti do 31. kolovoza 2014., čime je likvidatora (koji je svoju ulogu preuzeo 1. srpnja 2014.) ovlastila da privremeno upravlja društvom do tog datuma te da po isteku tog roka nastavi s prodajom imovine SEAH-a i prekidom djelatnosti.
- (38) Kako bi riješile problem negativnog rezultata referenduma 14. lipnja 2014., sindikalne organizacije predložile su 4. srpnja 2014. određena pojašnjenja točaka propisanih sporazumom od 4. lipnja 2014., kao što su ravnomjerna raspodjela dodatnih radnih dana tijekom godine, upućivanje na „učinkovitost radnog vremena” kao na radno vrijeme od najmanje 7,5 sati dnevno, 5 dana u tjednu i mogućnost prema kojoj radnici mogu, između dviju opcija, odabrati kako će raditi tijekom određenih praznika koji se više ne plaćaju na temelju novog sporazuma. Airport Handling podržao je te prijedloge 7. srpnja 2014. Airport Handling potpisao je 15. srpnja 2014. novi dopunski sporazum kojim je potvrđena valjanost sporazuma od 4. lipnja 2014. i u koji su uključena pojašnjenja koja su zatražile sindikalne organizacije. Međutim, tim novim sporazumom nisu uvedene nikakve znatne izmjene u usporedbi s prethodno odbijenim sporazumom od 4. lipnja 2014.
- (39) U kolovozu 2014. SEAH je nastavio otpuštati sve svoje zaposlenike. Istodobno je Airport Handling započeo sa zapošljavanjem bivših zaposlenika SEAH-a koje je smatrao potrebnima za svoje djelatnosti. Airport Handling obratio se i društvu Adecco, pružatelju usluga u području privremenog zapošljavanja, radi pronalaska privremenih radnika.
- (40) SEAH je prestao poslovati 1. rujna 2014. Tog je dana Airport Handling počeo poslovati u milanskim zračnim lukama. Airport Handling imao je 1. rujna 2014. [...] (*) zaposlenika ([...] (*) u EPRV-u), čime je ondje bilo zaposleno [...] (*) % osoba koje su bile zaposlene u SEAH-u 22. travnja 2014., odnosno dana kad je SEAH pokrenuo postupak kolektivnog otpuštanja svojih zaposlenika. Uz to, Airport Handling imao je [...] (*) privremenih radnika ([...] (*) u EPRV-u) [...] (*).

2.2. Ugovor sa zračnim prijevoznicima

- (41) Dopisom od 22. travnja 2014. SEAH je zračne prijevoznike, dobavljače i druge zainteresirane strane obavijestio da će 1. srpnja 2014. prestati poslovati i da će, stoga, tog dana prestati pružati zemaljske usluge u milanskim zračnim lukama.

(*) Poslovna tajna.

⁽⁸⁾ Dobrovoljna likvidacija u biti je slična sudskoj likvidaciji, osim činjenice da odluku o likvidaciji društva, imenovanju likvidatora i određivanju njihovih ovlasti donose dioničari na glavnoj skupštini, a ne sud. Društvo sudu mora podnijeti zahtjev za donošenje odluke o njegovoj likvidaciji samo ako se ne može okupiti većina dioničara. Sud zatim određuje likvidatore u skladu sa statutom društva ili prema odluci dioničara na glavnoj skupštini, osim ako je jasno da zbog neslaganja dioničari neće moći donijeti odluku na glavnoj skupštini. U tom slučaju sud sam imenuje likvidatora.

- (42) Nakon te komunikacije deset zračnih prijevoznika odlučilo je zemaljske usluge u milanskim zračnim lukama povjeriti drugim pružateljima tih usluga, a ne SEAH-u i društvu Airport Handling.
- (43) Istodobno je 19 zračnih prijevoznika na temelju otvorenih natječaja odabralo Airport Handling kao pružatelja zemaljskih usluga u milanskim zračnim lukama. Drugi su zračni prijevoznici Airport Handling odabrali na temelju postupaka natjecateljskog dijaloga. Prema mišljenju Italije odabir pružatelja usluga obično se temelji na ocjeni određenih čimbenika, kao što su cijena, financijska stabilnost pružatelja, raspoloživost učinkovite opreme, postojanje mreže, prethodno poslovanje, iskustvo i kompetencije upravitelja.

2.3. Osnivanje društva Airport Handling i prijenos udjela društva SEA na Milan Airport Handling Trust; kapitalizacija društva Airport Handling

- (44) Airport Handling osnovan je 9. rujna 2013. kao društvo s ograničenom odgovornošću s temeljnim kapitalom od 10 000 EUR.
- (45) Upravni odbor društva SEA odlučio je 10. ožujka 2014. povećati kapital društva Airport Handling za najviše 2,5 milijuna EUR kako bi ono moglo ispuniti uvjete za certifikaciju pružatelja zemaljskih usluga koju provodi Nacionalno tijelo za civilno zrakoplovstvo (ENAC). U skladu s nacionalnim pravilima koja su na snazi ENAC dodjeljuje licencije pružateljima zemaljskih usluga koji ispunjuju sljedeće uvjete⁽⁹⁾:
- kapital od najmanje jedne četvrtine vjerojatnog prometa,
 - operativni resursi i organizacijski kapacitet koji su primjereni za pružanje tih usluga,
 - potvrda o podmirenju svih obveza koje proizlaze iz zakona o radu i sigurnosti.
- (46) Upravni odbor društva SEA donio je 30. lipnja 2014. odluku o osnivanju subjekta Milan Airport Handling Trust („Trust”) i povećanju kapitala društva Airport Handling za najviše 25 milijuna EUR.
- (47) Trust je osnovan 30. lipnja 2014., a ugovor o trustu je potpisan istog dana. U skladu sa svojim dokumentom o osnivanju Trust: i. djeluje kao jedini član društva Airport Handling do prodaje manjinskog udjela u društvu i ii. osigurava da poslovanje društva Airport Handling nema elementa gospodarskog kontinuiteta s društvom SEA Handling.
- (48) U skladu s tim ugovorom o trustu Trust je osnovan u posebne svrhe:
- kako bi potvrdio i provjerio nepostojanje gospodarskog kontinuiteta društva Airport Handling s društvima SEA i SEAH, što se posebno osigurava upravljanjem društvom Airport Handling neovisno od društva SEA;
 - kako bi omogućio ulazak neovisnim trećim ulagačima u temeljni kapital društva Airport Handling u udjelu od najmanje 30 %.
- (49) U ugovoru u trustu se navodi da u provedbi te misije Trust ima ovlast:
- imenovati direktore, zakonske revizore i druga korporativna tijela koja će odabrati među prihvatljivim kandidatima koji nemaju operativnu odgovornost ili radni odnos s društvom SEA ili SEAH,
 - od direktora zatražiti izvješće o događajima gospodarskog diskontinuiteta koji su nastali prije osnivanja Trusta i
 - osigurati uspostavljanje primjerenih postupaka kako bi se izbjegla neopravdana korist za Airport Handling od komercijalnih informacija društva SEA u stjecanju ili zadržavanju ugovora sa zračnim prijevoznicima, u usporedbi s konkurentima, uz poštovanje ograničenja navedenih u Prilogu A ugovoru o trustu.

⁽⁹⁾ Airport Handling podnio je zahtjev za dodjelu licencije za pružanje zemaljskih usluga u zračnim lukama Linate i Malpensa 21. siječnja 2014. ENAC je društvu Airport Handling licenciju odobrio 17. travnja 2014.

- (50) Konkretno, u skladu s ugovorom o trustu, upravitelj provjerava jesu li od osnivanja društva Airport Handling doneseni pravni akti koji dovode do prijenosa pokretne i nepokretne imovine, ugovora sa zračnim prijevoznicima i/ili pružateljima zemaljskih usluga, prava intelektualnog vlasništva ili jednostranih preuzetih obveza s ekonomskim učincima (stvarnim ili uz osobna jamstva) SEAH-a na Airport Handling, osim onih koji su navedeni u ugovoru o trustu.
- (51) U tom se smislu iz opsega kontrole upravitelja u ugovoru o trustu isključuje:
- činjenica da je Airport Handling osnovala i kapitalizirala SEA,
 - činjenica da je Airport Handling preuzeo osoblje SEAH-a,
 - činjenica da je Airport Handling unajmio svoju imovinu i opremu za pružanje zemaljskih usluga od SEAH-a na temelju ugovora o najmu koji istječe 28. veljače 2015.
- (52) Uz to, u ugovoru o trustu se navodi da je upravitelj obvezan provjeriti:
- je li, uz iznimku ovlasti dodijeljenih društvu SEA na temelju ugovora o trustu, operativno upravljanje društvom Airport Handling odvojeno od upravljanja društvom SEA, pod kontrolom i nadzorom Upravnog odbora, čije članove samostalno imenuje upravitelj,
 - jesu li, prije ili nakon osnivanja Trusta, SEA i Airport Handling sklopili pravne dokumente koji dovode do prijenosa pokretne ili nepokretne imovine, ugovora, jednostranih preuzetih obveza s ekonomskim učinkom (tj. stvarnim ili uz osobna jamstva) ili prava intelektualnog vlasništva društva SEA, osim onih koji su navedeni u ugovoru o trustu ili koje je SEA zatražila u svojstvu koncesionara milanskih zračnih luka i
 - je li Airport Handling uspostavio postupke i kontrole kako bi izbjegao ostvarivanje koristi od vlasničkih komercijalnih informacija društva SEA koje bi mu neopravdano mogle koristiti u stjecanju ili zadržavanju ugovora sa zračnim prijevoznicima, kao što su informacije o ugovorima koje je SEAH u prošlosti sklopio ili zahtjevi zračnih prijevoznika koje su zračni prijevoznici dostavili društvu SEA kao upravitelju zračne luke.
- (53) Međutim, u skladu s ugovorom o trustu upravitelj ne mora provjeriti ili ocijeniti okolnosti:
- u kojima su predstavnici društva SEA sudjelovali u pregovorima sa zaposlenicima koje će preuzeti Airport Handling,
 - u kojima Airport Handling ostvaruje koristi od izmještenih zaposlenika društva SEA, uključujući njegova glavnog direktora, što bi se trebalo zadržati za vrijeme poslovanja Trusta,
 - u kojima bi SEA nastavila pružati određene centralizirane usluge,
 - u kojima SEA može provjeriti razinu kvalitete usluga kako bi izvršila svoje dužnosti upravitelja infrastrukture milanskih zračnih luka,
 - u kojima se odluke o budućem financiranju društva Airport Handling u potpunosti prepuštaju društvu SEA, ne dovodeći u pitanje prava Upravnog odbora društva Airport Handling da donosi odluke u svrhu provedbe poslovnog plana.
- (54) U pogledu ulaska trećih ulagača u Airport Handling u ugovoru o trustu se navodi da početnu fazu postupka otvaranja kapitala društva Airport Handling „prihvatljivim članovima društva” (odnosno fizičkim i pravnim osobama ili subjektima koji, ako imaju boravište ili sjedište u Italiji, ne ispunjuju uvjete kao javna tijela ili društva pod kontrolom Italije, osim društava koja kotiraju na burzi) treba voditi SEA i da bi trebala završiti do 28. veljače 2015.
- (55) U ugovoru o trustu se propisuje da će, ako SEA do 1. ožujka 2015. još uvijek bude član društva Airport Handling s udjelom većim od [...] (*) %, upravitelj početi tražiti ulagače koji moraju ispunjavati uvjete koje mu je SEA prethodno dostavila u okviru dokumenta koji se mora prijaviti pravniku koji djeluje kao zastupnik Trusta, podložno pravovremenoj reviziji društva SEA. U svim ostalim slučajevima upravitelj ne smije otuđiti udjel u društvu Airport Handling bez pristanka društva SEA.

(*) Poslovna tajna.

- (56) U ugovoru o trustu se, nadalje, propisuje da će nakon prodaje [...] (*) % udjela društva SEA u društvu Airport Handling SEA tražiti privatne ulagače koji žele preuzeti dodatne udjele u kapitalu društva Airport Handling, uzimajući u obzir socijalna pitanja i obvezu društva SEA da nastavi osiguravati pružanje zemaljskih usluga u milanskim zračnim lukama.
- (57) Upravni odbor društva Airport Handling odobrio je Dodatak ugovoru o trustu 26. kolovoza 2014. U Dodatku je utvrđeno da će Airport Handling izdati 20 000 participacijskih vlasničkih instrumenata – SFP-ova (*strumenti finanziari partecipativi*) u skladu s člankom 2346. stavkom 6. talijanskog Građanskog zakonika ⁽¹⁰⁾, uz nominalnu vrijednost svakog instrumenta od 1 000 EUR, što će predložiti SEA. Dodatak je potpisan sljedećeg dana.
- (58) Skupština društva Airport Handling ⁽¹¹⁾ odlučila je 27. kolovoza 2014. povećati kapital društva Airport Handling s 1,3 milijuna EUR na 5 milijuna EUR, koje je upisala i uplatila SEA.
- (59) Istog je dana SEA prenijela cijeli udjel u društvu Airport Handling na Trust i imenovala upravitelja, odnosno Crowe Horwath Trustee Services („upravitelj”) za upravljanje društvom Airport Handling.
- (60) Upravitelj je 27. kolovoza 2014. imenovao novi Upravni odbor društva Airport Handling. SEA [...] (*) viših rukovoditelja [...] (*), od pet, [...] (*). Prema mišljenju Italije obojica obavljaju svoje aktivnosti u isključivom interesu društva Airport Handling na temelju ugovora o upućivanju iz matičnog društva SEA.
- (61) Međutim, 27. kolovoza 2014., nakon prijenosa udjela društva SEA u Trust, Skupština društva Airport Handling ⁽¹²⁾ donijela je odluku o preoblikovanju društva Airport Handling iz društva s ograničenom odgovornošću (S.R.L) u dioničko društvo (S.p.A) i izdavanju 20 000 SFP-ova koji su društvu SEA ponuđeni za upis po pojedinačnoj cijeni od 1 000 EUR. SEA je upisala i uplatila SFP-ove sljedećeg dana, čime je povećala kapital društva Airport Handling na ukupno 25 milijuna EUR (5 milijuna EUR temeljnog kapitala i 20 milijuna EUR u obliku SFP-ova).

2.4. Pokušaj prodaje imovine SEAH-a; ugovor o najmu s društvom Airport Handling

- (62) Likvidator je 12. studenoga 2014. izdao poziv za iskaz interesa za kupnju imovine SEAH-a; poziv je objavljen u Dodatku *Službenom listu Europske unije*:

„Italija – Milano: prodaja opreme koja, samo informativno, sadržava: utovarivače tereta, transportere, platforme za dizanje, viličara, mobilne/pokretne trake, vučne stepenice/vučne stepenice za BAE, električna/dizel/hibridna vučna vozila, bačve, elektroagregate, rashladne jedinice, kompresore, transportna kolica 2014/5 218-385934 – Poziv za iskaz interesa” ⁽¹³⁾. Za potrebe poziva za iskaz interesa imovina je grupirana u devet lotova.

- (63) SEAH je angažirao *Istituto del Marchio di Qualità S.p.A.* („IMQ”) da utvrdi ukupnu vrijednost imovine SEAH-a te da na temelju toga odredi najamninu za SEAH-ovu opremu za pružanje zemaljskih usluga te cijenu za prodaju te imovine. IMQ je dostavio dva izvješća: 25. lipnja 2014. o najamnini; 16. listopada 2014. o podjeli imovine u lotove za prodaju. Prema mišljenju IMQ-a procijenjena vrijednost imovine smatra se vjerojatnom tržišnom vrijednosti koju bi imovina sličnih tehničkih karakteristika, performansi, stanja u pogledu popravaka i skladištenja, korištenja i starosti imala u novčanom smislu.
- (64) Određeno je da se ponude za devet lotova za prodaju mogu podnijeti do zaključno 26. siječnja 2015.
- (65) IMQ je predložio najamninu za SEAH-ovu opremu za pružanje zemaljskih usluga u iznosu od [...] (*) EUR za šest mjeseci ([...] (*) EUR godišnje).

(*) Poslovna tajna.

⁽¹⁰⁾ SFP-ovi su vlasnički instrumenti i, stoga, ne podliježu obvezi otplate iznosa koji je unijela SEA. Ne uključuju upravljačka prava, ali su slični udjelima u smislu vlasničkih prava. Konkretno, tim se instrumentima osiguravaju prava na podjelu dobiti i rezerve te prava na druge stavke kapitala, uključujući u slučaju likvidacije društva.

⁽¹¹⁾ Tog je dana SEA još uvijek bila jedini član društva Airport Handling.

⁽¹²⁾ Tog je dana Trust bio jedini član društva Airport Handling.

⁽¹³⁾ Obavijest o ugovoru br. 2014/S218-385934 od 12. studenoga 2014. u dodatku SL-u TED („Tenders Electronic Daily”): <http://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:385934-2014:TEXT:EN:HTML&src=0>.

- (66) SEAH i Airport Handling sklopili su 1. rujna 2014. ugovor o najmu prema kojem će Airport Handling unajmljivati SEAH-ovu opremu za pružanje zemaljskih usluga po cijeni od [...] (*) EUR, tj. za iznos koji je predložio IMQ. Ugovor o najmu istjecao je 31. kolovoza 2015.
- (67) Kako bi potvrdili točnost postupka vrednovanja koji je proveo IMQ, Airport Handling i SEAH angažirali su 1. rujna 2014. drugog neovisnog stručnjaka, *Ernst & Young* financial-business Advisors SpA („E&Y“), da ponovno procijeni razinu najamnine. U tom su kontekstu SEAH i Airport Handling ugovorom dogovorili da će se, ako se u okviru drugog vrednovanja zaključi da tržišna vrijednost odstupa za najmanje [...] (*) % od razine koju je odredio IMQ, ugovorna naknada odgovarajuće prilagoditi s retroaktivnim učinkom.
- (68) E&Y je 15. listopada 2014. dostavio izvješće i tržišnu cijenu za najam SEAH-ove imovine odredio na [...] (*) EUR godišnje. Airport Handling i SEAH dogovorili su 25. listopada 2014. proširenje analize koju je proveo E&Y te su potom povjerali zadaću analiziranja stvarnih operativnih uvjeta i fizičkog stanja imovine (E&Y je svoju ocjenu prvotno temeljio na fizičkoj provjeri uzoraka). Tom se analizom pokazalo da se niz strojeva i opreme ne može upotrebljavati, uzimajući u obzir kratko trajanje najma i visoke troškove potrebnih popravaka zbog zastarjelosti brojnih dijelova opreme. Prema mišljenju predstavnika Trusta na dan kad su podnijeli svoje primjedbe na odluku o pokretanju postupka iz 2014. SEAH i Airport Handling razmatrali su rješenje kojim bi izbjegli parnicu. Stoga je najamnina retroaktivno prilagođena na [...] (*) EUR godišnje.
- (69) Upravni odbor društva Airport Handling donio je 26. studenoga 2014. odluku o pokretanju javnog natječaja za kupnju nove opreme na tržištu. Kao rezultat tog natječajnog postupka 11. veljače 2015. Airport Handling zamijenio je otprilike [...] (*) % svoje opreme imovinom kupljenom na tržištu, po cijeni od otprilike [...] (*) EUR. Prema mišljenju talijanskih tijela Airport Handling tu je nabavu financirao isključivo vlastitim sredstvima.
- (70) Natječaj za prodaju SEAH-ove imovine proglašen je neuspješnim 9. veljače 2015. jer nijedan ponuditelj nije iskazao interes za kupnju nijednog lota.
- (71) SEAH je 26. veljače 2015. zaprimio prvu obavijest društva Airport Handling u kojoj je potonji iskazao interes za kupnju šest od devet ponuđenih lotova. Airport Handling je 3. lipnja 2015. produljio svoju obavijest o interesu. [...] (*) prodano je 18. rujna 2015. društvu Airport Handling po cijeni navedenoj u početnom natječajnom postupku, odnosno [...] (*) EUR.

2.5. Prodaja manjinskog udjela u društvu Airport Handling

- (72) Kako je utvrđeno u ugovoru o trustu, upravitelj je pokrenuo postupak prodaje manjinskog udjela u kapitalu društva Airport Handling.
- (73) U tu je svrhu upravitelj 27. siječnja 2015. talijansku podružnicu banke *BNP Paribas* imenovao financijskim savjetnikom za prodaju „najmanje 30 %” temeljnog kapitala društva Airport Handling trećim ulagačima. Talijanska tijela istaknula su da je BNP Paribas u svojstvu financijskog savjetnika potpuno neovisno organizirao postupak prodaje. BNP Paribas predvidio je sljedeće faze prodaje: 1. preliminarni pregled; 2. organizaciju transakcije; 3. zatvaranje transakcije.
- (74) Pet je zainteresiranih ulagača dostavilo neobvezujuće ponude za kupnju [...] (*)–[...] (*)-postotnog udjela u društvu Airport Handling: [...] (*)],[...] (*)],[...] (*) i [...] (*).
- (75) U skladu s nacrtom kupoprodajnog ugovora, koji je dostavila Italija, kako bi se ulagaču omogućila operativna kontrola nad društvom Airport Handling, upravitelj se za cijelo razdoblje do isteka roka mirovanja⁽¹⁴⁾ obvezuje ulagaču dodijeliti pravo imenovanja većine, tj. trojice od pet članova, Upravnog odbora, među kojima je glavni izvršni direktor društva, dok će predsjednika Upravnog odbora imenovati glavna skupština.

(*) Poslovna tajna.

⁽¹⁴⁾ „Krajni rok” – 18 mjeseci od potpisivanja i razmjene svih dokumenata te izvršenja i dovršetka svih obveza koje proizlaze iz kupoprodajnog ugovora.

- (76) Upravitelj je 21. rujna 2015. potpisao obvezujući Okvirni sporazum o ulaganju s društvom D'Nata, za prodaju [...] (*) % dionica društva Airport Handling. U skladu s tim sporazumom primjenjuju se sljedeći uvjeti.
- (77) Početno ulaganje: nakon što tijela za nadzor spajanja odobre stjecanje, D'Nata stječe [...] (*) % dionica društva Airport Handling s pravom na imenovanje većine Upravnog odbora i glavnog izvršnog direktora. Cilj je tog uvjeta društvu D'Nata stvarno omogućiti kontrolni udjel, iako je manjinski dioničar.
- (78) Dodatno ulaganje: U okviru opcije kupnje D'Nata ima pravo steći dodatni udjel od [...] (*) % u društvu Airport Handling. U posebnoj „opciji prodaje u okviru državne potpore” propisano je da će D'Nata imati pravo prodati svoj udjel od [...] (*) % po prilagođenoj početnoj kupovnoj cijeni ako Komisija donese negativnu odluku ili ako 18 mjeseci nakon dovršetka početnog ulaganja postupak u pogledu državne potpore još uvijek bude u tijeku.
- (79) Talijansko tijelo nadležno za tržišno natjecanje, *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*, odobrilo je 8. veljače 2016. stjecanje isključive kontrole društva D'Nata nad društvom Airport Handling na temelju talijanskog zakona o kontroli spajanja. Upravitelj je obavijestio Komisiju da će nakon tog odobrenja nastaviti sa zaključivanjem ulaganja s društvom D'Nata 8. ožujka 2016.

2.6 Poslovni plan za razdoblje 2014.–2017.

2.6.1. Poslovni plan od 14. studenoga 2013.

- (80) Tijekom faze preliminarne istrage Italija je dostavila poslovni plan društva Airport Handling od 14. studenoga 2013. za razdoblje 2014.–2017. („poslovni plan iz studenoga 2013.”) kako bi dokazala da je ulaganje društva SEA u kapital društva Airport Handling bilo u skladu s načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu. Glavni elementi tog plana sažeti su u nastavku.
- (81) Poslovni plan usmjeren je na usluge prihvata i otpreme zrakoplova⁽¹⁵⁾ te putnika⁽¹⁶⁾, što predstavlja glavni dio poslovanja društva Airport Handling. Očekivalo se da će ukupan tržišni udjel društva u zračnim lukama Malpensa i Linate biti [50 – 70] (*) % odnosno [50 – 70] (*) % u drugoj polovini 2014. te da će se do 2017. povećati na [60 – 80] (*) % odnosno [60 – 80] (*) %.
- (82) U projekcijama izrađenima u planu opisuje se povećanje operativnih prihoda na temelju prognoziranog povećanja tržišnog udjela. Pretpostavljeno je da će se ukupni prihodi povećati s [...] (*) EUR za drugu polovinu 2014. na [...] (*) EUR u 2017., na temelju pretpostavke o godišnjem povećanju putničkog prometa od [...] (*) do [...] (*) % u razdoblju 2014.–2017.
- (83) Projicirano je da će se prosječan broj zaposlenika povećati s [...] (*) EPRV-a u 2014. na [...] (*) EPRV-a u 2017. zbog povećanja broja ugovora na određeno vrijeme. Procijenjeno je da će troškovi rada činiti oko [...] (*) % ukupnih operativnih troškova. Prema tome, SEA će u referentnom razdoblju povećati produktivnost za 12 % s pomoću triju glavnih pokretača:
- povećanja djelatnosti na početku poslovanja društva Airport Handling (prilagodba udjela ugovora na određeno vrijeme i ugovora na nepuno radno vrijeme; bolje definiranje programa rada²; prilagodba organizacijske strukture u svrhu učinkovite upotrebe resursa ograničavanjem upotrebe sezonskih radnika; maksimiziranje kapaciteta postojeće radne snage),
 - ekonomije razmjera koja proizlazi iz povećanja prometa,
 - strukturnih prilagodbi poslovnih procesa (bolje planiranje i organizacija rada; ulaganja u tehnička rješenja kako bi se omogućilo djelomično ili potpuno automatiziranje određenih aktivnosti; povezivanje rashoda za zaposlenike s rezultatima i ishodima poslovanja).

(*) Poslovna tajna.

⁽¹⁵⁾ Usluge na zračnoj strani, uključujući ukrcavanje/iskrcavanje putnika, prtljage i tereta, balansiranje zrakoplova i podjelu prtljage.

⁽¹⁶⁾ Usluge koje se pružaju na zemaljskoj strani.

- (84) Očekivalo se da će početni troškovi za ponovno pregovaranje o ugovorima s klijentima i dobavljačima, sporazume sa zaposlenicima, zapošljavanje, izradu organizacijskih/administrativnih/operativnih postupaka, pravne troškove, bankovne naknade, konzultantske usluge i kupnju manjih stavki i ostale robe iznositi [...] (*) EUR.
- (85) Procijenjeno je da će operativni troškovi za pokretanje poslovanja, tj. kapitalni rashodi koji su potrebni kako bi Airport Handling mogao poslovati iznositi [...] (*) EUR za novu opremu. Međutim, za potrebe poslovnog plana iz studenoga 2013. pretpostavljeno je da će Airport Handling steći rabljenu opremu za pružanje zemaljskih usluga u vrijednosti od [...] (*) EUR.
- (86) Za pokriće izdataka za sve procijenjene troškove pokretanja poslovanja u poslovnom planu zahtijeva se povećanje kapitala od [...] (*) EUR u [...] (*).

2.6.2. Poslovni plan od 6. kolovoza 2014.

- (87) Kasnije tijekom istražnog postupka Italija je dostavila revidirani poslovni plan za razdoblje 2014.– 2017. od 6. kolovoza 2014. („poslovni plan iz kolovoza 2014.”), kako ga je odobrio Odbor društva Airport Handling 26. kolovoza 2014. U skladu s informacijama koje je dostavila Italija ta je revizija finalizirana već u srpnju 2014. Glavne pretpostavke iz tog plana sažete su u nastavku.
- (88) Tržišni udjel: u pogledu [...] (*) u poslovnom planu iz kolovoza 2014. pretpostavlja se nešto niži rast nego u prethodnom planu, uz tržišni udjel od [70 – 80] (*) % u [...] (*), na temelju ažuriranih prognoza razina prometa [...] (*) i [...] (*).
- (89) Cijene: jedinične cijene (po kretanju zrakoplova) više su od cijena pretpostavljenih u poslovnom planu iz studenoga 2013. te su u nominalnom smislu ostale nepromijenjene tijekom cijelog razdoblja 2014.–2017.
- (90) Troškovi osoblja: procijenjeni troškovi osoblja u poslovnom planu iz kolovoza 2014. nešto su viši od troškova pretpostavljenih u poslovnom planu iz studenoga 2013. i iznose između [...] (*) % i [...] (*) % operativnih troškova. To je povećanje posljedica [...] (*).
- (91) Ostali troškovi koji su uzeti u obzir odnosili su se na vanjske troškove, amortizaciju i rezerviranja, koji su zajedno činili oko [...] (*) % ukupnih operativnih troškova, te regulirane troškove (oko [...] (*) %) usluga koje SEA pruža društvu Airport Handling za upotrebu zajedničke dijeljene infrastrukture zračne luke (odnosno [...] (*)). U poslovnom planu iz kolovoza 2014. procijenjeno je da će trebati uložiti [...] (*) EUR u kupnju opreme, od čega [...] (*) % za kupnju nove opreme i [...] (*) % za kupnju rabljenih vozila na tržištu. Te su se brojke temeljile na ponudama potencijalnih dobavljača koje je Airport Handling zaprimio u ožujku 2014.
- (92) Kao i u poslovnom planu iz studenoga 2013., u poslovnom planu iz kolovoza 2014. prikazano je smanjenje operativnih troškova u usporedbi sa strukturom troškova SEAH-a, koje se ostvaruje prije svega povećanjem djelatnosti i smanjenjem broja osoblja.

2.6.3. Ekonomska vrednovanja poslovnog plana

2.6.3.1. Izvješće BCG-a

- (93) Airport Handling angažirao je *Boston Consulting Group* za preliminarnu neovisnu ocjenu poslovnog plana za razdoblje 2014.–2017. („Izvješće BCG-a”). BCG je svoje izvješće dostavio 14. listopada 2014.
- (94) Izvješće BCG-a temelji se na poslovnom planu odobrenom 26. kolovoza 2014., poslovnom planu sastavljenom u studenome 2013., na vlastitom iskustvu i stručnom znanju BCG-a o sektoru te na javnim podacima o kretanjima na tržištu i glavnim pružateljima zemaljskih usluga.
- (95) Ukratko, BCG je ocijenio sljedeće pretpostavke na kojima se temelji poslovni plan: izgled u pogledu prihoda (na temelju pretpostavljenog potencijala za rast prometa i pretpostavljenog rasta obujma prometa koji pokriva Airport Handling); troškove osoblja (na temelju troškova po EPRV-u; pretpostavljenog povećanja produktivnosti); planirana ulaganja (ukupan iznos u [...] (*) EUR).

(*) Poslovna tajna.

- (96) BCG je sažeo svoje nalaze kako slijedi.
- (97) Načelno se čini da su pretpostavke u pogledu obujma prometa na razini društva SEA održive i u skladu s rezerviranjima glavnih organizacija, posebno IATA-e i Eurocontrola. Međutim, BCG je napomenuo da namjera zadržavanja stalne kombinacije prijevoznika, koju čine niskotarifni prijevoznici („LCC-ovi“) te takozvani tradicionalni zračni prijevoznici, ne bi bila u skladu s povijesnim razvojem kombinacije prijevoznika na terminalu Malpensa, gdje bi se u protekle četiri godine udio LCC-ova povećao za [...] (*) postotnih bodova. Nadalje, nova nacionalna uredba (*Decreto Linate*) mogla bi dovesti to premještaja nekih prijevoznika s terminala Malpensa na Linate.
- (98) Čini se da je pretpostavka u pogledu mogućeg razvoja obujma prometa koji pokriva Airport Handling u velikoj mjeri ostvariva jer bi se, prvo, sporazumima potpisanim s novim prijevoznicima na dan kad je BCG izradio izvješće osigurao tržišni udjel od [60 – 70] (*) %; drugo, ciljni tržišni udjel od [70 – 80] (*) % za 2017. bio bi održiv s obzirom na trenutačnu dinamiku tržišnog natjecanja u sektoru te na povijesni tržišni udjel SEAH-a od [70 – 80] (*) %.
- (99) Prema mišljenju BCG-a činilo se da se pretpostavke o prihodima iz usluga pruženih upravitelju zračne luke općenito nastoje ostvariti u pregovorima s društvom SEA koji su u tijeku. Međutim, BCG nije mogao ocijeniti očekivane prihode u posljednjoj godini plana (2017.) zbog preuzetog dvogodišnjeg ugovora.
- (100) Pretpostavke u pogledu povećanja prosječnog jediničnog troška osoblja od [...] (*) % godišnje u razdoblju od 2014. do 2017. uglavnom bi bile u skladu sa sporazumom koji su u listopadu 2014. potpisali Talijansko udruženje upravitelja zračnih luka, Assaeroporti, i sindikati.
- (101) Čini se da će povećanje produktivnosti resursa od [...] (*) % uglavnom biti održivo jer je, prvo, povećanje produktivnosti od [...] (*) % već ostvareno u trenutku pisanja izvješća i, drugo, jer se preostalih [...] (*) % čini razumnim s obzirom na trenutačne organizacijske poluge i tehničku fazu provedbe.
- (102) BCG je utvrdio i da se čini kako je proračun za ulaganja od [...] (*) EUR uvelike u skladu s nabavom nove flote koju uglavnom čine nova vozila (95 %), kako je vidljivo iz detaljnih nabavnih vrijednosti navedenih u ponudama koje je Airport Handling zaprimio u ožujku 2014.
- (103) BCG je, ukratko, utvrdio da se čini kako je profitna marža predviđena u poslovnom planu do 2017. ([...] (*) %, [...] (*) EUR) uglavnom u skladu s prosječnom profitabilnosti značajnog uzorka drugih europskih društava koja posluju u privatnom i javnom sektoru ili nešto niža od nje (na temelju usporedbe s društvima *Portway*, *Acciona*, *Aviapartner*, *Fraport* i *ATA-Handling*). Međutim, BCG je istaknuo da bi stvaran razvoj kombinacije prometa te mogući utjecaji nove uredbe koja se odnosi na Linate (*Decreto Linate*) mogli dovesti do smanjenja prometa u zračnoj luci Malpensa.

2.6.3.2. Izvješće grupe Brattle

- (104) SEA je angažirala *Brattle Group* da analizira dokapitalizaciju društva Airport Handling koju je provela SEA, a posebno da analizira je li ulaganje u skladu načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu. Brattle je svoje izvješće dostavio 30. ožujka 2015.
- (105) U skladu s izvješćem grupe Brattle analiza se temelji na informacijama koje su društvu SEA bile poznate u trenutku donošenja odluke o ulaganju u Airport Handling te na javnim podacima o konkurentskom položaju društva SEA. U skladu s izvješćem grupe Brattle pretpostavke u poslovnom planu iz studenoga 2013. najrelevantnije su za test ulagača u tržišnom gospodarstvu jer one čine osnovu na temelju koje je SEA izvršila ulaganje ⁽¹⁷⁾.
- (106) U skladu s izvješćem grupe Brattle sumnja koju je Komisija izrazila u odluci o pokretanju postupka iz 2014., odnosno da je poslovni plan društva Airport Handling preoptimističan, može se otkloniti s obzirom na to da su ključne pretpostavke poslovnog plana ostvarene u praksi. Konkretno, tržišni udjel društva Airport Handling u 2014. premašio je prognoze iz poslovnog plana iz studenoga 2013.

(*) Poslovna tajna.

⁽¹⁷⁾ Izvješće grupe Brattle, str. 1., t. 1. i str. 7., t. 34.

- (107) U skladu s izvješćem grupe Brattle jedinične cijene (cijene koje je Airport Handling naplatio za svako kretanje zrakoplova) prikazane u poslovnom planu iz kolovoza 2014. temelje se na ugovorima koji su već potpisani sa zračnim prijevoznicima te u prosjeku iznose [...] (*) EUR, što je više od cijene pretpostavljene u poslovnom planu iz studenoga 2013., koja je iznosila od [...] (*) EUR u 2014. do [...] (*) EUR u 2017. To je stručnjake dovelo do sljedećih zaključaka. Prvo, tržišne cijene u poslovnom planu iz kolovoza 2014. bliže su stvarno ostvarenom procesu jer su se temeljile na potpisanim ugovorima. Drugo, u poslovnom planu iz studenoga 2013., na kojem je SEA temeljila svoju odluku o ulaganju, tržišna cijena koju bi Airport Handling mogao naplatiti zapravo je podcijenjena. Treće, time se potvrđuje da tržišne cijene u poslovnom planu iz studenoga 2013. nisu samo razumne, nego su *de facto* preniske.
- (108) Konačno, stručnjaci su napomenuli da su tržišne cijene koje je Airport Handling pregovorima dogovorio sa zračnim prijevoznicima bile niže od cijena koje je SEAH stvarno naplaćivao.
- (109) Stručnjaci se slažu da se početni tržišni udjel društva Airport Handling, kako je predviđen u poslovnom planu iz studenoga 2013., može činiti visokim za novog sudionika na tržištu. Međutim, pretpostavljaju da bi ulagač u tržišnom gospodarstvu znao da bi gašenje SEAH-a dovelo do neobične situacije u kojoj bi velik broj ugovora o pružanju zemaljskih usluga u zračnim lukama društva SEA bio „svima na raspolaganju”. Stručnjaci zaključuju da bi, stoga, Airport Handling iskoristio tu situaciju jednako kao što bi to učinili i ostali subjekti koji posluju u milanskim zračnim lukama. Uz to, u skladu s tim izvješćem očekivani tržišni udjel društva Airport Handling bio bi uobičajen za velike talijanske zračne luke u kojima najveći pružatelj zemaljskih usluga obično drži tržišni udjel od oko 70 %. Uz to, stručnjaci su utvrdili da je Airport Handling jedini pružatelj zemaljskih usluga s dovoljno imovine i opreme da bi jamčio punu uslugu 24 sata, što bi bila ključna prednost u odnosu na konkurente.
- (110) Stručnjaci su utvrdili i da su niži troškovi osoblja jedan od ključnih razloga zbog kojeg se očekuje da će Airport Handling biti profitabilan iako je SEAH bilježio gubitke. Stručnjaci su smatrali da je ta pretpostavka razumna jer je Airport Handling pregovarao o novim ugovorima o radu, pri čemu su zaposlenici pristali raditi dodatnih 20 dana godišnje u odnosu na prethodne ugovore sa SEAH-om.
- (111) Nadalje, u skladu s izvješćem grupe Brattle, iako su u poslovnom planu iz studenoga 2013. troškovi rada neznatno podcijenjeni, u poslovnom planu iz kolovoza 2014. prikazani su troškovi od [...] (*) EUR/sat izraženi u EPRV-u, [...] (*).
- (112) Prema mišljenju stručnjaka pri ulaganju u Airport Handling ulagač u tržišnom gospodarstvu očekivao bi stopu povrata (unutarnju stopu povrata – IRR) koja je jednaka ponderiranom prosječnom trošku kapitala (WACC) ili veća od njega, u skladu sa standardnom financijskom teorijom. U tom je slučaju na temelju izračuna potvrđeno da je u svim scenarijima očekivani IRR projekta viši od WACC-a i da bi, stoga, privatni ulagač očekivao da će ostvariti dobit od svojeg ulaganja u Airport Handling.
- (113) Konzultant je napomenuo i da je, kad je SEA donijela odluku o osnivanju društva Airport Handling 2013., fond s privatnom ponudom F2i bio vlasnik 44,31 % društva. F2i imenuje dva člana Upravnog odbora društva SEA te, u skladu s izvješćem grupe Brattle, nijedan član Odbora nije glasovao protiv prijedloga društva SEA za ulaganje u Airport Handling, čime se dokazuje da se očekivalo da će ulaganje biti profitabilno i da je, stoga, u skladu s načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu.
- (114) Nadalje, u skladu s izvješćem grupe Brattle ulagač u tržišnom gospodarstvu smatrao bi da je relativno mala vjerojatnost da će Komisija utvrditi gospodarski kontinuitet između SEAH-a i društva Airport Handling te da će, stoga, od potonjeg zatražiti da vrati potporu koja je u odluci o povratu utvrđena kao nespojiva. Razlog je tome činjenica da je SEA osnivanjem Trusta poduzela mjere kako bi zaštitila Airport Handling i spriječila gospodarski kontinuitet. U skladu s financijskim procjenama grupe Brattle u pogledu poslovnog plana iz studenoga 2013. dok god je vjerojatnost utvrđivanja gospodarskog kontinuiteta manja od [...] (*) % (uzimajući u obzir procjenu troška kapitala koju je predložila SEA) ili manja od [...] (*) % (uzimajući u obzir procjenu troška kapitala koju je predložio Brattle), tada je ulaganje društva SEA u AH u skladu s načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu. Brattle je smatrao razumnim pretpostavku da bi, uzimajući u obzir kontekst i posebno prijavu Komisiji, ulagač u tržišnom gospodarstvu smatrao da je ta vjerojatnost manja od [...] (*) % i da bi, stoga, uložio u Airport Handling isključivo iz ekonomskih razloga.

(*) Poslovna tajna.

2.7. Najavljeno smanjenje opsega gospodarskih djelatnosti društva Airport Handling

- (115) Italija je predložila dodatno smanjenje opsega djelatnosti koje Airport Handling trenutačno obavlja u usporedbi s onima koje je prije obavljao SEAH. Posebno u pogledu [...] (*).
- (116) SEA trenutačno pruža [...] (*), u skladu s novim i drukčijim sporazumom koji istječe 31. prosinca 2018.
- (117) SEA je izjavila da je spremna, najkasnije do 31. prosinca 2016., raskinuti sporazum o [...] (*), čime će ga oduzeti društvu Airport Handling, te da će zaposliti i oko [...] (*) zaposlenika društva Airport Handling koji trenutačno [...] (*). Kao rezultat te promjene promet društva Airport Handling, koji u prvoj godini poslovanja iznosi [...] (*) EUR, smanjio bi se za oko [...] (*) EUR.

3. RAZLOZI ZA POKRETANJE SLUŽBENOG ISTRAŽNOG POSTUPKA

3.1. Gospodarski kontinuitet i prijenos obveze povrata

- (118) U odluci o pokretanju postupka iz 2014. Komisija je zauzela preliminarno stajalište da su ovom predmetu kriteriji koje je Sud odredio kako bi utvrdio može li za povrat potpore biti odgovoran poduzetnik koji nije prvotni korisnik potpore uglavnom ispunjeni. Konkretno:
- čak i ako, u skladu sa sporazumom potpisanim s društvom SEA, SEAH-om i sindikatima 4. studenoga 2013., Airport Handling ponovno zaposli osoblje, čini se da su bivšim zaposlenicima SEAH-a zajamčena prava stečena u okviru prethodnih ugovora sa SEAH-om,
 - u skladu s informacijama koje su Komisiji bile dostupne u toj fazi SEA i Airport Handling, čak i prije isteka glavnih ugovora sa zračnim prijevoznicima, pokrenuli su zajedničke marketinške napore kako bi zračne prijevoznike koji posluju u zračnoj luci uvjerali da će SEA nastaviti pružati zemaljske usluge preko svojeg novog društva kćeri Airport Handling nakon što se dovrši likvidacija SEAH-a,
 - opremu potrebnu za pružanje zemaljskih usluga Airport Handling unajmio bi od SEAH-a, do (moguće) prodaje te imovine trećim stranama u okviru otvorenog natječaja. Komisija je smatrala da se argument Italije da bi Airport Handling unajmio tu opremu po tržišnoj cijeni može prihvatiti s obzirom na to da vrijednost predmetne imovine utvrđuje stručnjak kojeg imenuje matično društvo SEA i da moguća prodaja te imovine nije sigurna,
 - poslovna djelatnost pružanja zemaljskih sluga ostala bi u vlasništvu istog vlasnika kao SEAH, odnosno društva SEA. Komisija je smatrala da prijedlog Italije da se 20 % kapitala novog pružatelja zemaljskih usluga pribavi javnim natječajem nije dostatan da bi se zajamčio diskontinuitet u odnosu na SEAH zato što, prvo, prijedlog je ograničen na manjinski udjel i, drugo, zato što nisu osigurana nikakva jamstva da će se to stvarno dogoditi. Osim toga, to otvaranje kapitalne strukture dogodilo bi se tek nakon što Airport Handling uđe na tržište,
 - trenutak – nakon donošenja odluke o povratu – i ekonomska logika stvaranja novog pružatelja zemaljskih usluga upućuju na to da je plan koji je Italija prethodno dostavila zapravo mehanizam za izbjegavanje povrata.
- (119) Komisija je, stoga, preliminarno zaključila da se osnivanjem novog društva očito želi postići i potaknuti izbjegavanje obveze povrata potpore te da je Airport Handling sljednik SEAH-a. Na temelju toga Komisija je zauzela preliminarno stajalište da se Airport Handling može smatrati odgovornim za povrat potpore koja je ranije odobrena SEAH-u i koja je u odluci o povratu iz 2012. utvrđena kao nespojiva.

3.2. Dokapitalizacija

- (120) Komisija je zauzela preliminarno stajalište da se odluke društva SEA o osnivanju društva Airport Handling i njegovoj dokapitalizaciji mogu pripisati državi. Prvo, Komisija je primijetila da općina Milano drži većinski udjel od 54,81 % u društvu SEA i da bi, stoga, trebalo smatrati da država ima utjecaj na postupke donošenja odluka u društvu SEA te da je uključena u odluke koje donosi to društvo. Drugo, Komisija je uputila na određene izjave predstavnika talijanskih tijela o tom pitanju zbog kojih se čini da su osnivanje društva Airport Handling organizirala ta talijanska tijela, posebno kako bi zaštitila zaposlenike u milanskim zračnim lukama.

(*) Poslovna tajna.

- (121) Uz to, s obzirom na to da se činilo da je SEA pod kontrolom talijanskih tijela, Komisija je donijela preliminarni zaključak da je dokapitalizacija, koju je financirala SEA, uključivala državna sredstva.
- (122) Komisija je zauzela i preliminarno stajalište da SEA nije djelovala kao ulagač u tržišnom gospodarstvu kad je dokapitalizirala Airport Handling.
- (123) Prvo, Komisija je izrazila sumnju da bi privatni ulagač osigurao kapital društvu Airport Handling u trenutku u kojem je to učinila SEA jer su službe Komisije talijanska tijela već obavijestile da bi namjeravano osnivanje novog pružatelja zemaljskih usluga vjerojatno dovelo do gospodarskog kontinuiteta i time obveze novog društva da vrati potporu za koju je u odluci o povratu iz 2012. utvrđeno da je nespojiva. Međutim, u poslovnom planu iz studenoga 2013. u obzir nije uzet rizik prijenosa obveze povrata sa SEAH-a na Airport Handling.
- (124) Drugo, Komisija je izrazila sumnju u to je li poslovni plan na kojem se temelji odluka društva SEA o ulaganju u Airport Handling zasnovan na solidnim pretpostavkama.
- (125) Komisija je, stoga, smatrala da se čini kako se ulaganje društva SEA od 25 milijuna EUR u Airport Handling ne temelji na ekonomskim ocjenama koje se mogu usporediti s onima koje bi, u relevantnim okolnostima, razuman privatni ulagač u sličnoj situaciji izvršio prije tih ulaganja kako bi odredio buduću profitabilnost. Na temelju toga Komisija je zauzela preliminarno stajalište da dokapitalizacija od 25 milijuna EUR čini državnu potporu u korist društva Airport Handling.

4. PRIMJEDBE ITALIJE

4.1. Gospodarski kontinuitet

- (126) Italija je podsjetila da je prema ustaljenoj sudskoj praksi cilj povrata nezakonite i nespojive državne potpore ukloniti narušavanje tržišnog natjecanja prouzročeno konkurentskom prednosti koja je dodijeljena tom nezakonitom potporom. Stoga, nezakonitu potporu koja nije spojiva s unutarnjim tržištem mora vratiti onaj poduzetnik koji je u stvarnosti od nje ostvario korist. Obveza povrata može se proširiti na društva koja nisu prvotni korisnici potpore samo ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uvjeti:
- to je društvo osnovano kako bi nastavilo obavljati djelatnost poduzetnika korisnika i
 - to društvo zadržava stvarnu korist od konkurentske prednosti povezane s korisnikom potpore.
- (127) Prema mišljenju Italije u ovom se predmetu prijenos konkurentske prednosti povezane s potporom koja je dodijeljena SEAH-u odmah može isključiti.
- (128) Konkretno, Italija napominje da je Komisija u uvodnim izjavama 219. i dalje svoje odluke o povratu utvrdila da navodna prednost dodijeljena SEAH-u odgovara nadoknadi gubitaka SEAH-a zabilježenih u razdoblju 2002.–2010. Kako je Komisija navela, ti su gubici nastali zbog visokih troškova osoblja koji čine znatan udjel u strukturi troškova pružatelja zemaljskih usluga. Budući da su dokapitalizacije koje Komisija smatra državnom pomoći prije svega služile za pokriće gubitaka nastalih zbog prekomjernih troškova osoblja SEAH-a, Italija smatra da bi se konkurentska prednost koju je SEAH ostvario *ipso facto* uklonila njegovom likvidacijom i izlaskom s tržišta.
- (129) Italija je napomenula i da čak i ako bi se dio, iako mali, konkurentske prednosti povezane s potporom dodijeljenom SEAH-u mogao povezati s imovinom tog društva, tj. imovinom koju je SEAH upotrebljavao za pružanje zemaljskih usluga u milanskim zračnim lukama, ta se imovina ipak neće prenijeti sa SEAH-a na Airport Handling. Naprotiv, potonji će je privremeno unajmiti po tržišnim uvjetima do njezine prodaje na otvorenom tržištu.
- (130) Italija je, nadalje, napomenula da se, čak i ako je konkurentska prednost stvarno prenesena sa SEAH-a na Airport Handling, u ovom predmetu ne može utvrditi da Airport Handling *de facto* nastavlja gospodarsku djelatnost SEAH-a.
- (131) Prvo, nijedan ugovor o radu, *de facto* ili *de jure*, nije prenesen sa SEAH-a na Airport Handling. Prema mišljenju Italije u društvu Airport Handling zaposleno je, po znatno drukčijim uvjetima, samo osoblje koje je strogo nužno za pružanje zemaljskih usluga. Uz to, na nove ugovore o radu primjenjuje se drukčiji režim (odjeljak o pružateljima zemaljskih usluga umjesto odjeljka o upraviteljima zračnih luka) iz nacionalnog kolektivnog ugovora o radu (*Contratto Collettivo Nazionale di Lavoro* (CCNL)) i drukčije udruženje zaposlenika (*Assohandlers* umjesto *Assoaeroporto*). Na temelju toga Italija je istaknula da će Airport Handling ostvariti smanjenje troškova osoblja, uz znatno povećanje produktivnosti.

- (132) Italija je dodala i da Komisijina tvrdnja iz odluke o pokretanju postupka iz 2014. da su bivšim zaposlenicima SEAH-a zajamčena prava stečena u okviru prethodnih ugovora sa SEAH-a nije potkrijepljena činjeničnim dokazima. Prema mišljenju Italije u sporazumu od 4. studenoga 2013. nisu predviđena nikakva jamstva u korist bivših zaposlenika SEAH-a u pogledu stečenih prava te je jasno utvrđeno da se novi ugovori o radu trebaju temeljiti na novim uvjetima.
- (133) Na Airport Handling neće se prenositi ni ugovori između SEAH-a i zračnih prijevoznika koji posluju u milanskim zračnim lukama. Italija je navela da je nakon raskida ugovora između SEAH-a i zračnih prijevoznika Airport Handling iznova pregovarao o ugovorima sa zračnim prijevoznicima koji posluju u milanskim zračnim lukama. Uz to, prema mišljenju Italije, SEA i Airport Handling nisu pokrenuli zajedničke marketinške napore u tu svrhu, što je suprotno Komisijinim tvrdnjama iz odluke o pokretanju postupka iz 2014., koja, prema mišljenju Italije, nije potkrijepljena nikakvim činjeničnim dokazima. U svakom slučaju ta okolnost ne bi bila relevantna za ocjenu gospodarskog kontinuiteta između SEAH-a i društva Airport Handling. U tom je pogledu Italija podsjetila da se trenutačan portfelj klijenata društva Airport Handling razlikuje od klijenata SEAH-a. Naime, Airport Handling sklopio je određene ugovore sa zračnim prijevoznicima koji prethodno nisu bili klijenti SEAH-a, ali istodobno nije uspio zadržati neke od bivših klijenata SEAH-a.
- (134) Italija je tvrdila da se činjenica da je u poslovnom planu društva Airport Handling predviđen tržišni udjel od [...] (*), kao takva, ne može smatrati dokazom gospodarskog kontinuiteta. Taj bi se tržišni udjel trebao ocijeniti u odnosu na cilj društva Airport Handling, odnosno ostvarivanje održivosti u srednjoročnom razdoblju.
- (135) Italija je navela i da Airport Handling nije uključen u postupak prodaje imovine SEAH-a te da, stoga, nije došlo do prijenosa imovine između tih dvaju društava. Nadalje, Italija smatra da sama činjenica da se imovina korisnika potpore iznajmljuje trećem poduzetniku ne može biti dovoljan dokaz da je potonji ostvario konkurentsku prednost povezanu s tom potporom. Prema mišljenju Italije, kako bi to predstavljalo kontinuitet, ta se imovina mora iznajmiti po cijeni nižoj od tržišne cijene. Međutim, u ovom je predmetu cijenu najma odredilo neovisno društvo (IMQ).
- (136) Italija je podsjetila i da se vlasnička struktura društva SEA znatno razlikuje od razdoblja kad je navodna potpora dodijeljena SEAH-u. Dok je u razdoblju 2002.–2010. SEA bila u potpunosti u vlasništvu države, trenutačno privatni ulagač F2i drži 44,31 % njezina kapitala.
- (137) Nadalje, Italija smatra da je osnivanje Trusta dodatno jamstvo diskontinuiteta između SEAH-a i društva Airport Handling. Naime, kako je utvrđeno u ugovoru o trustu, djelatnosti upravitelja trebale bi biti ključne u postizanju sljedećih ciljeva:
- osigurati neovisno upravljanje udjelom društva SEA u društvu Airport Handling, preuzimanjem isključive kontrole nad društvom i time osiguranjem nepostojanja interesa i/ili protoka informacija između društva Airport Handling i grupe SEA, uz posebno upućivanje na SEAH i zemaljske usluge koje je potonji prethodno pružao u milanskim zračnim lukama,
 - omogućiti ulazak novih privatnih ulagača koji nisu povezani s grupom SEA u kapital društva Airport Handling, u prvom koraku najmanje [...] (*) %.
- (138) Kao rezultat prijenosa 100-postotnog udjela društva SEA u društvu Airport Handling na Trust upravitelj je upisan u registar trgovačkih društava kao jedini dioničar društva. U tom svojstvu upravitelj ima punu i stvarnu kontrolu nad udjelom društva SEA u društvu Airport Handling.
- (139) Kao jedini dioničar društva Airport Handling upravitelj, među ostalim, mora:
- prava glasa u pogledu imenovanja upravljačkih tijela društva Airport Handling ostvarivati neovisno i bez uplitanja društva SEA tako da osigura da članovi tih tijela nemaju ili da nisu imali operativne uloge u društvu SEA ili SEAH-u i da nisu ovisni o njima. U trenutku prijenosa udjela društva SEA na Trust svi članovi upravljačkih tijela društva Airport Handling koje je imenovala SEA dali su otkaz i zamijenjeni su članovima koje je imenovao upravitelj,

(*) Poslovna tajna.

- pratiti gospodarski diskontinuitet između SEAH-a i društva Airport Handling, zahtijevajući redovita izvješća o upravljanju društvom, točnoj provedbi poslovnog plana, tržišnom udjelu i izgledima za razvoj,
- osigurati uspostavu postupaka kako bi se spriječila neopravdana korist društvu Airport Handling od informacija koje ima SEA pri stjecanju ili zadržavanju ugovora sa zračnim prijevoznicima ili dobavljačima robe ili usluga,
- potvrditi nepostojanje prodajnih transakcija između SEAH-a i društva Airport Handling.

4.2. Dokapitalizacija

4.2.1. Državna sredstva i pripisivost državi

- (140) Italija smatra da se na temelju statusa društva SEA kao javnog poduzetnika ne može zaključiti da njegova sredstva ispunjuju uvjete za državna sredstva u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora. U tom je pogledu Italija podsjetila da SEA ne posjeduje financijska sredstva društva Airport Handling niti ima kontrolu nad njima jer njezinim udjelom u društvu Airport Handling upravlja neovisno tijelo, Trust, potpuno neovisno od društva SEA.
- (141) SEA stoga ne bi mogla izvršavati uobičajene ovlasti većinskog dioničara, odnosno, među ostalim, ovlast imenovanja članova upravljačkih tijela društva kćeri i, stoga, imati odlučujuću ulogu u upravljanju društvom.
- (142) Prema mišljenju Italije Komisija ne može donijeti zaključak o pripisivosti osporavane mjere državi samo na temelju činjenice da je izrazito nevjerojatno da bi se te mjere poduzele bez uplitanja države. Prema mišljenju Italije Komisija je obvezna zadovoljiti visok standard dokaza. Predmetne mjere mogu se smatrati pripisivima državi samo u mjeri u kojoj je javni dioničar društva SEA imao ključnu ulogu u donošenju odluke o dokapitalizaciji u korist društva Airport Handling. U tom smislu Italija smatra da je važno napomenuti da se u članku 15. statuta društva SEA, među ostalim, navodi da za povećanje kapitala društava kćeri mora glasovati najmanje šest od sedam članova, za što je potreban pristanak upravitelja koje je imenovao privatni dioničar F2i. Stoga, bez obzira na vlasništvo društva SEA nad većinskim udjelom, javni dioničar ne može valjano razmatrati dokapitalizaciju bez traženja pristanka (ili odlučujućeg glasa) direktora koje je imenovao taj privatni dioničar.
- (143) Nadalje, Italija je navela da su izjave kao što su izjave ministra za infrastrukturu i promet kojima je umirivao zaposlenike, a koje je Komisija citirala u odluci o pokretanju postupka, u potpunosti u skladu s europskom i talijanskom praksom te da se, stoga, ne mogu upotrijebiti kao dokaz pripisivosti te mjere državi. Predmetne izjave moraju se smatrati političkim izjavama kojima je cilj umanjiti negativne učinke nezaposlenosti.
- (144) Na temelju toga Italija smatra da se ulaganje društva SEA u Airport Handling ne može pripisati državi i da ne uključuje državna sredstva te da, stoga, ne čini državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora.

4.2.2. Postojanje gospodarske prednosti

- (145) Italija je podsjetila da je privatni dioničar unio kapital razmjern udjelu kapitala koji drži SEA, odnosno 44,31 %. Prema mišljenju Italije udio privatnog ulagača F2i ima stvaran ekonomski učinak i značajan je. U tom pogledu Italija smatra da je važno napomenuti da se, u skladu s Komisijinom praksom, privatno ulaganje od oko jedne trećine ukupnog ulaganja smatralo značajnim. Prema mišljenju Italije to je samo po sebi dovoljno da se isključi definiranje te dokapitalizacije kao državne potpore u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora.
- (146) Drugo, Italija je navela da je poslovni plan društva Airport Handling ocijenio neovisni stručnjak koji je zaključio da je ulaganje društva SEA opravdano s isključivo ekonomskog stajališta i da je, stoga, u skladu s načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu.
- (147) Na temelju toga Italija smatra da je ulaganje društva SEA u Airport Handling izvršeno u okolnostima koje bi bile prihvatljive privatnom ulagaču koji posluje u uobičajenim tržišnim uvjetima i da, stoga, mjera ne čini državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora.

5. PRIMJEDBE ZAINTERESIRANIH STRANA

- (148) SEAH (u likvidaciji), Milan Airport Handling Trust i Airport Handling, SEA i zainteresirana strana koja je zatražila anonimnost dostavili su primjedbe Komisiji.

5.1. Primjedbe subjekata Milan Airport Handling Trust i Airport Handling (dalje u tekstu „Trust“)

5.1.1. Prijenos radne snage

- (149) Prema mišljenju predstavnika Trusta od početka svojeg poslovanja Airport Handling temeljio je svoj poslovni model na ekonomskoj logici koja se razlikuje od one SEAH-a te mu je cilj bio poslovati na tržištu samostalno i ostvariti održivost bez intervencija svojeg dioničara u smislu unosa kapitala.
- (150) Konkretno, Airport Handling uvijek je smatrao da bi se u njegovu poslovnom modelu radna snaga organizirana prema kriterijima djelatnosti i relevantnosti trebala mijenjati. Prema mišljenju predstavnika Trusta za zemaljske usluge uobičajeni su vrhunci potrebe za radnom snagom u određenom razdoblju tijekom godine (npr. ljeti). Kako bi se zadovoljile te brze promjene potražnje, pružatelj usluga mora fleksibilno reagirati zapošljavanjem osoblja na određeno vrijeme za ta razdoblja kad je zapošljavanje opravdano s obzirom na potrebni obujam posla.
- (151) Dok je SEAH uglavnom koristio [...] (*) ([...] (*)), Airport Handling usvojio je pristup koji se temelji na [...] (*) (npr. [...] (*)). Iako bi za to trebale složenije aktivnosti obuke, upravljanja i koordinacije, to bi, s druge strane, dovelo do veće fleksibilnosti i, stoga, do pada operativnih troškova. Prema mišljenju predstavnika Trusta time je omogućeno [...] (*) (31. prosinca 2014. Airport Handling imao je [...] (*)).
- (152) Trust je naveo da nije bilo prijenosa ugovora o radu između SEAH-a i društva Airport Handling, što se dokazuje sljedećim okolnostima:
- u društvu Airport Handling osoblje se zapošljavalo u skladu s planom koji je utvrđen potpuno neovisno, u skladu s očekivanim obujmom prometa i specifičnom organizacijom rada, čime je ostvareno znatno smanjenje radne snage u usporedbi sa SEAH-om,
 - bivši zaposlenici SEAH-a zaposleni u društvu Airport Handling na temelju uvjeta koji su formalno i materijalno drukčiji, u skladu s poslovnim modelom koji se razlikuje od SEAH-a.
- (153) Uz to, Trust je podsjetio na snažno protivljenje i vrlo teške odnose sa sindikalnim organizacijama u lipnju 2014. Prema mišljenju predstavnika Trusta očito je da, da su se u društvu Airport Handling doista ponovno zaposlili bivši zaposlenici SEAH-a na temelju istih uvjeta, ti zaposlenici ne bi imali razloga za pritužbe. Naprotiv, snažan otpor sindikata sporazumu iz lipnja 2014. dokaz je da su radnici u potpunosti bili svjesni da su se njihovi uvjeti zapošljavanja pogoršali.

5.1.2. Ugovori sa zračnim prijevoznicima

- (154) Prvo, Trust je naveo da se ugovori sa zračnim prijevoznicima po svojoj prirodi ne mogu prenijeti na treće strane. U članku 3.2. Standardnog sporazuma o zemaljskim uslugama izričito se navodi da, osim u iznimnim slučajevima koji će se dogovoriti s društvima za zemaljske usluge, prijevoznik ne može prenijeti zadaće na treće strane na temelju ugovora:
- „Prijevoznik ne smije imenovati nijednu drugu osobu, društvo ili organizaciju za pružanje usluga koje je društvo za zemaljske usluge suglasno izvršiti na temelju ovog Sporazuma, osim u posebnim slučajevima koje će strane zajedno dogovoriti“.
- (155) Trust je dostavio nekoliko izjava zračnih prijevoznika koji nisu proveli natječajni postupak u smislu postupaka javne nabave kako bi odabrali Airport Handling kao pružatelja zemaljskih usluga. Ti su zračni prijevoznici naveli da je Airport Handling neovisno o tome izabran na temelju natjecateljskog postupka koji se temelji na uspoređivanju s drugim pružateljima zemaljskih usluga.
- (156) Uz to, Trust je podsjetio da trajanje sporazuma o pružanju zemaljskih usluga određuje zračni prijevoznik i da je često predviđena mogućnost potonjeg da se povuče uz otkazni rok. Na primjer, u standardnom ugovoru IATA-e navodi se da svaka strana može raskinuti ugovor uz otkazni rok od 60 dana. Stoga ugovor sa zračnim prijevoznikom nije nužno dugotrajni ugovor na temelju kojeg se pružatelj zemaljskih usluga može zaštititi od konkurencije. *De facto*, zračni prijevoznici mogu se povući iz ugovora ako dobiju bolje uvjete od drugih pružatelja usluga.

(*) Poslovna tajna.

- (157) Prema mišljenju predstavnika Trusta SEAH je izašao s tržišta te je Airport Handling pregovarao o novim ugovorima sa zračnim prijevoznicima. Potonji su društvu Airport Handling i drugim kontaktiranim pružateljima usluga predložili drukčije, povoljnije, uvjete od onih koje su dobili od SEAH-a. Prema mišljenju predstavnika Trusta prilično je uobičajeno da zračni prijevoznik odluči raskinuti ugovor kad dobije povoljnije uvjete od drugih konkurentskih pružatelja zemaljskih usluga ili da prijeti raskidom ugovora ako trenutačni pružatelj zemaljskih usluga ne želi poboljšati svoju ponudu u usporedbi s ponudom drugih pružatelja.
- (158) Airport Handling počeo je poslovati u milanskim zračnim lukama 1. rujna 2014. nakon što je udjel društva SEA prenesen na Trust. Iako je Airport Handling prvotno obavijestio ENAC i zračne prijevoznike da će početi poslovati 1. srpnja 2014., zbog kašnjenja u prijenosu dionica na Trust i poteškoća sa sindikatima to je pokretanje poslovanja dodatno odgođeno za 1. rujna 2014.
- (159) Airport Handling sklopio je 28. veljače 2015. ugovore s [...] (*) zračnih prijevoznika, [...] (*) koji posluju u zračnoj luci Linate i [...] (*) koji posluju u zračnoj luci Malpensa. Trust je, nadalje, naveo da Airport Handling nije sklopio ugovore sa svim zračnim prijevoznicima koji su prethodno imali ugovorni odnos sa SEAH-om. Točnije, [...] (*).
- (160) Prema mišljenju predstavnika Trusta ugovori koje je Airport Handling potpisao sa zračnim prijevoznicima razlikuju se od ugovora sa SEAH-om:
- *s pravnog stajališta*: Airport Handling sklopio je novi ugovorni odnos i nije postao sljednik prethodnog ugovora. Stoga Airport Handling nije odgovoran za prethodne obveze, potraživanja i dugovanja zračnih prijevoznika prema SEAH-u,
 - *s obzirom na sadržaj*:
 - Airport Handling gotovo je sustavno od prijevoznika (izravno ili preko obavijesti o natječaju) primao zahtjeve za [...] (*),
 - neki su prijevoznici [...] (*),
 - neki su prijevoznici zatražili [...] (*).
- (161) Konkretno, prema mišljenju predstavnika Trusta [...] (*) prijevoznika je od društva Airport Handling u okviru pregovora o novom ugovoru za pružanje zemaljskih usluga dobilo [...] (*). Istodobno su [...] (*) prijevoznici ugovorili [...] (*) sa SEAH-om.
- (162) Trust je naveo i da će neki od najvažnijih ugovora s prijevoznicima ([...] (*)) isteći kako slijedi:
- ugovor s [...] (*) [...] (*),
 - ugovor s [...] (*) [...] (*),
 - ugovor s [...] (*) [...] (*).

5.1.3. *Pretpostavljeni zajednički marketinški naponi*

- (163) Kao i Italija, i Trust smatra da su svi zajednički marketinški naponi koje su uložili SEA/SEAH i Airport Handling, ako se ti naponi mogu dokazati, nevažni za ocjenu gospodarskog kontinuiteta.
- (164) Uz to, Trust smatra da činjenica da je SEA možda javno i/ili u komunikaciji s prijevoznicima izjavila da grupa namjerava nastaviti poslovati u području zemaljskih usluga nije relevantna za potrebe istražnog postupka s obzirom na to da su osnivanje i kapitalizacija društva Airport Handling Komisiji bili poznati od 2013.

5.1.4. *Očekivani tržišni udjel društva Airport Handling*

- (165) Prema mišljenju predstavnika Trusta činjenica da Airport Handling može steći znatnu prisutnost na tržištu zemaljskih usluga u milanskim zračnim lukama nije rezultat prijenosa imovine sa SEAH-a na Airport Handling, nego posebnog konteksta milanskih zračnih luka i poslovnih modela različitih pružatelja zemaljskih usluga.

(*) Poslovna tajna.

- (166) Trust smatra da je činjenica da neko društvo izlazi s tržišta i da drugi subjekt (bez obzira na to je li riječ o novom sudioniku na tržištu ili već postojećem subjektu) stječe slične tržišne udjele redovita pojava na tržištu i da je rezultat unakrsne elastičnosti konkurentskih poduzetnika. Na hipotetskom tržištu sa samo dva poduzetnika A i B vjerojatno je da će se, ako društvo A propadne, njegovi klijenti i tržišni udjel prenijeti na poduzetnika B, bez ikakvih pravnih ili činjeničnih poveznica između tih dvaju poduzetnika. U slučaju milanskih zračnih luka točno je da posluje više od dvaju pružatelja zemaljskih usluga, ali su se, prema mišljenju predstavnika Trusta, samo dva pružatelja u svojem poslovnom modelu usmjerila na milanske zračne luke. Slični tržišni udjeli mogli bi se, prema mišljenju predstavnika Trusta, opravdati upućivanjem na činjenicu da je Airport Handling jedini pružatelj usluga koji je svoju djelatnost u milanskim zračnim lukama organizirao kao čvorišni pružatelj usluga kako bi u velikom dijelu zadovoljio potražnju prijevoznika i pružao visokokvalitetne usluge.
- (167) Trust smatra da je Komisijino obrazloženje kružno: ili je tržišni udjel koji Airport Handling treba ostvariti u milanskim zračnim lukama, kako je procijenjeno u poslovnom planu, nerealan i stoga bi dokapitalizacija društva Airport Handling činila državnu potporu ili je tržišni udjel *de facto* realan, ali je u tom slučaju činjenica da bi Airport Handling mogao ostvariti taj tržišni udjel relevantna za pitanje gospodarskog kontinuiteta.

5.1.5. Upotreba imovine SEAH-a u društvu Airport Handling

- (168) Trust naglašava da je natječaj za prodaju SEAH-ove imovine proglašen neuspješnim jer nijedan ponuditelj nije iskazao interes za kupnju lotova ponuđenih za prodaju.
- (169) Prema mišljenju društva Airport Handling glavni je razlog za to činjenica da je SEAH-ova imovina zastarjela i da se, stoga, ne čini privlačnom na tržištu. Naime, Trust je naveo da je od [...] (*) najvrjednijih komponenti (tj. [...] (*)), samo oko [...] (*) imovine SEAH kupljeno nakon 31. prosinca 2006. Većina imovine stara je preko 15 godina zbog čega je vrlo teško dobiti zamjenske dijelove i time osigurati potrebne razine usluge.
- (170) Trust je podsjetio i da Airport Handling nije dostavio ponudu u natječaju za prodaju SEAH-ove imovine. Međutim, smatra da njegovo stjecanje imovine ne bi bilo dokaz gospodarskog kontinuiteta sa SEAH-om.
- (171) Trust je naveo i da Airport Handling trenutačno upotrebljava SEAH-ovu imovinu na temelju bilateralnog ugovora potpisanog 1. rujna 2014. Prema mišljenju predstavnika Trusta ugovor je dogovoren u nepristranim pregovorima između SEAH-a i upravitelja u razdoblju od datuma osnivanja Trusta (30. lipnja 2014.) do datuma stvarnog prijenosa udjela društva SEA u društvu Airport Handling na Trust (27. kolovoza 2014.).
- (172) Upravitelj je u ugovor unio znatne izmjene, kao što su sljedeće:
- provjera tržišne vrijednosti najamnine koju provodi neovisni stručnjak kojeg su zajedno imenovali Airport Handling i SEAH kako bi se osiguralo da je Airport Handling platio tržišnu naknadu za upotrebu SEAH-ove imovine,
 - prilagodba te najamnine u slučaju odstupanja od više od 10 % od najamnine koju je naveo neovisni stručnjak,
 - produljenje ugovora do 31. kolovoza 2015. kako bi ga se uskladilo s uobičajenom komercijalnom praksom,
 - mogućnost podnajma opreme trećim stranama,
 - uvjet da redovito održavanje i popravak štete provodi Airport Handling, dok je za izvanredno održavanje i dalje odgovoran SEAH.
- (173) Trust je podsjetio da je najamnina određena na temelju neovisnih vrednovanja različitih stručnjaka i da, stoga, odgovara tržišnoj cijeni.
- (174) Trust je naveo i da je Airport Handling već uspostavio postupke za kupnju, od trećih strana, znatnog udjela imovine [...] (*) % potrebne za poslovanje kako bi po isteku ugovora o najmu zamijenio imovinu koju je unajmio od SEAH-a. U tom kontekstu:
- Upravni odbor društva Airport Handling donio je 26. studenoga 2014. odluku o pokretanju natječajnog postupka za obnovu imovine koja je unajmljena od SEAH-a, uz ukupnu procijenjenu vrijednost od oko [...] (*) EUR,

(*) Poslovna tajna.

- ti natječaji (od kojih je u trenutku kad je Trust dostavio primjedbe na odluku o pokretanju postupka iz 2014. jedan još uvijek bio u fazi pokretanja) zaključeni su početkom siječnja 2015. te je 11. veljače 2015. Airport Handling već odobrio prvu narudžbu oko [...] (*) % imovine (uključujući [...] (*)). Prema mišljenju predstavnika Trusta drugi dio mogao bi se ubrzo naručiti, ovisno o pronalasku drugih oblika financiranja ili nabave jer je iz rezultata postupka odabira vidljivo znatno povećanje troškova nove opreme.

5.1.6. Trenutak i logika operacije

- (175) Prema mišljenju predstavnika Trusta zaključak da je osnivanje novog društva kćeri društva SEA za zemaljske usluge usmjereno na izbjegavanje naloga o povratu jednako je izjavi da bi se negativnom odlukom o državnoj potpori korisnika navodne potpore spriječilo da ponovno pokrene poslovanje po novim uvjetima.

5.1.7. Mjere koje je upravitelj poduzeo kako bi osigurao gospodarski diskontinuitet

- (176) Trust ističe da su 1. kolovoza 2014. upravitelj i SEA sklopili Protokol na temelju kojeg upravitelj može početi obavljati određene funkcije vođenja i praćenja poslovanja društva Airport Handling u srpnju i kolovozu 2014.

- (177) U toj fazi, uz mjere poduzete nakon savjetovanja sa SEAH-om u pogledu najma SEAH-ove imovine i izvješća stručnjaka, upravitelj je od društva SEA zatražio i dobio financijska sredstva potrebna kako bi svoj posao obavljao potpuno neovisno od potonjeg. Uz to, upravitelj je od društva SEA zatražio da ponovno utvrdi ugovore o pružanju usluga s društvom Airport Handling, odredio je novog pravnog savjetnika društva Airport Handling i zatražio izmjene statuta društva Airport Handling kako bi osigurao punu autonomiju društva.

- (178) Nakon prijenosa udjela društva SEA na Trust upravitelj je 27. kolovoza 2014. imenovao novi Upravni odbor.

- (179) Upravitelj je osigurao i da Odbor učini sljedeće:

- zatraži od članova Upravnog odbora društva Airport Handling da izrade i dostave cjelokupnu ocjenu poslovanja kako bi se osiguralo da se ne donose akti koji nisu spojivi sa zahtjevom gospodarskog diskontinuiteta,

- zatraži uspostavljanje postupaka kako bi se:

- među ostalim, potvrdilo da između SEAH-a i društva Airport Handling ne postoje nikakvi pravni akti koji se odnose na nabavu robe, pokretnu i/ili nepokretnu imovinu, ugovore sa zračnim prijevoznicima i/ili dobavljačima roba i usluga koje se odnose na zemaljske usluge,

- provjerilo da će Airport Handling uspostaviti potrebne postupke i kontrole kako bi se izbjeglo da društvo ostvaruje neopravdane koristi od komercijalnih informacija koje ima SEA, a koje bi društvu Airport Handling mogle koristiti u odnosu na konkurente u stjecanju ili zadržavanju ugovora s prijevoznicima ili koje su relevantne za pozicioniranje društva Airport Handling na tržištu zemaljskih usluga,

- uzme u obzir postojeće funkcije, uključivanjem viših funkcija ako se smatraju nedostatnima (posebno u Odjelu za pravne poslove i resurse),

- izmijeni upravljanje društvom Airport Handling delegiranjem širokih ovlasti odlučivanja glavnom izvršnom direktoru (koji je član Trusta),

- ocijeni i privremeno potvrdi glavnog direktora,

- donese odluku da Airport Handling treba imati vlastito *web*-mjesto,

- pokrene intenzivne pregovore s društvom SEA radi detaljne revizije postojećih ugovora o pružanju usluga između društava Airport Handling i SEA kako bi se osiguralo da su sve usluge dostupne po najboljim mogućim uvjetima te dobila mogućnost prekida usluga bez sankcija ako i kad Airport Handling odluči iskoristiti vlastite strukture ili se obratiti drugim, prikladnijim dobavljačima,

(*) Poslovna tajna.

- obavijesti klijente, dobavljače i nadležno tijelo (ENAC) o promjeni kontrole u društvu.
- (180) Nadalje, upravitelj je poduzeo mjere kako bi osigurao gospodarski diskontinuitet. Ukratko, ti postupci uključuju:
- popisivanje operacija koje se smatraju važnima za osiguranje gospodarskog diskontinuiteta,
 - ocjenu i odobrenje tih operacija,
 - protok informacija prema Odboru,
 - postupke koji se odnose na upravljanje informacijama te njihovo odvajanje i pohranu, što može biti važno za gospodarski diskontinuitet.
- (181) Trust je naveo da su ti unutarnji postupci objašnjeni tijekom dviju edukacija za više i srednje rukovoditelje društva Airport Handling.

5.1.8. Pripisivost mjera državi

- (182) Prema mišljenju predstavnika Trusta u razdoblju od lipnja do kolovoza 2014. talijanska tijela nisu izvršavala izravan utjecaj na društvo SEA i njegovu odluku o ulaganju u društvo Airport Handling. Nikad nije bilo nikakvih izravnih ili neizravnih naznaka koje bi dovele i do najmanje sumnje da je odluka o osnivanju i/ili kapitalizaciji društva Airport Handling ovisila o talijanskim tijelima.

5.1.9. Poslovni plan društva Airport Handling i usklađenost s načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu

- (183) Prema mišljenju predstavnika Trusta ne postoji kontinuitet između SEAH-a i društva Airport Handling te bi, stoga, svaki privatni ulagač uzeo u obzir krhkost Komisijine ocjene iz odluke o pokretanju postupka iz 2014. te ona ne bi utjecala na njegovu odluku o ulaganju u društvo Airport Handling.
- (184) Trust je pojasnio da je poslovni plan iz studenoga 2013. koji je Komisiji prvotno predstavljen u međuvremenu poboljšán. Stoga se odluka o kapitalizaciji društva Airport Handling temeljila na poslovnom planu iz kolovoza 2014. koji je Upravni odbor društva Airport Handling donio 26. kolovoza 2014.
- (185) Nakon prijenosa udjela društva SEA na Trust upravitelj je nastavio s provjerom vjerodostojnosti poslovnog plana društva Airport Handling. Prema izjavi predstavnika Trusta novoizabrani Odbor društva Airport Handling najprije je ispitao je li poslovni plan od 6. kolovoza 2014. pouzdan te je tu zadaću povjerio grupi Boston Consulting Group („BCG”).
- (186) BCG je o svojim nalazima Airport Handling izvijestio 14. listopada 2014. BCG je zaključio da je cilj poslovnog plana, tj. EBIT u 2017. od [...] (*) EUR, uz maržu od [...] (*) %, razuman i da je razina odstupanja uglavnom u skladu s prosječnom profitabilnosti značajnog uzorka drugih europskih društava koja posluju u sektoru zemaljskih usluga ili nešto niža od nje. BCG je potvrdio i valjanost poslovnog plana iz studenoga 2013.

5.1.9.1. Namjeravano smanjenje radne snage i povećanje djelotvornosti

- (187) Prema mišljenju predstavnika Trusta Airport Handling je odlučan ostvariti najveću moguću djelotvornost s pomoću [...] (*). U skladu s poslovnim planom od 6. kolovoza 2014. očekuje se da će se u društvu Airport Handling zaposliti [...] (*). To će se ostvariti usklađivanjem koordinacijskih struktura i uvođenjem nove učinkovite opreme i računalnih sustava za upravljanje osobljem, zahvaljujući kojima Airport Handling neće morati zamijeniti osoblje koje odlazi iz društva.

(*) Poslovna tajna.

5.1.9.2. Povećanje djelatnosti povezano s čimbenicima koji su specifični za organizaciju rada

(188) Prema mišljenju predstavnika Trusta još veći stupanj djelatnosti proizići će iz sljedećih mjera:

- *optimizacije udjela ugovora na određeno vrijeme i ugovora na nepuno radno vrijeme*: očekuje se da će se već 2015. djelatnost povećati za oko [...] (*) %; a s [...] (*) povećat će se za dodatnih [...] (*) % do 2017.,
- *boljeg definiranja programa rada*: u ugovoru o radu koji primjenjuje Airport Handling predviđa se [...] (*) u odnosu na ugovor koji je SEAH upotrebljavao za svoje zaposlenike. Time će se omogućiti ušteda od [...] (*) % u pogledu broja zaposlenika. Uz to, dnevno radno vrijeme osoblja zaposlenog na puno radno vrijeme [...] (*) %, što će utjecati na potrebe za osobljem u iznosu od [...] (*) %. Produljenjem kolektivnog ugovora, koje se očekuje 2015., dodatno [...] (*). Nadalje, Airport Handling namjerava optimizirati upotrebu resursa uvođenjem instrumenata kao što su rad u smjenama i ugovori s mogućnosti promjene dnevnog i tjednog rasporeda ovisno o stvarnim potrebama u skladu s novim mogućnostima koje se nude u kolektivnim ugovorima na nacionalnoj razini. S pomoću tih mehanizama Airport Handling moći će dodatno povećati djelatnost za najmanje [...] (*) %,
- *prilagodbe organizacijske strukture u cilju učinkovitije upotrebe resursa* [...] (*): već 2015. djelatnost će se povećati kao rezultat sezonske nadogradnje matrica u funkciji rasta prometa i preraspodjele dopusta na devet mjeseci što uključuje [...] (*). Procijenjene uštede iznosit će [...] (*) %,
- *optimizacije kapaciteta postojećeg osoblja*: postupna upotreba [...] (*) dovest će do povećanja produktivnosti od 0,5 %. Smanjenjem radnih mjesta za [...] (*), što je djelomično već provedeno ([...] (*) i djelomično se provodi tijekom 2015. ([...] (*)), dodatno će se pridonijeti povećanju djelatnosti,
- *ekonomije razmjera koja proizlazi iz povećanja prometa*: povećanjem prometa postojećih klijenata i sklapanjem ugovora s novim prijevoznicima, čak i onima koji ne posluju u vršnim razdobljima, omogućit će se poboljšanja čimbenika koji se odnose na zadovoljenje potreba za osobljem s učinkom u smislu produktivnosti od + [...] (*) % u 2017.,
- *strukturnih prilagodbi u industrijskim procesima*: Predstavnici Trusta spomenuli su sljedeće načine koji su predviđeni za poticanje djelatnosti: bolje planiranje i organizacija rada, ulaganja u tehnička rješenja kako bi se omogućilo djelomično ili potpuno automatiziranje određenih aktivnosti; povezivanje rashoda za zaposlenike s rezultatima i ishodima poslovanja. U pogledu planiranja rada Trust je naveo da je Airport Handling predvidio ulaganja u nove IT sustave za upravljanje osobljem i raspodjelu smjena koji će dovesti do racionalnije upotrebe resursa uz djelatnost od [...] (*) %. Uz to, Airport Handling započeo je postupak kupnje nove opreme s modernim geolokacijskim sustavima. Djelatnost u pogledu upotrebe osoblja procijenjena je na [...] (*) %.

(189) Prema mišljenju predstavnika Trusta na temelju rezultata ostvarenih u društvu Airport Handling u prvim mjesecima poslovanja Komisija će moći *ex post* provjeriti opravdanost pretpostavki iz poslovnog plana. Trust je uputio na rezultate prva četiri mjeseca poslovanja, iz kojih je vidljivo [...] (*) EBIT od [...] (*) EUR i [...] (*) od [...] (*) EUR u usporedbi s prognozama iz poslovnog plana od 6. kolovoza 2014. To je pozitivno kretanje bilo rezultat [...] (*) prihoda ([...] (*) EUR) i [...] (*) troškova ([...] (*) EUR).

5.2. Primjedbe SEAH-a (u likvidaciji)

5.2.1. Imovina SEAH-a

(190) SEAH smatra da je oprema za pružanje zemaljskih usluga imala knjigovodstvenu vrijednost od [...] (*) EUR prije pokretanja likvidacije SEAH-a. Prosječna starost te imovine bila je [...] (*). Od otprilike [...] (*) stavki veće vrijednosti [...] (*) opreme, osim [...] (*), samo je [...] (*) stečeno nakon 31. prosinca 2006.

(*) Poslovna tajna.

- (191) Kad je pokrenuta likvidacija SEAH-a, jedina druga imovina društva sastojala se od obrtnog kapitala povezanog s poslovanjem prekinutim 1. rujna 2014. Uz to, bili su prisutni određeni [...] (*). Te su pozicije u međuvremenu likvidirane. Stoga, prema mišljenju SEAH-a, kako bi financirao troškove likvidacije i sva preostala dugovanja, likvidator može računati samo na prodaju opreme za pružanje zemaljskih usluga.

5.2.2. Natječaj za prodaju imovine SEAH-a

- (192) Jedna od glavnih zadaća likvidatora bila je provesti otvoren, javan i nediskriminirajući natječajni postupak za prodaju imovine SEAH-a koji je već pokrenut prije pokretanja likvidacije tog društva.
- (193) SEAH je izjavio da je imovina podijeljena u devet grupa koje su uključivale komplementarnu imovinu različite vrijednosti i funkcionalne autonomije. Cilj je bio zajamčiti velik broj ponuditelja u natječaju. Podjelom imovine u grupe namjeravalo se odgovoriti na zahtjeve tržišta koji su utvrđeni na temelju poslovanja većih pružatelja zemaljskih usluga u talijanskim zračnim lukama. Na temelju dostupnih informacija vidljivo je da je postupak prodaje bio ograničen na pružatelje zemaljskih usluga, upravitelje zračnih luka, zračne prijevoznike, proizvođače vrste opreme koja se prodavala, preprodavače i društva za *leasing*. Nadalje, utvrđen je određeni minimalni potrebni solventni kapital koji se posebno odnosi na i. promet od najmanje 1 milijuna EUR po grupi imovine za koju se namjerava dostaviti ponuda; ii. neto imovinu od najmanje 1 milijun EUR ili 2 milijuna EUR ako potencijalni kupci dostavljaju ponude za više od jedne grupe; iii. omjer duga i ukupne imovine koji ne smije biti veći od 3. U pozivu za dostavu ponuda nisu utvrđeni nikakvi kriteriji odabira, osim prethodno navedenih obveznih uvjeta.
- (194) SEAH napominje da nijedan potencijalni ponuditelj nije izrazio interes za stjecanje te imovine. Jedine zahtjeve za dostavu informacija podnijele su strane izvan okvira postupka koje su bile zainteresirane za stjecanje samo određene imovine, no po cijenama koje su znatno niže od cijena koje su odredili neovisni stručnjaci. SEAH je naveo i da je Airport Handling izrazio interes za stjecanje predmetne imovine, ali nije dostavio ponudu. Komisija napominje da su talijanska tijela već 27. studenoga 2013., kad su se s Komisijom savjetovala o planu društva SEA da likvidira SEAH, osnuje Airport Handling i osigura mu kapital, izjavila da Airport Handling neće sudjelovati u postupku prodaje i da, stoga, u tom postupku neće dostaviti nikakvu ponudu.

- (195) Nakon neuspješnog pokušaja prodaje imovine SEAH-a likvidator je nastavio kontaktirati s glavnim upraviteljima u sektoru kako bi raspravio mogućnost prodaje te imovine i uvjete koji bi se mogli primjenjivati na tu prodaju.

5.2.3. Vrednovanje imovine

- (196) SEAH je podsjetio da je prije pokretanja likvidacije SEAH-a njegov Upravni odbor odabrao IMQ kao neovisnog stručnjaka kojem je povjerio vrednovanje imovine. To je vrednovanje dostavljeno 25. lipnja 2014. te je predložena godišnja najamnina od [...] (*) EUR, za koju se smatralo da je u skladu s tržišnim uvjetima. SEAH je 1. rujna 2014. društvu E&Y povjerio drugo vrednovanje imovine. Na zahtjev upravitelja SEAH i upravitelj zajedno su angažirali E&Y da dostavi to drugo vrednovanje. E&Y je zatim predložio godišnju najmninu od 1,4 milijuna EUR.
- (197) SEAH je dodao da Airport Handling imovinu SEAH-a trenutačno upotrebljava na temelju ugovora o najmu te da je odgovoran za njezino održavanje (troškovi održavanja procijenjeni su na [...] (*) EUR godišnje).

5.2.4. Ugovor o najmu

- (198) SEAH je izjavio da je ugovor o najmu prije sklapanja bio predmet intenzivnih pregovora između strana, bez uplitanja društva SEA. SEAH je naveo da je sklapanje ugovora o najmu obvezan uvjet za održavanje vrijednosti imovine s obzirom na to da se prestala upotrebljavati. Bez ugovora o najmu s društvom Airport Handling SEAH bi morao ukloniti opremu iz prostora zračne luke, što bi dovelo do znatnih troškova prijevoza i održavanja.
- (199) SEAH je naveo i da je, uzimajući u obzir istek ugovora o najmu 31. kolovoza 2015., likvidator razmatrao opcije raspolaganja imovinom. SEAH ističe da bi se prodajom imovine društvu Airport Handling, nakon što se otklone Komisijine sumnje o gospodarskom kontinuitetu, omogućilo SEAH-u da maksimizira vrijednost te imovine u postupku likvidacije.

(*) Poslovna tajna.

5.3. Primjedbe društva SEA

5.3.1. Gospodarski kontinuitet

- (200) Prema mišljenju društva SEA sudska praksa navedena u odluci o pokretanju postupka iz 2014. znatno se razlikuje od ovog predmeta.
- (201) Prvo, ta se sudska praksa isključivo odnosi na situacije koje odlikuje prisutnost prijenosa imovine s korisnika potpore na novoosnovano društvo. Ta se sudska praksa, u biti, odnosi na slučajeve u kojima je poduzetnik koji je ostvario korist od nespojive državne potpore i koji tu prednost nije mogao vratiti osnovao novog poduzetnika kojem je prenio dio svojih djelatnosti. Drugo, u svim slučajevima koje je navela Komisija, prijenos između korisnika i novog poduzetnika odnosno se na imovinu znatne vrijednosti (djelatnosti, objekti, roba, nekretnine, žigovi, prava industrijskog vlasništva).
- (202) Prema mišljenju društva SEA značajke ovog slučaja dovode do zaključka da Airport Handling nije mogao nastaviti ostvarivati konkurentsku prednost povezanu s navodnom potporom koju je primilo društvo SEAH s obzirom na to da nije preuzeo nikakvu imovinu od društva SEAH. Naprotiv, navodna konkurentska prednost dodijeljena društvu SEAH prestala bi s likvidacijom društva i stoga se ne bi mogla prenijeti.
- (203) Društvo SEA podsjeća da je u odluci o povratu iz 2012. Komisija zaključila da navodna konkurentska prednost dodijeljena SEAH-u odgovara financiranju gubitaka koji su nastali za društvo uglavnom kao posljedica visokih troškova osoblja. Podsjećajući da troškovi osoblja uvelike utječu na strukturu troškova pružatelja zemaljskih usluga i čine između 65 % i 80 % ukupnih troškova, SEA ističe da se, za razliku od slučajeva koje je navela Komisija, ovaj slučaj ne odnosi ni na prijenos dionica ili imovine potrebne za obavljanje (odnosno za nastavak) djelatnosti SEAH-a ni na poslovanje čiji je cilj zaštititi imovinu korisnika i time izbjeći nalog za povrat.
- (204) Prema mišljenju društva SEA potrebno je napomenuti da, s obzirom na to da je prednost koja je proizašla iz navodne državne potpore koju je primio SEAH bila upotrijebljena za pokrivanje gubitaka nastalih zbog prekomjernih troškova rada, ta je prednost u konačnici prestala sa stečajem društva i otpuštanjem radnika. Prema mišljenju društva SEA činjenica da su se u društvu Airport Handling bivši zaposlenici SEAH-a naknadno zaposlili prema formalno i materijalno drukčijim uvjetima ne može bitno utjecati na taj zaključak.
- (205) Društvo SEA dodaje da, čak i da je prihvaćeno da nepostojanje prijenosa imovine sa SEAH-a na Airport Handling nije dostatno da bi se zaključilo o nepostojanju gospodarskog kontinuiteta, za okolnosti transakcije na kojoj se temelji osnivanje društva Airport Handling, kao cjeline, ne može se smatrati da imaju učinak izbjegavanja naloga za povrat.
- (206) Prema mišljenju društva SEA odluka o osnivanju novog društva za zemaljske usluge koje na tržištu posluje prema uvjetima tržišnog natjecanja s drugim pružateljima usluga temelji se na ekonomskoj logici i opravdana je modelom upravljanja koji se znatno razlikuje od modela upravljanja prethodnog upravitelja SEAH-a ([...]) (*) radi postizanja cilja održive profitabilnosti u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju.
- (207) SEA navodi da je najavom SEAH-a da će društvo prestati poslovati u milanskim zračnim lukama i pokretanjem likvidacije SEAH-a stvoreno stvarno tržišno natjecanje u kojem su zračni prijevoznici koji su poslovali u milanskim zračnim lukama mogli odabrati pružatelja zemaljskih usluga na temelju komparativne ocjene ponuda koje su dostavili razni pružatelji usluga.
- (208) Prema mišljenju društva SEA upravo je nakon tog postupka nadmetanja Airport Handling uspješno sklopio ugovore sa zračnim prijevoznicima potpuno neovisno od društva SEA. Naime, neki prijevoznici, bivši klijenti SEAH-a, odlučili su ne koristiti se uslugama društva Airport Handling, a Airport Handling sklopio je ugovore s prijevoznicima koje prethodno nije opsluživao SEAH.
- (209) Uz to, prema mišljenju društva SEA, u smislu direktiva Vijeća 78/660/EEZ⁽¹⁸⁾ i 83/349/EEZ⁽¹⁹⁾ o konsolidiranim financijskim izvještajima koje su u talijansko zakonodavstvo prenesene Zakonodavnim dekretom br. 127 od 9. travnja 1991., s obzirom na to da SEA nije imala moć kontrole i upravljanja nad društvom Airport Handling nakon prijenosa udjela na Trust, Airport Handling više nije dio grupe SEA za računovodstvene potrebe i stoga njegov proračun nije konsolidiran s proračunom društva SEA.

(*) Poslovna tajna.

⁽¹⁸⁾ Četvrta direktiva Vijeća 78/660/EEZ od 25. srpnja 1978. o godišnjima financijskim izvještajima za određene vrste trgovačkih društava (SL L 222, 14.8.1978., str. 11.).

⁽¹⁹⁾ Sedma direktiva Vijeća 83/349/EEZ od 13. lipnja 1983. o konsolidiranim financijskim izvještajima (SL L 193, 18.7.1983., str. 1.).

- (210) Nadalje, kako bi ubrzali ulazak trećih osoba u kapital društva Airport Handling, SEA i upravitelj potpisali su 26. siječnja 2015. „provedbena pravila na temelju članka 20. Ugovora o trustu” u cilju dodjele upravitelju odgovornosti za skrb o trećem ulagaču. Upravitelj i SEA odlučili su imenovati BNP Paribas neovisnim savjetnikom u tu svrhu.
- (211) BNP Paribas pružio je potporu društvu Airport Handling pri izradi ponude za prodaju dionica, kontaktirao je s nekoliko ulagača koji su bili potencijalno zainteresirani za ulazak u kapital društva Airport Handling i održao je sastanke s potencijalnim ulagačima.
- (212) SEA je dodala da će, kad privatni ulagač stekne najmanje 30 % društva Airport Handling, razmotriti traženje zainteresiranih ulagača za preuzimanje većinskog udjela u društvu.

5.3.2. Državna sredstva i pripisivost državi

- (213) SEA smatra da činjenica da je Airport Handling javni poduzetnik nije dostatna da bi se zaključilo da su njegova sredstva državna sredstva u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora. Uz to, nakon osnivanja Trusta SEA ne kontrolira financijska sredstva društva Airport Handling; stoga se ne može tvrditi da su ona državna sredstva u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora.
- (214) U tom pogledu SEA dodaje:
- Prvo povećanje kapitala u iznosu od 3,7 milijuna EUR odobrila je glavna skupština društva Airport Handling 27. kolovoza 2014. Istog je dana Trustu dodijeljen cijeli udio društva SEA u SEAH-u. Tog je dana, za sve pravne svrhe, upravitelj postao jedini dioničar društva Airport Handling,
 - Istog je dana upravitelj, kao jedini dioničar društva Airport Handling, izdao 20 000 SFP-ova u ukupnom iznosu od 20 milijuna EUR. SEA je upisala i u potpunosti uplatila SFP-ove 28. kolovoza 2014.
- (215) SEA ističe da je od trenutka prijenosa upravitelj, jedini dioničar društva Airport Handling, imao neprekinutu kontrolu nad njegovim financijskim sredstvima.
- (216) Prema mišljenju društva SEA prethodno navedenim dokazuju se da javni dioničar društva SEA (općina Milano) ne može, izravno ili neizravno, utjecati na upotrebu financijskih instrumenata u odnosu na društvo Airport Handling i da će tijekom trajanja Trusta ta sredstva kontrolirati upravitelj. U svakom slučaju, kao rezultat osnivanja Trusta, SEA je izgubila ovlast imenovanja članova Upravnog odbora društva Airport Handling.

5.4. Primjedbe zainteresirane strane

- (217) Komisija je zaprimila primjedbe zainteresirane strane koja je zatražila da se njezin identitet i njezine primjedbe ne objave trećim stranama.

6. PRIMJEDBE ITALIJE NA PRIMJEDBE ZAINTERESIRANIH STRANA

- (218) Italija je dala svoje primjedbe na opažanja koja su u okviru istrage dostavili Trust i SEA.
- (219) Italija je u potpunosti podržala opažanja koja su dostavile prethodno navedene zainteresirane strane te je istaknula da su one, s jedne strane, dokazale nepostojanje bilo kakvog uplitanja talijanskih nadležnih tijela u poslovanje društva SEA i njegove odluke o ulaganju u Airport Handling, i, s druge strane, da Airport Handling nije nastavio obavljati gospodarsku djelatnost SEAH-a.

7. OCJENJIVANJE

- (220) U ovom je predmetu Komisija morala ocijeniti dva različita pitanja: prvo, mogući prijenos obveze povrata koja proizlazi iz odluke o povratu s društva SEA Handling na Airport Handling, drugo, moguću potporu sadržanu u dokapitalizaciji društva Airport Handling od 25 milijuna EUR koju je provela SEA.

7.1. Gospodarski kontinuitet i prijenos obveze povrata

- (221) Na temelju ustaljene sudske prakse nezakonitu potporu koja nije spojiva s unutarnjim tržištem mora vratiti onaj poduzetnik koji je u stvarnosti od nje ostvario korist⁽²⁰⁾.
- (222) U slučaju korisnika državne potpore u stečaju obveza povrata može se ispuniti unosom obveze s naslova povrata potpore u popis obveza, pod uvjetom da korisnik potpore izađe s tržišta⁽²¹⁾. Sud je smatrao da „ako je poduzeće koje je primilo nezakonitu potporu u stečaju te je osnovano društvo kako bi se nastavio dio djelatnosti tog poduzeća u stečaju, nastavkom te djelatnosti moglo bi se, ako dotična potpora nije u potpunosti vraćena, nastaviti narušavanje tržišnog natjecanja do kojeg je došlo zbog konkurentske prednosti koju je to društvo uživalo na tržištu u odnosu na svoje konkurente. U skladu s time, ako takvo novoosnovano društvo zadrži tu prednost, od njega se može tražiti povrat predmetne potpore. To je osobito slučaj kada se utvrdi da to društvo zadržava stvarno uživanje konkurentske prednosti povezane s korištenjem tih potpora, osobito kada ono stekne imovinu društva u likvidaciji a da pritom ne plati kao protučinidbu cijenu u skladu s tržišnim uvjetima ili kada se utvrdi da je učinak osnivanja takvog društva zaobilazanje obveze povrata navedenih potpora⁽²²⁾.”
- (223) U kontekstu prijenosa imovine s korisnika potpore na drugo društvo koje nastavlja obavljati djelatnosti korisnika potpore Sud je potvrdio da se sljedeći čimbenici mogu uzeti u obzir za ocjenu gospodarskog kontinuiteta između dvaju društava⁽²³⁾: opseg prijenosa (imovina i obveze, preuzimanje radne snage, vezana imovina itd.); cijena prijenosa; identitet dioničara ili vlasnika poduzeća stjecatelja i izvornog poduzeća; trenutak obavljanja prijenosa (nakon početka istražnog postupka, pokretanja postupka ili donošenja konačne odluke); i, na kraju, ekonomska logika transakcije.
- (224) Prema sudskoj praksi prethodno navedeni čimbenici mogu se uzeti u obzir u različitoj mjeri, u skladu s posebnostima predmetnog slučaja⁽²⁴⁾. Iz toga slijedi da Komisija nije obvezna uzeti u obzir sve te čimbenike, kako se dokazuje upotrebom izraza „mogu se uzeti u obzir”⁽²⁵⁾.
- (225) Kako bi se odlučilo postoji li gospodarski kontinuitet društava SEAH i Airport Handling i može li se potomje društvo smatrati odgovornim za povrat nespojive potpore dodijeljene SEAH-u, Komisija je primijenila prethodno navedene pokazatelje na određene okolnosti ovog predmeta.

7.1.1. Opseg prijenosa

7.1.1.1. Prijenos radne snage i ugovora o radu

- (226) Nakon pokretanja likvidacije SEAH-a, brojni njegovi bivši zaposlenici zaposleni su u društvu Airport Handling, pri čemu su na početku činili većinu radne snage potonjeg društva. Stoga je važno analizirati je li ta situacija pokazatelj izbjegavanja odluke o povratu. U tu bi svrhu trebalo ocijeniti je li se postupak koji je doveo do navedenog ishoda sastojao od prijenosa radne snage SEAH-a na društvo Airport Handling i jesu li pritom očuvane njegove temeljne značajke. Navedeno je još važnije jer je za društvo za pružanje zemaljskih usluga radna snaga primarno sredstvo potrebno za rad⁽²⁶⁾.
- (227) Prema mišljenju Italije ne postoji kontinuitet radne snage između SEAH-a i društva Airport Handling jer je SEAH raskinuo ugovore o radu te se osoblje u društvo Airport Handling zaposlilo na temelju novih ugovora koji su se temeljili na materijalno drukčijim uvjetima. To su stajalište podržali Airport Handling i SEA.

⁽²⁰⁾ Predmet C-303/88, *Italija protiv Komisije*, ECLI:EU:C:1991:367, točka 57.; Predmet C-277/00 *Njemačka protiv Komisije* („SMI”), ECLI:EU:C:2004:238, točka 75. Povratom potpore korisnik gubi prednosti koju je prethodno imao na tržištu i ponovno se uspostavlja stanje koje je postojalo prije isplate potpore.

⁽²¹⁾ Predmet C-454/09, *Komisija protiv Italije* (potpora u korist društva New Interline SpA), ECLI:EU:C:2011:650, točka 36.

⁽²²⁾ Predmet C-610/10, *Komisija protiv Španjolske*, ECLI:EU:C:2012:781, točka 106.

⁽²³⁾ Spojeni predmeti C-328/99 i C-399/00 *Italija i SIM 2 Multimedia protiv Komisije (Seleo-Multimedia)* ECLI:EU:C:2003:252, točke 69., 77-78. Taj je skup pokazatelja naknadno potvrđen u predmetu T-123/09 *Ryanair protiv Komisije*, ECLI:EU:T:2012:164, točka 155.

⁽²⁴⁾ Spojeni predmeti T415/05, T416/05 i T423/05, *Helenska Republika i dr. protiv Komisije*, ECLI:EU:T:2010:386, točka 135.

⁽²⁵⁾ Predmet T123/09 *Ryanair protiv Komisije*, ECLI:EU:T:2012:164, točka 156.

⁽²⁶⁾ Vidjeti napomenu 40.

- (228) Prema mišljenju Italije sporazum koji su SEA, SEAH i sindikati potpisali 4. studenoga 2013. ne bi se trebao tumačiti kao da su njime bivšim zaposlenicima SEAH-a bila zajamčena prava koja su oni stekli na temelju prethodni ugovora sa SEAH-om. Taj je sporazum, u biti, programski dokument koji je naknadno zamijenjen sporazumima potpisanim 4. lipnja 2014. Iz teksta tih sporazuma očito je da bivšim zaposlenicima SEAH-a nisu bila zajamčena prethodno stečena prava, nego da su u društvu Airport Handling ponovno zaposleni prema novim uvjetima.
- (229) Na temelju informacija pribavljenih tijekom službenog istražnog postupka Komisija je ocijenila i. postupak u kojem je znatan dio radne snage SEAH-a ponovno zaposlen u društvu Airport Handling, ii. i sindikalne sporazume o ponovnom zapošljavanju radne snage SEAH-a.
- (230) Prvo, u pogledu postupka potrebno je odmah napomenuti da nije bilo prijenosa *de jure* ugovora o radu sa SEAH-a na Airport Handling. Ugovori sa SEAH-om pravno su raskinuti i sklopljeni su novi ugovori s društvom Airport Handling. Nadalje, ugovori o radu nisu ni automatski ni globalno preneseni sa SEAH-a na Airport Handling. *De facto*, nije bilo nikakvog prijenosa ugovora o radu. Upravo suprotno, prethodno društvo raskinulo je ugovore o radu prije nego što je dio radnika u potonjem društvu ponovno zaposlen pod drukčijim uvjetima.
- (231) Drugo, u pogledu opsega prijenosa potrebno je napomenuti sljedeće: Kad je SEAH 22. travnja 2014. pokrenuo program mobilnosti za otpuštene radnike, njegova je radna snaga bila [...] (*), odnosno jednaka [...] (*) EPRV-ova. Na temelju dostupnih podataka vidljivo je da je 31. svibnja 2015., devet mjeseci od početka poslovanja, društvo Airport Handling imalo [...] (*) zaposlenika, od kojih je [...] (*) bilo prethodno zaposleno u SEAH-u. Stoga je Airport Handling do tog trenutka preuzeo oko [...] (*) % SEAH-ovih zaposlenika. Prijenos, stoga, nije bio ni približno potpun. Međutim, potrebno je napomenuti i da se radna snaga društva Airport Handling, barem u ranoj fazi nakon početka poslovanja, sastojala gotovo isključivo od bivšeg osoblja SEAH-a.
- (232) Treće, u pogledu materijalnih uvjeta ponovnog zapošljavanja Komisija napominje da su se ugovori koje je Airport Handling potpisao s bivšim SEAH-ovim zaposlenicima formalno i materijalno razlikovali od prethodnih ugovora sa SEAH-om, posebno u primjeni različitih uvjeta kako slijedi:
- [...] (*) primjenjuje se na zaposlenike društva Airport Handling,
 - Airport Handling ne primjenjuje [...] (*) kojim se dopunjuje nacionalni kolektivni ugovor,
 - Materijalnim promjenama uvjeta zapošljavanja obuhvaćeno je sljedeće:
 - [...] (*),
 - [...] (*), što je društvo SEAH primjenjivalo na svoje zaposlenike,
 - organizacija rada, npr. [...] (*).
 - Mjerljiv rezultat prethodno navedenih promjena jest smanjenje troškova rada od oko [...] (*) % u odnosu na troškove rada SEAH-a koji su u oba slučaja posljedica promjena mjerodavnog sustava nacionalnih kolektivnih ugovora i dopunskog korporativnog ugovora; udjel uvjeta potonjeg ugovora u troškovima rada smanjen je za 50 %.
- (233) Konačno, i okolnostima u kojima su uključene strane u ovom predmetu pregovarale o uvjetima zapošljavanja i u konačnici se usuglasile upućuje se na to da su se uvjeti zapošljavanja materijalno promijenili: SEA, SEAH i Airport Handling zasebno su pregovarali sa sindikatima i postigli su s njima zasebne dogovore. Društvu Airport Handling i sindikatima trebalo je više od osam mjeseci za postizanje dogovora o uvjetima postupka zapošljavanja, pravnom i financijskom sadržaju ugovora o radu, politici skrbi i organizaciji rada. Prema mišljenju predstavnika Trusta SEAH-ovi su se radnici na početku protivili promjenama na koje su sindikati koji su predstavljali radnike pristali u sporazumu iz lipnja 2014. Radnici su te promjene odbili na referendumu. Prema dokumentaciji koju je dostavio Trust sindikati su zatim pristali na nove uvjete zapošljavanja tek nakon što je Airport Handling prihvatio da će unijeti

(*) Poslovna tajna.

određena pojašnjenja u navedeni sporazum. Komisija napominje da je Airport Handling zasebno pregovarao sa sindikatima i da je unatoč početnim neslaganjima uspio provesti prethodno opisane promjene. Kao što je opisano u prethodnoj uvodnoj izjavi 38., sporazum između društva Airport Handling i sindikata od 4. lipnja 2014. nije bitno promijenjen nakon što su ga sindikati odbili na referendumu na kojem su zahtijevali određena pojašnjenja sporazuma.

- (234) S obzirom na prethodna razmatranja, stvarni prijenos radne snage nije bio potpun niti je podrazumijevao ikakvo preslikavanje sadržaja uvjeta zapošljavanja koji su bili mjerodavni na temelju ugovora sa SEAH-om.
- (235) Na taj nalaz ne utječu sporazumi između društva SEA, SEAH odnosno Airport Handling te sindikata u pogledu radne snage. Naime, u predmetu sporazuma nije navedeno ni da će radna snaga u potpunosti biti prenesena sa SEAH-a na Airport Handling ni da će mjerodavni uvjeti iz SEAH-ova ugovora o radu nastaviti vrijediti. Komisija posebno napominje da prema početnom nacrtu nagodbe društva SEA i sindikata od 4. studenoga 2013. cilj budućeg provedbenog sporazuma mora biti zaštita radnih mjesta svih zaposlenika SEAH-a⁽²⁷⁾. U sporazumu je nabrojeno nekoliko mjera za postizanje tog cilja, u biti svi mehanizmi dostupni u okviru relevantnog zakonodavstva o zapošljavanju i kolektivnih ugovora, kao što su mreže za socijalnu pomoć i dobrovoljni odlasci zaposlenika, što treba primijeniti i u okviru grupe SEA, te rješenja koja uključuju premještaj zaposlenika unutar te grupe. Stoga je taj sporazum doista podrazumijevao ponovnu dodjelu radnih mjesta unutar grupe SEA kao cjeline⁽²⁸⁾, ali ne samo društvu Airport Handling i samo kao jednu od mjera. Nadalje, ti sporazumi nisu sklopljeni s društvom Airport Handling koje je sa zaposlenicima sklopilo zasebne sporazume. Stoga strane nisu unaprijed odredile broj radnih mjesta preraspodijeljenih društvu Airport Handling, nego je on utvrđen u skladu s potrebama društva za zaposlenicima nakon sklapanja ugovora sa zračnim prijevoznicima.
- (236) Nadalje, Komisija napominje da postoje naznake da je Airport Handling bio obvezan zaposliti bivše zaposlenike SEAH-a, neovisno o tome je li tu obvezu nametnula javna tijela ili SEA, njegovo matično društvo.
- (237) Zaključno, u pogledu opsega prijenosa radne snage Komisija smatra da se okolnostima *prima facie* upućuje na izraženiji element gospodarskog kontinuiteta zbog ponovnog zapošljavanja znatnog dijela SEAH-ove radne snage u društvu Airport Handling. Međutim, potrebno je uzeti u obzir činjenice u pogledu ponovnog zapošljavanja, posebno raskida svih ugovora i sklapanja novih s novim ugovornim uvjetima. Komisija, stoga, zaključuje da se prijenos radne snage ne može tumačiti kao snažna naznaka gospodarskog kontinuiteta između SEAH-a i društva Airport Handling.

7.1.1.2. Ugovori za zračnim prijevoznicima

- (238) U svojoj odluci o pokretanju postupka iz 2014. Komisija je zauzela preliminarno stajalište da bi se očekivani tržišni udjeli društva Airport Handling za prvih šest mjeseci poslovanja mogli smatrati realnima zbog preuzimanja poslovanja koje je prethodno obavljao SEAH.
- (239) Tijekom istražnog postupka Italija, SEA i Airport Handling tvrdili su da su se ta očekivanja temeljila na poslovnom planu društva Airport Handling iz kolovoza 2014. Bila su moguća zahvaljujući znatnim smanjenjima operativnih troškova koja su ostvarena zbog djelotvornosti radne snage i smanjenja osoblja.
- (240) Nadalje, Airport Handling je iznova pregovarao o ugovorima sa zračnim prijevoznicima koji posluju u milanskim zračnim lukama. Italija je smatrala da se ti ugovoru nisu mogli zakonski prenijeti sa SEAH-a na Airport Handling. O njima se moralo iznova pregovarati u konkurenciji s ostalim pružateljima usluga koji posluju u milanskim zračnim lukama.
- (241) Naime, kako je prethodno opisano u uvodnim izjavama 133. i 208. portfelj klijenata društva Airport Handling razlikuje se od SEAH-ova. Kad je SEAH izašao s tržišta, niz njegovih klijenata odlučio je zemaljske usluge povjeriti drugim subjektima, a ne društvu Airport Handling. S druge strane, Airport Handling uspio je privući klijente koji prije nisu bili klijenti SEAH-a.

⁽²⁷⁾ „daljnje postizanje cilja zaštite radnih mjesta svih zaposlenika SEAH-a“. Vidjeti točku 6. podtočku 1. sporazuma od 4. studenoga 2013.

⁽²⁸⁾ „Pribjegavanje svim mehanizmima dostupnima u okviru relevantnog zakonodavstva o zapošljavanju i kolektivnih ugovora (prvenstveno mreže za socijalnu pomoć i dobrovoljni odlasci zaposlenika, što treba primijeniti i u okviru rupe SEA, nesmetano s obzirom na nadolazeći rok 31. prosinca 2013.) te rješenjima koja uključuju premještaj zaposlenika unutar grupe (kako u skladu s novim poslovnim mogućnostima tako i u skladu s postupcima angažiranja zaposlenika unutar grupe koji su provedeni nakon sklapanja sporazuma društva nakon razdvajanja, te s unutarnjom mobilnosti koja je osmišljena tako da se njome ispune organizacijski zahtjevi društva SEA SpA)“; *Ibidem*.

- (242) Kako bi dodatno dokazala činjenicu da novi ugovori koje je Airport Handling sklopio sa zračnim prijevoznicima nisu bili samo predmet novih pregovora, nego da su u njima predviđeni materijalno drukčiji ugovorni uvjeti, Italija je dostavila informacije iz kojih je vidljivo da su određeni zračni prijevoznici koji su prije bili klijenti SEAH-a (kao što je [...] (*) uspjeli dobiti znatno povoljnije uvjete od društva Airport Handling, nego od SEAH-a. Konkretno, tijekom pregovora s društvom Airport Handling, [...] (*) zatražio je da [...] (*). Kao rezultat [...] (*) dobio je [...] (*)⁽²⁹⁾.
- (243) Tijekom istražnog postupka Italija je objasnila da SEA zračnim prijevoznicima koji posluju u milanskim zračnim lukama nije uvjetovala popuste na naknade zračne luke njihovim sklapanjem ugovora o pružanju zemaljskih usluga s društvom Airport Handling. Na temelju primjedbi zaprimljenih tijekom istražnog postupka ne postoje dokumenti na temelju kojih se može dokazati da je SEA stvarno tako postupala kako bi zračne prijevoznike koji posluju u milanskim zračnim lukama potaknula da sklope nove ugovore o pružanju zemaljskih usluga s društvom Airport Handling.
- (244) U odluci o pokretanju postupka iz 2014. Komisija je izrazila sumnju u to hoće li se sa zračnim prijevoznicima ponovno pregovarati o ugovorima. U tom je kontekstu Komisija uputila na informacije iz kojih se može zaključiti da su SEA i Airport Handling, čak i prije isteka tih ugovora, ulagali zajedničke marketinške napore kako bi zračne prijevoznike koji posluju u zračnoj luci uvjerali da će SEA nastaviti obavljati poslove zemaljskih usluga. Međutim, tijekom službenog istražnog postupka nisu dobiveni nikakvi činjenični podatci da su SEA i Airport Handling u okviru zajedničkih marketinških napora organizirali samo promjenu izvođača, a da pritom zračnim prijevoznicima, kao naručiteljima, nisu ostavili prostora za ponovno pregovaranje o ugovornim uvjetima. Konkretno, Komisija nije dobila nikakve dokaze da je SEA ili Airport Handling mogao stvarno otežavati pokušaje bivših klijenata SEAH-a da dobiju povoljnije uvjete od drugih pružatelja zemaljskih usluga.
- (245) Komisija je ocijenila je li Airport Handling, kad je pripremao pokretanje poslovanja, *de facto* bio u situaciji novog sudionika na tržištu ili je, naprotiv, ostvario koristi od SEAH-ova tržišnog položaja i kontakata s klijentima kako bi osigurao kontinuitet poslovanja. U specifičnim okolnostima ovog predmeta, da nakon izlaska SEAH-a s tržišta njegovi klijenti nisu mogli pregovarati o novim ugovorima s drugim pružateljima zemaljskih usluga osim društvom Airport Handling, to bi bio pokazatelj izbjegavanja odluke o povratu jer bi to bio prijenos klijenata sa SEAH-a na Airport Handling.
- (246) U tom su pogledu važne sljedeće činjenice: U poslovnom planu društva Airport Handling nisu uzeti u obzir drugi scenariji s manjim tržišnim udjelima. To bi moglo značiti da je Airport Handling bio uvjeren da će preuzeti bazu klijenata SEAH-a uz relativno visok stupanj vjerojatnosti te je, stoga, možda mogao očekivati da će ostvariti koristi od nekadašnjeg SEAH-ova tržišnog položaja i kontakata s klijentima kako bi privukao njegove klijente i odgovarajuće kontakte, a da se pritom ne mora suočiti s konkurencijom drugih društava za zemaljske usluge kako bi dobio te ugovore.
- (247) Međutim, iz određenih formalnih i materijalnih čimbenika vidljivo je da to nije bio slučaj.
- (248) Prvo, u pogledu oblika prijenosa ugovori o pružanju usluga nisu se mogli zakonski prenijeti sa SEAH-a na Airport Handling. Stoga su zračni prijevoznici mogli odabrati drugog pružatelja, a ne Airport Handling, čim su njihovi ugovori sa SEAH-om raskinuti, kako je opisano u uvodnoj izjavi 43. ove odluke.
- (249) Drugo, iz dostupnih informacija može se zaključiti da su klijenti mogli pristupiti drugim pružateljima usluga kad ih je SEAH obavijestio da će prekinuti poslovanje. Naime, činjenica da je niz klijenata otišao dokaz je da je takva prilika postojala. Najvažnije, SEAH nije imao nikakve pravne osnove da jednostrano prenese ugovore na treće strane, osim u iznimnim situacijama. Međutim, u skladu s informacijama koje su dostavila talijanska tijela klauzula o iznimnim situacijama nije aktivirana. Talijanska tijela dostavila su pregled baze klijenata društva Airport Handling od 14. veljače 2014. iz kojeg je vidljivo da je od 68 bivših klijenata SEAH-a [...] (*) prešlo drugim pružateljima zemaljskih usluga, da je od [...] (*) tadašnjih klijenata društva Airport Handling jedan prešao od konkurenta, tri su bili novi u zračnoj luci i [...] (*) su bili bivši klijenti SEAH-a. [...] (*) od tih [...] (*) bivših klijenata SEAH-a pregovorima je dogovorilo nove ugovore po povoljnijim uvjetima, u kojima su propisane niže cijene (13 klijenata), izmjena portfelja usluga [...] (*) klijenata ili čak njihova kombinacija [...] (*) klijenata). Stoga je samo 20 klijenata sklopilo ugovore o pružanju usluga kojima se, u biti, propisuju isti uvjeti kao u prethodnim ugovorima sa SEAH-om. Cijene su snižene od [...] (*) do [...] (*) % u usporedbi s cijenama koje su prethodno dogovorene sa SEAH-om.

(*) Poslovna tajna.

⁽²⁹⁾ [...] (*).

- (250) S obzirom na prethodno navedeno i kad se sve zajedno uzme u obzir, Komisija nije utvrdila naznake izbjegavanja odluke o povratu (i stoga gospodarskog kontinuiteta) u postupku koji je doveo Airport Handling do sklapanja sporazuma s nizom bivših klijenata SEAH-a. Naime, činilo se da je Airport Handling bio izložen stvarnoj konkurenciji kad je pregovarao s prijevoznicima koji posluju u milanskim zračnim lukama te stoga postoje naznake da je tržišno natjecanje među pružateljima usluga u milanskim zračnim lukama stvarno bilo otvoreno kad je SEAH planirao izlazak s tržišta.

7.1.1.3. Imovina SEAH-a

- (251) Kao treću točku u analizi opsega prijenosa Komisija je ocijenila opseg prijenosa imovine.
- (252) Komisija napominje da je, kad je pokretao poslovanje, Airport Handling cjelokupnu opremu za pružanje zemaljskih usluga nabavio od SEAH-a u okviru najma. Pet mjeseci kasnije počeo je postupno zamjenjivati tu opremu imovinom koju je kupio na tržištu te je konačno, u rujnu 2015., kupio [...] (*) od [...] (*) lotova imovine od SEAH-a.
- (253) Točnije, Airport Handling počeo je pružati zemaljske usluge upotrebom SEAH-ove imovine na temelju ugovora o najmu. Taj je ugovor trebao isteći 31. kolovoza 2015. Prije isteka ugovora o najmu Airport Handling izrazio je interes za stjecanje [...] (*) od [...] (*) lotova iz natječaja, odnosno lotove br. [...] (*). Airport Handling je naveo da, iako je realno oko jedne trećine opreme za pružanje zemaljskih usluga u vlasništvu SEAH-a koja je iznajmljena društvu Airport Handling zastarjelo, Airport Handling bio je spreman steći oko [...] (*) % te opreme (što bi društvu Airport Handling bilo dovoljno za poslovanje), uzimajući u obzir da je Airport Handling u međuvremenu na tržištu dobio znatnu zalihu rezervnih dijelova koji su se mogli upotrijebiti za zamjenu nekih dijelova najstarije SEAH-ove opreme.
- (254) Iz dostupne dokumentacije može se zaključiti da su pregovori o prodaji između društva Airport Handling i SEAH-a započeli kad je dopisom od 3. lipnja 2015. Airport Handling dostavio sljedeće prijedloge:
- da se popust od [...] (*) % na [...] (*) s obzirom na, prvo, starost i stanje opreme te, drugo, ishod postupka prodaje koji je pokrenula SEA,
 - plaćanje [...] (*) od 31. srpnja do 31. prosinca 2015.,
 - da se izvorni ugovor o najmu sporazumno raskine 30. lipnja 2015. i da SEAH odobri ograničeni najam bez naknade (*comodato*) otprilike [...] (*) odabranih stavki [...] (*), najkasnije do 31. prosinca 2015., pri čemu bi Airport Handling snosio sve troškove osiguranja i održavanja.
- (255) Istog su dana te strane održale sastanak. Dopisom od 10. lipnja 2015. likvidator SEAH-a odgovorio je na prijedloge društva Airport Handling na način koji se sažet u nastavku:
- Iako je SEAH voljan prihvatiti ponudu, ne može odobriti popuste jer su sve cijene određene u stručnim ocjenama. Likvidator je istaknuo da Airport Handling neće morati snositi ni troškove prijevoza,
 - SEAH ne prihvaća plaćanje u ratama, osim ako Airport Handling dostavi odgovarajuća jamstva,
 - Budući da ne odobrava popust, SEAH je voljan prenijeti flotu 30. lipnja 2015. i posuditi određene stavke, ali najkasnije do 30. studenoga 2015.
- (256) Talijanska tijela navela su da su se pregovori nastavili još do rujna 2015., kad je SEAH pristao na plaćanje kupovne cijene [...] (*) za prodaju [...] (*) lotova, [...] (*). Kupovna cijena iznosila je [...] (*) EUR, odnosno bila je jednaka cijeni koja je prvotno navedena u neuspješnom natječajnom postupku. Početni najam iznimno je produljen do [...] (*) za [...] (*) stavki opreme i uz plaćanje ukupnog najma od [...] (*) EUR, odnosno uz naknadu koja se temeljila na vrijednosti pripisanoj tim stavkama u prethodno navedenim neovisnim ocjenama. Airport Handling vratio je tih [...] (*) stavki SEAH-u [...] (*).

(*) Poslovna tajna.

(257) Airport Handling naveo je da je kupnja ipak bila ekonomski opravdana, posebno zbog sljedećih razloga:

- Poslovni model društva Airport Handling u biti se sastoji od operativnog čvorišta na jednoj lokaciji, odnosno u milanskim zračnim lukama, te se, stoga, temelji na organizacijskom modelu u kojem su predviđeni ljudski i tehnički resursi za zadovoljenje potražnje za uslugama na jednoj lokaciji (poslovni model čvorišnog pružatelja). Prema mišljenju društva Airport Handling tim se modelom osiguravaju veća djelotvornost i sigurnije marže profitabilnosti. Stoga su starost i djelotvornost opreme manja briga za Airport Handling nego za subjekte koji posluju u nekoliko zračnih luka te, stoga, nužno moraju primjenjivati „lean” upravljanje svojom opremom.
- Iako je dio opreme bio star, niz stavki bio je relativno nov i mogao se djelotvorno upotrebljavati.
- Stavke su već bile na lokaciji i, stoga, ne bi bilo nikakvih troškova prijevoza.
- Airport Handling nadao se da će smanjiti troškove održavanja jer je većina stavki bila od istog proizvođača i istog modela.
- Kad je pokušavao kupiti rabljenu opremu na tržištima u EU-u, Airport Handling utvrdio je da se na tržištu nije nudilo dovoljno rabljene opreme da bi se zadovoljile potrebe društva Airport Handling po prihvatljivoj cijeni.
- Uravnotežena kombinacija rabljene i nove opreme trebala se upotrebljavati u početnoj fazi, uglavnom jer se činilo da dobavljači opreme opremu ne mogu osigurati odjednom i jer je Airport Handling imao razloga vjerovati da bi naglo veliko povećanje potražnje dovelo do rasta cijena. Stoga je Airport Handling namjeravao postupno prestati upotrebljavati rabljene stavke i zamijeniti ih novima.
- Konačno, bilo bi teško tijekom redovnog poslovanja testirati novu flotu i primjereno obučavati osoblje za korištenje njome, posebno u početnoj fazi.

(258) U međuvremenu je Airport Handling pokrenuo natječajni postupak za kupnju nove opreme na tržištu koji je trajao od studenoga 2014. do siječnja 2015. Talijanska tijela navela su da je vrijednost opreme kupljene u okviru tog prvog natječajnog postupka otprilike [...] (*) EUR.

(259) Komisija je ocijenila je li usporedba vrijednosti i komada opreme koju je Airport Handling kupio na tržištu s vrijednosti i brojem stavki koje je unajmio i zatim kupio od SEAH-a pouzdan pokazatelj gospodarskog kontinuiteta. U pogledu usporedivosti tih vrsta opreme Komisija je utvrdila sljedeće:

- Likvidator SEAH-a podijelio je lotove kako bi u svakom lotu povezoao stavke koje su u dobrom stanju s imovinom i stavkama koje su u lošijem stanju.
- Općenito je SEAH-ova imovina bila stara.
- Talijanska tijela navela su da je otprilike [...] (*) od [...] (*) stavki kupljenih od SEAH-a bilo u dobrom ili prihvatljivom stanju. Najviše se oko jedne trećine moglo iskoristiti za dobivanje rezervnih dijelova. Za 700 kupljenih stavki kasnije je utvrđeno da imaju minimalnu ili nikakvu novčanu/uporabnu vrijednost; Tada je 270 stavki parkirano i odloženo u otpad.
- Oprema društva Airport Handling sastavljena je od velikog broja različitih stavki, kao što su stepenice, kamioni, viličari, utovarivači tereta i kolica.

(*) Poslovna tajna.

— Nije isključeno da čak i jedno novo moderno vozilo koje se upotrebljava cijelo vrijeme može biti daleko djelotvornije od više starih vozila za koja je, u pravilu, potrebno više vremena za održavanje.

- (260) Na temelju toga Komisija zaključuje da se u ovom predmetu usporedba vrijednosti i komada nove opreme s vrijednosti unajmljene i kupljene opreme ne može upotrijebiti kao pokazatelj gospodarskog kontinuiteta.
- (261) U tom je kontekstu Komisija ocijenila važnost te imovine (alata za rad) kao proizvodnog čimbenika u društvu u ovom predmetu u odnosu na rad kao proizvodni čimbenik te u odnosu na promet SEAH-a i društva Airport Handling.
- (262) U pogledu važnosti imovine u odnosu na rad u bilanci SEAH-a prije likvidacije vrijednost radnih alata iznosila je oko [...] (*) EUR. S druge strane, 2015. Airport Handling imao je u vlasništvu kapitalnu imovinu od [...] (*) EUR⁽³⁰⁾. Za razliku od toga, troškovi rada društva Airport Handling iznosili su [...] (*) EUR u godini od rujna 2014. do kolovoza 2015., u skladu s operativnim izvješćem za to razdoblje⁽³¹⁾.
- (263) Vrijednost imovine isto je tako manje važna u usporedbi s prometom. Iz operativnog izvješća društva Airport Handling za razdoblje od rujna 2014. do kolovoza 2015. vidljiv je promet od [...] (*) EUR. Stoga se čini da je predmetna imovina manje važan proizvodni čimbenik od rada. Uz to, njezina je vrijednost vrlo skromna u usporedbi s prometom ostvarenim od rada i imovine. Naprotiv, iz informacija dobivenih tijekom službenog istražnog postupka vidljivo je da su poslovni modeli SEAH-a i društva Airport Handling bili izrazito usmjereni na rad, a ne na imovinu.
- (264) Stoga Komisija zaključuje da, iako je Airport Handling prvotno svu svoju opremu nabavio od SEAH-a, to se samo po sebi ne može smatrati pokazateljem gospodarskog kontinuiteta jer u području zemaljskih usluga imovina kao proizvodni čimbenik ima tek manju važnost.

7.1.1.4. Sažetak ocjene opsega prijenosa

- (265) Ocjena pitanja u kojoj mjeri opseg prijenosa može biti pokazatelj gospodarskog kontinuiteta između SEAH-a i društva Airport Handling dovodi do sljedećih naznaka:
- (266) Prvo, nije bilo prijenosa portfelja klijenata sa SEAH-a na Airport Handling. Upravo suprotno, likvidacijom SEAH-a raskinuti su svi ugovori te je Airport Handling morao ponovno steći ugovore, pri čemu je mogao privući neke prethodne klijente SEAH-a i neke nove klijente, a neki su se klijenti odlučili za njegove konkurente. O ugovornim uvjetima pregovaralo se neovisno od prethodnih uvjeta iz sporazumâ sa SEAH-om. U tom je pogledu Airport Handling bio u jednakom položaju u kojem bi bio svaki drugi konkurent ili novi sudionik na tržištu. Komisija smatra da je činjenica da nije bilo prijenosa portfelja klijenata snažan pokazatelj nepostojanja gospodarskog kontinuiteta.
- (267) Drugo, početna radna snaga društva Airport Handling u cijelosti je zaposlena iz SEAH-a, ali na temelju novih ugovora i s novim ugovornim uvjetima. Nije bilo skupnog prijenosa ugovora o radu, automatskog prijenosa tih ugovora ni preslikavanja njihovih uvjeta zapošljavanja.
- (268) Treće, iako je točno da je Airport Handling na početku unajmio cjelokupnu opremu SEAH-a za pružanje zemaljskih usluga, na kraju je, nakon isteka najma, preuzeo samo dio SEAH-ove imovine jer je u međuvremenu počeo kupovati opremu od trećih strana. Nadalje, iz dostupnih informacija može se zaključiti da u pružanju zemaljskih usluga imovina čini samo manji dio proizvodne imovine i da nije odlučujuća za strukturu troškova i djelotvornost društva Airport Handling.
- (269) Općenito, gledajući sa stajališta opsega prijenosa, Komisija smatra da ukupne okolnosti povezane s osnivanjem društva Airport Handling neposredno prije likvidacije SEAH-a nisu dovoljan pokazatelj da je između tih društava postojao gospodarski kontinuitet u cilju izbjegavanja odluke o povratu.

(*) Poslovna tajna.

⁽³⁰⁾ Komisija napominje da je u skladu s izvješćima i potpunim izvješćima o zalihama koje je dostavio Airport Handling veći dio SEAH-ove imovine bio star, predmet čestih popravaka i u cijelosti otpisan.

⁽³¹⁾ U skladu s prethodno navedenim izvješćem grupe Brattle o poslovnom planu društva Airport Handling troškovi rada tog društva bili su [...] (*).

7.1.2. Plaćanje tržišne cijene

- (270) Prema sudskoj praksi prijenos imovine po cijeni nižoj od tržišne isto bi tako bio pokazatelj gospodarskog kontinuiteta između društva u likvidaciji koje treba vratiti državnu potporu i novoosnovanog društva.

7.1.2.1. Imovina SEAH-a – opće napomene

- (271) U kontekstu stečajnog postupka do izbjegavanja negativne odluke o državnoj potpori prijenosom imovine može doći:

- kad se imovina prodaje, ili iznajmljuje, po cijeni nižoj od tržišne (na primjer, nakon postupka prodaje koji nije dovoljno otvoren, transparentan i nediskriminirajući), ili
- kad je stečajni upravitelj poduzeo aktivnosti koje su dovele do prijevare vjerovnika i mogućeg smanjenja imovine nesolventnog društva ili je prekršio načelo jednakog rangiranja vjerovnika na štetu javnih vjerovnika ⁽³²⁾.

- (272) Suprotno tome, Komisija smatra da prijenos, ili najam, imovine s nesolventnog društva koje je primilo nespojivu potporu na novo društvo nije pokazatelj izbjegavanja odluke o povratu:

- ako nije učinjeno ništa čime bi se smanjila vrijednost imovine nesolventnog društva u korist novog društva, na štetu vjerovnika (jer je svrha likvidacije maksimizirati prihode od prodaje imovine kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri nadoknadila potraživanja vjerovnika),
- ako u kontekstu stečajnog postupka javni vjerovnici (koji imaju potraživanje povezano s nespojivom potporom) nisu bili u neopravdano nepovoljnom položaju u usporedbi s drugim vjerovnicima (što može uključivati novo društvo ili njegove osnivače).

- (273) U ovom predmetu:

- najamnina je određena na temelju dvaju vanjskih vrednovanja. Prilagođena je prema gore u skladu s drugim vrednovanjem koje se temeljilo na sveobuhvatnoj provjeri iznajmljene opreme. Stoga ne postoje naznake da se cijena po kojoj je Airport Handling unajmio SEAH-ovu imovinu razlikovala od uobičajenih tržišnih uvjeta.
- Ne postoje ni naznake da je transakcija izvršena na inicijativu likvidatora dovela do prijevare vjerovnika i mogućeg smanjenja vrijednosti SEAH-ove imovine. Konkretno, kako je detaljnije prikazano u nastavku, iz svih dostupnih informacija vidljivo je da su radi prodaje SEAH-ove imovine organizirani odgovarajući natječaji, što je potencijalno zainteresiranim kupcima dalo priliku za podnošenje ponuda. Iz činjenice da su cijenu najma odredili vanjski stručnjaci i da je revidirana prema gore nakon drugog vrednovanja te da likvidator SEAH-a nije bio spreman društvu Airport Handling odobriti rabat na kupovnu cijenu opreme vidljivo je da je postupak raspolaganja imovinom koji je organizirao likvidator bio usmjeren na maksimiziranje prihoda od predmetne imovine, u korist vjerovnika SEAH-a, te da, stoga, nije doveo do konkretnog prijenosa gospodarske prednosti na Airport Handling.
- Komisija napominje i da nijedna zainteresirana strana nije tvrdila da su u postupku likvidacije povrijeđena prava vjerovnika, da je smanjena vrijednost imovine u vlasništvu SEAH-a ili da je ta imovina iznajmljena društvu Airport Handling po cijenama koje su niže od tržišnih. SEAH-ova oprema za pružanje zemaljskih usluga sastojala se od 4 000 stavki. U skladu s planom koji je Italija prvotno najavila tu je imovinu SEAH trebao iznajmiti po tržišnoj cijeni do njezine prodaje na otvorenom tržištu u okviru postupka likvidacije.

7.1.2.2. Najam SEAH-ove imovine društvu Airport Handling – određivanje najamnine

- (274) Nakon neuspješnog natječajnog postupka oprema za pružanje zemaljskih usluga iznajmljena je društvu Airport Handling na temelju ugovora o najmu koji je prvotno trebao isteći 31. kolovoza 2015.

⁽³²⁾ Predmet C-277/00 *Njemačka protiv Komisije* („SMI”), ECLI:EU:C:2004:238, točka 93.

- (275) Prema sudskoj praksi sama činjenica da je društvo u određenom razdoblju unajmilo cijelu imovinu ili njezin dio od nesolventnog društva ne znači nužno da je novo društvo ostvarilo konkurentsku prednost povezanu s potporom koja je prethodno odobrena najmodavcu⁽³³⁾. Činjenica da korisnik potpore imovinu iznajmljuje društvu koje obavlja sličnu djelatnost nije pokazatelj gospodarskog kontinuiteta ako se u cijeni najma odražava tržišna cijena. Međutim, ako je cijena najma koju je novo društvo platilo korisniku potpore bila niža od tržišne cijene, to bi mogla biti naznaka gospodarskog kontinuiteta jer bi se moglo reći da je prednost korisniku dodijeljena nezakonitom i nespojivom potporom u cijelosti ili djelomično prenesena na novo društvo u obliku cijene koja je niža od tržišne vrijednosti.
- (276) Na temelju dostupnih informacija može se zaključiti da su SEAH i upravitelj nepristrano pregovarali o ugovoru o najmu. Nadalje, najamnina je određena na temelju dvaju kasnijih vanjskih vrednovanja. Kako bi potvrdili osnovanost prvog vrednovanja, u kojem je određena godišnja najamnina od [...] (*) EUR, SEAH i Airport Handling zajednički su angažirali E&Y da ponovno procijeni najamninu. U okviru tog drugog vrednovanja najprije je preporučena najamnina od [...] (*) EUR, što je [...] (*) EUR. Zatim su, nakon što su se SEAH i Airport Handling dogovorili o proširenju tog drugog vrednovanja kako bi se uključile nove informacije prikupljene u izvješćima o isporuci opreme, stručnjaci utvrdili da niz strojeva i opreme nije prikladan za upotrebu te su revidirali svoju početnu procjenu [...] (*) na [...] (*) EUR. Na temelju drugog izvješća o ocjeni SEAH i Airport Handling dogovorili su sniženje godišnjeg iznosa najma na [...] (*) EUR.
- (277) Zaključno, na temelju dostupnih informacija može se zaključiti da su SEAH i Airport Handling nepristrano pregovarali i da su se oslanjali na izvješća stručnjaka o vrijednosti predmetne imovine. Činjenicom da je drugo vrednovanje revidirano na zajednički zahtjev objiju strana upućuje se na to da su obje strane namjeravale cijenu najma u najvećoj mogućoj mjeri uskladiti s tržišnim uvjetima i unaprijed isključiti svaku moguću sumnju u dosluh. Stoga Komisija smatra da je dogovorena najamnina najmanje jednaka tržišnoj cijeni.

7.1.2.3. Kupnja dijela imovine SEAH-a koju je izvršio Airport Handling – kupovna cijena

- (278) Airport Handling kupio je imovinu nakon neuspješnog natječajnog postupka i nakon isteka ugovora o najmu. Komisija je ocijenila je li Airport Handling tom transakcijom ostvario prednost koja proizlazi iz prethodne nezakonite potpore dodijeljene SEAH-u. Ta ocjena započinje pretpostavkom da je prednost isključena ako kupovna cijena od [...] (*) EUR odgovara barem tržišnoj cijeni.
- (279) Poziv za iskaz interesa za imovinu SEAH-a objavljen je 12. studenoga 2014. u Dodatku *Službenom listu Europske unije*. S obzirom na velik broj stavki likvidator je, uz pomoć neovisnog konzultantskog društva IMQ, odlučio te stavke podijeliti u devet lotova. Prema mišljenju SEAH-a to je učinjeno kako bi se izbjegla nedjelotvornost zbog pretjerane fragmentacije. Kako bi se privuklo što više ponuditelja, svaki je lot definiran kao samostalna kombinacija imovine, uključujući stavke koje su komplementarne i različitih vrijednosti. Vanjski stručnjak odredio je minimalnu cijenu za svaki lot.
- (280) Postupak prodaje bio je ograničen na pružatelje zemaljskih usluga, upravitelje zračnih luka, zračne prijevoznike, proizvođače vrste opreme koja se prodavala, preprodavače i društva za *leasing* koji ispunjuju određene kriterije u pogledu minimalnog solventnog kapitala.
- (281) Italija je navela da tijekom natječaja nije zaprimljen nijedan službeni iskaz interesa. SEAH je zaprimio samo neslužbene upite trećih strana koje su namjeravale ispitati mogućnost stjecanja samo određene imovine, no po nižim cijenama od onih koje su navedene u natječaju. Ti su upiti dostavljeni Komisiji tijekom istražnog postupka.
- (282) Italija je navela da je nakon negativnog ishoda natječaja likvidator SEAH-a pokušao potaknuti interes potencijalnih kupaca SEAH-ove imovine kontaktiranjem s određenim subjektima koji posluju u sektoru zemaljskih usluga i subjektima koji su neslužbeno iskazali interes tijekom natječajnog postupka te dopuštanjem pristupa sobi s podacima kako bi se svim zainteresiranim subjektima omogućio pregled imovine na licu mjesta.

⁽³³⁾ Predmet C-277/00 *Njemačka protiv Komisije* („SMI”), ECLI:EU:C:2004:238, točka 88.

(*) Poslovna tajna.

- (283) Kao rezultat toga, zaprimljene su neke obavijesti o interesu za kupnju SEAH-ove opreme, ali još uvijek po cijenama nižima od cijena navedenih u natječaju. Na kraju je jedini vjerodostojni zainteresirani kupac SEAH-ove opreme bio Airport Handling.
- (284) Komisija je ocijenila je li u predmetnom natječajnom postupku tržište stvarno uzeto u obzir tako da se neuspjeh postupka može smatrati naznakom da tržište nije zainteresirano za kupnju SEAH-ove imovine. Komisija smatra da je natječajni postupak stvarno otvoren tržištu i usmjeren na maksimiziranje prihoda ako je postupak otvoren, transparentan, nediskriminirajući i bezuvjetan.
- (285) U pogledu otvorenosti predmetnog postupka Komisija napominje da je prodaja objavljena u Dodatku Službenom listu EU-a i da je on, stoga, bio dostupan široj javnosti.
- (286) Međutim, postupak je bio ograničen na određene vrste kupaca, točnije pružatelje zemaljskih usluga, upravitelje zračnih luka, zračne prijevoznike, proizvođače, preprodavače i društva za *leasing* koji ispunjuju određene kriterije u pogledu minimalnog solventnog kapitala (prethodna uvodna izjava 193.).
- (287) Nadalje, talijanska tijela nisu iznijela valjane razloge za ograničavanje raspona potencijalnih kupaca *a priori*. Stoga natječajni postupak nije bio u potpunosti otvoren jer se kriterijima prihvatljivosti možda ograničio natječajni postupak tako da javni vlasnik nije mogao biti siguran da je primio ekonomski najpovoljniju ponudu.
- (288) Međutim, u praksi Komisija zauzima stajalište da ne postoje naznake da bi natječaj bio uspješan da nije bio ograničen na pružatelje zemaljskih usluga ili slične subjekte. To je potkrijepljeno činjenicom da se ni neslužbenim pokušajima privlačenja ponuditelja izvan opsega natječajnog postupka nisu uspjele dobiti ponude s traženim cijenama.
- (289) Likvidator SEAH-a zaprimio je niz iskaza interesa za kupnju SEAH-ove imovine po cijenama koje su bile niže od cijena navedenih u natječajnom postupku. To je dostatan pokazatelj da sudionici na tržištu izvan ograničenog kruga prvotno prihvatljivih ponuditelja nisu bili spremni platiti cijenu koju je tražio SEAH.
- (290) Prethodno opisanim ishodom postupka prodaje i pregovora između SEAH-a kao prodavatelja i društva Airport Handling kao kupca upućuje se na to da je početna tražena cijena bila viša od cijene koju su sudionici na tržištu bili spremni platiti. Konkretno, likvidator SEAH-a kao prodavatelj pregovora je nepristrano kako bi dobio najveću moguću ekonomsku korist od prodaje predmetne imovine. Iz dokumentacije koju su dostavila talijanska tijela vidljivo je da je ponuda društva Airport Handling doista bila ekonomski najpovoljnija ponuda koju je zaprimio SEAH. S druge strane, Airport Handling imao je ekonomske razloge za stjecanje imovine iako mu je SEAH odbio odobriti popust ili povoljnije uvjete plaćanja. Kupovna cijena može se smatrati najmanje tržišnom cijenom. Stoga ne postoje naznake da je kupnjom dijela SEAH-ove imovine Airport Handling stekao prednost koja bi proizlazila iz prethodne nezakonite potpore odobrene SEAH-u.

7.1.2.4. Zaključak o tržišnoj cijeni kao mogućem pokazatelju gospodarskog kontinuiteta

- (291) S obzirom na prethodno navedeno Komisija zaključuje da se na temelju okolnosti najma i kasnije prodaje stvarno može isključiti prijenos gospodarske koristi sa SEAH-a na Airport Handling. Stoga se cijena najma i kupovna cijena u ovom predmetu ne mogu smatrati pokazateljem gospodarskog kontinuiteta.

7.1.3. Identitet dioničara

- (292) U odluci o pokretanju postupka iz 2014. Komisija je primijetila da se Italija obvezala prepustiti upravljanje društvom Airport Handling neovisnom upravitelju u razdoblju od tri godine⁽³⁴⁾. Nadalje, Italije je predložila ulagačima otvoriti 20 % temeljnog kapitala društva Airport Handling. Komisija je zatim utvrdila, prvo, da će poslovanje u području zemaljskih usluga imati istog vlasnika, društvo SEA, i, drugo, da prijedlog Italije da ponudi 20 % kapitala novog pružatelja zemaljskih usluga nije bio dovoljan da bi se zajamčio diskontinuitet od SEAH-a jer je, prvo, prijedlog ograničen samo na manjinski udjel i, drugo, jer u tom pogledu nisu pružena nikakva jamstva. Osim toga, to otvaranje kapitalne strukture dogodilo bi se tek nakon što Airport Handling uđe na tržište.

⁽³⁴⁾ Uvodna izjava 16. odluke o pokretanju postupka.

- (293) Tijekom istražnog postupka Italija je tvrdila da će se osnivanjem Trusta jamčiti nepostojanje kontinuiteta između SEAH-a i društva Airport Handling. Upravitelj bi trebao osigurati neovisno upravljanje udjelom društva SEA u društvu Airport Handling tako što će preuzeti isključivu kontrolu nad društvom i time osigurati nepostojanje protoka interesa i/ili informacija između društva Airport Handling i grupe SEA.
- (294) Komisija je ocijenila kronološke i materijalne karakteristike identiteta vlasnika u ovom predmetu.
- (295) Prvo, u pogledu kronologije Komisija napominje da je SEA osnovala Airport Handling 9. rujna 2013. Trust je osnovan 30. lipnja 2014.; Ugovor o trustu potpisan je istog dana. Komisija napominje da je Trust tek kasnije preuzeo stvarno upravljanje društvom Airport Handling, odnosno 27. kolovoza 2014., kad je SEA cijeli udjel u društvu Airport Handling prenijela na Trust i imenovala upravitelja. Potonji je zatim imenovao novi Upravni odbor društva Airport Handling. Airport Handling započeo je poslovanje nekoliko dana kasnije, odnosno 1. rujna 2014. Međutim, Komisija napominje da je u skladu s dostupnim informacijama društvo već obavljalo gospodarske djelatnosti ponudom svojih usluga na tržištu prije tog datuma, čini se već u travnju 2014., jer je niz ugovora o pružanju usluga već [...] (*) bio sklopljen ⁽³⁵⁾. Tada je, međutim, Airport Handling bio u potpunosti u vlasništvu i pod kontrolom društva SEA.
- (296) Drugo, u pogledu materijalnih karakteristika prijenosa vlasništva i kontrole na Trust Komisija je ocijenila je li činjenica da je Airport Handling nedugo prije nego što je započeo poslovanje privremeno bio pod upravom upravitelja dovoljna da se isključi da je SEA mogla ostvarivati prava na upravljanje društvom Airport Handling time što je smjela jednostrano donositi komercijalne odluke. U tom pogledu Komisija napominje sljedeće.
- (297) U skladu s Ugovorom o trustu aktivnost upravitelja ovisi o određenim materijalnim ograničenjima, odnosno upravitelj nije obavezan istražiti:
- jesu li predstavnici društva SEA sudjelovali u pregovorima sa zaposlenicima koji će se zaposliti u društvu Airport Handling,
 - je li SEA izmjestila osoblje društvu Airport Handling, uključujući svojega glavnog direktora,
 - hoće li SEA nastaviti pružati određene centralizirane usluge, uključujući upravljanje odnosima s ulagačima i pružanje potpore klijentima,
 - jesu li odluke o financiranju u cijelosti ostavljene u diskrecijskoj ovlasti društva SEA.
- (298) Uz to, iako bi na temelju Ugovora o trustu upravljanje društvom Airport Handling trebalo biti odvojeno od SEAH-a, društvom Airport Handling upravlja nekadašnji voditelj Odjela razvoja poslovanja u zrakoplovstvu društva SEA.
- (299) Naime, Komisija napominje da je SEA dva viša rukovoditelja uputila u AH. Obojica trenutačno drže više upravljačke funkcije u društvu Airport Handling. Prema mišljenju Italije više neće postojati hijerarhijski odnos između društva SEA i tih rukovoditelja te potonji neće obavljati nikakve aktivnosti u korist društva SEA. Uz to, njihovu naknadu neovisno će određivati Airport Handling.
- (300) Prema mišljenju Italije odluka društva SEA o upućivanju tih rukovoditelja u Airport Handling donesena je s obzirom na prijedlog Italije da se trećim stranama otvori kapital društva Airport Handling. U tu je svrhu bilo potrebno, s jedne strane, osigurati da je uprava društva Airport Handling u potpunosti kvalificirana i, s druge strane, da su uvjeti zapošljavanja rukovoditelja fleksibilni. *De facto*, Italija je pojasnila da je Airport Handling s društvom SEA potpisao ugovore o upućivanju za [...] (*) zaposlenika.
- (301) Zaključno, Komisija smatra da se na temelju kronoloških i materijalnih okolnosti tog povjeravanja upravljanja potvrđuje da je SEA tijekom cijele faze osnivanja društva Airport Handling i pokretanja gospodarskih djelatnosti imala kontrolu nad društvom s obzirom na to da je, iako u promjenjivom opsegu, stalno imala znatan utjecaj nad njegovim svakodnevnim upravljanjem.
- (302) Komisija je uzela u obzir prethodno opisani Okvirni sporazum o ulaganju od 21. rujna 2015., između upravitelja i privatnog subjekta na tržištu D'Nata, u pogledu prodaje udjela od [...] (*) % u društvu Airport Handling, u kombinaciji s pravom na imenovanje većine upravnog odbora i glavnog izvršnog direktora društva Airport Handling te u pogledu opcije za stjecanje dodatnog udjela od [...] (*) % u društvu Airport Handling.

(*) Poslovna tajna.

⁽³⁵⁾ Datumi potpisivanja ugovora u skladu s popisom koji je dostavila Italija: npr. [...] (*).

- (303) D’Nata će imati stvarnu kontrolu nad društvom Airport Handling kad imenuje većinu upravnog odbora i glavnog izvršnog direktora društva Airport Handling. Nadalje, na temelju dostupnih informacija o natječajnom postupku koji je privatna banka organizirala neovisno od društva SEA i upravitelja potvrđuje se da je D’Nata stekao udjel u društvu Airport Handling po tržišnoj cijeni. Konačno, na temelju dostupnih informacija potvrđuje se da D’Nata nije istovjetan društvu SEA niti je na drugi način povezan s njim.
- (304) Neovisno o tome, prijenos kontrole nad društvom Airport Handling s društva SEA i upravitelja na društvo D’Nata izvršen je više od dvije godine nakon što je SEA osnovala Airport Handling i više od jedne godine nakon što je to društvo počelo poslovanje.
- (305) Stoga Komisija ne može samo na temelju kriterija u pogledu identiteta dioničara zaključiti da ne postoji gospodarski kontinuitet. Neovisno o tome, Komisija je ocijenila taj kriterij zajedno s drugim relevantnim kriterijima kako bi zaključila može li se utvrditi nepostojanje gospodarskog kontinuiteta.

7.1.4. Trenutak izvršenja transakcije

- (306) Likvidacija SEAH-a 1. srpnja 2014. i osnivanje društva Airport Handling 9. rujna 2013. provedeni su nakon što je Komisija 12. prosinca 2012. donijela odluku o povratu. Društvo u likvidaciji osiguravalo je zemaljske usluge dok Airport Handling nije pokrenuo poslovanje 1. rujna 2014.
- (307) Stoga bi slijed događaja *prima facie* mogao biti naznaka da je postupak koji je završio osnivanjem društva Airport Handling imao učinak izbjegavanja odluke o povratu koja je donesena prije nego što je taj postupak proveden. Međutim, Komisija podsjeća da se prema sudskoj praksi od Komisije ne zahtijeva da ispita, posebno uzimajući u obzir ostale kriterije, ali i izvan njihova okvira, vrijeme u kojem je izvršen prijenos imovine, što je jedan od čimbenika koji se „može” uzeti u obzir kao bi se uklonio gospodarski kontinuitet između tih dvaju subjekata ⁽³⁶⁾.

7.1.5. Ekonomska logika transakcije

- (308) Na temelju dostupnih informacija potvrđuje se da je Airport Handling, u biti, nastavio obavljati iste poslovne djelatnosti kao SEAH, odnosno zemaljske usluge u zračnim lukama Linate i Malpensa.
- (309) U tom pogledu Komisija upućuje na sudsku praksu prema kojoj sama činjenica da stjecatelj *de facto* nastavlja poslovanje poduzetnika koji je obvezan vratiti potporu ne znači nužno da je prvi poduzetnik ostvario konkurentsku prednost povezanu s potporom koja je dodijeljena potonjem. U specifičnom predmetu na koji se upućuje prvi poduzetnik unajmio je postrojenje po tržišnoj cijeni od poduzetnika koji je potporu primio gotovo tri godine prije osnivanja prvog poduzetnika ⁽³⁷⁾. Komisija podsjeća da je u ovom predmetu Airport Handling unajmio, a zatim kupio, SEAH-ovu imovinu po cijeni koja se najmanje može smatrati tržišnom cijenom i da je nezakonita potpora koju SEAH treba vratiti dodijeljena u razdoblju 2002.–2010., tj. tri godine prije osnivanja društva Airport Handling i četiri godine prije nego što je Airport Handling započeo svoju gospodarsku djelatnost.
- (310) Točnije, u pogledu ekonomske logike transakcije Komisija napominje sljedeće.
- (311) Kako je prethodno opisano u točkama 2.6.1. i 2.6.2., poslovni plan društva Airport Handling razlikuje se od SEAH-ova u nizu točaka, posebno:

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*).

⁽³⁶⁾ Predmet T123/09 *Ryanair protiv Komisije*, ECLI:EU:T:2012:164, točka 156.

⁽³⁷⁾ Predmet C-277/00 *Njemačka protiv Komisije* („SMI”), ECLI:EU:C:2004:238, točke 86–89.

(*) Poslovna tajna.

- (312) Stoga je Airport Handling vodio svoje poslovanje po drukčijim uvjetima od SEAH-a i na temelju vlastitog poslovnog plana. Nadalje, talijanska tijela nisu od društva Airport Handling zahtijevala da slijedi specifični poslovni model, da zadrži određeni opseg aktivnosti ili da preuzme specifičnu opremu ili zaposlenike.

7.1.6. Ukupan zaključak o gospodarskom kontinuitetu sa SEAH-a na Airport Handling

- (313) Komisija smatra da su u ovom predmetu sadržani elementi na temelju kojih bi se mogao utvrditi gospodarski kontinuitet i elementi na temelju kojih bi se mogao donijeti suprotan nalaz.
- (314) Među elementima u potporu nalazu o gospodarskom kontinuitetu Komisija je utvrdila činjenicu da je nekadašnji vlasnik SEAH-a osnovao Airport Handling, društvo koje pruža iste usluge kao SEAH, čiju su početnu radnu snagu gotovo isključivo činili bivši zaposlenici SEAH-a i koje je preuzelo velik dio njegove imovine, i to sve nakon što je Komisija donijela odluku o povratu.
- (315) Međutim, nizom drugih čimbenika upućuje se na to da Airport Handling nije osnovan radi izbjegavanja obveze, nego kao stvarno novo društvo. Najuvjerljiviji je element u tom pogledu činjenica da je bilo potrebno ponovno izgraditi portfelj klijenata kontaktiranjem sa zračnim prijevoznicima i dostavljanjem ponuda neovisnih o prethodnim ugovorima sa SEAH-om te sklapanjem s njima novih sporazuma s novim uvjetima. Stoga je Airport Handling morao iznova steći svoje klijente i tržišne udjele kao što bi to morao učiniti i svaki konkurent ili novi sudionik na tržištu. Budući da je portfelj klijenata temelj poslovanja u području zemaljskih usluga, Komisija tom elementu pridaje veliku važnost.
- (316) U pogledu imovine preuzete od SEAH-a Airport Handling platio je najmanje tržišnu cijenu za najam imovine te je za kupnju dijela imovine platio cijenu koja je najmanje bila jednaka cijeni koju bi sudionici na tržištu bili spremni platiti.
- (317) Nadalje, nije bilo skupnog prijenosa zaposlenika. Airport Handling sklopio je nove ugovore po novim uvjetima. Svaki konkurent ili novi sudionik na tržištu mogao bi jednako tako zaposliti bivše zaposlenike SEAH-a koji su se samo činili najprimjerenijom ciljnom skupinom za nova zapošljavanja. Prenesen je samo dio imovine; uz to, ona predstavlja samo manji dio ukupnog proizvodnog čimbenika u sektoru zemaljskih usluga.
- (318) U pogledu ekonomske logike poslovanja Airport Handling svoje poslovanje vodi po drukčijim uvjetima od SEAH-a i na temelju vlastitog poslovnog plana. Nadalje, talijanska tijela nisu od društva Airport Handling zahtijevala da slijedi specifični poslovni model, da zadrži određeni opseg aktivnosti ili da preuzme specifičnu opremu ili zaposlenike.
- (319) U tom kontekstu Komisija smatra da, uzimajući sve u obzir, ne postoji gospodarski kontinuitet između SEAH-a i društva Airport Handling te da se osnivanje potonjeg ne može smatrati izbjegavanjem odluke o povratu. Stoga se Airport Handling ne može smatrati odgovornim za povrat potpore za koju je u odluci o povratu utvrđeno da nije spojiva s unutarnjim tržištem.

7.2. Ulaganje društva SEA u Airport Handling – postojanje državne potpore

- (320) U skladu s člankom 107. stavkom 1. Ugovora, „svaka potpora koju dodijeli država članica ili koja se dodjeljuje putem državnih sredstava u bilo kojem obliku kojim se narušava ili prijeti da će se narušiti tržišno natjecanje stavljanjem određenih poduzetnika ili proizvodnje određene robe u povoljniji položaj, nespojiva je s unutarnjim tržištem u mjeri u kojoj utječe na trgovinu među državama članicama”.
- (321) Kriteriji utvrđeni u članku 107. stavku 1. Ugovora kumulativni su. Stoga, kako bi se odlučilo smatraju li se mjere državnom potporom u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora, svi prethodno navedeni uvjeti moraju biti ispunjeni. Drugim riječima:

(a) financijsku potporu trebala bi dodijeliti država članica ili se dodjeljuje iz državnih sredstava,

(b) financijskom potporom stavljaju se u povoljniji položaj određeni poduzetnici ili proizvodnja određene robe,

(c) financijskom potporom narušava se ili prijeti narušavanju tržišnog natjecanja,

(d) financijskom potporom utječe se na trgovinu među državama članicama.

7.2.1. *Selektivna gospodarska prednost – načelo ulagača u tržišnom gospodarstvu*

- (322) Italija smatra da je dokapitalizacija društva Airport Handling koju je provela SEA u skladu s načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu i da mu time nije dodijeljena nikakva prednost te da, stoga, mjera ne čini državnu potporu. Iako je SEAH od 2000. stalno bilježio gubitke, bilo bi legitimno pretpostaviti da bi, s druge strane, poslovanje društva Airport Handling dovelo do dostatnog povrata kako bi dokapitalizacija bila profitabilna, posebno s obzirom na mjere utvrđene u poslovnom planu društva Airport Handling za razdoblje 2014.–2017. Pri donošenju odluke o dokapitalizaciji društva Airport Handling SEA bi, stoga, djelovala kao razborit ulagač na tržištu.
- (323) Za potrebe ocjenjivanja načela ulagača u tržišnom gospodarstvu nužno je odrediti bi li se, u okolnostima koje su slične onima u kojima je donesena mjera koja se ocjenjuje, hipotetski ulagač u tržišnom gospodarstvu, vođen izgledima za profitabilnost, a ne ciljevima javnih politika, slično ponašao. Kako bi se ispitalo je li država usvojila ponašanje razboritog ulagača koji posluje u tržišnom gospodarstvu ili nije, nužno je razmotriti kontekst razdoblja tijekom kojeg su poduzete mjere financijske potpore radi procjene ekonomske opravdanosti ponašanja države te se, dakle, suzdržati od procjena na temelju kasnijih okolnosti⁽³⁸⁾.
- (324) Stoga se obrazloženje javnog ulaganja u okviru tržišnoga gospodarstva mora ocijeniti uzimajući u obzir dostupne informacije i predvidljive promjene u trenutku ulaganja⁽³⁹⁾.
- (325) Tijekom istražnog postupka Italija je objasnila da se odluka o ulaganju u Airport Handling temeljila na poslovnom planu od 6. kolovoza 2014. Međutim, Komisija primjećuje da je taj poslovni plan donesen tek nakon konačne odluke o povećanju kapitala društva do 25 milijuna EUR koja je donesena 30. lipnja 2014. Komisija smatra da se početna odluka o osnivanju društva Airport Handling i ulaganju 25 milijuna EUR morala donijeti najkasnije prije osnivanja društva 9. rujna 2013. Poslovni plan dostupan Komisiji koji je najbliži tom datumu jest poslovni plan od 14. studenoga 2013. Komisija primjećuje i da je u tom poslovnom planu već pretpostavljeno ulaganje od 25 milijuna EUR. Stoga Komisija smatra da je poslovni plan iz studenoga 2013. relevantan za ispitivanje načela ulagača u tržišnom gospodarstvu.
- (326) U odluci o pokretanju postupka iz 2014. Komisija je izrazila sumnju u to je li SEA djelovala kao ulagač u tržišnom gospodarstvu. Prvo, jer SEA nije uzela u obzir rizik da bi Airport Handling mogao biti odgovoran za povrat potpore koja nije spojiva s unutarnjim tržištem i koja je prethodno odobrena SEAH-u nakon Komisijina nalaza o gospodarskom kontinuitetu. Drugo, Komisija je izrazila sumnju u to je li poslovni plan na kojem se temelji odluka društva SEA o ulaganju u Airport Handling zasnovan na uvjerljivim pretpostavkama. Konačno, Komisija mora ocijeniti je li odluka o ulaganju u Airport Handling donesena u tržišnim uvjetima. Drugim riječima, Komisija mora ocijeniti bi li ulagač mogao očekivati razuman povrat uzimajući u obzir predvidljive rizike povezane s ulaganjem.

7.2.2. *Mjere ublažavanja rizika koje je poduzela SEA*

- (327) U pogledu prve sumnje Komisija primjećuje da je SEA bila svjesna rizika utvrđivanja gospodarskog kontinuiteta i da je poduzela mjere ublažavanja rizika.
- (328) SEA je bila svjesna tog rizika, kako je vidljivo iz dokumenata koji su Komisiji dostavljeni u okviru postupka prije podnošenja prijave iz studenoga 2013. Rizik da bi se zbog gospodarskoga kontinuiteta odgovornost mogla prenijeti sa SEAH-a na Airport Handling bio je pravni rizik. Percepcija i ponderiranje rizika te odgovarajuće mjere ublažavanja rizika ovisе o pravnim pretpostavkama iznesenima u trenutku ulaganja.

⁽³⁸⁾ Predmet C-482/99 *Francuska protiv Komisije*, citat, točka 71.

⁽³⁹⁾ Predmet T-16/96 *Cityflyer Express protiv Komisije* [1998.] ECR II-757, točka 76.

- (329) Iz dostupnih informacija vidljivo je da je SEA razmotrila sljedeće mjere ublažavanja rizika povezane s radnom snagom. U sporazumu između društva SEA i sindikata od 4. studenoga 2013. SEA je izjavila da je „temeljna važnost pripisana uvjetu ‚diskontinuiteta‘ koji mora biti dio svih alternativnih rješenja za plaćanje u novcu, kao jamstvo da se obveza povrata potpore ne može proširiti na treće strane.” Tijekom pregovora o djelomičnom prijenosu radne snage sa SEAH-a na Airport Handling struktura rada i određeni uvjeti zapošljavanja bitno su izmijenjeni kako je detaljno opisano u prethodnim uvodnim izjavama 232. – 234. Primjenjiva načela utvrđena su u prethodno opisanom Provedbenom sporazumu sa sindikatima od 4. lipnja 2014. i već su najavljena u sindikalnom sporazumu od 13. studenoga 2013. te, stoga, prije provedbe dviju najvećih dokapitalizacija od 10. ožujka i 30. lipnja 2014. (prethodne uvodne izjave 45. i 46.).
- (330) SEA je uspostavila sljedeće mjere ublažavanja rizika kako bi osigurala diskontinuitet od prijenosa imovine SEAH-a. Prvo, upravitelj je isključio Airport Handling iz postupka javnog natječaja za prodaju imovine. Drugo, Airport Handling unajmio je imovinu od SEAH-a uz tržišnu najamninu koja je određena u dvama izvješćima neovisnih stručnjaka.
- (331) SEA je poduzela mjere kako bi osigurala diskontinuitet društva Airport Handling od SEAH-a i u pogledu baze klijenata. Klijenti SEAH-a unaprijed su obaviješteni o likvidaciji društva. Novi ugovori o pružanju usluga s novim financijskim uvjetima potpisani su sa zračnim prijevoznicima koji su Airport Handling odabrali kao svojeg pružatelja usluga.
- (332) SEA je osnovala Trust kao dodatnu mjeru ublažavanja rizika. Kako je objašnjeno u prethodnom odjeljku 2.3., glavna je svrha Trusta djelovati u svojstvu jedinog dioničara društva Airport Handling te osigurati da Airport Handling posluje u uvjetima gospodarskog diskontinuiteta sa SEAH-om.
- (333) Komisija primjećuje da se rizik koji proizlazi iz moguće buduće obveze povrata potpore ne spominje u poslovnom planu društva Airport Handling iz studenoga 2013. U tom pogledu Komisija napominje da je SEA taj poslovni plan izradila za vlastite potrebe. Kao matično društvo etabliranog sudionika na tržištu zemaljskih usluga i očito svjesna rizika koji proizlaze iz različitih čimbenika kontinuiteta, SEA je mogla donijeti informirane odluke o ulaganju bez izričitog spominjanja tog rizika u tom poslovnom planu. Uz to, konačna odluka o povećanju kapitala do najviše 25 milijuna EUR donesena je tek nakon što su osigurane mjere ublažavanja rizika. Nadalje, u prethodno opisanoj vanjskoj ocjeni poslovnog plana iz studenoga 2013. (prethodna uvodna izjava 114.) potvrđuje se da bi razuman ulagač ocijenio da je vjerojatnost gospodarskog kontinuiteta i, time, obveze povrata potpore manja od [...] (*) % te bi, stoga, utvrdio da je ekonomski razumno ulagati u AH.

7.2.3. Poslovni plan društva Airport Handling

- (334) U pogledu druge sumnje, odnosno oslanja li se poslovni plan na kojem se temelji odluka društva SEA da uloži u Airport Handling na dovoljno uvjerljive pretpostavke, Komisija iznosi sljedeća opažanja.

7.2.3.1. Pretpostavke o razvoju prometa STOP

- (335) Prognoze zračnog prometa u milanskim zračnim lukama, u kombinaciji s tržišnim udjelima društva Airport Handling, odlučujući su čimbenik u poslovnom planu tog društva. Kako su potvrdili vanjski stručnjaci (BCG) koji su ocijenili poslovne planove društva Airport Handling, prognoze prometa tog društva u skladu su s prognozama koje su izdali IATA i Eurocontrol. Komisija ta tijela smatra pouzdanim izvorima podataka za izradu prognoza prometa u sektoru zrakoplovstva. U pogledu primjene tih prognoza na zračnu luku Malpensa Komisija napominje da, u skladu s izvješćem BCG-a, namjera društva Airport Handling da zadrži stalnu kombinaciju prijevoznika u toj zračnoj luci ne bi bila u skladu s povijesnim razvojem i da bi nova uredba mogla dovesti do premještanja nekih prijevoznika u zračnu luku Linate.

7.2.3.2. Pretpostavke o troškovima osoblja

- (336) U skladu s poslovnim planom iz studenoga 2013. troškovi osoblja u prosjeku čine [...] (*) % operativnih troškova u razdoblju 2014.–2017.
- (337) Komisija je ocijenila uvjerljivost pretpostavki na kojima se temelji ta značajna troškovna stavka.

(*) Poslovna tajna.

- (338) Prvo, Komisija napominje da je u kontekstu izvješća grupe Brattle postotak troškova osoblja u ukupnim operativnim troškovima koje je prognozirao Airport Handling uglavnom u skladu sa strukturom troškova europskog sektora zemaljskih usluga u kojem troškovi osoblja u ukupnim operativnim troškovima čine 65 % – 80 %. U tom se izvješću upućuje na podatke navedene u Komisijinoj procjeni učinaka uz njezin prijedlog nove uredbe o zemaljskim uslugama ⁽⁴⁰⁾.
- (339) Drugo, na temelju informacija koje je dostavila Italija Komisija napominje da se čini da prosječni troškovi osoblja društva Airport Handling po satu izraženi u EPRV-u iznose [...] (*). Prosječni troškovi osoblja po satu u poslovnom planu iz studenoga 2013. iznose [...] (*) EUR te [...] (*) EUR u poslovnom planu iz kolovoza 2014., što je [...] (*) od prosječnih troškova po satu koje je SEAH platio 2013. u iznosu od oko [...] (*) EUR ⁽⁴¹⁾. U izvješću grupe Brattle potvrđuje se da je Airport Handling u stvarnosti dosegao te troškove rada te se, stoga, zaključuje da poslovni plan nije bio preoptimističan.
- (340) Komisija zaključuje da se pretpostavljeno smanjenje troškova rada ne čini nerealnim s obzirom na uobičajenu strukturu troškova u tom sektoru.

7.2.3.3. Pretpostavke o tržišnom udjelu

- (341) Komisija je izrazila zabrinutost u pogledu pretpostavki o relativno velikom tržišnom udjelu iz poslovnog plana društva Airport Handling iz studenoga 2013. Tržišni udjel za usluge prihvata i otpreme zrakoplova predviđen je na [60 – 70] (*) % u 2014. i povećava se na [70 – 80] (*) % u 2017. Tržišni udjel za usluge prihvata i opreme putnika predviđen je na [60 – 70] (*) % u 2014. i povećava se na [60 – 70] (*) % u 2017.
- (342) U 2013. ukupni tržišni udjel SEAH-a iznosio je [70 – 80] (*) % ⁽⁴²⁾. Komisija primjećuje da je očekivani tržišni udjel društva Airport Handling manji od tržišnog udjela SEAH-a. Stoga se nije očekivalo da će Airport Handling preuzeti sve ugovore SEAH-a. Određeno smanjenje tržišnog udjela novog društva *de facto* je uzeto u obzir.
- (343) Strategija društva Airport Handling uključuje ponudu više razine raspoloživosti u usporedbi s drugim pružateljima zemaljskih usluga u zračnim lukama Linate i Malpensa. U njoj se jamči 24-satna usluga tako da se zemaljske usluge pružaju čak i ako zrakoplov kasni. To je konkurentna prednost koja može biti posebno korisna za zračne prijevoznike sa znatnim operacija i čestim letovima u milanskim zračnim lukama, kao što su Alitalia i EasyJet. Ti zračni prijevoznici obično radije zadržavaju dobavljača koji im može pružiti te usluge. Time se razumno može objasniti zašto je Airport Handling mogao očekivati relativno visok tržišni udjel od pokretanja svojeg poslovanja.
- (344) Komisija primjećuje i da je, kako se napominje u izvješću grupe Brattle, na temelju podataka iz 2013., očekivani tržišni udjel društva Airport Handling bio niži u usporedbi s udjelom procijenjenim za veće pružatelje zemaljskih usluga u drugim talijanskim zračnim lukama: i. Bergamo (78,23 %), ii. Cagliari (75,61 %), iii. Catania (77,18 %), iv. Palermo (75,85 %), v. Torino (68,8 %).
- (345) Nadalje, Komisija napominje da je tržišni udjel društva Airport Handling ostvaren 2014. *de facto* veći od udjela predviđenog u poslovnom planu iz studenoga 2013. Taj se veliki tržišni udjel uglavnom može objasniti činjenicom da je Airport Handling uspio potpisati ugovore s [...] (*). Oni zajedno čine znatan udjel prometa u tim dvjema zračnim lukama, odnosno [...] (*) % zračnog prometa u luci Linate i [...] (*) % u luci Malpensa.

⁽⁴⁰⁾ Prilog Procjeni učinaka, uz dokument „Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o zemaljskim uslugama u zračnim lukama Unije i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 96/67/EZ”, od 16. siječnja 2012., SEC(2011) 1439 final. Na str. 95. tog dokumenta Komisija napominje da su „liberalizacija zemaljskih usluga i kraj monopola ili duopola (zračne luke/čvorišnog prijevoznika) u zračnim lukama značili da su se pružatelji zemaljskih usluga morali prilagoditi kako bi postali konkurentniji te su se morali nositi s jačom konkurencijom. Najvidljivija posljedica za zaposlenike u sektoru zemaljskih usluga bilo je povećanje produktivnosti i fleksibilnosti rada. Pružatelji zemaljskih usluga često objašnjavaju da je to povećanje produktivnosti rada nužno jer troškovi osoblja čine 65 % – 80 % njihovih ukupnih troškova, dok udruženja radnika obično tvrde da su društva za zemaljske usluge previše usmjerena na čimbenik rada radi smanjenja troškova.”

(*) Poslovna tajna.

⁽⁴¹⁾ U skladu s izvješćem grupe Brattle, t. 48., str. 11.

⁽⁴²⁾ Izvješće grupe Brattle, t. 40., str. 9.

- (346) Zaključno, Komisija ne sumnja u uvjerljivost pretpostavki društva Airport Handling o tržišnom udjelu. Prvo, temelje se na konkurentskim prednostima koje nudi Airport Handling. Drugo, čini se da su pretpostavke konzervativne u usporedbi s tržišnim udjelima sličnih društava za zemaljske usluge u zračnim lukama u vrijeme sastavljanja poslovnog plana. Komisija napominje i da su se te pretpostavke ostvarile u praksi.

7.2.3.4. Pretpostavke o profitabilnosti

- (347) U poslovnom planu iz studenoga 2013. očekuju se [...] (*) EBIT i [...] (*) dobit prije oporezivanja od druge godine poslovanja. EBIT i dobit nakon oporezivanja [...] (*). U poslovnom planu iz studenoga 2013. nisu prikazane uobičajene mjere profitabilnosti, kao što su, na primjer, unutarnja stopa povrata (IRR) i neto sadašnja vrijednost (NPV). Međutim, u izvješće grupe Brattle ti su izračuni prikazani na temelju podataka iz poslovnog plana.
- (348) Kako bi uložio u Airport Handling razuman privatni ulagač mora očekivati povrat koji je jednak njegovu oportunitetnom trošku kapitala, ili veći od njega, a koji se može približno odrediti prema ponderiranom prosječnom trošku kapitala (WACC).
- (349) U izvješću grupe Brattle izračunava se IRR vlasničkog kapitala od ulaganja u Airport Handling te provjerava je li jednak njegovu WACC-u ili veći od njega. U izvješću se upotrebljavaju dvije alternativne vrijednosti WACC-a. Prva je [...] (*) %, koja je, prema izvješću, WACC bez efekta duga nakon oporezivanja, koji se upotrebljava u poslovnom planu⁽⁴³⁾. Druga je [...] (*) % te se u izvješću izračunava kao donje ograničenje oportunitetnog troška kapitala. Ovisno o konačnoj vrijednosti ulaganja u izvješću grupe Brattle procjenjuje se očekivani povrat vlasničkog kapitala od ulaganja u Airport Handling u rasponu od [...] (*) % do [...] (*) %. U izračunima je vidljivo da u svim scenarijima očekivani IRR prelazi oportunitetni trošak kapitala i da je, stoga, ulaganje profitabilno.
- (350) Komisija primjećuje da je poslovnim planom obuhvaćeno relativno kratko razdoblje (2014.–2017.). Zbog toga poslovni plan može ovisiti o promjenama temeljnih pretpostavki. Međutim, to je razdoblje potrebno razmotriti u kontekstu sljedećih činjenica. Prvo, poslovni plan sastavljen je za upravitelja zračne luke, društvo SEA, koje je godinama bilo vlasnik društva kćeri za pružanje zemaljskih usluga u zračnim lukama. Drugo, restrukturiranje je već u tijeku te je u SEAH-u već ostvareno znatno povećanje produktivnosti. Stoga se ne čini nerazumnim ograničiti opseg poslovnog plana na najmanje moguće razdoblje koje je potrebno iskusnom ulagaču kao što je SEA.
- (351) Komisija napominje da su se neke ključne pretpostavke iz poslovnog plana iz studenoga 2013. u velikoj mjeri ostvarile, posebno u smislu profitabilnosti i tržišnih udjela. Airport Handling bio je profitabilan već u prvoj godini poslovanja. U skladu s računom dobiti i gubitka za razdoblje od rujna 2014. do kolovoza 2015. društvo je ostvarilo EBIT od [...] (*) EUR.
- (352) Zaključno, Komisija smatra da je, na temelju pretpostavki o razvoju troškova rada i tržišnog udjela koje se ne čine nerazumnima, iz poslovnog plana vidljiv dostatno velik povrat kapitala za društvo SEA za dokapitalizaciju od 25 milijuna EUR.

7.2.4. Zaključak o selektivnoj gospodarskoj prednosti

- (353) Komisija zaključuje da je SEA poduzela dostatne mjere kako bi ograničila rizik od utvrđivanja gospodarskog kontinuiteta. Poslovni plan temeljio se na pretpostavkama koje bi razumni privatni ulagač, koji ima znatno iskustvu u sektoru pružanja zemaljskih usluga u zračnim lukama i koji nastoji restrukturirati društvo, smatrao uvjerljivima i dostatnima za utvrđivanje buduće profitabilnosti društva Airport Handling. Stoga ulaganje društva SEA u Airport Handling ne čini nikakvu prednost koju Airport Handling ne bi mogao dobiti u uobičajenim tržišnim uvjetima.

7.2.5. Zaključak o postojanju državne potpore u ulaganju društva SEA u Airport Handling

- (354) Ulaganje ne sadržava nikakvu prednost koju Airport Handling ne bi mogao dobiti u uobičajenim tržišnim uvjetima. Stoga jedan od kumulativnih uvjeta iz članka 107. stavka 1. UFEU-a nije ispunjen. Posljedično, ulaganje ne čini državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a.

(*) Poslovna tajna.

⁽⁴³⁾ U skladu s izvješćem grupe Brattle WACC je veći jer se u njemu uzimaju u obzir specifični rizici projekta povećanjem beta faktora vlasničkog kapitala.

DONIJELA JE OVU ODLUKU:

Članak 1.

1. Postupak koji je doveo do likvidacije društva SEA Handling S.p.A. i osnivanja društva Airport Handling S.p.A. nije rezultirao gospodarskim kontinuitetom između ta dva poduzetnika.

2. Airport Handling nije obvezan vratiti državnu potporu za koju je u Odluci Komisije C(2012) 9448 od 19. prosinca 2012., ispravljenoj odlukom C(2013)1668 od 22. ožujka 2013. o potpori koju je SEA u razdoblju 2002.–2010. odobrila u korist svojeg društva kćeri SEA Handling S.p.A., utvrđeno da nije spojiva s unutarnjim tržištem.

Članak 2.

Osnivanje i kapitalizacija društva Airport Handling S.p.A. od strane Italije u vrijednosti od 25 milijuna EUR ne čine potporu u smislu članka 107. stavka 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

Članak 3.

Ova je Odluka upućena Talijanskoj Republici.

Sastavljeno u Bruxellesu 5. srpnja 2016.

Za Komisiju

Margrethe VESTAGER

Članica Komisije

ODLUKA KOMISIJE (EU) 2017/2112**od 6. ožujka 2017.****o mjeri/programu potpore/državnoj potpori SA.38454 – 2015/C (ex 2015/N) koju Mađarska planira provesti za potporu izgradnji dva nova nuklearna reaktora u nuklearnoj elektrani Paks II***(priopćeno pod brojem dokumenta C(2017) 1486)***(Vjerodostojan je samo tekst na engleskom jeziku)****(Tekst značajan za EGP)**

EUROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 108. stavak 2. prvi podstavak, uzimajući u obzir Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru, a posebno njegov članak 62. stavak 1. točku (a), nakon što je pozvala zainteresirane strane da dostave svoje primjedbe ⁽¹⁾, i uzimajući u obzir njihove primjedbe, budući da:

1. POSTUPAK

- (1) Komisija je, na temelju novinskih članaka i neformalnih kontakata s mađarskim tijelima, 13. ožujka 2014. pokrenula prethodni istražni postupak u pogledu moguće državne potpore u postupku izgradnje nuklearne elektrane Paks II („Paks II”) pod brojem predmeta SA.38454 (2014/CP).
- (2) Nakon nekoliko razmjena informacija i službenih sastanaka mađarska tijela prijavila su mjeru 22. svibnja 2015. radi pravne sigurnosti navodeći da predmetni projekt ne uključuje državnu potporu u smislu članka 107. Ugovora o funkcioniranju Europske unije („UFEU”).
- (3) Dopisom od 22. svibnja 2015. Mađarska je Komisiji prijavila mjeru koja se sastoji od financijskog doprinosa za izgradnju dva nova nuklearna reaktora na lokaciji Paks.
- (4) Komisija je dopisom od 23. studenoga 2015. obavijestila Mađarsku da je u odnosu na tu mjeru odlučila pokrenuti postupak iz članka 108. stavka 2. UFEU-a. („odluka o pokretanju postupka”). Odluka Komisije objavljena je u *Službenom listu Europske unije* ⁽²⁾. Komisija je pozvala zainteresirane strane da dostave primjedbe.
- (5) Mađarska je svoje primjedbe na odluku o pokretanju postupka podnijela 29. siječnja 2016.
- (6) Komisija je zaprimila primjedbe zainteresiranih strana. Prosljedila ih je Mađarskoj, koja je imala priliku dostaviti svoj odgovor. Ona je svoje primjedbe dostavila dopisom od 7. travnja 2016.
- (7) Mađarska je dostavila dodatne informacije 21. travnja, 27. svibnja, 9. lipnja, 16. lipnja i 28. srpnja 2016., 16. siječnja 2017. i 20. veljače 2017.
- (8) Mađarska tijela dostavila su 12. rujna 2016. dokument kojim se odriču prava donošenja odluke na svojem jeziku i pristaju na donošenje odluke na engleskom jeziku kao izvornom jeziku.

2. DETALJNI OPIS MJERE**2.1. OPIS PROJEKTA**

- (9) Mjera se sastoji od izgradnje dvaju novih nuklearnih reaktora (jedinice 5 i 6) u Mađarskoj čija se izgradnja u cijelosti financira iz mađarskog državnog proračuna u korist subjekta Paks II (*MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares*) koji će biti vlasnik novih reaktora i njima upravljati.

⁽¹⁾ SL C 8, 12.1.2016., str. 2.

⁽²⁾ Vidjeti bilješku 1.

- (10) Ruska Federacija i Mađarska sklopile su 14. siječnja 2014. međuvladin sporazum (IGA) o nuklearnom programu ⁽³⁾. U skladu s međuvladinim sporazumom dvije zemlje surađivat će na održavanju i daljnjem razvoju postojeće nuklearne elektrane Paks (Paks). Ta suradnja uključuje projektiranje, izgradnju, stavljanje u pogon i izvan pogona dva nova reaktora 5 i 6 tipa VVER (tlačni vodni reaktor) s instaliranim kapacitetom svakog reaktora od najmanje 1 000 MW ⁽⁴⁾, uz postojeće reaktore 1 – 4. Radom jedinica 5 i 6 trebao bi se nadoknaditi gubitak kapaciteta nakon stavljanja izvan pogona jedinica 1 – 4 (ukupno 2 000 MW). Mađarska je izjavila da će jedinice 1 – 4 ostati u pogonu do kraja 2032., 2034., 2036., odnosno 2037. i ne predviđa se daljnje produljenje njihova radnog vijeka.
- (11) U skladu s međuvladinim sporazumom ⁽⁵⁾ Rusija i Mađarska imenovale bi jednu iskusnu državnu organizaciju koja je pod kontrolom države i koja bi bila financijski i tehnički odgovorna za izvršavanje svojih obveza ugovaratelja/vlasnika u pogledu projekta.
- (12) Rusija je za izgradnju novih reaktora (jedinica 5 i 6) odredila dioničko društvo *Nizhny Novgorod Engineering Company Atomenergoproekt (JSC NIAEP)*, a Mađarska je vlasnikom i operaterom dvaju reaktora imenovala društvo *MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares* ⁽⁶⁾ („Paks II”).
- (13) Dok su u međuvladinom sporazumu propisana opća prava i obveze za nuklearnu suradnju između dvije zemlje, detaljna provedba međuvladinog sporazuma uredit će se sljedećim posebnim sporazumima koji se nazivaju „provedbeni sporazumi” ⁽⁷⁾:
- (a) ugovor o projektiranju, nabavi i izgradnji dvije nove jedinice VVER 1200 (V491) br. 5 i 6 na lokaciji Paks nazivat će se „ugovor o EPC-u”;
- (b) ugovor kojim se propisuju uvjeti za suradnju u području upravljanja dvama novim reaktorima i njihova održavanja nazivat će se „ugovor o upravljanju i održavanju”;
- (c) sporazum o uvjetima opskrbe gorivom i gospodarenju s potrošenim gorivom.
- (14) Društva JSC NIAEP i Paks II sklopila su 9. prosinca 2014. ugovor o EPC-u u kojem je propisano da se predviđa da će dvije nove jedinice 5 i 6 početi s radom 2025., odnosno 2026.
- (15) Neovisno o tomu, Rusija se obvezala Mađarskoj osigurati državni kredit za financiranje izgradnje nuklearne elektrane Paks II. Kredit je uređen međuvladinim sporazumom o financiranju (međuvladin sporazum o financiranju) ⁽⁸⁾ i njime se predviđa obnovljivi kredit u iznosu od 10 milijardi EUR koji će se upotrijebiti isključivo za projektiranje, izgradnju i stavljanje u pogon reaktora 5 i 6 na lokaciji Paks II. Mađarska će obnovljivi kredit upotrijebiti za izravno financiranje ulaganja u nuklearnu elektranu Paks II koja su nužna za projektiranje, izgradnju i stavljanje u pogon dva nova reaktora 5 i 6, kako je predviđeno u međuvladinom sporazumu o financiranju. U skladu s međuvladinim sporazumom o financiranju Mađarska će iz vlastitog proračuna osigurati dodatni iznos od do 2,5 milijardi EUR za financiranje ulaganja u nuklearnu elektranu Paks II.
- (16) Mađarska nakon izgradnje reaktora 5 i 6 ne planira društvu Paks II pružiti dodatnu financijsku potporu, osim potpore za ulaganja opisane u uvodnoj izjavi 15. Novi reaktori radit će pod tržišnim uvjetima bez fiksnog iznosa prihoda ili zajamčene cijene. Mađarska smatra da u ovoj fazi neće biti nužno izravno zaduživanje društva Paks II.

⁽³⁾ Sporazum između Vlade Ruske Federacije i Vlade Mađarske o suradnji u području mirnodopske uporabe nuklearne energije sklopljen 14. siječnja 2014. i ratificiran u Mađarskoj Aktom II. Mađarskog parlamenta iz 2014. (2014. évi II. törvény a Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről).

⁽⁴⁾ Mađarska tijela pretpostavljaju da reaktori imaju jedinični kapacitet 1 180 MW.

⁽⁵⁾ Članak 3. međuvladinog sporazuma

⁽⁶⁾ Rezolucija Vlade 1429/2014 (VII. 31.) [A Kormány 1429/2014. (VII. 31.) Korm. Határozata a Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről szóló 2014. évi II. törvény szerinti Magyar Kijelölt Szervezet kijelölése érdekében szükséges intézkedésről].

⁽⁷⁾ Članak 8. međuvladinog sporazuma

⁽⁸⁾ Sporazum između Vlade Ruske Federacije i Vlade Mađarske o produljenju državnog kredita mađarskoj vladi za financiranje izgradnje nuklearne elektrane u Mađarskoj, sklopljen 28. ožujka 2014.

2.2. CILJ MJERE

- (17) Kako je objašnjeno u odluci o pokretanju postupka, nuklearna elektrana Paks jedina je nuklearna elektrana u Mađarskoj. Ona je u vlasništvu društva Magyar Villamos Művek Zártkörűen Működő Részvénytársaság („grupa MVM”) ⁽⁹⁾ koje je proizvođač i pružatelj električne energije u 100 %-tnom državnom vlasništvu. Četiri reaktora te elektrane imaju ukupni kapacitet od 2 000 MW i svaki je trenutačno opremljen ruskom tehnologijom (VVER-440/V213). Ti će se reaktori postupno staviti izvan pogona do 2037. [vidjeti uvodnu izjavu 10].
- (18) Proizvodnja električne energije iz nuklearnih izvora ima stratešku ulogu u mađarskoj kombinaciji izvora energije jer postojeća četiri reaktora nuklearne elektrane Paks proizvode otprilike 50 % ukupno domaće proizvedene električne energije ⁽¹⁰⁾.
- (19) U skladu s ciljevima
- održavanja razumnog udjela nacionalnih resursa, i
 - smanjenja mađarske ovisnosti o uvozu uz istodobno poštovanje nacionalne klimatske politike,

Vlada je zatražila od grupe MVM da istraži alternative proširenju proizvodnje električne energije u nuklearnim elektranama. Grupa MVM izradila je studiju o izvedivosti u kojoj je istražila mogućnost provedbe i financiranja nove nuklearne elektrane koja bi se mogla ugraditi u elektroenergetski sustav i kojom bi se moglo upravljati na ekonomičan, siguran i ekološki način. Na temelju studije o izvedivosti koju je 2008. predstavila skupina MVM, vlada je projekt predložila mađarskom parlamentu koji se suglasio s početkom priprema za izgradnju novih nuklearnih reaktora na lokaciji Paks ⁽¹¹⁾. To je potkrijepljeno izračunima u skladu s kojima se predviđa stavljanje izvan pogona 6 000 MW od 8 – 9 000 MW bruto ugrađenog kapaciteta do 2025. zbog zatvaranja zastarjelih elektrana. Te su elektrane trebale biti djelomično zamijenjene proširenjem elektrane Paks.

- (20) Nacionalna energetska strategija do 2030. provedena je 2011. ⁽¹²⁾ Ta je strategija usmjerena na scenarij nuklearna energija – ugljen – zeleno za Mađarsku. Mađarski operater prijenosnog sustava („TSO”), MAVIR, predviđa da će Mađarskoj, zbog buduće potražnje i stavljanja izvan pogona postojećeg proizvodnog kapaciteta, do 2026. trebati najmanje 5,3 GW novog proizvodnog kapaciteta, a do 2031. malo više od 7 GW ⁽¹³⁾. MAVIR predviđa i da će se od 2025. do 2030. staviti izvan pogona gotovo sav instalirani kapacitet za proizvodnju na temelju ugljena, a da će se instalirani kapacitet mađarskih postrojenja za proizvodnju plina smanjiti za približno 1 GW, kako je prikazano u tablici 1. koju je Mađarska dostavila 16. siječnja 2017. Mađarska je objasnila da se u studiji MAVIR-a pri predviđanju potrebnih 7 GW novog kapaciteta ne uzima u obzir uvoz ili novi instalirani kapacitet.

Tablica 1.

Očekivano stavljanje izvan pogona domaćeg instaliranog kapaciteta do 2031.

	(MW)	
	Existing	Phase-out
Nuclear	2 000	
Coal	1 292	1 222
Natural gas	3 084	960

⁽⁹⁾ Za više informacija o grupi MVM vidjeti uvodnu izjavu 18. Odluke o pokretanju postupka.

⁽¹⁰⁾ Podaci o mađarskom sustavu električne energije (Mavir, 2014.) – https://www.mavir.hu/documents/10262/160379/VER_2014.pdf/a0d9fe66-e8a0-4d17-abc2-3506612f83df, pristup 26. listopada 2015.

⁽¹¹⁾ 25/2009. (IV.4.) OGY Határozat a paksi bővítés előkészítéséről.

⁽¹²⁾ Nacionalna energetska strategija (Ministarstvo nacionalnog razvoja, Mađarska, 2011.): <http://2010-2014.kormany.hu/download/7/d7/70000/Hungarian%20Energy%20Strategy%202030.pdf>

⁽¹³⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Srednjoročni i dugoročni razvoj kapaciteta za proizvodnju mađarskog sustava električne energije) https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1slemez%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6-f84a (Mavir, 2016.).

	(MW)	
	Existing	Phase-out
Oil	410	
Intermittent renewables/weather-dependent	455	100
Other renewables	259	123
Other non-renewables	844	836
Sum	8 344	3 241

Izvor: mađarska tijela (Mavir).

- (21) Mađarska i Rusija potpisale su međuvladin sporazum s ciljem razvoja novih kapaciteta na lokaciji Paks. Mađarska je objasnila da bi zadržavanjem nuklearne proizvodnje u kombinaciji izvora energije mogla riješiti potrebu za zamjenom kapaciteta stavljenog izvan pogona, za razvojem novog kapaciteta i za ostvarivanjem cilja Mađarske u pogledu klimatskih ciljeva Unije (posebno onih povezanih s predviđenim smanjenjem emisija CO₂).

2.3. OPIS NOVIH JEDINICA – TEHNOLOGIJA KOJU TREBA PRIMIJENITI

- (22) Novi reaktori br. 5 i 6. u nuklearnoj elektrani Paks II bit će opremljeni tehnologijom VVER 1 200 (V491) i bit će napredniji reaktori generacije III+. Mađarska objašnjava da će se tehničkim specifikacijama jedinica koje će se staviti u pogon u nuklearnoj elektrani Paks II ostvariti znatne prednosti u odnosu na postojeće jedinice nuklearne elektrane Paks, na primjer veća učinkovitost, ekonomičniji rad te napredna sigurnosna obilježja.
- (23) Povrh znatno većeg instaliranog kapaciteta tehnologije VVER 1 200 (V491) postoji i znatna razlika u predviđenom radnom vijeku (60 godina za jedinice tehnologije VVER 1 200 u odnosu na 30 godina za postojeće jedinice elektrane Paks) i većoj prilagodljivosti, čime se omogućuje prilagodba kapaciteta svake jedinice ovisno o potražnji na mreži unutar određenog dometa.
- (24) Smanjenje količine goriva koja je potrebna novim jedinicama također je posljedica tehnološkog razvoja posljednjih godina. Umjesto u postojećem dvanaestomjesečnom ciklusu goriva, nove jedinice mogu raditi u ciklusu od 18 mjeseci. To znači da će nove jedinice tijekom godine trebati manje puta gasiti radi unosa goriva te će postrojenje u prosjeku svake godine moći raditi dulje i ne gubiti na vremenu proizvodnje.
- (25) U tehničkim specifikacijama navedeno je i da će gustoća energije, koju će osigurati novi gorivni sklopovi, biti znatno veća od postojećih gorivnih sklopova. To znači da se može postići veća proizvodnja po jediničnoj masi gorivnog materijala, čime se može poboljšati učinkovitost postrojenja.

2.4. KORISNIK

- (26) Kako je objašnjeno u odjeljku 2.3. odluke o pokretanju postupka, korisnik mjere je društvo Paks II koje je trenutačno u vlasništvu mađarske države. Dioničarska prava ostvaruje ured predsjednika vlade. Jedinice 5 i 6 koje je platila mađarska vlada bit će u vlasništvu društva Paks II koje će njima upravljati.
- (27) U uvodnoj izjavi 19. odluke o pokretanju postupka objašnjava se kako su dionice u Paksu II koje su izvorno bile u vlasništvu grupe MVM prenesene na mađarsku državu⁽¹⁴⁾. Prema informacijama koje je Mađarska dostavila 30. siječnja 2016., kupovna cijena prijenosa iznosila je 10 156 milijardi HUF, što je otprilike 33 milijuna EUR.

⁽¹⁴⁾ Odluka ministra državnog razvoja br. 45/2014. (XI.14.) [45/2014. (XI.14.) NFM rendelet az MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zártkörűen Működő Részvénytársaság felett az államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét gyakorló szervezet kijelöléséről].

2.5. FINANCIJSKA STRUKTURA PROJEKTA TE PRAVA I OBVEZE U SKLADU S UGOVOROM O EPC-U

2.5.1. MEĐUVLADIN SPORAZUM O FINANCIRANJU („IGA O FINANCIRANJU“)

- (28) Na temelju međuvladinog sporazuma ⁽¹⁵⁾ Rusija je Mađarskoj odobrila državni kredit u obliku obnovljivog kredita u iznosu od 10 milijardi EUR za financiranje razvoja nuklearnih reaktora 5 i 6 u nuklearnoj elektrani Paks. Na kredit se obračunava kamatna stopa od 3,95 % do 4,95 % ⁽¹⁶⁾. Kredit je namijenjen za projektiranje, izgradnju i stavljanje u pogon novih reaktora.
- (29) U skladu s međuvladinim sporazumom o financiranju Mađarska mora kredit upotrijebiti za financiranje 80 % vrijednosti ugovora o EPC-u za izvršenje radova i pružanje usluga te za isporuku opreme, a preostalih 20 % ugovora o EPC-u platit će Mađarska [vidjeti uvodnu izjavu 15.]. Mađarska kredit mora iskoristiti do 2025.
- (30) Ona ga mora otplatiti u roku od 21 godine od 15. ožujka ili 15. rujna nakon datuma stavljanja u pogon oba nova nuklearna reaktora 5 i 6, a najkasnije 15. ožujka 2026. ⁽¹⁷⁾.
- (31) Plaćanja u skladu s međuvladinim sporazumom o financiranju mogu se vršiti samo na zahtjev Ministarstva gospodarstva Mađarske nakon što Ministarstvo financija Rusije izda obavijest o odobrenju.

2.5.2. UGOVOR O EPC-U

- (32) U skladu s ugovorom o EPC-u društvo JSC NIAEP mora dva reaktora isporučiti do dogovorenih datuma te za dogovorenu paušalnu cijenu ([...] ^(*) milijardi EUR) kako je navedeno u detaljnim tehničkim specifikacijama. Svaki prethodno nedefinirani trošak smatra se uključenim u ovu cijenu [...] ⁽¹⁸⁾.
- (33) Ugovorom je predviđeno plaćanje ugovorne kazne ⁽¹⁹⁾ u određenim okolnostima [...].
- (34) [...]
- (35) [...]

2.5.3. ODNOS IZMEĐU DRŽAVE I KORISNIKA

- (36) Mađarska je izvorno predvidjela da će Paks II ostati društvo kći u 100 %-tnom vlasništvu društva MVM Hungarian Electricity Ltd., čiji su vlasnici mađarska država i općine. Od studenoga 2014. društvo Paks II više nije društvo kći društva MVM Hungarian Electricity Ltd. ni dio grupe MVM već je društvo koje je u 100 %-tnom državnom vlasništvu i trenutačno nema nikakav pravni odnos s grupom MVM.
- (37) Kada je riječ o djelatnosti društva Paks II, posebno o prodaji električne energije, Mađarska je izjavila da ne postoji poseban ugovor o kupnji energije sa zasebnim dobavljačem te da se u ovoj fazi ne predviđa sklapanje takvog ugovora. Mađarska tijela predviđaju da će se električna energija koju proizvodi nuklearna elektrana Paks II prodavati na tržištu i potrošačima električne energije u skladu s uobičajenom tržišnom praksom prodajnih ugovora za energiju baznog opterećenja. Mađarska tijela tvrde da bi Paks II, kao proizvođač energije za bazno opterećenje za predviđeno dugo razdoblje rada, prihvaćao slične cijene koje primjenjuju proizvođači nuklearne energije u Europi.
- (38) Društvo Paks II bit će vlasnik nuklearne elektrane Paks II i, tijekom faze izgradnje dvaju reaktora, potpuno će ga financirati mađarska država vlasničkim kapitalom. Mađarska tijela smatraju da u ovoj fazi neće biti nužno zaduživanje društva Paks II.
- (39) Mađarska neće sredstva potrebna za kupovnu cijenu za nuklearnu elektranu Paks II uplatiti na račune društva Paks II. Najveći dio sredstava držat će Ruska banka za razvoj i vanjske poslove (Vnesheconombank). Za svaku dovršenu fazu razvoja društvo Paks II podnijet će banci Vnesheconombank zahtjev da plati 80 % dospjelog iznosa izravno društvu JSC NIAEP. Isto će tako Mađarskoj agenciji za upravljanje državnim dugom podnijeti zahtjev za plaćanje preostalih 20 %.

⁽¹⁵⁾ Članak 9. međuvladinog sporazuma

⁽¹⁶⁾ 3,95 % do prvog dana oplate te od 4,50 % do 4,95 % tijekom sljedeće 21 godine.

⁽¹⁷⁾ Tijekom svakog razdoblja od 7 godina: 25 %, 35 % i 40 % stvarno iskorištenog iznosa kredita.

^(*) Povjerljive informacije/poslovna tajna

⁽¹⁸⁾ [...]

⁽¹⁹⁾ Ugovorna kazna utvrđeni je iznos odštete koji su dogovorile stranke ugovora u slučaju povrede određenih ugovornih obveza.

- (40) Preostali financijski zahtjevi društva Paks II tijekom faze izgradnje osigurat će se sredstvima iz mađarskog državnog proračuna. Tijekom faze izgradnje izvorno će se izdvojiti do [...] milijardi EUR (razlika između 12,5 milijardi EUR određenih za nuklearni projekt u međuvladinom sporazumu i stvarne kupovne cijene nuklearne elektrane Paks II koja iznosi [...] milijardi EUR). Mađarska smatra da je to najveći iznos državnih sredstava koji se može upotrijebiti za izgradnju nuklearne elektrane Paks II bez daljnjih procjena. Međutim, ako bude potrebno više sredstava, Mađarska tvrdi da će uložiti više ako svojom procjenom u tome trenutku utvrdi da je to ekonomski razumno učiniti.
- (41) Mađarska tvrdi da je analizom osjetljivosti u pogledu mogućih dodatnih troškova društva Paks II tijekom faze izgradnje utvrđeno da bi se troškovi morali pomnožiti s 10 da bi se očekivana unutarnja stopa povrata smanjila za 1 %. Mađarska stoga očekuje da će utjecaj povećanja troškova biti neznatan.

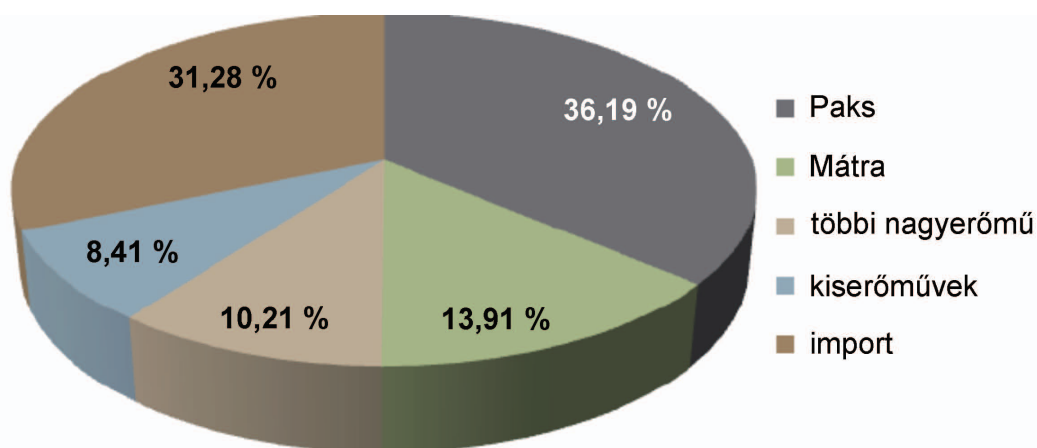
2.6. MAĐARSKO TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE

2.6.1. OPIS MAĐARSKOG TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE

- (42) Trenutačna struktura mađarskog tržišta električne energije stvorena je 1995. kada je privatizirana većina velikih elektrana, pružatelja komunalnih usluga i distributera. Država i dalje ima vladajući položaj u tom sektoru preko državnog vertikalno integriranog pružatelja električne energije društva grupa MVM.
- (43) U studiji na koju je MAVIR uputio u uvodnoj izjavi 20. objašnjava se da se od 2014. ukupna domaća potrošnja povećala za 2,7 % te je 2015. iznosila je 43,75 TWh. Domaćom proizvodnjom pokrivalo se 30,06 TWh te potrošnje, odnosno 68,72 % ukupne potrošnje električne energije (vidjeti grafikon 2.). Uvezilo se 13,69 TWh, odnosno 31,28 % ukupne potrošnje. Državno poduzeće grupa MVM imalo je kao proizvođač energije znatnu prisutnost na tržištu zbog svojeg vlasništva nad glavnim proizvođačem energije, nuklearnom elektranom Paks koja je 2015. osigurala 52,67 % električne energije proizvedene na domaćem tržištu, kako je prikazano na grafikonu 1. Elektranu Mátra na lignit u većinskom je vlasništvu društva RWE Power AG (50,92 %), a grupa MVM vlasnik je 26,15 % njegovih dionica. Dodatne veće (*többi nagyermű*) i manje (*kiserőművek*) elektrane imaju skromnu ulogu u ukupnoj strukturi proizvodnje električne energije na mađarskom tržištu. Nadalje, vertikalno integriran veleprodajni dio grupe MVM, MVM Partner, ima vladajući položaj na veleprodajnom tržištu električne energije ⁽²⁰⁾.

Grafikon 1.

Sastav ukupne potrošnje električne energije u Mađarskoj 2015.

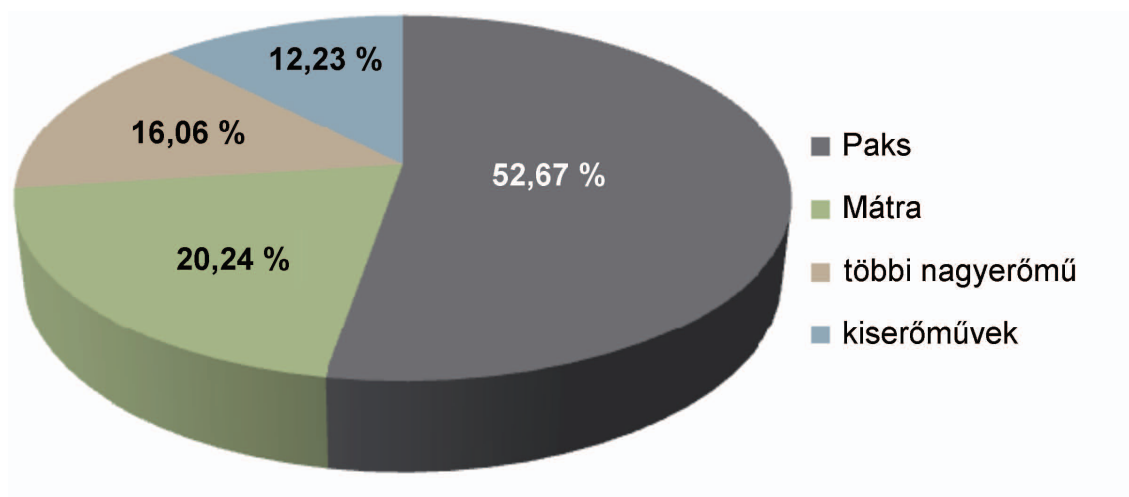

Izvor: Srednjoročni i dugoročni razvoj kapaciteta za proizvodnju na mađarskom tržištu električne energije (Mavir, 2016.) ⁽²¹⁾.

⁽²⁰⁾ Vidjeti Odluku br. 747/2011 Mađarskog ureda za energiju od 14. listopada 2011.

⁽²¹⁾ „Többi nagyermű” znači „ostale velike elektrane”, a „kiserőművek” znači „manje elektrane”.

Grafikon 2.

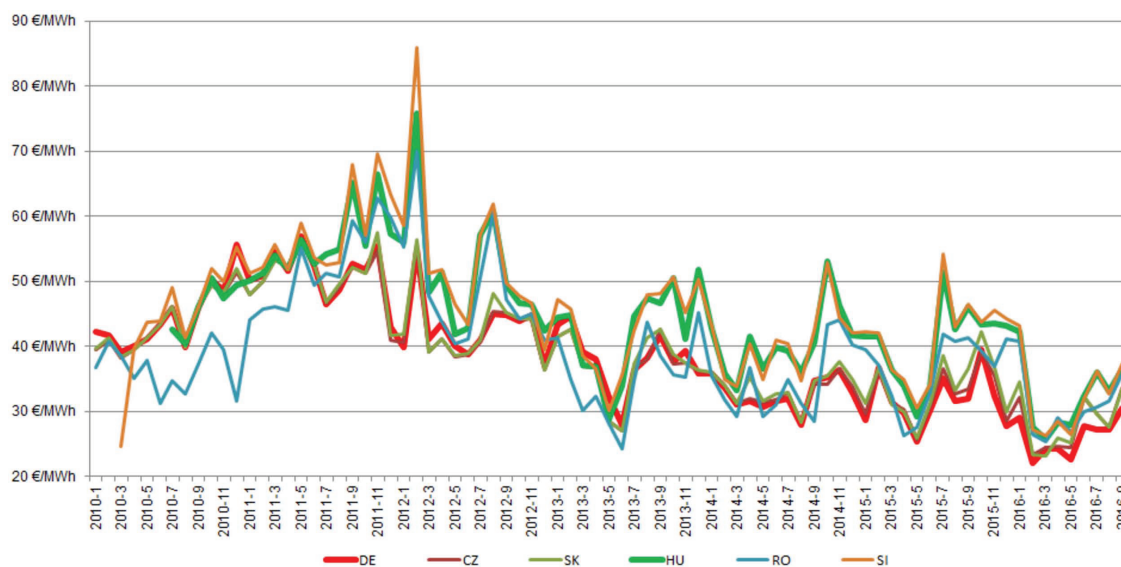
Bruto domaća proizvodnja električne energije u Mađarskoj 2015.

Izvor: Srednjoročni i dugoročni razvoj kapaciteta za proizvodnju na mađarskom tržištu električne energije (Mavir, 2016.).

- (44) U Mađarskoj se većina uobičajenih veleprodajnih transakcija obavlja sklapanjem bilateralnih sporazuma o kupovini energije (PPA) kojima proizvođači pristaju veleprodajnim trgovcima prodati minimalni unaprijed utvrđeni obujam, a trgovci su dužni kupiti minimalni obujam. PPA-ovi se većinom sklapaju u skladu s normama Federacije europskih trgovaca energijom.
- (45) Društvo Hungarian Power Exchange Company Ltd. (HUPX) počelo je s radom u srpnju 2010. kao društvo kći operatora prijenosnog sustava, MAVIR. Ono nudi trgovanje za sljedeći dan i fizičko buduće trgovanje. Trgovanje za sljedeći dan počinje u 11 sati ujutro svaki dan na temelju ponuda koje se podnose za svaki sat sljedećeg dana. Trgovina se zaključuje najkasnije u 11:40 ujutro. Fizičko buduće trgovanje može se obavljati četiri tjedna unaprijed, tri mjeseca unaprijed, četiri tromjesečja unaprijed i tri godine unaprijed. Za takve transakcije određuju se posebni datumi trgovanja kada se u određenim vremenskim razmacima podnose ponude. Od ožujka 2016. na dnevnom tržištu HUPX može se trgovati 15-minutnim proizvodima i jednosatnim blokovima. Povrh organiziranih tržišta za sljedeći dan i dnevnih tržišta, HUPX ima sporazume o suradnji s dvama brokerskim društvima koja pružaju usluge OTC ponuda za burzovni kliring za zajedničke klijente.
- (46) Povrh aukcija kapaciteta za sljedeći dan koje HUPX ne organizira, električnom energijom trguje se na burzama u EU-u ili OTC platformama te izravnim bilateralnim sporazumima [vidjeti uvodnu izjavu 44.].
- (47) Kako je prikazano na grafikonu 1. u uvodnoj izjavi 43. Mađarska je neto uvoznik električne energije koja uvozom pokriva otprilike 30 % mađarske potrošnje električne energije. Na grafikonu 3. prikazano je da je Mađarska imala najveće veleprodajne cijene električne energije u cijeloj međusobno povezanoj regiji u susjedstvu zemlje (tj. isključujući Poljsku ili Sloveniju).

Grafikon 3.

Mjesečne prosječne cijene baznog opterećenja za sljedeći dan u regiji CEE-a (uključujući Mađarsku) i Njemačkoj (2010. – 2016.)

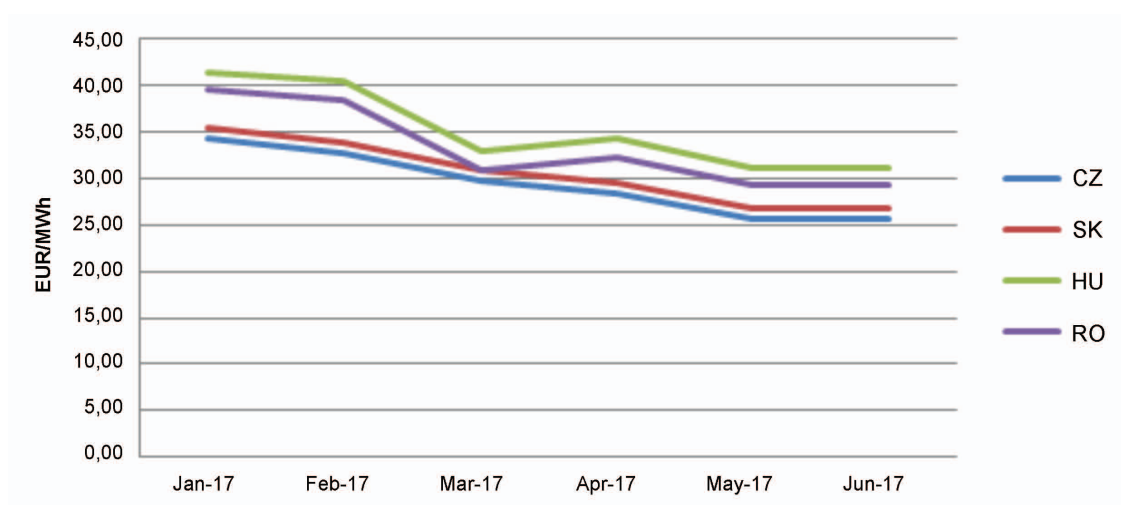

Izvor: Europska komisija.

- (48) Iz kratkoročnih projekcija cijena za bazno opterećenje u regiji razvidan je isti trend, odnosno da će mađarske cijene za bazno opterećenje biti najviše u regiji (vidjeti grafikon 4.).

Grafikon 4.

Cijene regionalnih terminskih ugovora za bazno opterećenje za razdoblje od siječnja do lipnja 2017.

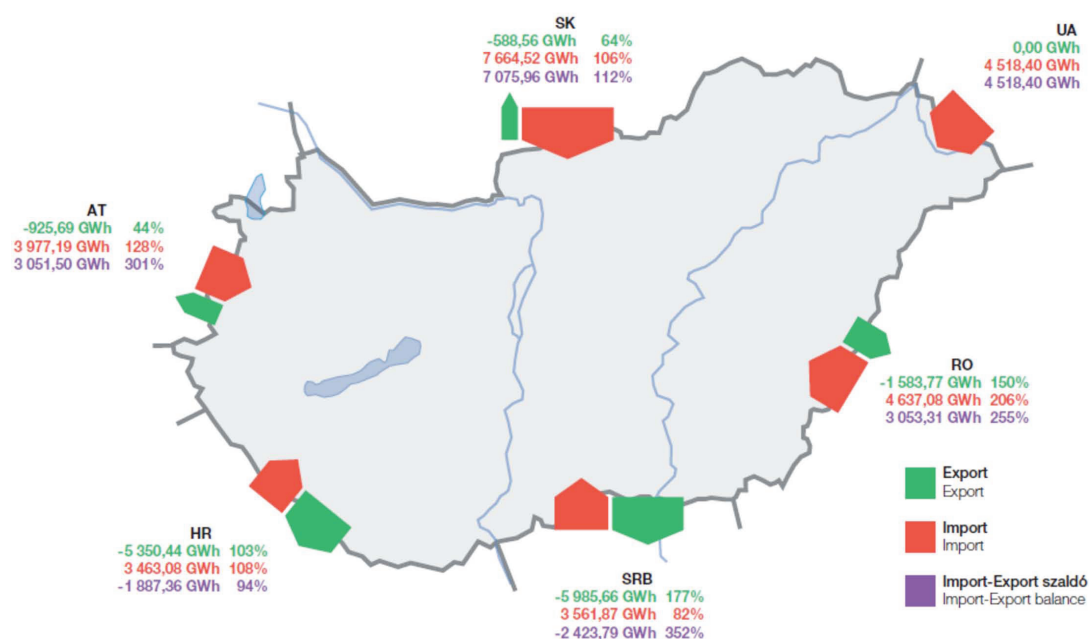

Izvor: Europska komisija (na temelju podataka koje je objavila Srednjoeuropska burza energije), (<https://www.pxe.cz/Kurzovni-Listek/Oficialni-KL/>).

- (49) Zemlja je dobro međusobno povezana sa susjednim zemljama – kapacitet međusobnog povezivanja za električnu energiju iznosio je 2014. 30 %, što je više od cilja za 2020 ⁽²²⁾. Češko-slovačko-mađarsko-rumunjsko tržište potpuno je spojeno 2014. i to je pridonijelo povećanju likvidnosti HUPX-a i smanjenju nestabilnosti cijena. Na grafikonu 5. sažeti su podaci o burzi energije sa susjednim zemljama 2014.

Grafikon 5.

Burza električne energije između mađarske i susjednih zemalja

Izvor: Podaci o mađarskom sustavu električne energije (Mavir, 2014.).

2.6.2. OPIS PREDVIĐENOG RAZVOJA MAĐARSKOG TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE

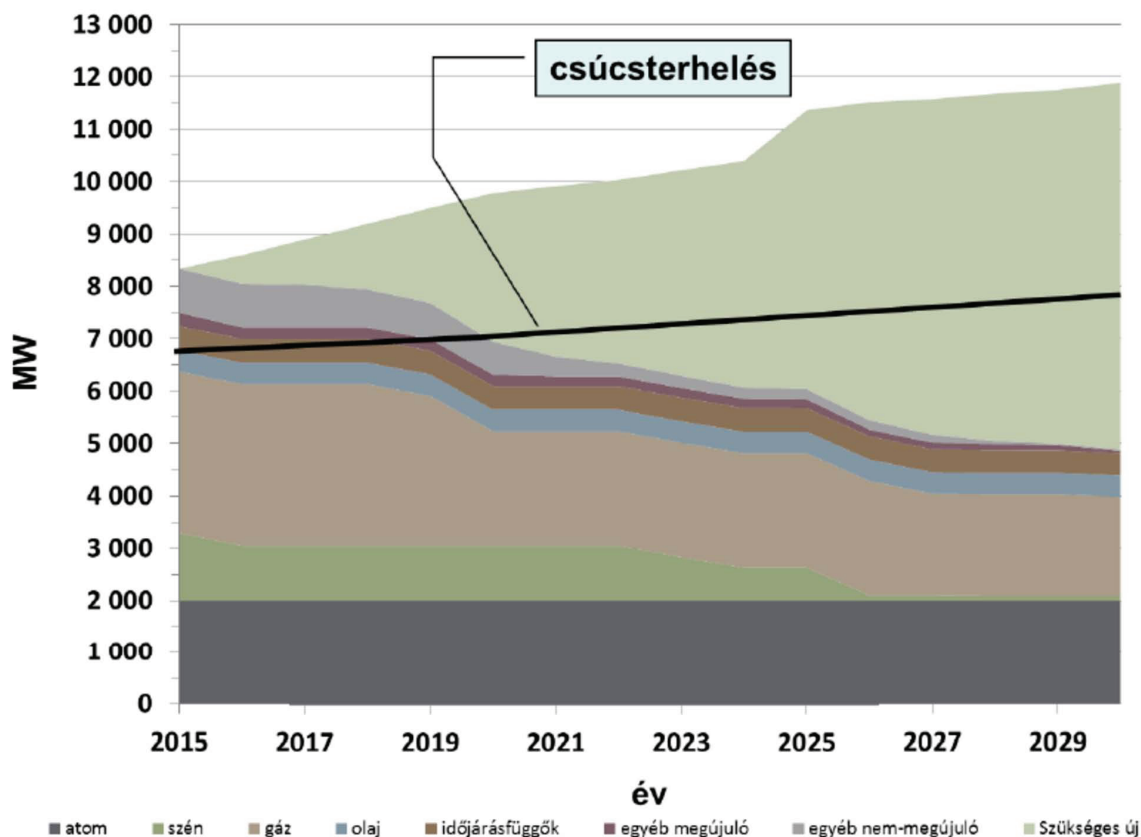
- (50) Prema studiji iz uvodne izjave 20. koju je objavio MAVIR ⁽²³⁾, gotovo sav kapacitet proizvodnje elektrana na ugljen stavit će se izvan pogona od 2025. do 2030., a instalirani mađarski kapacitet plinskih elektrana smanjit će se za 1 GW. U usporedbi s procjenama rasta vršne potražnje očekuje se da će se raspoloživi proizvodni kapacitet domaćih proizvođača električne energije smanjiti ispod vršnog opterećenja do 2021. Zbog toga TSO procjenjuje da će na mađarskom tržištu do 2026. biti potrebno najmanje 5,3 GW dodatnog novog kapaciteta za proizvodnju električne energije, a do kraja predviđenog razdoblja 2031. malo više od 7 GW. To je prikazano na grafikonu 6. u nastavku na kojem je prikazano da će biti potrebna znatna količina instaliranog kapaciteta povrh rastućeg vršnog opterećenja. Mađarska je u svojem podnesku od 16. siječnja 2017. objasnila da mora osigurati određenu razinu preostalog kapaciteta u skladu sa standardnom industrijskom praksom operatera prijenosnih sustava ENTSO-E. Preostali kapacitet razlika je između domaćeg pouzdanog raspoloživog kapaciteta uvećanog za nacionalni proizvodni kapacitet i vršno opterećenje i pričuvu sustavnih usluga. Preostali kapacitet dio je nacionalnog proizvodnog kapaciteta preostalog u sustavu za pokrivanje planiranog izvoza, neočekivanih promjena opterećenja, pričuve za sustavne usluge i neplaniranih prekida na referentnoj točki.

⁽²²⁾ Izvješće o Mađarskoj u području energije (Europska komisija – 2014.): https://www.mavir.hu/documents/10262/160379/VER_2014.pdf/a0d9fe66-e8a0-4d17-abc2-3506612f83df, pristupljeno 26. listopada 2015.

⁽²³⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Srednjoročni i dugoročni razvoj kapaciteta za proizvodnju mađarskog sustava električne energije) https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016.).

Grafikon 6.

Dodatni zahtjev za kapacitetom na mađarskom tržištu električne energije

5. ábra A forrásleltésítés szükségessége

Izvor: Srednjoročni i dugoročni razvoj kapaciteta za proizvodnju na mađarskom tržištu električne energije (Mavir, 2016). „Csúcsterhelés” znači „vršno opterećenje”.

- (51) Mađarska navodi da unatoč tvrdnjama o relativno velikim zahtjevima za novim proizvodnim kapacitetom, podaci Platts Powervision pokazuju da se gradi relativno malo novog kapaciteta, kako je prikazano u tablici 2. Mađarska tvrdi i da je, prema podacima Platta, postrojenje za proizvodnju energije iz otpada kapaciteta 44 MW jedina elektrana koja se trenutačno gradi u Mađarskoj. Mađarska dalje objašnjava da, iako ulagač planira izgraditi veća postrojenja (plinske elektrane), nijedan od tih projekata nije potvrđen jer ulagači još nisu imali znatne nepovratne troškove, na primjer troškove gradnje, što bi pokazalo njihovu opredijeljenost za stvarnu provedbu projekta.

Tablica 2.

Novi kapacitet koji će se graditi na mađarskom tržištu električne energije

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Dunaujvaros Chp	Waste	Biomass	44	2016	Under Constr
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Csepel III	CC/Cogen	Natural Gas	430	2018	Advan Develop
Tolna	Wind	Wind	260	2018	Early Develop
Gyor Region	Wind	Wind	300	2019	Early Develop
Szazhalombatta— Dunai Refinery	CC	Natural Gas	860	2020	Advan Develop
Almasfuzito	Coal	Coal Generic	435	2020	Proposed

Source: Platts Powervision, data accurate as of September 2015.

2.7. OSNOVA ZA POKRETANJE POSTUPKA

- (52) Mađarska je u svibnju 2015. obavijestila Komisiju o svojim planovima da uloži u izgradnju dva nova nuklearna reaktora na lokaciji Paks radi pravne sigurnosti i tvrdila je da mjera ne uključuje državnu potporu jer država djeluje kao ulagač na tržištu koji traži razumnu dobit. U odluci o pokretanju postupka Komisija je izrazila zabrinutost da bi mjera mogla podrazumijevati državnu potporu u smislu članka 107. UFEU-a na temelju informacija koje su bile dostupne u toj fazi. Komisija je posebno izrazila ozbiljne dvojbe u pogledu toga pruža li se mjerom selektivna prednost društvu Paks II jer Mađarska tijekom faze prijave nije prigovorila na postojanje drugih elemenata državne potpore.
- (53) Dvojba se temeljila na rezultatu testa načela ulagača u tržišnom gospodarstvu („MEIP”) kojim se ocjenjuje bi li ulagač u tržišnom gospodarstvu u trenutku donošenja odluke o javnom ulaganju uložio u projekt pod istim uvjetima kao i javni ulagač⁽²⁴⁾. Test ulagača u tržišnom gospodarstvu priznaje se i u sudskoj praksi⁽²⁵⁾.
- (54) U formalnim okvirima testom ulagača u tržišnom gospodarstvu nastojalo se opravdati bi li očekivana unutarnja stopa povrata („IRR”) na ulaganje bila viša od tržišne referentne vrijednosti ponderiranog prosječnog troška kapitala („WACC”) za projekt koji je predmet ulaganja⁽²⁶⁾. Iako je Mađarska procijenila da je unutarnja stopa povrata projekta veća od tržišne referentne vrijednosti ponderiranog prosječnog troška kapitala, Komisija je izrazila dvojbe u pogledu toga treba li ponderirani prosječni trošak kapitala smatrati višim.
- (55) S obzirom na dvojbe u pogledu postojanja državne potpore, Komisija je dalje ispitala mogu li se moguće mjere državne potpore smatrati spojivima s unutarnjim tržištem. Međutim, budući da su mađarska tijela smatrala da mjera ne uključuje državnu potporu, mađarska tijela nisu, u preliminarnoj fazi, dostavila razloge zašto bi mjera bila spojiva s unutarnjim tržištem. Komisija je također izrazila dvojbe da mjera nije obuhvaćena područjem primjene Komunikacije Komisije – Smjernice o državnim potporama za zaštitu okoliša i energiju za razdoblje 2014.–2020.⁽²⁷⁾ jer tim Smjernicama nisu obuhvaćene mjere u području nuklearne energije i radioaktivnog otpada. Iako je Komisija zaključila da se na procjenu prijavljene mjere ne primjenjuju nijedne druge Smjernice, ona je zaključila da mjeru može proglasiti izravno spojivom u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkom (c) UFEU-a ako se njome želi ostvariti cilj od zajedničkog interesa, ako je ona nužna i razmjerna i ako su pozitivni učinci ostvarivanja zajedničkog cilja veći od negativnih učinaka na tržišno natjecanje i trgovinu.

⁽²⁴⁾ Test ulagača u tržišnom gospodarstvu uobičajen je test za ocjenjivanje postojanja potpore, a njime se koristila i Mađarska u svojim gospodarskim analizama podnesenima prije i nakon prijave predmeta. Komisija je pažljivo ocijenila i potom dopunila analizu MEIP-a koju je dostavila Mađarska kako bi dala svoju procjenu postojanja državne potpore.

⁽²⁵⁾ T-319/12 i T-321/12 – Španjolska i Ciudad de la Luz protiv Komisije, ECLI:EU:T:2014:604, točka 40, T-233/99 i T-228/99 – Landes Nordrhein-Westfalen v Commission, ECLI:EU:T:2003:57, točka 245.

⁽²⁶⁾ U načelu postoje dva opća izvora kapitala: vlasnički kapital i (financijski) dužnički kapital. Ukupni trošak kapitala je ponderirani prosječni trošak kapitala (WACC), kojim se uzima u obzir udio vlasničkog kapitala i udio dužničkog kapitala.

⁽²⁷⁾ SL C 200, 28.6.2014., str. 1.

- (56) Komisija je dvojila može li se mjera smatrati proporcionalnom, odnosno, je li ograničena na najmanju razinu potpore ulaganjima koja je nužna za uspješnu izgradnju dodatnih jedinica za proizvodnju energije u cilju ostvarivanja zajedničkog cilja. Korisnik bi dobio imovinu za proizvodnju, a ne bi morao snositi nikakav poseban rizik povezan s troškovima refinanciranja koji bi snosili drugi tržišni subjekti. Komisiji nisu dostavljeni dokazi o tome kako bi Mađarska spriječila takve prekomjerne naknade.
- (57) Komisija je naglasila da mađarsko tržište proizvodnje električne energije obilježava relativno visoka koncentracija tržišta na kojem postojeća nuklearna elektrana Paks osigurava otprilike 50 % domaće proizvodnje. Bez novih kapaciteta proizvodnjom električne energije u elektranama Paks i Paks II vjerojatno bi se osigurao još veći dio opskrbe tržišta, a to bi moglo narušiti tržišno natjecanje na mađarskom tržištu električne energije. Mađarska nije Komisiji dostavila detaljne dokaze o tome kako će osigurati neprekinuti neovisan rad postojeće i nove imovine za proizvodnju.
- (58) Naposljetku, Komisija je napomenula da se, zbog posebnosti mađarskog tržišta električne energije, radom nuklearne elektrane Paks II može uzrokovati i rizik likvidnosti na veleprodajnom tržištu jer će se ograničiti broja ponuda za opskrbu koje su dostupne na tržištu. Ovisno o načinu prodaje električne energije proizvedene u novim reaktorima na tržištu, to bi moglo znatno utjecati na likvidnost, mogle bi nastati prepreke ulasku te bi se moglo smanjiti tržišno natjecanje na različitim razinama tržišta. Mađarska nije dostavila detaljno objašnjenje o tome kako će društvo Paks II trgovati električnom energijom i kako će se osigurati likvidnost tržišta.
- (59) Komisija je stoga izrazila sumnju da bi mjera mogla činiti državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a.
- (60) Komisija, bez dostatnih dokaza, nije mogla doći ni do zaključaka o spojivosti takve mjere s unutarnjim tržištem u smislu članka 107. stavka 3. točke (c). Nadalje, zbog sumnji koje je izrazila u odluci o pokretanju postupka i budući da Mađarska u to vrijeme nije dostavila argumente o spojivosti, Komisija je ispitala niz pitanja povezanih s narušavanjem tržišnog natjecanja i mogućnosti da se društvu Paks II možda isplaćuje prekomjerna naknada.
- (61) Kada je riječ o sumnjama u pogledu razmjernosti koje su navedene u prethodnoj uvodnoj izjavi 56., Komisija je ispitala može li društvo Paks II, zahvaljujući potpori, dobit koju ne isplaćuje državi u obliku dividendi ponovno uložiti u izgradnju ili kupnju dodatnih proizvodnih kapaciteta i tako ojačati svoj položaj na tržištu.
- (62) U pogledu sumnji u proporcionalnost koje su navedene u uvodnoj izjavi 56. Komisija je istražila i politiku Mađarske u pogledu planiranih dividendi, posebno bi li tražila dividende (po vlastitom nahođenju ovisno o dobiti društva Paks II) ili bi dobit prepustila društvu Paks II. Komisiju je zabrinjavalo to da bi društvo Paks II moglo iskoristiti svoju dobit za ponovno ulaganje u izgradnju ili kupnju dodatnih proizvodnih kapaciteta i tako dodatno narušiti tržišno natjecanje.
- (63) Kako je navedeno u uvodnoj izjavi 57., zbog relativno visoke razine koncentracije na mađarskom tržištu proizvodnje električne energije i budući da postojeća nuklearna elektrana Paks (grupa MVM) osigurava 50 % domaće proizvodnje, Komisiju je zabrinjavalo to mogu li nuklearne elektrane Paks i Paks II biti odvojene i smatrati se neovisnima i nepovezanim. Činjenica da je elektrana Paks II trenutačno pravno neovisna od grupe MVM Komisiji nije bila dovoljna jer ona tijekom faze prijave nije dobila informacije o tome hoće li nuklearne elektrane Paks NPP i Paks II nastaviti raditi potpuno odvojeno u pravnom i strukturnom smislu. Takva su pojašnjenja bila nužna kako bi se smanjio rizik od daljnjeg povećanja koncentracije tržišta.
- (64) Nadalje, kako je objašnjeno u odjeljku 2.6., najčešće transakcije u mađarskom sektoru veleprodaje električne energije sklapaju se bilateralnim PPA-ovima i mađarska burza energije („HUPX“) još nije potaknula primjerenu razinu likvidnosti. Budući da se mađarska prijava nije odnosila na očekivane metode prodaje električne energije iz nuklearne elektrane Paks II, Komisija je ispitala učinak elektrane Paks II na trenutačne razine likvidnosti Mađarske u sektoru veleprodaje energije.

- (65) Uzimajući u obzir sumnje u likvidnost tržišta navedene u uvodnoj izjavi 58., Komisija je željela osigurati dostupnost velikog broja ponuda za opskrbu na tržištu, posebno u svjetlu vladajućeg položaja MVM Partnera na veleprodajnom tržištu električne energije⁽²⁸⁾. Komisija je bila zabrinuta da bi to moglo znatno utjecati na razine likvidnosti te da bi se troškovi konkurenata na kraju proizvodnog lanca mogli povećati ograničavanjem njihova konkurentnog pristupa važnim sirovinama (ograničavanje pristupa sirovinama). To bi se moglo dogoditi ako bi se električna energija koju proizvodi nuklearna elektrana Paks II prodavala samo nekim dobavljačima temeljem dugoročnih ugovora, čime bi se tržišna snaga društva Paks II prenijela s tržišta proizvodnje na maloprodajno tržište.
- (66) Komisija je stoga tražila dodatne informacije o strategiji društva Paks II za trgovanje proizvedenom energijom, s posebnim naglaskom na tome postupa li ono neovisno i ravnopravno nudeći svoju električnu energiju na burzi ili nekoj drugoj transparentnoj platformi za trgovanje.

3. MIŠLJENJE MAĐARSKE VLADE

3.1. MIŠLJENJE MAĐARSKE O POSTOJANJU POTPORE

3.1.1. GOSPODARSKA PREDNOST

- (67) Mađarska u svojoj prijavi tvrdi da ulaganje ne čini državnu potporu u smislu članka 107. UFEU-a jer se njime društvu Paks II ne osigurava gospodarska prednost. Mađarska potkrepljuje tu tvrdnju ističući da je ulaganje u nuklearnu elektranu Paks II u skladu s testom ulagača u tržišnom gospodarstvu [vidjeti uvodne izjave 53. i 54.].
- (68) Mađarska posebno tvrdi da je test ulagača u tržišnom gospodarstvu ispunjen na dva načina⁽²⁹⁾. Prvo, utvrđeno je da je WACC projekta niži od njegove unutarnje stope povrata. Drugo, tvrdi se da je ujednačeni trošak električne energije („LCOE“) dovoljno nizak da nuklearna tehnologija može biti konkurentna drugim tehnologijama proizvodnje te da može ponuditi razumne povrate po prevladavajućim cijenama električne energije⁽³⁰⁾.
- (69) Mađarska je dostavila sljedeće studije i popratne dokumente kako bi potkrijepila svoje mišljenje:
- (a) analiza kojom se potkrepljuje načelo ulagača u tržišnom gospodarstvu („Studija o MEIP-u“, 18. veljače 2015.);
 - (b) gospodarska analiza za projekt nuklearne elektrane Paks II („Gospodarska studija“, 8. listopada 2015.)⁽³¹⁾;
 - (c) dopisi zamjeniku glavnog direktora za državne potpore u kojem se razmatra prethodna analiza Komisije (dopisi objašnjenja)
 - prvi dopis („prvi dopis objašnjenja“, 16. listopada 2015.),
 - drugi dopis („drugi dopis objašnjenja“, 29. listopada 2015.),
 - (d) podnesci u kojima se razmatra odluka o pokretanju postupka (Odgovor na odluku o pokretanju postupka)
 - dopis zamjeniku glavnog direktora za državne potpore nakon što je Komisija objavila odluku o pokretanju postupka 3. prosinca 2015. („Dopis potvrde primitka odluke o pokretanju postupka“),
 - dopis Mađarske Komisiji od 29. siječnja 2016. („Dopis o odluci o pokretanju postupka“),

⁽²⁸⁾ Vidjeti bilješku 9.

⁽²⁹⁾ Prvi način je standardni način provjere MEIP-a u industrijama, a drugi je način posebno prilagođen industriji električne energije.

⁽³⁰⁾ LCOE je ukupni trošak postavljanja i rada projekta za proizvodnju energije izražen u obliku ujednačene cijene električne energije tijekom trajanja projekta.

$LCOE = \frac{\text{Sumt}(\text{Costst} \times (1+r)^{-t})}{\text{Sumt}(\text{MWh} \times (1+r)^{-t})}$,

gdje je r diskontna stopa, a t označava godinu, zbog toga je osjetljiv na primijenjenu diskontnu stopu. Uobičajena je praksa primjenjivati WACC projekta kao diskontnu stopu.

⁽³¹⁾ Dokument je javno dostupan na http://www.kormany.hu/download/6/74/90000/2015_Economic%20analysis%20of%20Paks%20II%20-%20for%20publication.pdf.

- (e) odgovor mađarske Vlade na primjedbe treće strane o odluci o pokretanju postupka u pogledu državne potpore od 7. travnja 2016. („Odgovor na primjedbe treće strane”);
- (f) odgovor na zahtjev za informacije od 18. ožujka 2016. i 21. travnja 2016. („Dodatna pojašnjenja”).
- (70) Nadalje, mađarska Vlada podnijela je i financijski model na temelju kojeg su izračunani podaci o unutarnjoj stopi povrata za projekt. Komisiji su podnesene dvije verzije modela:
- (a) izvorna verzija 16. ožujka 2015. („preliminarni financijski model”)
- (b) konačna verzija 16. listopada 2015. („financijski model”).
- (71) Svi dokumenti iz uvodne izjave 69., osim Dodatnih pojašnjenja, odnose se na temu izračuna WACC-a i unutarnje stope povrata, ali s različitom razinom pojedinosti. Unutarnja stopa povrata projekta izračunava se uporabom financijskog modela ⁽³²⁾. O LCOE pristupu razmatra se u gospodarskoj studiji i u „Dodatnim pojašnjenjima” [vidjeti uvodnu izjavu 69.].
- (72) Kada je riječ o analizi koju je provela Mađarska, dokumenti navedeni u uvodnim izjavama 69.(c)-69.(f) uključuju različita ažuriranja podataka ponesenih u studiji o MEIP-u te u gospodarskoj studiji. Neke novosti uvedene su nakon potpisivanja ugovora o EPC-u 9. prosinca 2014., odnosno početne odluke o ulaganju.
- (73) U odluci o pokretanju postupka detaljno je ocijenjeno mišljenje Mađarske o svakom ključnom pitanju kako je navedeno u njezinim podnescima do datuma odluke o pokretanju postupka ⁽³³⁾. U preostalom dijelu ovog odjeljka daje se pregled mišljenja Mađarske o ključnim pitanjima koja su se javila nakon objave odluke o pokretanju postupka. Pitanja primjene WACC-a i unutarnje stope povrata te LCOE-a prikazat će se zasebno.

3.1.1.1. *Mišljenje Mađarske o WACC-u*

- (74) U svojem odgovoru na odluku o pokretanju postupka Mađarska je ponovila svoj procijenjeni raspon WACC-a od 6,2 % do 7,7 % koji je spomenula u prethodnim dopisima. Ona je ponovila i svoje prethodne argumente iz dopisa objašnjenja i napomenula je da Komisija nije ocijenila te argumente u Odluci o pokretanju postupka.

3.1.1.2. *Mišljenje Mađarske o unutarnjoj stopi povrata*

- (75) U ovom odjeljku preispituje se mišljenje Mađarske o izračunu unutarnje stope povrata (IRR). Ona je upotrijebila Financijski model za izračun budućeg toka novca za projekt i utvrđivanje njegove unutarnje stope povrata. Glavni elementi Financijskog modela sljedeći su:

(1) različita dugoročna predviđanja cijena električne energije i

(2) različite operativne pretpostavke o nuklearnoj elektrani.

(A) Predviđanja cijena električne energije

- (76) Predviđene cijene kojima se koristila mađarska Vlada preispitane su u odluci o pokretanju postupka. Mađarska je u svojem odgovoru na odluku o pokretanju postupka prigovorila da se Komisija za izračun unutarnje stope povrata projekta koristila samo jednom krivuljom za predviđanje cijena (na temelju Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2014. (IEA WEO 2014.) ⁽³⁴⁾). Posebno je istaknula da bi se za procjenu unutarnje stope povrata trebale upotrijebiti sve predviđene cijene dostavljene u okviru gospodarske studije.

⁽³²⁾ Financijski model ažurirana je verzija preliminarnog financijskog modela. Novosti uključuju ugovorna rješenja između nuklearne društva Paks II i društva JSC NIAEP, dobavljača nuklearne elektrane.

⁽³³⁾ Vidjeti uvodne izjave od 52. do 81. Odluke o pokretanju postupka.

⁽³⁴⁾ Vidjeti <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2014/>.

(B) Operativne pretpostavke

- (77) Operativne pretpostavke za Financijski model i izračune unutarnje stope povrata dostavio je tehnički tim društva Paks II. Iako izvorno nisu dostavljene pojedinosti kojima bi se mogle opravdati te operativne pretpostavke, Mađarska je naknadno, u svojim odgovorima na zahtjeve za informacije koje joj je dostavila Komisija, dostavila informacije na kojima je temeljila te pretpostavke. Najvažniji podnesak u tom pogledu jesu Dodatna pojašnjenja podnesena na zahtjev za informacije nakon odluke o pokretanju postupka i primjedaba treće strane.

(C) Unutarnja stopa povrata projekta

- (78) U odgovoru na odluku o pokretanju postupka Mađarska je ponovila rezultate svojih prethodnih izračuna unutarnje stope povrata projekta od 8,6 % do 12,0 %.
- (79) Mađarska je u odgovoru na odluku o pokretanju postupka prigovorila na procjenu Komisije o učinku kašnjenja na unutarnju stopu povrata projekta (smanjenje od 0,9 % za kašnjenje od 5 godina). Taj podatak izračunan je pod pretpostavkom kašnjenja tijekom operativnog razdoblja. Međutim, Mađarska je tvrdila da bi se zbog kašnjenja tijekom razdoblja izgradnje mogla povećati unutarnja stopa povrata projekta, ako bi se javila kašnjenja i u nastanku troškova.

3.1.1.3. *Mišljenje Mađarske o LCOE-u*

- (80) U ovom odjeljku preispituje se mišljenje Mađarske o LCOE-u za društvo Paks II⁽³⁵⁾.

(A) Gospodarska studija

- (81) Mađarska je u Gospodarskoj studiji tvrdila da je LCOE društva Paks II dostatno nizak da bi ono moglo konkurirati drugim tehnologijama proizvodnje. U studiji su posebno prikazane tri procjene LCOE-a u pogledu nuklearnog projekta u Mađarskoj. Prva procjena od 70 EUR/MWh temeljila se na diskontnoj stopi od 7 % (gornja granica procijenjenog WACC-a predstavljena u istoj Gospodarskoj studiji) i uzeta je iz zajedničke publikacije OECD/IEA/NEA iz 2015. „Predviđeni troškovi proizvodnje električne energije” („Studija OECD-a/IEA-e/NEA-e iz 2015.”)⁽³⁶⁾. Druga procjena LCOE-a od 50 – 63 EUR/MWh temeljila se na studiji Aszodi et al. (2014.) u kojoj se upotrebljava diskontna stopa koja se temelji na kamatnoj stopi ruskog kredita u rasponu od 4 – 5 %⁽³⁷⁾. Treća procjena LCOE-a od 58 – 120 EUR/MWh (stvarne cijene iz 2013.) izračunana je analizom referentnih vrijednosti na temelju podataka koje su objavile različite međunarodne agencije na temelju čega se dobiva mogući raspon LCOE-a⁽³⁸⁾. Zaključak je studije da LCOE za mađarsku nuklearnu elektranu iznosi od 50,5 – 57,4/MWh (stvarne cijene iz 2013.), a dvije krajnje vrijednosti izračunane su uzimanjem kamatne stope koja je jednaka dvjema krajnjim točkama raspona WACC-a (6,2 % i 7,0 %) navedenima u istoj Gospodarskoj studiji⁽³⁹⁾. U odnosu na buduće cijene električne energije iz iste Gospodarske studije može se tvrditi da je projekt mađarske nuklearne elektrane profitabilan i stoga Mađarska tvrdi da bi privatni ulagač mogao smatrati razumnim provesti projekt.

(B) Dodatna pojašnjenja

- (82) U odgovoru na pitanje Komisije o tome kako se raspon LCOE-a od 50,5 – 57,4 EUR/MWh u zaključku Gospodarske studije može uskladiti s rasponom od 89 – 94 EUR/MWh utvrđenom u studiji OECD-a/IEA-e/NEA-e, Mađarska je objasnila u „Dodatnim pojašnjenjima” da je razlika nastala zbog uporabe različitih pretpostavki u Gospodarskoj studiji i studiji OECD-a/IEA-e/NEA-e, na primjer, razlike u pretpostavljenom čimbeniku kapaciteta (85 % u odnosu na 92 %) za nuklearne elektrane i u datumima stavljanja u pogon (2020. u odnosu na 2025.).

⁽³⁵⁾ Zbog manjka informacija i nejasnoća u odluci o pokretanju postupka nisu ocijenjene procjene temeljene na toj metodologiji. Stoga ovaj pregled uključuje i dokumente iz razdoblja prije odluke o pokretanju postupka.

⁽³⁶⁾ LCOE u studiji OECD-a/IEA-e/NEA-e iznosi 89,94USD/MWh (vidjeti tablicu 4.7) i nije jasno kako su iz te prethodne vrijednosti dobivene vrijednosti od 70 EUR/MWh na grafikonu 3. Gospodarske studije i vrijednost od 50,5 – 57,4 EUR/MWh. Studija OECD-a/IEA-e/NEA-e iz 2015. dostupna je na stranici <https://www.oecd-nea.org/ndd/egc/2015/>.

⁽³⁷⁾ Vidjeti Aszodi, A., Boros I. and Kovacs, A., (2014) „A paksi atomerőmű bővítésének energiapolitikai, műszaki és gazdasági kérdései”, u Magyar Energetika, svibanj 2014. Engleski prijevod pod nazivom. „Proširenje nuklearne elektrane Paks II – energetske-političke, tehničke i gospodarske ocjene” dostavljen je Komisiji u veljači 2016. U studiji su izračuni navedeni u HUF, uključujući prosječni LCOE od 16,01 – 16,38 –HUF/kWh tijekom trajanja projekta. Nije opisano kako su ti podaci temeljeni na vrijednosti u HUF pretvoreni u raspon LCOE-a izražen u EUR/MWh naveden u uvodnoj izjavi 81..

⁽³⁸⁾ Vidjeti grafikon 15. u Gospodarskoj studiji.

⁽³⁹⁾ Vidjeti str. 77. Gospodarske studije.

3.2. MIŠLJENJE MAĐARSKE O MOGUĆOJ SPOJIVOSTI MJERE S UNUTARNJIM TRŽIŠTEM

- (83) Iako je Mađarska u svojem odgovoru na odluku o pokretanju postupka istaknula da mjera ne uključuje državnu potporu, ona je dostavila primjedbe kako bi uklonila zabrinutost u pogledu moguće spojivosti mjere s unutarnjim tržištem koju je Komisija izrazila u odluci o pokretanju postupka, za slučaj da Komisija zaključi da je postojala državna potpora.

3.2.1. STAJALIŠTE O CILJU OD ZAJEDNIČKOG INTERESA

- (84) U svojem odgovoru na odluku o pokretanju postupka Mađarska je navela nekoliko razmatranja o politici koja je smatrala relevantnim za definiranje cilja od zajedničkog interesa na temelju sljedećeg:

(a) energetske politike Mađarske;

(b) ciljeva ugovora o Euratomu ⁽⁴⁰⁾;

(c) manjka u budućem instaliranom kapacitetu;

(d) diversifikacije izvora energije;

(e) smanjenja emisija ugljika;

(f) otvaranja radnih mjesta

(g) pristupačnosti.

- (85) Mađarska je istaknula da, na temelju članka 194. stavka 2. UFEU-a, svaka država članica ima suvereno pravo odabrati svoju kombinaciju izvora energije i upućuje na svoju Nacionalnu energetska strategiju do 2030. [vidjeti uvodnu izjavu 20.] u kojoj je navedeno da je srednjoročna strategija države put nuklearna energija – ugljen – obnovljiva energija.

- (86) Mađarska upućuje i na članak 2. točku (c) Ugovora o Euroatomu u kojem je navedeno da će Zajednica Euratom olakšati ulaganja i osigurati uspostavu osnovnih postrojenja koja su nužna za razvoj nuklearne energije u Zajednici Euratom. Mađarska ističe da se odredbe Ugovora o Euratomu, koje su obvezujuće za svaku državu potpisnicu, smatraju zajedničkim ciljem Unije.

- (87) Mađarska dalje objašnjava da TSO predviđa rast potražnje za električnom energijom od približno 4 % do 2030., poglavito zbog predložene elektrifikacije mađarskog prijevoznog sustava, industrije i sustava grijanja. U istoj studiji TSO-a zaključeno je da mnoge postojeće starije elektrane na ugljen i plinske elektrane postaju zastarjele i da se očekuje da će do 2030. biti zatvorene. Studijom je navedeno i da se očekuje da će u tom roku vrlo mali broj novih postavljenih kapaciteta početi s radom. To će dovesti do predviđenog smanjenja postojećeg kapaciteta za 32 %, a Mađarska tvrdi da će izgradnja nuklearne elektrane Paks II biti ciljani odgovor na tu predviđenu prazninu u budućem proizvodnom kapacitetu.

- (88) Nadalje, Mađarska ističe da je njezina ovisnost o uvezenom plinu veća od prosjeka EU-28. Mađarska uvozi više od 95 % plina koji se koristi u toj zemlji i to najviše iz Rusije. Ona tvrdi da bi se bez udjela nuklearne energije u kombinaciji izvora energije znatno povećala ovisnost Mađarske o nafti ili plinu. To bi se posebno dogodilo nakon stavljanja izvan pogona postojećih reaktora nuklearne elektrane Paks kada bi druge dodatne jedinice za proizvodnju energije morale upotrebljavati ta goriva kako bi se prevladao budući manjak u ukupnom nacionalnom instaliranom kapacitetu opisan u uvodnoj izjavi 50. Mađarska stoga smatra da bi se mjerom pridonijelo različitosti izvora energije u kombinaciji izvora energije i sigurnosti opskrbe energijom te zemlje.

- (89) Mađarska tvrdi da će se projektom pridonijeti ciljevima Unije za 2020. u pogledu smanjenja emisija stakleničkih plinova jer se nuklearna fizika smatra izvorom energije s niskim emisijama ugljika. Mađarske vlasti tvrde da zemlja zbog svojeg topografskog i zemljopisnog smještaja ne može upotrebljavati odobalna postrojenja vjetroelektrana ili hidroelektrana. Preostale mogućnosti proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora uključuju vjetar, sunce i biomasu, ali primjena takvih tehnologija ne bi bila dovoljna za pokrivanje predviđene praznine u budućem kapacitetu navedenom u uvodnoj izjavi 50. bez predviđene dodatne proizvodnje nuklearne energije. Mađarska stoga tvrdi da se projektom ostvaruje cilj smanjenja emisija ugljika.

⁽⁴⁰⁾ Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (Ugovor o Euratomu).

- (90) Mađarska tijela tvrde da će projekt (tijekom i nakon izgradnje) dovesti do otvaranja velikog broja novih radnih mjesta. To bi bilo posebno važno zbog zemljopisnog položaja nuklearne elektrane Paks II koja se nalazi u regiji NUTS II i čiji je BDP niži od 45 % prosjeka EU-a po glavi stanovnika. Mađarska stoga smatra da bi se provedbom projekta ostvario cilj rasta i otvaranja velikog broja radnih mjesta u više sektora.
- (91) Naposljetku, Mađarska tvrdi da će se ulaganjima u nove kapacitete za proizvodnju nuklearne energije izravno utjecati na smanjenje cijena električne energije za industriju i potrošače, a to je u skladu s ciljem EU-a u pogledu pristupačnosti usluga. Mađarska tvrdi da u korist argumenta ekonomičnosti ide i činjenica da se nuklearnoj elektrani Paks II tijekom rada neće pružati potpora.

3.2.2. MIŠLJENJE O NUŽNOSTI MJERE

- (92) Mađarska objašnjava da je, s obzirom na sve veći manjak u proizvodnji s kojim se suočava, potrebna velika količina ulaganja u proizvodni kapacitet te da su potrebna ulaganja veća od onih koja su trenutačno prisutna u projektima koji su trenutačno u izgradnji ili se razvijaju.
- (93) Mađarska je iz tih razloga angažirala trgovačko društvo Nera Economic Consulting da analizira razvoj tržišta električne energije u Mađarskoj i susjednim zemljama i odgovarajuću definiciju tržišta za projekt Paks II kada postane operativan („Studija društva NERA“). U studiji je navedeno da bi, s obzirom na uvjete na mađarskom tržištu, izgradnja novih reaktora 5 i 6 u nuklearnoj elektrani Paks II bila tržišno povoljnija od ulaganja u druge načine proizvodnje energije, kao što bi bio sličan kapacitet koji bi se mogao osigurati plinskim turbinama otvorenog ciklusa („OCGT“) i CCGT-ovima. Mađarska zaključuje da stoga ne postoji druga činjenična situacija koja je u skladu s ciljevima politike.

3.2.3. MIŠLJENJE O PROPORCIONALNOSTI MJERE

- (94) Mađarska ponavlja da očekuje da će ostvariti potpuni povrat ulaganja u nuklearnu elektranu Paks II zbog povećanja vrijednosti kapitala i dividendi.
- (95) Nadalje, iako je i dalje tvrdila da projekt neće uključivati državnu potporu i da je u skladu s MEIP-om, Mađarska je u svojem dopisu od 28. srpnja 2016. dostavila dodatne informacije kao odgovor na pitanja iz odjeljka 3.3.6. odluke o pokretanju postupka u pogledu proporcionalnosti, za slučaj da Komisija zaključi da prijavljeni projekt uključuje državnu potporu.
- (96) Mađarska je u svojem dopisu izjavila da će društvo Paks II upotrebljavati svu dobit ostvarenu radom reaktora 5 i 6 samo u sljedeće svrhe:
- (a) za projekt Paks II, koji se definira kao razvoj, financiranje, izgradnja, stavljanje u pogon, rad i održavanje, popravak, gospodarenje otpadom i stavljanje izvan pogona dvije nove jedinice s reaktorima 5 i 6 tipa VVER u nuklearnoj elektrani Paks, Mađarska). Dobit se neće upotrebljavati za financiranje ulaganja u aktivnosti koje nisu obuhvaćene područjem primjene prethodno opisanog projekta.
- (b) plaćanje dobiti mađarskoj državi (na primjer u obliku dividendi).

- (97) Mađarska je potvrdila i da će se društvo Paks II suzdržati od (ponovnog) ulaganja u proširenje vlastita kapaciteta ili produženje radnog vijeka i od postavljanja dodatnih proizvodnih kapaciteta, osim reaktora 5 i 6. Dođe li do takvih novih ulaganja, Mađarska će ih prijaviti Komisiji i tražiti posebno odobrenje za pružanje državne potpore.

3.2.4. MIŠLJENJE O UTJECAJU MJERE NA UNUTARNJE TRŽIŠTE

- (98) Mađarska tijela tvrdila su da će eventualno narušavanje tržišnog natjecanja biti ograničenog trajanja tijekom razdoblja preklapanja stavljanja izvan pogona postojećih reaktora nuklearne elektrane Paks i puštanja u rad dva nova reaktora nuklearne elektrane Paks II. Mađarska smatra da nije razumno pretpostaviti da bi radni vijek nuklearne elektrane Paks mogao prekoračiti 50 godina pa bi stoga razdoblje preklapanja bilo vrlo kratko.

- (99) Nadalje, Mađarska smatra da je razdoblje preklapanja nužno i razumno s obzirom na potrebu da nuklearna elektrana Paks II bude spremna za rad u trenutku kada se nuklearna elektrana Paks približi kraju svojeg produljenog radnog vijeka te da bi u izgradnji i stavljanju u pogon nuklearne elektrane Paks II moglo biti kašnjenja zbog tehničke složenosti stavljanja u pogon nove nuklearne elektrane i čimbenika koji su izvan kontrole stranaka (npr. izmjene zakonodavstva, sigurnosni zahtjevi, regulatorno okruženje). Mađarska je tvrdila i da izgradnja nekih jedinica opremljenih tehnologijom VVER generacije III i III+ kasni ili se predviđa da će kasniti u odnosu na planirano vrijeme izgradnje nuklearne elektrane Paks II, kako je prikazano u tablici 3. u nastavku.

Tablica 3.

Akumulirana kašnjenja u izgradnji jedinica VVER generacije III i III+

Lokacija (država)	Kašnjenja (godine)	Stanje
Kudankulam – 1 (Indija)	+ 5,8	završena
Kudankulam – 2 (Indija)	+ 7,0	u tijeku
Novovoronezh II.-1 (Rusija)	+ 1,5	završena
Novovoronezh II.-2 (Rusija)	+ 2,5	u tijeku
Leningrad II.-1 (Rusija)	+ 2,0	u tijeku
Leningrad II.-2 (Rusija)	+ 2,5	u tijeku

Izvor: Mađarska tijela.

- (100) Nadalje, Mađarska ističe da su nuklearna elektrana Paks i dva nova reaktora nuklearne elektrane Paks II u vlasništvu različitih subjekata i da njima upravljaju različiti subjekti te da grupa MVM nije ni na koji način povezana s projektom Paks II ni s nuklearnom elektranom Paks II. Ona također tvrdi da bi se, u slučaju razmatranja koncentracije između društva Paks II i grupe MVM, na tu koncentraciju primjenjivala pravila o kontroli koncentracija.
- (101) Mađarska tvrdi da se tržišna neovisnost dvaju trgovačkih društava ne može dovesti u pitanje zbog činjenice da su oba trgovačka društva u državnom vlasništvu. Naprotiv, trgovačka društva dokazano su neovisna jedno o drugome ako svako trgovačko društvo ima neovisne ovlasti donošenja odluka.
- (102) Mađarska tvrdi da su grupa MVM i društvo Paks II neovisni i nepovezani iz sljedećih razloga:
- u nadležnosti su različitih ministarstava (grupa MVM u nadležnosti je Ministarstva nacionalnog razvoja preko društva Hungarian National Asset Management Inc, dok je društvo Paks II u nadležnosti Ureda predsjednika Vlade;
 - upravni odbori trgovačkih društava nemaju iste direktore;
 - postoje zaštitne mjere kojima se sprječava razmjena tržišno osjetljivih i povjerljivih informacija između trgovačkih društava;
 - ovlasti donošenja odluka svakog trgovačkog društva odvojene su i zasebne.
- (103) Mađarska kritizira zaključke Komisije u odluci o pokretanju postupka u pogledu izračuna tržišnog udjela grupe MVM na mađarskom tržištu opskrbe električnom energijom. Mađarska tvrdi da se tržišni udio nije ispitivao u odnosu na druge proizvođače prisutne na mađarskom tržištu te da je tržišni udio grupe MVM izračunan samo s obzirom na domaću proizvodnju električne energije i ne uključuje uvoz.
- (104) Na temelju Studije društva NERA Mađarska tvrdi da se moguća narušavanja tržišnog natjecanja moraju tumačiti u kontekstu tržišta koje je veće od mađarske države. U studiji društva NERA uzimaju se u obzir sljedeće ulazne informacije za procjenu tržišta:
- postojeći proizvodni kapaciteti i tehničke sposobnosti (npr. učinkovitosti, početni troškovi);

- (b) preuzete obveze proširenja proizvodnog kapaciteta (npr. postrojenje koje se gradi i novi izvori obnovljive energije),
- (c) preuzete obveze stavljanja postojećih jedinica izvan pogona (npr. zbog LCPD-a);
- (d) sposobnosti međusobnog povezivanja;
- (e) pogonsko gorivo, CO₂ i varijabilni operativni troškovi i troškovi održavanja;
- (f) fiksni operativni troškovi i troškovi održavanja koji bi se izbjegli u slučaju zatvaranja jedinice;
- (g) troškovi novog ulaska na tržište.
- (105) Tvrdnja da je tržište koje treba procijeniti veće od Mađarske temelji se na činjenici da je uvoz električne energije iz susjednih zemalja činio 31,4 % potrošnje električne energije u Mađarskoj 2014. Mađarska tvrdi i da će se taj visok stupanj međusobne povezanosti sa susjednim zemljama dodatno povećati zbog novih interkonektora koji će od 2016. do 2021. biti pušteni u rad između Slovačke (2×400 kV i 1×400 kV) i Slovenije (1×400 kV). Mađarska je u svojem dopisu od 16. siječnja 2017. navela više pojedinosti o budućim projektima prekograničnih prijenosnih vodova prema kojima će se do 2029. izgraditi još jedan interkonektor od 2×400 kV sa Slovačkom, a do 2030. jedan od 1×400 kV s Rumunjskom. Očekivani ukupni kapaciteti za međusobno povezivanje za uvoz i izvoz prikazani su u tablicama 4. i 5.

Tablica 4.

Predviđanja mreže ENTSO-E u pogledu instaliranih kapaciteta za međusobno povezivanje za uvoz u Mađarsku

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	720	1 040	1 080	1 360	920	450	400	5 970
2017	840	1 280	1 160	1 520	840	450	800	6 890
2018	960	1 520	1 240	1 680	760	450	1 200	7 810
2019	1 080	1 760	1 320	1 840	680	450	1 600	8 730
2020	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
2021	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
...								
2030	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Izvor: Studija društva NERA.

Tablica 5.

Predviđanja mreže ENTSO-E u pogledu instaliranih kapaciteta za međusobno povezivanje za izvoz iz Mađarske

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	640	1 040	1 060	1 360	920	450	340	5 810
2017	680	1 280	1 120	1 520	840	450	680	6 570
2018	720	1 520	1 180	1 680	760	450	1 020	7 330
2019	760	1 760	1 240	1 840	680	450	1 360	8 090
2020	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
2021	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
...								
2030	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Izvor: Studija društva NERA.

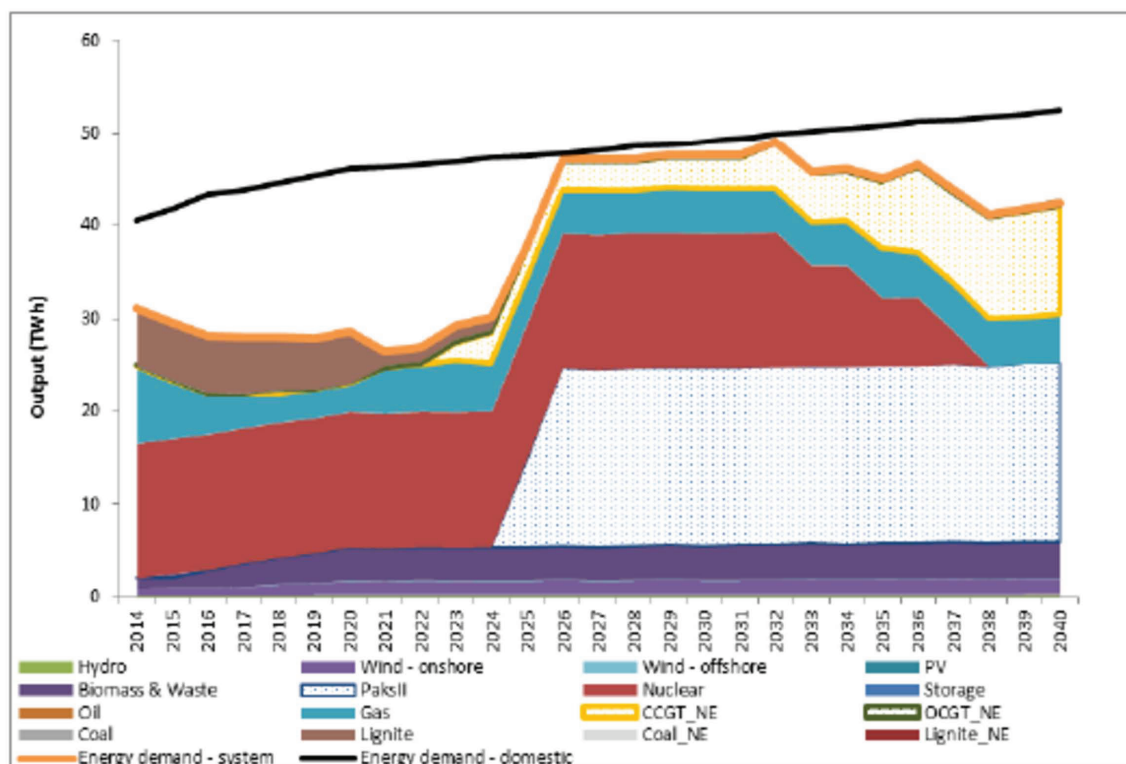
- (106) U studiji se spominje i uspješno spajanje tržišta opskrbe energijom sa Slovačkom, Češkom i Rumunjskom i upućuje se na prijedloge mreže ENTSO-E objavljene u listopadu 2015. u kojima je Mađarska određena kao dio regije jedinstvenog koordiniranog kapaciteta srednje i istočne Europe s nekoliko zemalja s kojima još nema sporazume o spajanju, među ostalim s Austrijom, Njemačkom i Poljskom⁽⁴¹⁾. Mađarska tvrdi da je ona, u odnosu na druge države članice, već vrlo integrirano tržište električne energije u Europskoj uniji s kapacitetom za međusobno povezivanje od približno 75 % ukupnog instaliranog domaćeg kapaciteta za proizvodnju, odnosno otprilike 8 puta više od cilja koji države članice moraju ostvariti do 2020. i 5 puta više od cilja EU-a za države članice do 2030. Mađarska smatra da je to dostatan razlog za razmatranje mogućeg narušavanja tržišnog natjecanja u širim okvirima.
- (107) Kada je riječ o primjeni ili o novim tehnologijama u činjeničnom scenariju i bez nuklearne elektrane Paks II, u studiji društva NERA predviđaju se CCGT-ovi ili OCGT-ovi kao ulazne tehnologije te se pretpostavlja da ulazak i izlazak novih tehnologija, na primjer obnovljivih izvora, ugljena i nuklearne energije, nije vjerojatan na čisto ekonomskoj osnovi iz sljedećih razloga:
- Trenutačne i povijesne odluke o ulasku postrojenja za obnovljivu energiju ovise u velikoj mjeri o državnim programima subvencija, a ne o tržišnim cijenama. Stoga se modelima kojima se simuliraju osnove tržišta ne može utvrditi bi li postrojenje za obnovljivu energiju u praksi ušlo ili izašlo;
 - Zbog zabrinutosti u pogledu klimatskih promjena postavljanje novih neoslabljenih izgrađenih postrojenja na ugljen i lignit u EU-u sada je vrlo sporno, a mnogi se projekti osporavaju postupcima pred agencijama ili sudovima. Stoga nije jasno u kojoj su mjeri novi projekti izgradnje još uvijek izvedivi u EU-u.

⁽⁴¹⁾ ENTSO-E (2015.), Prijedlog svih TSO-a za regije za izračun kapaciteta (CCR) u skladu s člankom 15. stavkom 1. Uredbe Komisije (EU) 2015/1222 od 24. srpnja 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima, 29. listopada 2015., str. 9, članak 9.

- (c) Izgradnja nove nuklearne elektrane u EU-u ovisi i o energetskej strategiji koja uključuje nuklearnu energiju i zahtijeva znatno državno i regulatorno sučelje u postupku planiranja i izdavanja dozvola. Planiranje i razvoj znatno su veći pothvat u slučaju nuklearnih elektrana nego u slučaju plinskih CCGT-ova i OCGT-ova i rezultati znatno više ovise o nacionalnim politikama i regulatornoj diskreciji. Stoga se pretpostavlja da se ne gradi nijedna nova nuklearna elektrana osim onih u državama koje već imaju energetske politike kojima se podupire razvoj nuklearne energije te samo za aktivne projekte koji su već u tijeku i/ili su za njih potpisani ugovori o EPC-u.
- (108) U studiji društva NERA prikazano je da se u činjeničnom scenariju (izgradnja nuklearne elektrane Paks II) mogu donijeti sljedeći zaključci:
- (a) očekuje se da će potražnja za električnom energijom u Mađarskoj znatno rasti do 2040.;
- (b) u Mađarskoj trenutno postoji manjak opskrbe i ona mora uvoziti velike količine električne energije. Taj se manjak dalje povećava od 2015. do 2025.;
- (c) unatoč puštanju u pogon nuklearne elektrane Paks II 2025., Mađarska će u razdoblju preklapanja i dalje biti u neto uvoznom položaju s trenutno aktivnim jedinicama nuklearne elektrane Paks, a nakon toga će ponovo postajati sve više ovisna o uvozu;
- (d) obnovljivi izvori u Mađarskoj povećat će se tijekom početnih godina činjeničnog scenarija na temelju predviđanja mreže ENTSO-E i ona će 2020. ostvariti cilj od 10,9 % potrošnje energije iz obnovljivih izvora koji je odredila u svojem nacionalnom planu za obnovljivu energiju.

Grafikon 7.

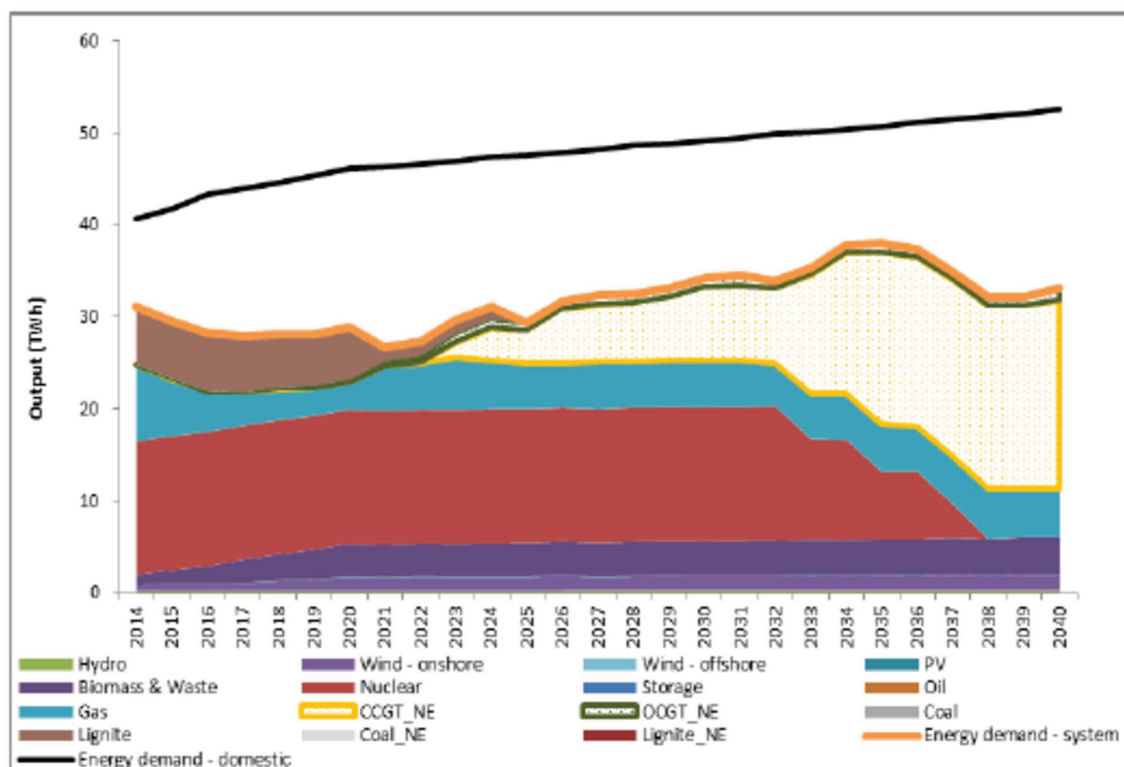
Predviđena proizvodnja po tehnologiji i nacionalna potražnja do 2040. (činjenični scenarij)

- (109) Kako je prethodno objašnjeno u uvodnoj izjavi 93., u studiji društva NERA ponavlja se da bi se, ako se ne izgradi nuklearna elektrana Paks II, sličan kapacitet kojem se, zbog uvjeta na mađarskom tržištu, daje prednost na tržištu u odnosu na druge načine ulaganja u proizvodnju energije, osiguralo OCGT-ovima i CCGT-ovima. U studiji društva NERA navodi se da, unatoč zamjeni većine kapaciteta postrojenja Paks II novim plinskim kapacitetom u Mađarskoj, ona i dalje u velikoj mjeri ovisi o uvozu električne energije tijekom razdoblja predviđenog u plinskom hipotetskom scenariju (vidjeti grafikon 8.).

Grafikon 8.

Predviđena proizvodnja po tehnologiji i nacionalna potražnja do 2040. (hipotetski scenarij)

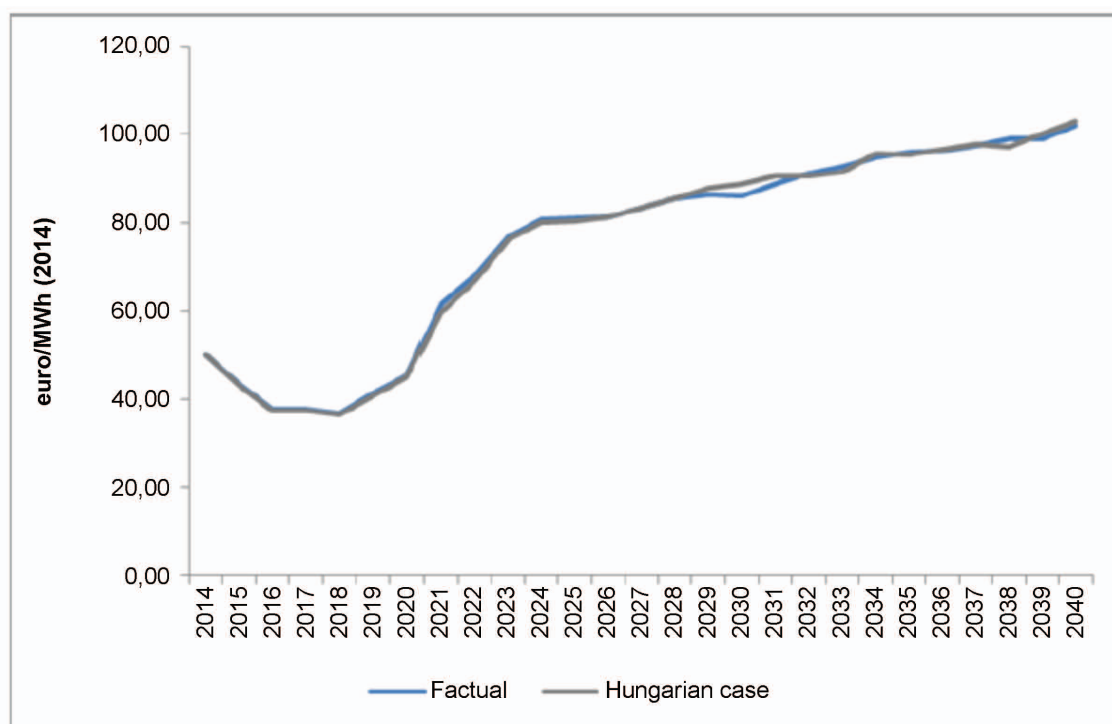

Izvor: Studija društva NERA.

- (110) Nadalje, Mađarska tvrdi da će zbog velike konvergencije tržišnih cijena u susjednim zemljama i Mađarskoj konkurenti vjerojatno moći ograničiti svoje rizike trgovanjem električnom energijom na susjednim tržištima, bez potrebe za izravnim trgovanjem mađarskom električnom energijom. Mađarska tvrdi da bi u hipotetskom scenariju cijena električne energije baznog opterećenja na regionalnom tržištu ostala ista (vidjeti grafikon 9.).

Grafikon 9.

Razlika u mađarskim cijenama baznog opterećenja između baznog slučaja i hipotetskog scenarija

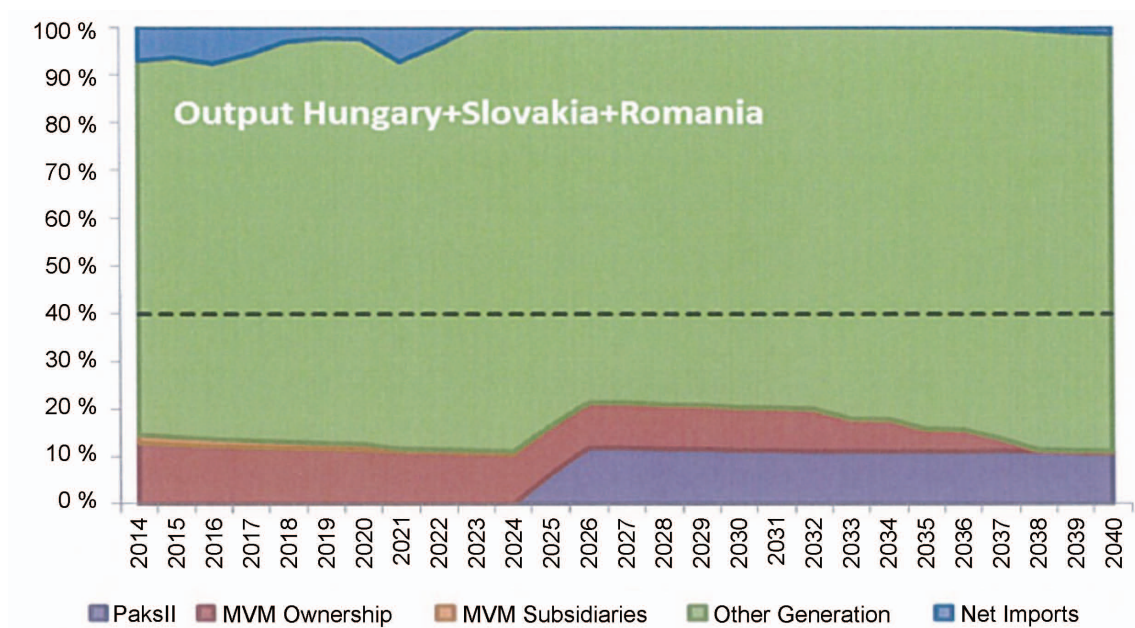

Izvor: Studija društva NERA.

- (111) Mađarska ističe da je procijenila moguće učinke nuklearne elektrane Paks II u širem tržišnom kontekstu. Ona tvrdi na temelju studije društva NERA da bi mogući učinci nuklearne elektrane Paks II bili najuočljiviji u Slovačkoj jer je ona najmanje susjedno tržište s kojim je Mađarska trenutano spojena. Mađarska tvrdi da bi utjecaj nuklearne elektrane Paks II na to spojeno tržište do 2040. ostao na razini od otprilike 20 %.
- (112) U studiji društva NERA razmatra se i moguće šire spojeno tržište (Mađarska + Slovačka + Rumunjska) tvrdeći da su to neposredna susjedna tržišta s čijim tržištima je Mađarska trenutano spojena. Mađarska tvrdi na temelju toga da bi čak i kombinirani tržišni udjeli grupe MVM i društva Paks II (od 10 do 20 %) na spojenom tržištu Mađarska + Slovačka + Rumunjska bili znatno ispod praga, što bi moglo upućivati na mogućnost vladajućeg položaja (vidjeti grafikon 10.).

Grafikon 10.

**Zajednički tržišni udjeli grupe MVM i društva Paks II prema proizvodnji (MWh) na tržištima
Mađarske + Slovačke + Rumunjske**

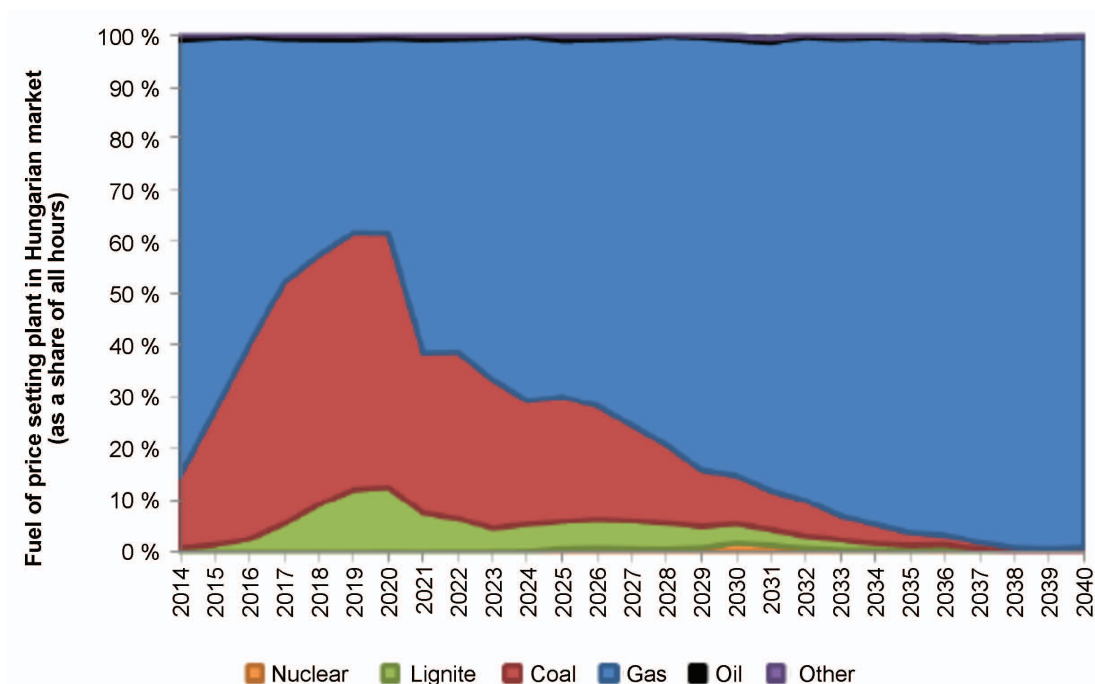

Izvor: Studija društva NERA.

- (113) Nadalje, Mađarska ističe da bi se i ljeti i zimi cijene određivale na temelju tehnologije elektrane na lignit i ugljen čiji su marginalni troškovi veći u odnosu na Paks II, što znači da će društvo Paks II morati prihvatiti, a ne određivati cijene, čak ni tijekom razdoblja preklapanja u radu nuklearne elektrane Paks i Paks II u kojem će vjerojatnost da će nuklearna tehnologija utjecati na određivanje cijena ostati znatno ispod 5 % za sve sate (vidjeti grafikon 11.).

Grafikon 11.

Gorivo koje utječe na određivanje cijena na mađarskom tržištu električne energije

Izvor: Studija društva NERA.

- (114) Suprotno zaključcima Komisije iz uvodne izjave 144. odluke o pokretanju postupka Mađarska tvrdi da nuklearna elektrana Paks II neće uzrokovati rizik likvidnosti na veleprodajnom tržištu ograničavanjem broja ponuda za opskrbu. Ona tvrdi da bi nova nuklearna elektrana, kao zasebna proizvodna jedinica, trebala povećati likvidnost i raznolikost proizvodne ponude. Mađarska također napominje da društvo Paks II trenutno nema bazu korisnika za izravnu prodaju energije bez trgovanja na tržištu.
- (115) Mađarska se oslanja na niz argumenata koje je Ujedinjena Kraljevina navela u predmetu Hinkley Point C⁽⁴²⁾ o mogućem narušavanju tržišnog natjecanja i navodi da bi se oni primjenjivali i na društvo Paks II. To su sljedeći argumenti:
- mjerom bi se očuvala izloženost korisnika tržišnim silama i potaknulo bi ga se na natjecanje na veleprodajnom tržištu električne energije. Mađarska podupire tu tvrdnju i dodaje da ona ne bi nudila operativnu potporu u obliku ugovora za razlike („CfD“) za društvo Paks II;
 - mjerom se ne bi znatno utjecalo na tokove interkonektora i poticaje na ulaganja u te interkonektore sa susjednim zemljama. Mađarska ponavlja da je mađarsko tržište električne energije već dobro povezano tržište te da se trenutno provode četiri projekta međusobnog povezivanja;
 - mjerom se ne bi znatno utjecalo na razlike u cijenama između Mađarske i susjednih tržišta koja su trenutno povezana interkonektorima.
- (116) Nadalje, Mađarska je u svojem dopisu od 28. srpnja 2016. dostavila dodatne informacije kako bi odgovorila na pitanja koja je Komisija postavila u odjeljku 3.3.7. odluke o pokretanju postupka u pogledu općeg uravnoteženja narušavajućeg učinka mjere na unutarnjem tržištu ako Komisija zaključi da mjera čini državnu potporu.

⁽⁴²⁾ Odluka Komisije (EU) 2015/658 od 8. listopada 2014. o mjeri potpore SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) koju Ujedinjena Kraljevina planira provesti za potporu jedinici C nuklearne elektrane Hinkley Point (SL L 109, 28.4.2015., str. 44.).

- (117) Mađarska navodi u svojem dopisu da će društvo Paks II i njegovi sljednici i povezani subjekti biti potpuno pravno i strukturno neovisni, da će imati neovisne ovlasti donošenja odluka u smislu stavaka 52. i 53. Obavijesti o nadležnosti za koncentracije⁽⁴³⁾ i da će se održavati te da će se njima upravljati neovisno o grupi MVM i svim njezinim poduzećima, sljednicima i povezanim društvima i drugim društvima pod kontrolom države koja sudjeluju u proizvodnji i veleprodaji ili maloprodaji energije.
- (118) Nadalje, u pogledu prodaje električne energije proizvedene u nuklearnoj elektrani Paks II, Mađarska pokazuje u istom dopisu da će strategija trgovanja proizvedenom energijom društva Paks II biti nepristrana tržišna strategija za povećanje dobiti koja se provodi komercijalnim sporazumima o trgovini koji se sklapaju na temelju ponuda poravnanih na transparentnoj trgovinskoj platformi ili burzi. Mađarska navodi i da će se strategija za trgovanje proizvedenom energijom nuklearne elektrane Paks II (osim za vlastitu potrošnju elektrane Paks II) oblikovati na sljedeći način:
- (a) Razina 1.: Društvo Paks II prodavat će najmanje 30 % svoje ukupno proizvedene energije na tržištima trgovanja za dan unaprijed, trgovanja tijekom dana i budućeg trgovanja na mađarskoj burzi energije (HUPX). Mogu se upotrebljavati i druge slične burze električne energije podložno pristanku ili suglasnosti službi Komisije koju one daju ili odbijaju dati u roku od dva tjedna od zahtjeva mađarskih tijela.
- (b) Razina 2. Paks II prodavat će preostali dio svoje proizvodnje električne energije pod objektivnim, transparentnim i nediskriminacijskim uvjetima na dražbama. Uvjete za takve dražbe određuje mađarski regulator tržišta električne energije, slično zahtjevima za dražbe koji su određeni MVM Partneru [(odluka 741/2011 mađarskog regulatora)]. Mađarska potvrđuje da će mađarski regulator tržišta električne energije nadzirati i provođenje tih dražbi. Mađarska je potvrdila i da će platformom za dražbe za ovu razinu 2. upravljati društvo Paks II te da će se osigurati da su ponude jednako dostupne svim licenciranim ili registriranim trgovcima pod istim tržišnim uvjetima. Mađarska se obvezuje da će klirinški sustav za ponude biti provjerljiv i transparentan te da se neće određivati ograničenja u pogledu konačne uporabe kupljene električne energije.

3.3. DALJNJE PRIMJEDBE MAĐARSKJE KAO ODGOVOR NA ODLUKU O POKRETANJU POSTUPKA

- (119) Mađarska navodi da, u mjeri u kojoj je projekt obuhvaćen područjem primjene Ugovora o Euratomu (npr. članak 41. i Prilog II, članci od 52. do 66. i članak 103.), Vlada Mađarske smatra da se na njega ne primjenjuje UFEU, a posebno pravila o državnim potporama iz članaka 107. i 108. UFEU-a. Ona tvrdi da je Ugovor o Euratomu *lex specialis* u odnosu na UFEU. Prema tome, ako bi se ostvarivanje ovlasti koje proizlaze iz Ugovora o Euratomu onemogućilo ostvarivanjem ovlasti koje proizlaze iz UFEU-a, prevladavaju odredbe Ugovora o Euratomu. Mađarska tu tvrdnju potkrijepljuje upućivanjem na Odluku Komisije Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH⁽⁴⁴⁾.
- (120) Mađarska napominje da je, iako se Ugovorom o Euratomu ne utvrđuje posebni skup pravila povezan s državnim potporama, u članku 6. točki (d) i članku 70. Ugovora o Euratomu navedeno da nema posebne zabrane državnih potpora te da se u određenim slučajevima ohrabruju subvencije država članica.
- (121) Mađarska ističe da bi se na financiranje projekta u nuklearnoj industriji trebala primjenjivati obveza priopćavanja u smislu članka 43. Ugovora o Euratomu. Ona dalje tvrdi da bi se u skladu s Uredbom Komisije (EZ) br. 1209/2000⁽⁴⁵⁾ za svaki novi projekt određene države članice trebali dostavljati podaci o načinima financiranja. Mađarska tvrdi da je dostavila sve potrebne informacije u skladu s člancima 41. i 43. Ugovora o Euratomu te, budući da je Agencija Euratoma za opskrbu u travnju 2015. odobrila sporazum o opskrbi energijom⁽⁴⁶⁾, Mađarska vjeruje da Komisija sada ne može tvrditi da bi financiranje projekta bilo nezakonito.

⁽⁴³⁾ Pročišćena obavijest Komisije o nadležnosti prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 139/2004 o kontroli koncentracija između poduzetnika (SL C 95, 16.4.2008., str. 1.).

⁽⁴⁴⁾ Odluka Komisije 94/285/Euratom od 21. veljače 1994. o postupku primjene drugog stavka članka 53. Ugovora o Euratomu (SL L 122, 17.5.1994., str. 30.), stavak 22.

⁽⁴⁵⁾ Uredba Komisije (EZ) br. 1209/2000 od 8. lipnja 2000. o određivanju načina dostavljanja propisanih člankom 41. Ugovora o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (SL L 138, 9.6.2000., str. 12.).

⁽⁴⁶⁾ Vidjeti uvodnu izjavu 13. točku (c)

- (122) Mađarska uspoređuje Ugovor o Euratomu s Ugovorom o EZUČ-u na temelju toga da su oba sektorske prirode i tvrdi da Ugovor o EZUČ-u sadržava opsežnu zabranu državnih potpora koja je, u praksi, bila usklađena s člankom 107. UFEU-a zahvaljujući članku 67. i članku 95. Ugovora o EZUČ-u. Mađarska navodi da bi Komisija primjenom pravila o državnim potporama propisanih u UFEU-u krivo protumačila regulatorni cilj sastavljača Ugovora o Euratomu u kojem nema posebnih odredaba o državnim potporama.
- (123) Mađarska dalje napominje da Komisija nikad prije nije istraživala postojanje državnih potpora u slučaju ulaganja vlasničkog kapitala u nuklearnu elektranu u Uniji, uključujući u one u Flamanvilleu ili Hanhikiviju. Mađarska smatra da je istraga državnih potpora u slučaju ulaganja u elektranu Hinkley Point C pokrenuta samo zbog posebnih financijskih obilježja (kao što je državno jamstvo i CfD) koja su se razlikovala od drugih ulaganja u Europi.

4. PRIMJEDBE ZAINTERESIRANIH STRANA

4.1. PRIMJEDBE O POSTOJANJU POTPORE

- (124) Primjedbe koje je Komisija zaprimila od sljedećih trećih strana sadržavale su količinske informacije i analizu u pogledu postojanja mjera:
- dopis mađarskog člana Europskog parlamenta (MEP), g. Benedeka Jávora („Jávorov dopis“),
 - dopis organizacije Green Peace („dopis GP“) uključujući studiju koju su izradili njezini ekonomski savjetnici, iz društva Candole Partners („Studija društva Candole“) ⁽⁴⁷⁾,
 - dopis organizacije EnergiaKlub („dopis EK-a“), uključujući studiju koju je izradio g. Balazs Felsmann („Felsmannova studija“) ⁽⁴⁸⁾.

Jávorov dopis

- (125) Jávorov dopis odnosi se na troškove vlasnika koji nisu uključeni u ugovor o EPC-u (vidjeti odjeljak 2.5.2 ove Odluke) i u njemu se tvrdi da ti troškovi mogu biti znatno podcijenjeni. U podnesku se tvrdi posebno sljedeće:
- (a) Budući da je ugovor o EPC-u za nuklearnu elektranu Paks II izrađen na temelju „projekta Leningradskaya ⁽⁴⁹⁾“, razumno je očekivati da bi bila potrebna dodatna ulaganja u sigurnosni sustav koja bi koštala najmanje 1 milijardu EUR.
 - (b) Sustav izravnog hlađenja slatkom vodom nije dovoljan za hlađenje vode u slučaju usporednog rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II tijekom vrućih ljetnih dana. Time bi se dodatno opteretio okoliš te bi bila potrebna ulaganja u učinkovitiji rashladni toranj temeljen na rashladnom sustavu koji je otprilike 40 % skuplji od sustava izravnog hlađenja.
 - (c) Iznos koji se planira položiti u Središnji nuklearni fond vjerojatno neće biti dovoljan za pohranu radioaktivnog otpada i stavljanje izvan pogona. Privremeno skladištenje koštalo bi najmanje 150 milijuna EUR, konačno odlagalište nuklearnog otpada najmanje 1,54 milijarde EUR, a stavljanje izvan pogona, najmanje 1,734 milijarde EUR.
 - (d) Nadogradnja mreže koja je potrebna za ugrađivanje blokova nove nuklearne elektrane, uključujući ulaganja u kablovski sustav od 400 kV i pomoćni visokonaponski kabel od 120 kV može koštati čak 1,6 milijardi EUR.
 - (e) Ulaganja koja su potrebna za usklađivanje s propisima o mreži, u obliku reverzibilne hidroelektrane i dodatnih proizvodnih jedinica koje osiguravaju sigurnosne rezerve, koje u skladu sa zakonom moraju biti jednake najvećoj nacionalnoj jedinici za proizvodnju električne energije, koštala bi 1,2 milijarde EUR.

⁽⁴⁷⁾ Vidjeti Candole Partners – Nuklearna elektrana Paks II, Procjena gospodarske izvedivosti, veljača 2016., dostupno na <http://www.greenpeace.org/hungary/Global/hungary/kampanyok/atomenergia/paks2/NPP%20Paks%20II%20Candole.pdf>.

⁽⁴⁸⁾ Vidjeti Felsmann Balázs, „Működhet-e Paks II állami támogatások nélkül? Az erőműtársaság vállalatgazdasági közelítésben“, dostupno na https://energiaklub.hu/sites/default/files/paks2_allami_tamogatas_2015jun.pdf.

⁽⁴⁹⁾ Opis nuklearne elektrane Leningradskaya dostupna je na: http://atomproekt.com/en/activity/generation/vver/leningr_npp/, pristup 24. veljače 2017.

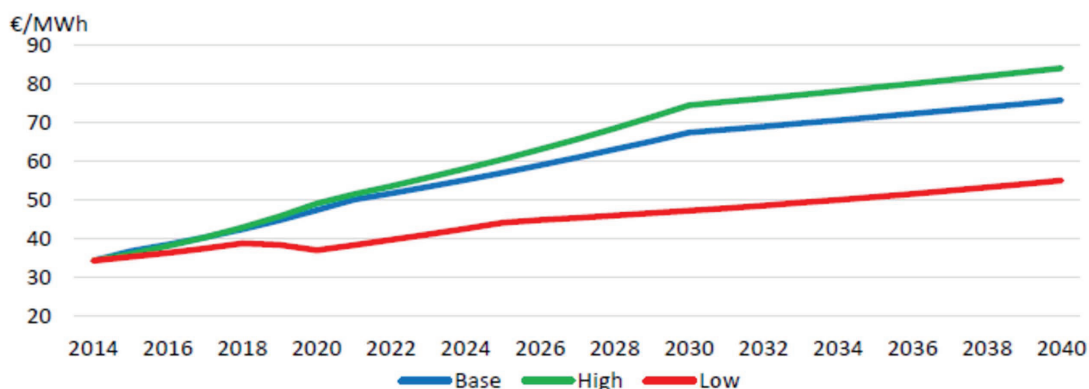
- (f) Gubici nastali zbog smanjenja u radu jedne od dviju susjednih nuklearnih elektrana iz razloga uravnoteženja sustava mogli bi uzrokovati ukupni financijski gubitak od otprilike 1,2 milijarde EUR.
- (g) Različiti porezi i pristojbe koji nisu uključeni u ugovor o EPC-u mogu zahtijevati dodatnih 1,8 milijardi EUR.
- (126) U dopisu se tvrdi da bi stavke troškova navedene u uvodnoj izjavi 125. trebalo pribrojiti troškovima projekta, čime bi se znatno smanjila unutarnja stopa povrata projekta. U njemu se ističe i da bi se unutarnja stopa povrata projekta dodatno smanjila kašnjenjima i kraćim vijekom trajanja elektrane.

Studija društva Candole

- (127) U studiji društva Candole upotrebljavaju se pretpostavke i informacije uključene u Gospodarsku studiju i razmatra se održivost projekta Paks II. Posebno se tvrdi da bi predviđanja cijena koja se upotrebljavaju u Gospodarskoj studiji mogla biti pretjerano optimistična te da bi se uporabom realističnijih predviđanja cijena pokazalo da će projekt ostvarivati gubitke čak i u slučaju prihvaćanja operativnih pretpostavki iz Gospodarske studije.
- (128) Kako bi se to prikazalo, u studiji društva Candole razvijaju se njihova vlastita dugoročna predviđanja cijena električne energije. U njoj se posebno predviđaju buduće dugoročne cijene električne energije na temelju predviđanja cijena ugljena, nafte i plina iz Svjetskog energetskog pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2015. (IEA WEO 2015.) te se izračunava marginalni trošak proizvodnje za različite vrste proizvođača⁽⁵⁰⁾. Nadalje, izrađuju se i zasebna predviđanja za različite buduće scenarije koji su se razmatrali u publikaciji Svjetski energetski pregled Međunarodne agencije za energiju iz 2015., odnosno i. „scenarij nove politike” koji odgovara politikama i provedbenim mjerama koje utječu na tržišta energije i koja su donesena do nekoliko mjeseci prije objave publikacije Svjetski energetski pregled Međunarodne agencije za energiju iz 2015., zajedno s relevantnim objavljenim planovima u području politike, ii. „scenarij trenutačnih politika” koji odgovara politikama donesenima u roku od nekoliko mjeseci prije objave studije društva Candole i iii. „scenarij niskih cijena nafte” u kojem se istražuju implikacije nižih cijena (koje su posljedica nižih cijena nafte) na energetski sustav⁽⁵¹⁾. Na sljedećem grafikonu prikazana su dugoročna predviđanja cijena električne energije za svaki od ta tri scenarija.

Grafikon 12.

Krivulje dugoročnih predviđanja cijena električne energije (EUR/MWh)

Izvor: Candole Partners.

- (129) Na grafikonu je prikazano da se u okviru scenarija trenutačnih politika predviđaju malo više buduće cijene električne energije, a u okviru scenarija niskih cijena nafte predviđaju se znatno niže buduće cijene električne energije nego u okviru scenarija novih politika kojim se Mađarska koristi u svojim dopisima.

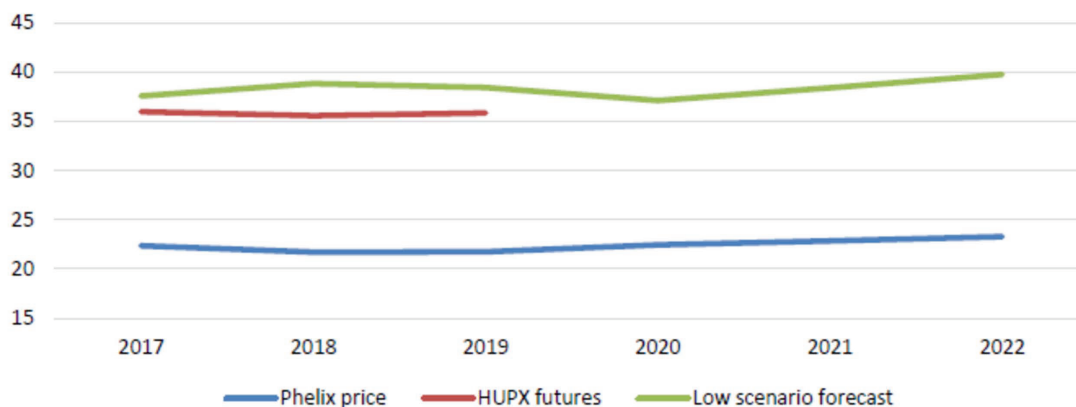
⁽⁵⁰⁾ Za Svjetski energetski pregled Međunarodne agencije za energiju iz 2015. vidjeti <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2015/>.

⁽⁵¹⁾ U Svjetskom energetskom pregledu Međunarodne agencije za energiju iz 2015. razmatra se i četvrti scenarij, „Scenarij 450” u kojem se opisuje put prema klimatskom cilju od 2 °C koji se može ostvariti s pomoću tehnologija koje bi uskoro mogle biti komercijalno dostupne.

- (130) Osim predviđanja iz grafikona 12., u studiji društva Candole uspoređuju se i dugoročna predviđanja cijena električne energije na temelju scenarija niskih cijena nafte iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2015. s budućim ugovorima kojima se trguje (od veljače 2016.) na njemačkoj i mađarskoj burzi električne energije. Te su krivulje prikazane na grafikonu 13. u nastavku.

Grafikon 13.

Krivulje dugoročnih predviđanja cijena električne energije (EUR/MWh)

Izvor: Candole Partners.

- (131) Na grafikonu je istaknuto da će do 2022., kada će se moći trgovati njemačko-austrijskim ugovorima, njemačke cijene budućnosnica biti ispod predviđene cijene scenarija niskih cijena nafte iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2015. Isto se primjenjuje i na budućnosnice mađarske burze kojima se može trgovati do 2019. ⁽⁵²⁾.
- (132) Na temelju tih razmatranja u studiji društva Candole tvrdi se da bi u skladu s dugoročnim predviđanjima cijena električne energije prikazanim u Gospodarskoj studiji projekt Paks II ostvarivao gubitke čak i ako se prihvate operativne pretpostavke iz Gospodarske studije ⁽⁵³⁾.

Dopis EK-a

- (133) U dopisu EK-a utvrđuju se mogući nedostaci u Komisijinoj odluci o pokretanju postupka te problematične točke u Gospodarskoj studiji Mađarske. Ističu se i neki rizici s kojima bi se suočio projekt. Naposljetku, on je dostavio Felsmannovu studiju kao kvantitativnu analizu održivosti nuklearne elektrane Paks II. U studiji se izračunava neto sadašnja vrijednost projekta Paks II na temelju operativnih troškova trenutačne nuklearne elektrane Paks i zaključuje se da će se primjenom većine razmatranih scenarija za projekt ostvarivati gubici.
- (134) U pogledu odluke o pokretanju postupka u dopisu EK-a ističe se da su neke stavke troškova isključene iz procjene prikazane u odluci o pokretanju postupka ili da nisu u cijelosti uzete u obzir. Na primjer, tvrdi se da nije jasno u kojoj je mjeri iznos ugovora o EPC-u uključivao moguće dodatne troškove nuklearne sigurnosti, troškove razvoja mreže koji nastaju zbog integracije dvaju novih reaktora nuklearne elektrane Paks II u sustav ili zbog izgradnje odgovarajućeg rashladnog sustava. U dopisu se izražava sumnja i u pogledu toga jesu li točno prikazani troškovi preliminarnih studija, dozvola i komunikacije.

⁽⁵²⁾ Tvrdi se da je razlika između njemačkih i mađarskih cijena budućnosnica možda posljedica manjkavog spajanja tržišta.

⁽⁵³⁾ U studiji društva Candole postoji dodatni odjeljak u kojem se uspoređuju troškovi projekta Paks II i operativni troškovi reaktora EPR-a koje je procijenio francuski revizorski sud (2002.), što je objavljeno u Boccard, N. „The Costs of Nuclear Electricity: France after Fukushima”, dostupno na http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2353305.

- (135) Nadalje, u dopisu se tvrdi da bi troškovi od 2,1 – 2,7 EUR/MWh za otpad i stavljanje izvan pogona mogli biti podcijenjeni jer oni za trenutnu nuklearnu elektranu Paks iznose 4,5 EUR/MWh. Nadalje, ističe se i negativni učinak projekta na buduće državne proračune, što bi bilo u suprotnosti sa statističkim računovodstvenim sustavom i pravilom Unije o povećanju duga ⁽⁵⁴⁾. Naposljetku, u dopisu se ističe rizik od korupcije, koji je većinom povezan s veličinom projekta i informacijskom prednošću dobavljača i vlasnika ⁽⁵⁵⁾.
- (136) U pogledu Gospodarske studije koju je izradila Mađarska u dopisu se dovodi u pitanje čimbenik visokog opterećenja (92 %) koji se upotrebljava u izračunima, posebno tijekom usporednog rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II, tijekom razdoblja niske potražnje te valjanost predviđenih cijena koje se upotrebljavaju u studiji.
- (137) U odnosu na različite vrste rizika za projekt, u dopisu EK-a ističe se mogući učinak kašnjenja projekta i prekomjernih troškova te nužnost daljnje pomoći države tijekom trajanja projekta.
- (138) EK svoju zabrinutost pogledu održivosti projekta Paks II potkrjepljuje Felsmannovom studijom. U toj se studiji izračunava neto sadašnja vrijednost projekta Paks II na temelju operativnih troškova trenutne nuklearne elektrane Paks (to uključuje veliki srednjoročni popravak elektrane) i niz alternativnih podataka (tj. 75 %, 85 % i 92 %) za stopu iskorištenosti s nekim predviđanjima cijena električne energije na temelju javno dostupnih međunarodnih izvora (npr. Uprava za energetske informacije SAD-a i Nacionalna mreža Ujedinjene Kraljevine). Zaključak je studije da bi se većinom razmatranih scenarija projekta ostvarivali gubici, što podrazumijeva postojanje državne potpore.

Austrijska vlada

- (139) Austrija tvrdi da su izgradnja nuklearnih elektrana i upravljanje njima neprofitabilni s obzirom na sve povezane troškove koji se moraju internalizirati u skladu s načelom „zagađivač plaća”. Austrija smatra da ulaganje Mađarske u nuklearnu elektranu Paks II nije u skladu s načelom ulagača u tržišnom gospodarstvu. Ona tvrdi da nema dokaza da su gospodarske studije koje je Mađarska dostavila Komisiji provedene uz dužnu pažnju ili da troškovi koji su uzeti u obzir za izračune uključuju sve moguće troškove u skladu s načelom „zagađivač plaća”.
- (140) Austrija tvrdi i da su ispunjeni svi preostali uvjeti za postojanje državne potpore.

Drugi dopisi o postojanju potpore

- (141) Društvo Paks II tvrdilo je da je u odluci o pokretanju postupka nepravilno upotrijebljena samo jedna krivulja predviđanja cijene, posebno s obzirom na dugotrajno trajanje projekta. On je u nekim od svojih opažanja napomenuo i da Komisija nepravilno upotrebljava operativne troškove i troškove održavanja trenutne nuklearne elektrane Paks kako bi opravdala operativne troškove i troškove održavanja novih jedinica 5 i 6 generacije III+. Nadalje, Paks II ističe da, je njihova početna odluka o ulaganju donesena u trenutku potpisivanja ugovora o EPC-u i ta je obveza preuzeta samo za razvojnu fazu troškova jer konačna obveza društva Paks II za troškove razdoblja izgradjenastaje u određenom trenutku u budućnosti. Društvo Paks II ističe da do te točke u budućnosti trgovačko društvo može odlučiti, u slučaju razlika u ekonomiji projekta zbog vanjskih promjena na tržištu, da će odustati od projekta, ali ta je mogućnost malo vjerojatna. Paks II upućuje i na izvješće koje je izradilo društvo Rothschild & Co za mađarsku vladu („Rothschildova studija”) ⁽⁵⁶⁾ u kojem se zaključuje da bi raspon unutarnje stope povrata mogao iznositi 12 %, što je znatno više od raspona od 6,7 – 9 % koji Komisija spominje u odluci o pokretanju postupka. Naposljetku, društvo Paks II napominje da se rasponi WACC-a i unutarnje stope povrata koje je izračunala Komisija preklapaju i stoga se može očekivati da će se projektom osigurati primjerena nadoknada.

⁽⁵⁴⁾ Na to se upućuje u Romhányi Balázs, „A Paks II beruházási költségszétváztási-politikai következtetései,” dostupno na https://energiaklub.hu/sites/default/files/a_paks_ii_beruhazas_koltsegvetes-politikai_kovetkezmenyei.pdf.

⁽⁵⁵⁾ Na to se upućuje u studiji Fazekas, M. et al, The Corruption Risks of Nuclear Power Plants: What Can We Expect in Case of Paks2?, dostupno na http://www.pakskontroll.hu/sites/default/files/documents/corruption_risks_paks2.pdf.

⁽⁵⁶⁾ <http://www.kormany.hu/download/a/84/90000/2015%20Economic%20analysis%20of%20Paks%20II.pdf>

- (142) Grupa Enersense Group tvrdi da formula koju je Komisija upotrijebila za izračun WACC-a nije točna jer ju je Komisija utvrdila primjenom pretjerano konzervativnih čimbenika. Ona smatra da primjereni trošak duga koji bi se trebao primjenjivati na element WACC-a u procjeni MEIP-a iznosi 4,5 % prije oporezivanja, ili 3,6 % nakon oporezivanja, s manjim planiranim prilagodabama tijekom vremena. Tvrdi da bi se, budući da ruski dobavljač osigurava otprilike 80 % financiranja ugovorne cijene, povrat na ulaganja trebao temeljiti na poluzi od 80 % kako bi se uzeo u obzir izvor uloženi sredstava, u skladu s drugim nuklearnim elektranama. Grupa Enersense Group navodi da bi, kada se pretpostavi trošak vlasničkog kapitala od 11 % i trošak duga nakon oporezivanja od 3,6 % i primijeni smanjenje od 80 % na temelju poluge, WACC trebao iznositi 5,1 %. Nadalje, tvrdi da bi se taj postotak povećao na 6,2 % kada bi se primijenilo smanjenje na temelju poluge od 65 %. Zaključno napominje da bi se povrat na ulaganja znatno poboljšao izborom troška duga utemeljenog na tržištu i čimbenika poluge.
- (143) Zainteresirane strane dodatno su tvrdile da se WACC znatno smanjuje kada se postrojenje spoji na mrežu, dok se vrijednost poduzeća povećava. Stoga bi se dijelovi postrojenja ili cijelo postrojenje mogli prodati po cijeni koja je usporediva s drugim trenutno aktivnim nuklearnim elektranama. Tvrdi se da izračuni Komisije u odluci o pokretanju postupka ne uključuju takvu fleksibilnost za ulaganja.
- (144) Komisija je zaprimila i opažanja o važnosti potpune procjene i uključivanja oportunitetnih troškova isključivanja nuklearne tehnologije iz nacionalne kombinacije izvora energije u kontekstu znatnih promjena u postojećem portfelju kapaciteta za proizvodnju energije. U skladu s tim opažanjima uz modele o „povratu ulaganja” ili „diskontiranom novčanom toku”, važno je uzeti u obzir činjenicu da je projekt Paks II veliko ulaganje u postojeći sektor kojim se dodaje stvarna vrijednost, a nije samo prilika za „portfeljno ulaganje” ili ulaganje na temelju kratkoročnih špekulacija. Oni tvrde da bi se te značajke trebale uzeti u obzir i u izračunima Komisije u pogledu održivosti projekta.
- (145) Nekoliko opažanja odnosi se na zaključak iz Rothschildove studije da projekt može biti održiv samo na temelju tržišnih uvjeta, čak i ako se temelji na vrlo pesimističnim pretpostavkama. Neki tvrde i da su ključne pretpostavke u pogledu budućih cijena električne energije prilično skromne i da se očekuje da će te cijene rasti nakon 2025. Na osnovu toga društvo Paks II ne bi ostvarilo prednost.
- (146) Prema nekim opažanjima projekt bi bio privlačan svakom ulagaču u tržišnom gospodarstvu jer se provodi na temelju ugovora o EPC-u na temelju načela „ključ u ruke”, pa bi stoga i Mađarska ulagala pod tržišnim uvjetima.

4.2. PRIMJEDBE O MOGUĆOJ SPOJIVOSTI MJERE S UNUTARNJIM TRŽIŠTEM

4.2.1. PRIMJEDBE O CILJU OD ZAJEDNIČKOG INTERESA

- (147) Austrija, IG Windkraft, Oekostorm AG i ostale treće strane tvrde da se, u skladu s načelima iz članka 107. stavka 3. UFEU-a, subvencioniranje izgradnje i rada novih nuklearnih elektrana ne smatra spojivim s unutarnjim tržištem. Nuklearna energija nije nova, inovativna ili održiva tehnologija za proizvodnju električne energije kojom bi se pridonijelo ostvarivanju cilja Unije koji uključuje povećanje udjela proizvodnje energije obnovljivim tehnologijama. Stoga projekt ne bi trebao moći dobivati privremenu potporu dok ne sazrije na tržištu.
- (148) Austrija tvrdi da je člankom 2. točkom (c) i člankom 40. Ugovora o Euratomu zabranjeno promicanje novih nuklearnih ulaganja kao cilja od zajedničkog interesa jer se na temelju Ugovora o Euratomu ne može protumačiti da postoji zajednički interes u smislu članka 107. stavka 3. UFEU-a. Nadalje, takav cilj ne bi bio u skladu s drugim ciljevima Unije u okviru UFEU-a, odnosno s načelom opreznosti iz članka 191. i načelom održivosti iz programa Obzor 2020.⁽⁵⁷⁾
- (149) U nekoliko dopisa navodi se da bi se projektom pridonijelo europskim ciljevima uporabe nuklearnih postrojenja i nuklearnog istraživanja koji su također priznati Ugovorom iz Euratoma.
- (150) U mnogim se opažanjima tvrdi da bi Komisija trebala činjenicu da je nuklearna energija čista energija s niskim emisijama ugljika priznati kao zajednički cilj Unije kojim se može opravdati ulaganje.

⁽⁵⁷⁾ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>

- (151) U nekim opažanjima upućuje se na članak 194. stavak 2. UFEU-a kojim se državama članicama dopušta da utvrde svoju kombinaciju izvora energije. U opažanjima se ističe da je kombinacija izvora energije koju je predvidjela Mađarska dio nacionalne energetske strategije i da slijedi put nuklearna energija – ugljen – zeleno. Na osnovu toga ulaganje bi bilo opravdano.
- (152) Komisija je zaprimila i primjedbe u kojima je navedeno da se nuklearnom energijom osigurava dugoročni, sigurni i pouzdani izvor energije u kombinaciji izvora energije Unije. U tim je primjedbama navedeno da bi se električnom energijom proizvedenom iz nuklearnih izvora, obično visokog kapaciteta (85 % – 90 %), moglo znatno pridonijeti dugoročnoj sigurnosti opskrbe. Druge zainteresirane strane tvrdile su da bi projekt, zbog znatnog manjka u budućem instaliranom kapacitetu za koji se očekuje da će nastati do 2030. nakon postupnog stavljanja izvan pogona postojećih jedinica u nuklearnoj elektrani Paks te zbog oslanjanja na uvoz električne energije, mogao biti idealna mogućnost za osiguravanje sigurnosti opskrbe u Mađarskoj i smanjenje njezine ovisnosti o gorivu.
- (153) Komisiji su podnesene tvrdnje da bi se dovršetkom projekta pridonijelo rastu u regiji, uglavnom otvaranjem radnih mjesta. Nadalje, u nekim se opažanjima ističe da trgovačka društva svih veličina u Uniji imaju priliku sudjelovati u dovršetku projekta i tako mogu poboljšati svoj poslovni opskrbeni lanac. U tim se opažanjima navodi da je takav predviđeni rast u zajedničkom interesu kojim bi se mogao opravdati dovršetak projekta.

4.2.2. PRIMJEDBE O PRIMJERENOSTI MJERE

- (154) IG Windkraft i Energiaklub tvrde da mjera nije primjerena jer je projekt skup u usporedbi s mogućim alternativama za uklanjanje manjka u opskrbi električnom energijom u budućem instaliranom kapacitetu. Sličnom količinom subvencija mogla bi se proizvesti mnogo veća godišnja količina električne energije ako se one ulože u druge izvore energije, na primjer obnovljive tehnologije.

4.2.3. PRIMJEDBE O NUŽNOSTI MJERE I POTICAJNOM UČINKU

- (155) Austrija tvrdi da je Komisija netočno definirala mjerodavno tržište kako bi procijenila postojanje tržišnih nedostataka na tržištu nuklearne energije u Mađarskoj. Austrija tvrdi da bi točno mjerodavno tržište bilo liberalizirano unutarnje tržište električne energije u Uniji. Austrija dalje tvrdi da ne postoje tržišni nedostaci u pogledu proizvodnje električne energije i opskrbe na unutarnjem tržištu električne energije. Čak nasuprot, cijene električne energije padale bi djelomično zbog dostatnih proizvodnih kapaciteta. Nadalje, Mađarska je dobro međusobno povezana s mrežama susjednih država članica.
- (156) Austrija i IG Windkraft tvrde da u slučaju da se Mađarska suoči s problemom sigurnosti opskrbe, nuklearne elektrane možda nisu primjereno sredstvo za rješavanje tog pitanja. Oni tvrde da bi bili primjereniji ekološkiji, fleksibilniji i jeftiniji izvori energije u malim, decentraliziranim jedinicama. Austrija dalje tvrdi da su nuklearne elektrane osjetljive na toplinske valove zbog potrebe za rashlađivanjem i da države članice gotovo 100 % ovisе o uvezenom uranu.
- (157) Treće strane tvrdile su i da bi samo tržište osiguralo izgradnju novih proizvodnih kapaciteta u sektoru proizvodnje električne energije. Činjenica da Mađarska ovisi o uvozu električne energije nije tržišni nedostatak, a posebno nije takav nedostatak koji se može riješiti novom nuklearnom elektranom. U primjedbama navedenima u nastavku ističe se da je uvoz jeftinije električne energije iz drugih država članica uobičajen i prihvatljiv učinak tržišta koje dobro funkcionira, a ne tržišni nedostatak. To jednostavno pokazuje da postoji mogućnost kupovine robe po najnižoj tržišnoj cijeni. U zaprimljenim primjedbama navedeno je da na cijene električne energije utječu mnogi čimbenici, uključujući cijene robe, ponuda i potražnja. U Europi bi smanjenje cijena električne energije bilo reakcija na kroničnu proizvodnju prekomjernog kapaciteta. Budući da bi se to moglo smatrati reakcijom na tržište koje učinkovito funkcionira, ne bi se moglo tvrditi da bi smanjenje tržišnih cijena energije kao rezultat uvoza predstavljalo tržišni nedostatak koji može poslužiti kao opravdanje za izgradnju novog nuklearnog kapaciteta.
- (158) Prema zaprimljenim primjedbama, čak i u slučaju tržišnog nedostatka u sektoru proizvodnje električne energije, Mađarska bi trebala razmotriti više mogućnosti na transparentan i nediskriminacijski način.

- (159) U drugim opažanjima navodi se da iako su dobro poznati izazovi povezani s ulaganjima u nuklearnu energiju, uključujući znatna kapitalna ulaganja unaprijed i potrebu za javnom i političkom potporom, priznavanje tih teškoća nije jednako tvrdnji da je razvoj nuklearne energije povezan s tržišnim nedostacima. U istim se opažanjima ističe da iako je Komisija zaključila da je u predmetu Hinkley Point C postojao tržišni nedostatak, ne bi trebalo pretpostaviti da se sva nuklearna ulaganja mogu ostvariti samo uz pomoć subvencija ili da postoje osnove za pretpostavljanje generičkog nedostatka na tržištu nuklearne energije.

4.2.4. PRIMJEDBE O RAZMJERNOSTI MJERE

- (160) Austrija je tvrdila da državna potpora mora uvijek biti ograničena na najmanji potrebni iznos. U ovom slučaju, kada se predloženi projekt provodi bez poziva na podnošenje ponude, nije se moglo utvrditi bi li ukupni trošak projekta bio ograničen na najmanji potrebni iznos.
- (161) Energiaklub tvrdi da mađarska tijela nisu istražila najmanji iznos financijske potpore koja bi bila potrebna za provedbu projekta. Ona su htjela financirati projekt u cijelosti te po mogućnosti uključiti i operativne troškove. Energiaklub ističe da, prema izračunima koje je dostavila Mađarska, državna potpora ne bi bila ograničena samo na provedbu ulaganja već bi se odobrila i za rad projekta, što bi moglo činiti prekomjernu naknadu društvu Paks II.

4.2.5. PRIMJEDBE O UTJECAJU MJERE NA UNUTARNJE TRŽIŠTE

- (162) Austrija je tvrdila da državna potpora za tehnologiju, koja nije sama po sebi profitabilna na liberaliziranom unutarnjem tržištu električne energije, dovodi do prekomjernog narušavanja tržišnog natjecanja. Nadalje, njome se može spriječiti ulazak novih, održivih i troškovno učinkovitijih sudionika na tržište ili se može prisiliti sudionike da izađu s tržišta. Austrija tvrdi da se nuklearne elektrane upotrebljavaju za pokrivanje velikog baznog opterećenja te da se kapacitetu daje prednost pri povezivanju na mrežu jer nuklearne elektrane mogu samo malo mijenjati svoj kapacitet. Iako su troškovi izgradnje nuklearnih elektrana i njihova stavljanja izvan pogona veliki, operativni troškovi su niski i stoga se njima ostvaruje dodana vrijednost.
- (163) Austrijska tijela i IG Windkraft tvrde da će se izgradnjom novih nuklearnih elektrana stvoriti znatna tržišna snaga operatera nuklearnih elektrana na lokaciji Paks povećanjem koncentracije tržišta, a to bi moglo dovesti to zlouporabe vladajućeg položaja u skladu s člankom 102. UFEU-a.
- (164) Grupa MVM i društvo Paks II tvrde da su, nakon što je grupa MVM prodala 100 % dionica nuklearne elektrane Paks II državi, dva trgovačka društva postala potpuno neovisna jedno o drugome. Oni ističu da grupa MVM nema izravnu ni neizravnu kontrolu nad upravljanjem nuklearnom elektranom Paks II i njezinim radom. Oni ističu i da su grupa MVM i nuklearna elektrana Paks II dva neovisna trgovačka društva koja proizvode električnu energiju, kao i drugi konkurenti, te nema razloga pretpostaviti koordinaciju ili aktivnosti ili spajanje tih dvaju trgovačkih društava. Nadalje, grupa MVM tvrdi da njezina strategija uključuje moguća ulaganja koja se u budućnosti mogu natjecati s nuklearnom elektranom Paks II.
- (165) Društvo Paks II tvrdi da bi se projektom trebao osigurati zamjenski kapacitet za trenutačne četiri jedinice nuklearne elektrane Paks. Očekuje se da će se trenutačne jedinice staviti izvan pogona do sredine 2030., a nove jedinice 5 i 6 (projekt Paks II) ne bi bile operativne do sredine 2020.-ih. Društvo Paks II tvrdi da su procjena tržišnih udjela i tvrdnje o vladajućem položaju stoga neutemeljeni i u ovom se trenutku ne mogu razmatrati.
- (166) Nekoliko zainteresiranih strana istaknulo je da bi, zbog količine električne energije koju Mađarska uvozi i dobre razine međusobne povezanosti te zemlje sa susjednim zemljama, tržište energije koje treba ispitati bilo veće od državnog područja jedne države i na njemu bi postojali brojni međunarodni konkurenti.
- (167) Neke stranke izričito tvrde da bi projekt mogao imati negativni učinak na regionalna tržišta električne energije, na primjer na njemačko tržište na kojem bi se očekivao pad godišnje cijene baznog opterećenja za do 0,6 % do 2025, za do 1,1 % do 2030. i za do 1,2 % do 2040. S druge strane, neke strane tvrde da bi postrojenja za proizvodnju obnovljive energije u Njemačkoj ostvarivala niže prihode zbog novih reaktora elektrane Paks II i da bi se povećalo opterećenje poreznih obveznika za financiranje njemačkih programa potpore za obnovljivu energiju, a dobavljači „sive energije” mogli bi do 2030 ostvariti uštede do 1,02 %.

4.3. DODATNE PRIMJEDBE ZAINTERESIRANIH STRANA

- (168) U nekoliko opažanja ističe se da javnost u Mađarskoj nije u cijelosti upoznata s pojedinostima projekta. Oni tvrde i da je odluka o nuklearnoj elektrani Paks II tehnički neopravdana jer nisu provedene pripremne istrage o tome kako bi se jednakim ulaganjima u mjere energetske učinkovitosti i obnovljivu energiju pridonijelo sigurnosti opskrbe. Promatrači stoga ističu da se projekt ne bi trebao provoditi jer ne uključuje široko sudjelovanje javnosti i stručnjaka.
- (169) U određenim podnescima spominju se moguće opasnosti nuklearnih elektrana. U nekim opažanjima ističe se zabrinutost u pogledu mogućnosti Mađarske i nuklearne elektrane Paks II da se nose s nesrećama povezanim s nuklearnom sigurnošću, uključujući sigurno zbrinjavanje nuklearnog otpada.
- (170) U nekim opažanjima isticalo se da nije proveden natječajni postupak za imenovanje graditelja novih reaktora, čime se, prema njihovom mišljenju, krše odredbe prava Unije. Nadalje, zastupnik u EP-u Jávora tvrdi da je navodna povreda pravila o javnoj nabavi u Uniji svojstvena mjeri i s njome neodvojivo povezana jer, prema njegovu mišljenju, Rusija ne bi Mađarskoj odobrila kredit za projekt Paks II bez prethodnog osiguranja ulaganja za Rosatom, čime bi se izbjegla pravila Unije o javnoj nabavi. On zaključuje da se procjena čini li uporaba ruskog kredita nezakonitu državnu potporu ne može odvojiti od izbjegavanja pravila o javnoj nabavi jer su oni neodvojivo povezani i njihov bi učinak trebalo zajedno procjenjivati.
- (171) U nekoliko primjedbi prigovara se zbog činjenice da se projekt provodi s pomoću ruskog kredita. Oni tvrde da bi se njime promicala ovisnost u pogledu goriva i financija, i postupalo protivno Strategiji energetske sigurnosti EU-a jer bi se sudionike na tržištu Unije ograničavalo u razvoju energetske mreže i infrastrukture za cijelu Uniju.
- (172) Neke zainteresirane strane tvrde da je Mađarska, kada je odlučila da su joj potrebni novi kapaciteti za proizvodnju električne energije u budućnosti, trebala postupiti u skladu s člankom 8. Direktive 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća⁽⁵⁸⁾. U ovom slučaju nije bilo natječajnog ili jednakovrijednog postupka u pogledu transparentnosti i nediskriminacije kojim bi se osigurao novi kapacitet. Stoga bi se, prema njihovom mišljenju, ulaganjem u nuklearnu elektranu Paks II prekršio zakon.
- (173) Neke stranke tvrde da nije primjerno upotrebljavati državnu potporu u slučajevima kada bi se onečišćivač oslobodio plaćanja troška svojeg onečišćenja u duhu Smjernica Zajednice o državnim potporama za zaštitu okoliša⁽⁵⁹⁾.

4.4. ODGOVOR MAĐARSKJE NA PRIMJEDBE ZAINTERESIRANIH STRANA

- (174) Mađarska je 8. travnja 2016. dostavila svoj odgovor na primjedbe treće strane o odluci o pokretanju postupka („Odgovor na primjedbe treće strane”).
- (175) Mađarska se posebno uopće ne slaže s primjedbama austrijske vlade, organizacije Greenpeace Energy, Energiakluba i zastupnika u EP-u Benedeka Jávora, u kojima su različite treće strane tvrdile da u analizu Mađarske nisu uključeni troškovi povezani sa sigurnošću i propisima o zaštiti okoliša, financiranjem duga, osiguranjem, sigurnošću, zbrinjavanjem otpada, stavljanjem izvan pogona, prijenosnim vezama i ulaganjima u nadogradnju. Ona tvrdi da su te stranke dobile netočne informacije i da su njihove tvrdnje neutemeljene.
- (176) Odgovor uključuje detaljno pobijanje primjedbi zastupnika u EP-u Benedeka Jávora, Mađarska posebno ističe sljedeće:

— troškovi svih nužnih ulaganja u sigurnost uključeni su u ugovor o EPC-u,

— odabir sustava izravnog hlađenja temelji se na procjeni utjecaja projekta na okoliš,

⁽⁵⁸⁾ Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ (SL L 211, 14.8.2009., str. 55.).

⁽⁵⁹⁾ Smjernice Zajednice o državnim potporama za zaštitu okoliša (SL C 82, 1.4.2008., str. 1.).

- podatke o troškovima povezanim s gospodarenjem otpadom i stavljanjem izvan pogona izračunala je Agencija za gospodarenje radioaktivnim otpadom na temelju Zakona CXVI iz 1996. o atomskoj energiji,
 - troškovi povezani s povezivanjem nuklearne elektrane Paks II na mrežu uključeni su u financijsku analizu projekta,
 - kapacitet rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II neće se smanjivati tijekom razdoblja niske potražnje jer bi se nuklearnom elektranom Paks II trebali zamijeniti stariji i postojeći proizvodni kapaciteti koji će se postupno staviti izvan uporabe,
 - budući da je riječ o suvremenoj tehnologiji generacije III+, može se sa sigurnošću pretpostaviti relativno visoka (90+%) stopa iskorištenosti tijekom radnog vijeka nuklearne elektrane Paks II,
 - na međunarodnoj razini prihvaća se da je radni vijek od 60 godina standardna pretpostavka čak i za inferiornija postrojenja III. generacije,
 - projekt ne utječe na PDV te je pretpostavka/izračun carina netočan jer će veliki dio usluga pružati dobavljači iz EU-a.
- (177) Mađarska tvrdi da su proveli opsežnu analizu osjetljivosti poslovnog slučaja kako bi procijenili učinak pretpostavki i varijabli poput radnog vijeka postrojenja, operativnih troškova i troškova održavanja, troškova gospodarenja otpadom i stavljanja izvan uporabe, čimbenika opterećenja i makroekonomskih čimbenika, kao što su devizni tečaj i inflacija, različitih cjenovnih scenarija, kašnjenja i slično, i tom bi se analizom osjetljivosti potpuno potkrijepio zaključak da mjera ne čini državnu potporu.
- (178) Kada je riječ o zaprimljenim opažanjima o mogućoj spojivosti mjere, Mađarska ponavlja nekoliko argumenata koje je iznijela u pogledu slobodnog izbora i diversifikacije kombinacije različitih načina proizvodnje, potrebe za zamjenskim kapacitetom, smanjenja emisija ugljičnog dioksida, otvaranja radnih mjesta, cjenovne pristupačnosti i navodnih multiplikacijskih učinaka.
- (179) Mađarska tvrdi da je argument austrijske vlade da je cilj Ugovora o Euratomu o „razvoju nuklearne energije u Zajednici” „već ispunjen i ne može se upotrijebiti kao zajednički interes u smislu članka 107. stavka 3. UFEU-a zbog tehnički razvijenih i brojnih nuklearnih elektrana koje su izgrađene u Europi” manjkav. U tom se argumentu, prema mišljenju Mađarske, cilj razvoja nuklearne proizvodnje miješa s pojmom tehnologije za koju se ne može tvrditi da je statična. Mađarska tvrdi da je Ugovor o Euratomu i dalje dio ustavnog poretka Unije i nije stavljen izvan snage. Naposljetku, Mađarska ističe da Austrija i Greenpeace nisu dostavili sudsku praksu iz koje je razvidno da su ciljevi od zajedničkog interesa nužno konačni ili ograničenog trajanja.
- (180) Kada je riječ o diversifikaciji kombinacije izvora energije, Mađarska odbacuje tvrdnje Austrije i austrijskog Udruženja za energiju vjetra o ovisnosti o uraniju u cijeloj Europi i ističe da postoje različiti i znatni neiskorišteni izvori uranija. Ona tvrdi i da činjenica da je neki resurs iscrpan ne znači da je njegova uporaba neodrživa i odgovorila je na primjedbe koje je iznijela energetska ekonomistica Loreta Stankeviciuta u ime Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) ⁽⁶⁰⁾ prema kojima je „nuklearna energija povoljna prema brojnim pokazateljima održivosti”.
- (181) Mađarska ističe da su neki argumenti u pogledu potrebe za smanjenjem emisija ugljika uporabom nuklearnih izvora energije valjani zbog visokih troškova obnovljivih tehnologija i činjenice da proizvodnja iz tih izvora nije kontinuirana. Ona tvrdi i da fiksne subvencionirane cijene za obnovljive izvore nisu u skladu s uvjetima na slobodnom tržištu i citira Greenpeace koji je tvrdio da bi ugovori s fiksnim cijenama za kupnju energije bili manje povoljni u scenarijima nižih cijena na tržištu, iako društvo Paks II ne bi svoju električnu energiju prodavalo na taj način.
- (182) Mađarska citira nekoliko izvora u kojima se tvrdi da se mjerom neće neopravdano narušavati tržišno natjecanje i ističe da Komisija nije sumnjala u spojivost mjere s unutarnjim tržištem (kako je govorio Greenpeace), već u postojanje potpore.

⁽⁶⁰⁾ <https://www.oecd-nea.org/ndd/climate-change/cop21/presentations/stankeviciute.pdf>

- (183) Unutar istog područja (moguće narušavanje tržišnog natjecanja), Mađarska odbija tvrdnje organizacije Greenpeace da će uspostaviti fiksnu cijenu (sličnu kao u slučaju Hinkley Point C) radi dugoročne potpore radu nuklearne elektrane Paks II.
- (184) Mađarska osporava opažanja u kojima se tvrdilo da bi se provedbom projekta smanjila ulaganja u obnovljivu energiju u Mađarskoj i susjednim zemljama. Ona tvrdi da nacionalna energetska strategija uz nuklearnu energiju uključuje i obnovljive izvore energije i da se buduće praznine u instaliranom kapacitetu ne mogu popuniti samo nuklearnom energijom. Stoga se dodatnim nuklearnim kapacitetima ne bi spriječio razvoj obnovljive energije. Mađarska napominje da se u analizi tržišta koju je Energy Brainpool uključio kao dio Greenpeaceova podneska pretpostavlja razvoj obnovljivih izvora energije zajedno s mađarskim nacionalnim ciljem proizvodnje obnovljive energije.
- (185) Mađarska ponavlja podnesena stajališta grupe MVM da nije predviđeno spajanje grupe MVM i društva Paks II te da stroga neće doći do koncentracije tržišta. Ona ponavlja i izjavu grupe MVM da njezina poslovna strategija uključuje moguća ulaganja koja se u budućnosti mogu natjecati s nuklearnom elektranom Paks II.
- (186) Mađarska ponavlja i tvrdnje da bi tržište koje se ispituje trebalo biti veće od državnog područja Mađarske zbog visokog stupnja međusobne povezanosti. U tom kontekstu učinak mjere bio bi zanemariv. Mađarska također dovodi u pitanje i metodologiju analize koju je proveo Energy Brainpool u ime organizacije Greenpeace o mogućem učinku projekta na regionalna tržišta električne energije, na primjer na Njemačku. Ona tvrdi da primijenjeni pristup uključuje procjenu učinka projekta u isključivo domaćem kontekstu ne uzimajući u obzir ulogu uvoza energije u Mađarsku uz ekstrapolaciju te procjene na Njemačku pod implicitnom pretpostavkom da bi učinak na njemačko tržište električne energije bio isti kao na mađarsko tržište. Mađarska također navodi da analiza ima nedostataka jer se njome pretpostavlja postojeća razina kapaciteta za međusobno povezivanje, a zanemaruje se daljnje međusobno povezivanje koje je jedan od ciljeva Unije.
- (187) Kada je riječ o opažanjima u pogledu sigurnosti, Mađarska tvrdi da u zemlji postoji znatna količina znanja i iskustva stečenog na temelju postojeće četiri nuklearne jedinice. Ona također napominje da je mađarsko tijelo za atomsku energiju (koje izdaje dozvole za nuklearne objekte) već upoznato s tehnologijom VVER i razvilo je dvogodišnji unutarnji program osposobljavanja za tu tehnologiju. Program uključuje članove regulatornog tijela koji imaju znatno relevantno akademsko i praktično iskustvo, osposobljavanje i razvoj novih članova osoblja za zadaće i dužnosti koje će obavljati kao dio regulatornog tijela.
- (188) Mađarska nadalje ističe da su tijelo za zaštitu okoliša i regulator međusobno neovisni i da se time osigurava stabilan i objektivan sigurnosni okvir. Mađarska napominje i da su relevantni tehnički zahtjevi projekta u pogledu nuklearne sigurnosti razvijeni kombiniranjem mađarskog prava, europskih komunalnih zahtjeva, sigurnosnih preporuka IAEA-e i Udruženja zapadnoeuropskih nuklearnih regulatora te pouka naučenih iz nesreće u Fukushima.
- (189) Kao odgovor na opažanja u kojima se komentira nedostatak transparentnosti tijekom priprema projekta, Mađarska je objasnila da je postigla transparentnost u parlamentarnom postupku odlučivanja. Parlamentarnim postupkom svim zainteresiranim stranama i tijelima, među ostalim Komisiji, osiguran je pristup svim relevantnim informacijama. U okviru postupka objavljena su sva izvješća neovisnih stručnjaka i gospodarske analize projekta, a svi materijali procjene utjecaja na okoliš bili su raspoloživi na više jezika.
- (190) Mađarska upućuje i na javna savjetovanja koja je od 17. ožujka do 4. svibnja 2015. održao državni povjerenik odgovoran za projekt na temu mogućeg utjecaja izgradnje i rada nuklearne elektrane Paks II. Mađarska je o projektu obavijestila sve susjedne treće zemlje (članice EU-a i one koje nisu članice EU-a) i održala je devet javnih savjetovanja o tom projektu u nizu zemalja.

- (191) U pogledu opažanja u kojima se tvrdi da se provedbom projekta krše Direktiva 2014/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁶¹⁾ i Direktiva 2014/25/EU Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁶²⁾, mađarska tijela objašnjavaju da su međuvladin sporazum i provedbeni sporazumi izvan područja primjene UFEU-a i Direktiva 2014/24/EU i 2014/25/EU. Nadalje, ona navode i da bi se, čak i da se primjenjuje UFEU, na međuvladin sporazum i provedbene sporazume primjenjivalo posebno izuzeće koje se odnosi na međunarodne sporazume u skladu s člankom 22. Direktive 2014/25/EU ili tehničko izuzeće iz članka 50. točke (c) te Direktive i on bi stoga trebao biti izuzet od primjene pravila Unije o javnoj nabavi. Mađarska objašnjava da se u međuvladinom sporazumu utvrđuje jasan postupak za dodjelu provedbenih sporazuma, uključujući posebne zahtjeve za imenovanje trgovačkih društava i dodjelu podugovora.
- (192) Mađarska odbacuje opažanja u kojima se tvrdi da ona krši članak 8. Direktive 2009/72/EZ. Mađarska tvrdi da se Direktiva ne primjenjuje na projekt jer je on u isključivoj nadležnosti Ugovora o Euratomu koji ima prednost nad pravilima UFEU-a i sekundarnog zakonodavstva koje se na njemu temelji. Mađarska tijela ističu i da se, prema njihovom mišljenju, budući da se projektu ne bi dodijelila državna potpora, ne bi primjenjivale odredbe o natječajnom postupku za kapacitet iz Direktive 2009/72/EZ.
- (193) Mađarska zaključno upućuje na sudsku praksu Suda Europske unije ⁽⁶³⁾ u kojoj je navedeno da se u kontekstu istrage državne potpore ne može uzeti u obzir postojanje ili nepostojanje povrede prava Unije. S obzirom na to, Mađarska vjeruje da bi svaku moguću povredu Direktive o električnoj energiji trebalo ispitivati izvan opsega formalne istrage državnih potpora. Mađarska upućuje i na odluku Komisije o državnim potporama u predmetu Hinkley Point C navodeći da se, umjesto navedenih natječaja mogu upotrebljavati jednakovrijedni postupci u pogledu transparentnosti i nediskriminacije u smislu članka 8. Direktive 2009/72/EZ. Mađarska tvrdi da bi se podugovaranje provodilo u skladu s načelima nediskriminacije i transparentnosti.

4.5. DODATNE PRIMJEDBE MAĐARSKE KAO ODGOVOR NA OPAŽANJA DOSTAVLJENA KOMISIJI

- (194) Mađarska u svojem odgovoru na opažanja dostavljena Komisiji tvrdi da je u Komunikaciji Komisije o Ogladnom nuklearnom programu (PINC) ⁽⁶⁴⁾ navedeno da će od 2015. do 2050. u nuklearnu energiju trebati uložiti milijarde eura (otprilike od 650 milijardi EUR do 760 milijardi EUR) kako bi se osigurala sigurna buduća opskrba energijom u cijeloj Uniji.

5. PROCJENA MJERE

5.1. POSTOJANJE POTPORE

- (195) Mjera čini državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a jer ispunjava četiri kumulativna uvjeta. Prvo, mjeru mora financirati država ili se financira državnim sredstvima. Drugo, mjerom se osigurava pogodnost korisniku. Treće, mjerom se mora davati prednost određenim poduzećima ili gospodarskim djelatnostima (tj. mora postojati stupanj selektivnosti). I, četvrto, mjera mora moći utjecati na trgovinu među državama članicama i narušavati tržišno natjecanje na unutarnjem tržištu.
- (196) U odjeljku 3.1. odluke o pokretanju postupka Komisija je donijela preliminarne zaključke da bi se mjerom mogla osigurati gospodarska prednost društvu Paks II, da bi mjera činila državnu potporu jer je dodijeljena iz državnih sredstava mađarske države, da bi bila selektivna i da bi mogla utjecati na trgovinu među državama članicama i narušavati tržišno natjecanje na unutarnjem tržištu. Komisija tijekom formalne istrage nije pronašla razloge za promjenu svoje procjene u tim pogledima.

⁽⁶¹⁾ Direktiva 2014/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o javnoj nabavi i o stavljanju izvan snage Direktive 2004/18/EZ (SL L 94, 28.3.2014., str. 65.).

⁽⁶²⁾ Direktiva 2014/25/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o nabavi subjekata koji djeluju u sektoru vodnog gospodarstva, energetskom i prometnom sektoru te sektoru poštanskih usluga i stavljanju izvan snage Direktive 2004/17/EZ (SL L 94, 28.3.2014., str. 243.).

⁽⁶³⁾ T-289/03 BUPA, točka 313.

⁽⁶⁴⁾ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-177-EN-F1-1.PDF>

5.1.1. GOSPODARSKA PREDNOST

- (197) Komisija je procijenila bi li se mjerom osigurala gospodarska prednost društvu Paks II jer bi ono bilo vlasnik dvaju novih nuklearnih reaktora čiju je izgradnju u cijelosti financirala mađarska država i njima bi upravljalo. Komisija je dalje procijenila bi li se postojanje gospodarske prednosti društva Paks II moglo isključiti ako bi ulaganje mađarske države bilo tržišno ulaganje za potrebe ostvarivanja dobiti.
- (198) Komisija se u svojoj procjeni slaže s Mađarskom u pogledu uporabe testa ulagača u tržišnom gospodarstvu za utvrđivanje tržišne utemeljenosti određenog ulaganja. Tim se testom provjerava bi li ulagač u tržišnom gospodarstvu uložio u projekt pod istim uvjetima kao i javni ulagač u trenutku donošenja odluke o javnom ulaganju [vidjeti i uvodne izjave 53. i 54.].
- (199) Ovim testom potvrđuje se postojanje gospodarske prednosti, a stoga i državne potpore, kada je očekivana unutarnja stopa povrata ulaganja niža od tržišne referentne vrijednosti WACC-a za isti projekt jer razumni ulagač u tržišnom gospodarstvu ne bi ulagao pod takvim uvjetima.
- (200) Uvjet za analizu MEIP-a jest da se dokazi koji se upotrebljavaju za procjenu unutarnje stope povrata i WACC-a odnose na isto vremensko razdoblje kao i odluka o ulaganju kako bi se mogle reproducirati informacije koje su ulagači tada imali. Komisija je utvrdila vremenski raspored postupka donošenja odluke o projektu Paks II kako bi utvrdila koje informacije su bile, ili bi bile, dostupne ulagačima u trenutku donošenja odluke o provedbi projekta ⁽⁶⁵⁾.
- (201) Na dan donošenja ove odluke društvo Paks II još nije neosporivo naručilo radove izgradnje dvaju novih reaktora ⁽⁶⁶⁾ [...]. Komisija stoga smatra da bi podaci iz veljače 2017. (dalje u tekstu „podaci iz 2017.”) bili najrelevantniji za procjenu MEIP-a i uzeli bi se u obzir kao osnovni scenarij.
- (202) Međutim, pregovori o nuklearnoj elektrani Paks II počeli su prije više od dvije godine. Kako bi osigurala provjeru pouzdanosti rezultata testa ulagača u tržišnom gospodarstvu, Komisija je izvršila zasebnu procjenu od datuma donošenja izvorne odluke o ulaganju, odnosno od vremena kada je potpisan ugovor o EPC-u 9. prosinca 2014. (dalje u tekstu „podaci iz 2014.”). Komisija pokazuje da je rezultat iste analize, ali koja se odnosi na ranije razdoblje, odnosno na datum početnog ulaganja, u skladu s rezultatom dobivenim uporabom podataka iz 2017.
- (203) Radi procjene je li zadovoljen test MEIP-a Komisija je procijenila teoretski WACC ulaganja sa sličnim profilom rizika kao Paks II. Ona je potom usporedila taj procijenjeni tržišni WACC s WACC-om projekta, prvo u osnovnom scenariju uporabom podataka iz 2017., a zatim, radi provjere pouzdanosti, uporabom podataka iz 2014., koji su relevantni za izvornu odluku o ulaganju.

5.1.1.1. *Komisijina procjena WACC-a*

- (204) Komisija slijedi dvije metodologije koje je Mađarska upotrijebila za procjenu WACC-a, odnosno standardni pristup odozdo prema gore kojim se izrađuje teoretski WACC procjenom svih njegovih sastojaka i analizom referentnih vrijednosti koja se temelji na referentnim vrijednostima koje bi mogle biti relevantne i usporedive s projektom Paks II. Iako su se upotrebljavale jednake metodologije, rezultat koji je dobila Komisija razlikuje se od zaključaka Mađarske jer je Komisija dovela u pitanje određene vrijednosti parametara i referentne vrijednosti kojima se koristila Mađarska i osporila je njihovu vrijednost. Ostali parametri i referentne vrijednosti prihvaćaju se onako kako ih je predložila Mađarska. Komisija će u svojoj procjeni potkrijepiti dokazima sve vrijednosti koje se razlikuju od mađarskog prijedloga.
- (205) U obje metodologije primijenjene u procjeni Komisije podaci iz 2017. upotrebljavaju se kao osnovni slučaj, a podaci iz 2014. za provjeru pouzdanosti.
- (206) S obzirom na relativno visok stupanj nesigurnosti koji je svojstven financijskim procjenama, Komisija daje raspon za teoretski tržišni referentni WACC koji bi se trebao upotrebljavati u testu MEIP-a.

⁽⁶⁵⁾ Mađarska nije utvrdila vremenski raspored u svojim dopisima i upotrebljavala je dostupne podatke iz različitih vremenskih razdoblja, ponekad i nedosljedno. Iako su dopisi Mađarske bili usmjereni na odluku o ulaganju iz prosinca 2014., u drugom dopisu s objašnjenja koji je dostavila Mađarska upotrebljavali su se podaci o premiji rizika vlasničkog kapitala iz srpnja 2015.

⁽⁶⁶⁾ U ugovoru o EPC-u predviđena je podjela razvoja novih reaktora u dvije faze od kojih se prva sastoji samo od [...], a druga od [...].

- (207) Pri provedbi obje metodologije Komisija je prihvatila cilj kroz polugu prosječnog radnog vijeka od 40 % do 50 % koji je Mađarska predložila u studiji o MEIP-u i Gospodarskoj studiji u skladu s pouzdanim referentnim vrijednostima. Za potrebe ove odluke poluga je omjer između duga i ukupnog kapitala projekta. Nadalje, Komisija je prihvatila i mađarsku stopu poreza na dobit od 19 %.
- (208) Prije nego što je dala svoju procjenu Komisija je zabilježila sljedeće nedostatke u pogledu konačnog referentnog WACC-a koji je predložila Mađarska:
- (a) Rasponi koji proizlaze iz dvije metodologije koje je predložila Mađarska nisu potpuno usklađeni. Interval [5,9 % – 8,4 %] dobiven u postupku određivanja referentnih vrijednosti u Gospodarskoj studiji veći je od intervala [6,2 % – 7,0 %] dobivenog primjenom pristupa odozdo prema gore u istoj studiji i uključuje mnogo više vrijednosti. Mađarska nije pokazala zašto bi najtočniji podskup za WACC trebao biti ograničen na [6,2 % – 7,0 %], što se preklapa samo s nižim dijelom intervala za određivanje referentne vrijednosti.
- (b) Nadalje, vrijednosti različitih varijabli u mađarskoj analizi referentnih vrijednosti koje su uključene u studiju o MEIP-u i Gospodarsku studiju nisu u skladu s odgovarajućim varijablama pristupa odozdo prema gore koje su uključene u iste studije⁽⁶⁷⁾.
- (c) Kada je riječ o pristupu odozdo prema gore, Komisija odbacuje tri parametra kojima se koristila Mađarska, odnosno premiju rizika vlasničkog kapitala, nerizičnu kamatnu stopu i premiju rizika duga. Prvo, nema opravdanja zašto su povijesni rezultati na tržištu vlasničkih papira posljednjih 10 godina (koji su se upotrebljavali u studiji o MEIP-u i Gospodarskoj studiji) primjerena referentna vrijednost za mađarsku premiju rizika vlasničkog kapitala. Argumenti protiv uporabe povijesne premije rizika odnose se na ponašanje tržišta nakon krize iz 2008. koje je bilo različito od onog u razdoblju prije krize⁽⁶⁸⁾. Drugo, nerizična kamatna stopa koju je Mađarska dostavila u drugom dopisu objašnjenja (prije odluke o pokretanju postupka) vrednuje se u odnosu na 15-godišnji prinos mađarskih državnih obveznica denominiranih u HUF-u od 3,8 %, koji je vrijedio u studenome – prosincu 2014. Međutim, Komisija smatra da je zbog velikih razlika u prinosu mađarskih državnih obveznica razumnije izračunati prosječni prinos na temelju mjesečnih podataka o prinosu koji su dostupni tijekom razdoblja čitave kalendarske godine prije odluke o ulaganju. Treće, Mađarska u odnosu na projekt upotrebljava kao zamjensku vrijednost za premiju duga Paksa II referentnu tržišnu kamatnu stopu (CIRR) OECD-a utemeljenu na EUR s dospijećem od 18 godina. Međutim, kako je Mađarska istaknula u studiji o MEIP-u, OECD-ova stopa CIRR izračunava se na temelju pravila u skladu s kojima se za financiranje nuklearnih projekata mogu upotrebljavati izvozni krediti i pomoć povezana s trgovinom. Mogućim aspektom državne potpore u pogledu izvoznih kredita može se narušiti tržišna referentna vrijednost premije duga.
- (d) Naposljetku, Mađarska ne razmatra detaljno pouzdanost procjena. Dodatni rizik za nuklearne elektrane ne uračunava se izričito u procjene i ne upotrebljava se u njezinoj analizi rizika. To je važno jer proizvodnja nuklearne energije može podrazumijevati različite vrste većih rizika u odnosu na druge vrste tehnologija za proizvodnju električne energije⁽⁶⁹⁾⁽⁷⁰⁾.

⁽⁶⁷⁾ Na primjer, u analizama referentnih vrijednosti koje je Mađarska uključila u citirane studije procjenjuje se da je premija rizika vlasničkog kapitala 9,0 % u odnosu na 4,0 % procijenjene premije rizika vlasničkog kapitala u metodologiji odozdo prema gore koja je uključena u iste studije.

⁽⁶⁸⁾ Vidjeti Damodaran, A. „Equity risk premium (ERP): Determinants, estimation and implications – izdanje iz 2016.” (2016.), odjeljak Estimation Approaches – Historical Premiums, str. 29. – 34., dostupno na http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2742186. Nadalje, čini se da te dvojbe potkrjepljuje slučaj povijesnog indeksa mađarske burze, s vrijednošću u trenutku zatvaranja od 24 561,80 dana 2. svibnja 2006. i vrijednošću u trenutku zatvaranja od 26 869,01 na dan 2. svibnja 2016. (podaci preuzeti s https://www.bet.hu/oldalok/piac_most).

⁽⁶⁹⁾ Prema Moodyjevoj studiji (2009), na javnu projekta izgradnje nuklearne elektrane na kojoj će raditi američka trgovačka društva za proizvodnju električne energije primjenjuje se prosječno smanjenje od 4 stupnja. Damodaran u svojoj bazi podataka procjenjuje da se razlika u kreditnom rejtingu od 4 stupnja (npr. A3 and Baa) prenosi u ukupnu premiju rizika vlasničkog kapitala od 2,0 % (baza podataka Damodaran, vrijednosti verzije iz srpnja 2016.).

⁽⁷⁰⁾ Veličina tog rizika smanjuje se za društvo Paks II jer je njegova izloženost riziku izgradnje ograničena.

Prva metodologija – pristup odozdo prema gore

- (209) U metodologiji odozdo prema gore upotrebljava se standardna formula (koju upotrebljava i Mađarska) WACC-a i procjenjuju se njezini parametri:

$$WACC = \frac{D}{D+E} (1 - t)R_d + \frac{E}{D+E} R_e$$

D i E označavaju dug i vrijednosti vlasničkog kapitala, R_d i R_e označavaju troškove duga i vlasničkog kapitala, a t je stopa poreza na dobit koja u Mađarskoj iznosi 19 %. Formula se temelji na očekivanim vrijednostima njezinih parametara. R_d i R_e su troškovi duga i vlasničkog kapitala u trenutku donošenja odluka o ulaganju, a ne povijesni troškovi.

- (210) Stoga će se trošak duga utvrditi primjenom sljedeće formule (koju upotrebljava i Mađarska):

$$R_d = R_f + (R_d - R_f)$$

u kojoj R_f označava nerizičnu kamatnu stopu na tržištu, a $(R_d - R_f)$ premiju obveznice na tržištu.

- (211) Stoga će se trošak vlasničkog kapitala utvrđivati standardnom formulom CAPM (koju upotrebljava i Mađarska) ⁽⁷¹⁾:

$$R_e = R_f + \beta \times (E(R_m) - R_f)$$

gdje R_f označava nerizičnu kamatnu stopu na tržištu, označava premiju rizika na tržištu vlasničkih papira i β (beta) je mjera idiosinkratičnog, nediverzificiranog rizika projekta.

- (212) Komisija potvrđuje sljedeće vrijednosti za parametre koji se upotrebljavaju za izračun WACC-a:

- Komisija za izračun nerizične kamatne stope upotrebljava kamatnu stopu petnaestogodišnje državne obveznice denominirane u HUF jer je to bila obveznica najduljeg trajanja koju je izdala mađarska Vlada. Nestabilnost mjesečne kamatne stope bila je vrlo visoka u razdoblju donošenja početne odluke o ulaganju u Paks II. Stoga se odabirom vrijednosti koja odgovara samo jednom mjesecu može dobiti rezultat koji nije pouzdan. On ne bi odražavao stvarnost i složenost tako velike odluke kada ulagači traže holistički skup informacija. Komisija zbog toga upotrebljava prosječnu vrijednost tijekom 12 kalendarskih mjeseci prije određene točke u vremenu, a Mađarska je odabrala kamatnu stopu za mjesec neposredno prije odluke o ulaganju ⁽⁷²⁾.
- Iz razloga objašnjenih u uvodnoj izjavi 208. točka (c) u pogledu neprimjerenosti povijesnih tržišnih premija rizika (vlasničkog kapitala) koje je koristila Mađarska, Komisija je izračunala premiju rizika kao aritmetičku vrijednost premija rizika vlasničkog kapitala iz dva izvora koja su priznata u financijskom i poslovnom svijetu.
- Glavni izvor podataka je baza podataka globalnih premija rizika vlasničkog kapitala koju je razvio profesor Aswath Damodaran sa Sveučilišta u New Yorku („Damodaranova baza podataka premija rizika”) ⁽⁷³⁾.

⁽⁷¹⁾ CAPM znači Model procjene financijske imovine, a to je standardni financijski model za procjenu očekivanog povrata na imovinu, vidjeti <http://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp>.

⁽⁷²⁾ Komisija je promatrala i stope državnih obveznica u EUR i USD. Međutim, te državne obveznice bile su kraćeg trajanja i posljednji datum izdavanja bio je svibanj 2011. za obveznice denominirane u EUR i ožujak 2014. za obveznice denominirane u USD. Komisija je odlučila da neće u analizu uključiti te obveznice jer je riječ o razdobljima s velikim promjenama stope državnih obveznica. Nadalje, njihovim uključivanjem povećala bi se procijenjena vrijednost WACC-a i njihovo isključivanje iz analize bilo je konzervativan izbor.

⁽⁷³⁾ Za podatke koji se odnose na prosinac 2014., vidjeti oznake Premije rizika za druga tržišta > 1/14 na web-mjestu http://people.stern.nyu.edu/adamodar/New_Home_Page/dataarchived.html. Za podatke koji se odnose na veljaču 2017. vidjeti oznake Premije rizika za druga tržišta > Preuzeti na web-mjestu http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/datacurrent.html. Damodaranove baze podataka općenito se upotrebljavaju i citiraju u financijskoj praksi.

— Druga baza podataka je baza podataka premija tržišnog rizika profesora Fernandez iz poslovne škole IESE Sveučilišta u Navarri ⁽⁷⁴⁾.

Zaključci su sažeti u tablici 6 u nastavku.

Tablica 6.

Premija rizika vlasničkog kapitala – Mađarska

	prosinac 2014.	veljača 2017.
Premija rizika vlasničkog kapitala Damodaran	8,84	8,05
Premija rizika vlasničkog kapitala Fernandez	8,30	8,10
Prosječna premija rizika vlasničkog kapitala	8,57	8,08

— Za procjenu bete Komisija je prihvatila prijedlog Mađarske u dopisu o MEIP-u, odnosno 0,92 ⁽⁷⁵⁾.

— Trošak duga prije oporezivanja bila bi mađarska nerizična kamatna stopa (prosječna vrijednost tijekom 12 kalendarskih mjeseci prije određenog trenutka) uvećana za tržišnu premiju rizika duga uz državne obveznice od 2,26 %, što je mjera premije rizika duga države ⁽⁷⁶⁾.

— Pretpostavljalo se da poluga projekta ima dvije vrijednosti, 50 % i 40 %, kako je predložila Mađarska, u studiji MEIP-a i Gospodarskoj studiji.

(213) Ulazni podaci o WACC-u navedeni u uvodnoj izjavi 212. i izvedeni rasponi WACC-a navedeni su u tablici 7. Upotrebljava se zasebni stupac za svako vremensko razdoblje koje je relevantno za procjenu.

Tablica 7.

Izračun WACC-a odozdo prema gore

ULAZNI PODACI	prosinac 2014.	veljača 2017.
Bezrizična stopa za Mađarsku	5,30 %	3,45 %
Premija rizika vlasničkog kapitala za Mađarsku	8,57 %	8,08 %

⁽⁷⁴⁾ Za 2014. vidjeti Fernandez, P., Linares P. i Acin, I. F., „Premija tržišnog rizika koja se upotrebljavala u 88 zemalja 2014.: istraživanje s 8 228 odgovora, 20. lipnja 2014., dostupno na <http://www.valuewalk.com/wp-content/uploads/2015/07/SSRN-id2450452.pdf>. Za 2016. vidjeti Fernandez, P., Ortiz, A. i Acin, I. F., „Premija tržišnog rizika koja se upotrebljava u 71 zemlji 2016.: istraživanje s 6 932 odgovora”, 9. svibnja 2016., dostupno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers2.cfm?abstract_id=2776636&download=yes.

⁽⁷⁵⁾ Sve su ostale beta vrijednosti koje je predložila Mađarska u studiji o MEIP-u i naknadnom drugom dopisu objašnjenja i beta vrijednosti koje odgovaraju sektorima komunalija, obnovljivih izvora energije i električne energije u Damodaranovoj bazi podataka veće od 1. Stoga je uporaba beta vrijednosti 0,92 konzervativan izbor jer dovodi do niže vrijednosti WACC-a od ostalih, viših beta vrijednosti.

⁽⁷⁶⁾ Vidjeti <http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok>, odjeljak „XI. Deviza, penz es tokepiac” > „Allampapir piaci referenciahozamok” za prvonavedeni i https://www.quandl.com/data/WORLDBANK/HUN_FR_INR_RISK-Hungary-Risk-premium-on-lending-lending-rate-minus-treasury-bill-rate za drugonavedeni. U odnosu na potonju vrijednost, preporučuje se oprez zbog toga što je mađarsko tržište korporativnih obveznica malo. Podaci se odnose na 31. prosinca 2014. Nisu dostupni podaci za novija razdoblja.

ULAZNI PODACI	prosinac 2014.	veljača 2017.
Beta	0,92	0,92
Povrat na vlasnički kapital	13,19 %	10,88 %
Tržišna premija rizika duga na povrate mađarskih državnih obveznica	2,26 %	2,26 %
Prije povrata poreza na dug	7,56 %	5,71 %
Stopa poreza na dobit	19 %	19 %
Nakon povrata poreza na dug	6,12 %	4,63 %
Poluga (D/(D+E)) – Scenarij I.	50 %	50 %
Poluga (D/(D+E)) – Scenarij II.	40 %	40 %
WACC s polugom I.	9,66 %	7,75 %
WACC s polugom II.	10,36 %	8,38 %
Raspon WACC-a	9,66 % – 10,36 %	7,75 % – 8,38 %

- (214) Elementi WACC-a prikazani u tablici 7 upućuju na raspon WACC-a od [9,66 –10,36 %] za prosinac 2014. i [7,75 % – 8,38 %] za veljaču 2017. ⁽⁷⁷⁾. Međutim, treba napomenuti da su jedini ulazni podaci specifični za sektor u tim izračunima industrijski beta podaci (0,92). Stoga oni vjerojatno neće uključivati potpunu premiju povezanu s većim rizikom uključenim u nuklearne projekte (vidjeti bilješku 68.) i trebali bi se promatrati kao niža granica za stvarni rizik.

Druga metodologija – određivanje referentne vrijednosti

- (215) Komisija se slaže s Mađarskom da bi alternativni pristup pronalaženju relevantnog raspona za tržišni WACC bilo njegovo vrednovanje u odnosu na referentne vrijednosti koje su usporedive s projektom Paks II. Međutim, iz razloga navedenih u uvodnoj izjavi a) Komisija je smatrala da referentne vrijednosti i rasponi koje su predstavila mađarska tijela nisu dostatno pouzdani. Komisija je stoga razvila vlastitu analizu za određivanje referentne vrijednosti kojom se dobiva posebni sektorski i državni referentni WACC na temelju Damodaranove baze podataka ⁽⁷⁸⁾, ⁽⁷⁹⁾ uporabom podataka iz 2017. i 2014.

⁽⁷⁷⁾ Ovi su podaci viši od podataka koje je dobila Mađarska većinom zbog više nerizične kamatne stope i više premije rizika vlasničkog kapitala koje upotrebljava Komisija (izbor Mađarske kritiziran je u uvodnoj izjavi 208.).

⁽⁷⁸⁾ Za podatke o WACC-u po državama koji se odnose na prosinac 2014. vidjeti 'Data' > 'Archived data' > 'Cost of capital by industry' > 'Europe' > '1/14' na <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. Za podatke o WACC-u po državama koji se odnose na veljaču 2017. vidjeti oznake 'Data' > 'Current data' > 'Cost of capital by industry' > 'Europe' na <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. Za podatke o premiji rizika vidjeti bilješku 72. Treba napomenuti i da je ova baza podataka dio globalne baze podataka i da uključuje europske zemlje (koje su označene kao Zapadna Europa). Međutim, države se dalje grupiraju i Mađarska je dio podgrupe koja se naziva „Developed Europe” („Razvijena Europa”) – vidjeti radni list „Europe” („Europa”) ili „Industries sorted global” („Globalne sortirane industrije”) u Excel datoteci <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/indname.xls>.

⁽⁷⁹⁾ Mađarska je razvila i kratku analizu za određivanje referentnih vrijednosti na temelju Damodaranovih podataka u drugom dopisu objašnjenja (u njegovom Dodatku 2.). Međutim, taj dio analize nije relevantan jer se temelji na naknadnim informacijama za obrazloženje odluke o ulaganju donesene 2014.

(216) Taj pristup sastoji se od tri koraka (podaci za sva tri koraka izračunavaju se odvojeno za prosinac 2014. i veljaču 2017.):

- (a) U prvom koraku upotrebljava se Damodaranova baza podataka WACC-a na razini industrije za Zapadnu Europu kako bi se utvrdili troškovi duga i vlasničkog kapitala za industrije za koje bi se moglo tvrditi da su dobra zamjenska vrijednost za industriju nuklearne energije ⁽⁸⁰⁾.

Zamjenske vrijednosti koje se upotrebljavaju za industriju proizvodnje nuklearne energije uključuju sektore „zelene i obnovljive energije”, „električne energije” i „komunalija (općenito)” za bazu podataka iz 2017. i sektore „električna energija” i „komunalije (općenito)” za bazu podataka iz 2014. ⁽⁸¹⁾ Svi podaci o trošku duga i vlasničkog kapitala izračunani na temelju tih sektora mogu se smatrati konzervativnim procjenama za nuklearnu elektranu Paks iz dva razloga. Prvo, u Damodaranovoj bazi podataka ne razlikuje se između reguliranih i nereguliranih segmenata u tim sektorima. Paks II neregulirani je segment koji podrazumijeva veći rizik i stoga veće vrijednosti troška duga i vlasničkog kapitala od reguliranih poduzeća u istom sektoru. Drugo, zbog velike veličine i opsega, nuklearne elektrane donose veći rizik od prosječnih trgovačkih društava za proizvodnju energije ili komunalije ⁽⁸²⁾.

U tablici 8 prikazani su troškovi duga i vlasničkog kapitala prije oporezivanja preuzeti izravno iz Damodaranove baze podataka o WACC-u za Zapadnu Europu te beta vrijednosti na razini sektora ⁽⁸³⁾. Tablica uključuje i prosječne industrijske podatke za sve te industrije ⁽⁸⁴⁾.

Tablica 8.

Troškovi duga (prije oporezivanja) i vlasničkog kapitala za Zapadnu Europu na razini industrije

Godina	Trošak	Zelena i obnovljiva energija	Električna energija	Komunalije (općenito)	Proizvodnja i komunalije (prosjeak)
2014.	Dug	—	5,90 %	5,40 %	5,65 %
	Vlasnički kapital	—	9,92 %	9,84 %	9,88 %
	β	—	1,09	1,08	
2017.	Dug	4,41 %	3,96 %	3,96 %	4,11 %
	Vlasnički kapital	9,31 %	9,82 %	9,82 %	9,65 %
	β	1,01	1,08	1,08	

⁽⁸⁰⁾ Podaci u tim tablicama prilagođeni su primjenom mađarske stope poreza na dobit od 19 % na dug.

⁽⁸¹⁾ Podaci o sektoru „zelena i obnovljiva energija” nisu bili dostupni za 2014. Taj sektor imao je 2016. veći WACC od prosjeka drugih dvaju uključenih sektora, što znači da bi se njegovim uključivanjem, da su podaci, bili dostupni povećala vrijednost procjene WACC-a za 2014.

⁽⁸²⁾ Vidjeti bilješku 68.

⁽⁸³⁾ Za podatke u ovoj tablici upotrebljavaju se beta vrijednosti preuzete iz Damodaranove baze podataka o WACC-u na razini industrije.

⁽⁸⁴⁾ U ovom slučaju uzima se jednostavni prosjek umjesto ponderiranog prosjeka uporabom poduzeća uključenih u svaki segment jer je analiza usmjerena na zamjenske segmente, a ne na zamjenska poduzeća. Uzimanje ponderiranog prosjeka ne bi utjecalo na podatke za 2016., ali bi dovelo do malo viših vrijednosti za 2014., što bi podrazumijevalo i više vrijednosti WACC-a. Stoga je u ovom kontekstu izbor jednostavnog umjesto ponderiranog prosjeka konzervativni izbor.

- (b) U drugom koraku Damodaranova baza podataka o premijama rizika upotrebljava se za izračun prosječnih premija rizika duga i vlasničkog kapitala koje Mađarska zahtijeva od ostalih zapadnoeuropskih zemalja koje pripadaju podskupini „Razvijena Europa”[vidjeti bilješku 79.] kako je navedeno u tablici 9 gdje se nalaze trgovačka društva koja djeluju u sektorima iz tablice 8 i koja su uključena u bazu podataka WACC-a na razini industrije⁽⁸⁵⁾. To će se dodati podacima o trošku duga i vlasničkog kapitala prikazanim u prvom koraku (a).

Tablica 9.

Premija rizika za Mađarsku

(%)

Godina	Premija rizika	Razvijena Europa	Mađarska	Razlika
2014.	Premija rizika države (obveznice)	0,99	2,56	1,57
	Premija rizika države (vlasnički kapital)	1,48	3,84	2,36
2017.	Premija rizika države (obveznice)	1,06	1,92	0,86
	Premija rizika države (vlasnički kapital)	1,30	2,36	1,06

- (c) U trećem koraku razlike u premijama rizika države za Mađarsku utvrđene u drugom koraku (b) zbrajaju se s troškom duga i vlasničkog kapitala dobivenom u prvom koraku (a) čime se dobivaju podaci o trošku duga i vlasničkog kapitala za Mađarsku⁽⁸⁶⁾. Potom se dobiva WACC za dvije razine poluge koje su predložila mađarska tijela. Rezultati su sažeti u tablici 10.

Tablica 10.

Trošak duga, vlasničkog kapitala i WACC (*) za Mađarsku

(%)

Godina	Trošak	D/ (D+E)	Zelena i obnovljiva energija	Električna energija	Komunalije (općenito)	Proizvodnja i komunalije (prosjeak)
2014.	Dug prije oporezivanja			7,47	6,97	7,22
	Dug nakon oporezivanja			6,05	5,65	5,85
	Vlasnički kapital			12,50	12,40	12,45
	WACC	50		9,28	9,02	9,15
	WACC	40		9,92	9,70	9,81

⁽⁸⁵⁾ Ključni element procjene jest da Damodaran definira premiju rizika vlasničkog kapitala države kao zbroj premije zrelog tržišta i dodatne premije rizika zemlje na temelju zadanih vrijednosti države, uvećane (za 1,5 2014. i za 1,39 2016.) kako bi se uzeo u obzir veći rizik vlasničkog kapitala na tržištu. Za više podataka vidjeti radni list „Explanation and FAQ” „(Objašnjenje i najčešća pitanja)” Damodaranove baze podataka premija rizika vlasničkog kapitala po državama. <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/ctryprem.xls>.

⁽⁸⁶⁾ Imajte na umu da će se premija rizika vlasničkog kapitala za Mađarsku morati množiti s beta vrijednostima prikazanim u tablici 8: da bi se mogla uključiti u trošak vlasničkog kapitala dobiven u točki iii.

(%)

Godina	Trošak	D/ (D+E)	Zelena i obnovljiva energija	Električna energija	Komunalije (općenito)	Proizvodnja i komunalije (prosjeak)
2017.	Dug prije oporezivanja		5,27	4,82	4,82	4,97
	Dug nakon oporezivanja		4,27	3,91	3,91	4,03
	Vlasnički kapital		10,38	10,97	10,97	10,77
	WACC	50	7,32	7,44	7,44	7,40
	WACC	40	7,93	8,15	8,14	8,07

(*) U formuli za WACC upotrebljava se trošak duga nakon oporezivanja.

- (217) Ovom metodologijom predlaže se projektni WACC za društvo Paks II u rasponu od 9,15 % – 9,81 % za datum izvorne odluke o ulaganju iz prosinca 2014. i raspon od 7,40 % – 8,07 % za veljaču 2017. Taj se raspon temelji na vrijednostima poluge u rasponu od 40 % do 50 % kako je utvrđeno u studiji o MEIP-u. Važno je napomenuti i da će se niža granica od 9,15 % za WACC za 2014. vjerojatno morati prilagoditi na više tamo gdje su bili dostupni podaci za „Zelenu i obnovljivu energiju” za 2014. Nadalje, izričitim uključivanjem dodatne premije rizika za nuklearne elektrane (vidjeti bilješku 70) povećala bi se oba raspona.

Zaključak o WACC-u

- (218) Dvije metodologije koje su se upotrebljavale za procjenu referentne vrijednosti na razini tržišta za WACC dovode do intervala koji se preklapaju. Ukupne vrijednosti za 2017. u prosjeku su niže od onih za 2014., što se poglavito temelji na evaluaciji mađarske bezrizične kamatne stope na tržištima. Relevantni intervali sažeti su u tablici 11.

Tablica 11.

Sažetak o WACC-u

(%)

	prosinac 2014.	veljača 2017.
Pristup odozdo prema gore	9,66 – 10,36	7,75 – 8,38
Pristup određivanja referentnih vrijednosti	9,15 – 9,81	7,40 – 8,07
Ukupni raspon	9,15 – 10,36	7,40 – 8,38
Srednja točka	9,76	7,89

- (219) U tablici 11 navedeni su podaci o WACC-u u rasponu od 9,15 % do 10,36 % za izvornu odluku o ulaganju iz prosinca 2014. i podaci u rasponu od 7,40 % – 8,38 % za veljaču 2017. Sve te vrijednosti WACC-a trebalo bi promatrati kao konzervativne vrijednosti jer ne uključuju moguću premiju rizika koju zahtijevaju projekti nuklearnih elektrana⁽⁸⁷⁾.

⁽⁸⁷⁾ Nadalje nižu granicu od 9,15 % za WACC za 2014. vjerojatno će trebati prilagoditi na više ako su bili dostupni podaci za „Zelenu i obnovljivu energiju” za 2014.

5.1.1.2. *Komisijina procjena o unutarnjoj stopi povrata projekta*

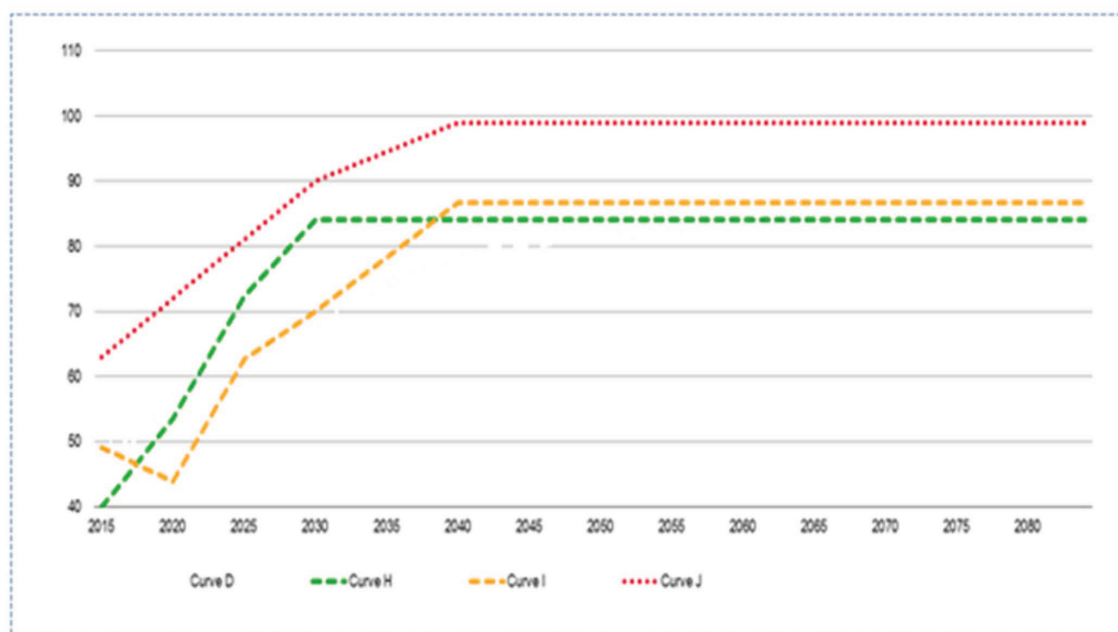
- (220) U svojoj procjeni unutarnje stope povrata Komisija se koristila financijskim modelom koji je dostavila Mađarska. Komisija je posebno prihvatila metodologiju koja se koristila u Financijskom modelu te ulazne vrijednosti za model, osim predviđene cijene električne energije za razmatrani središnji scenarij. Međutim, ona napominje sljedeće:
- (a) Vrijednost unutarnje stope povrata vrlo je osjetljiva na odabranu predviđenu cijenu za izračun. Na primjer, ako se za dobivanje predviđene cijene Međunarodne agencije za energiju u EUR za 2014. primijeni tečaj EUR/USD iz studenoga 2014.⁽⁸⁸⁾ (koji se se temeljio na predviđenim podacima iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2014.) umjesto tečaja iz listopada 2015. (izbor mađarske vlade), unutarnja stopa povrata projekta smanjuje se za više od 0,8 %. Za to je potrebna ponovna procjena predviđene cijene na kojoj se temelji izračun unutarnje stope povrata projekta.
- (b) Na vrijednost unutarnje stope povrata utječu i i. faktor opterećenja (ili stopa iskorištenosti) nuklearnih reaktora, ii. različite stavke troškova povezane s projektom, uključujući troškove vlasnika tijekom razdoblja izgradnje i naknadne operativne troškove i troškove održavanja tijekom razdoblja rada i iii. moguća kašnjenja u izgradnji. Učinak promjena tih čimbenika treba pažljivo procijeniti u analizi osjetljivosti kojom se osigurava provjera pouzdanosti glavnih rezultata. To ne smije uključivati samo neznatna odstupanja koja Mađarska ispituje u Financijskom modelu.
- (221) Stoga, kako bi se osigurali točniji rezultati procjene za unutarnju stopu projekta te prateća analiza osjetljivosti i provjere pouzdanosti, Komisija je pročistila sastavne elemente koji se upotrebljavaju za procjenu unutarnje stope povrata. Komisija je posebno revidirala i dovršila predviđene cijene koje je dostavila Mađarska. Nadalje, povrh uporabe vrijednosti troškova i faktora opterećenja koje je Mađarska predložila za središnji scenarij Financijskog modela, Komisija je uključila i informacije koje su dostavile zainteresirane strane kako bi poboljšala točnost rezultata. Naposljetku, Komisija je obavila detaljnu provjeru osjetljivosti rezultata simuliranjem promjena u svim relevantnim parametrima modela.
- (222) Kao i u slučaju WACC-a, relevantni rasponi unutarnje stope povrata izračunani su na temelju informacija koje su bile dostupne u veljači 2017. (podaci iz 2017.) i u trenutku donošenja izvorne odluke o ulaganju 9. prosinca 2014. (podaci iz 2014.).

Predviđanja cijena

- (223) Komisija je svoju procjenu predviđenih cijena temeljila na krivuljama predviđenih cijena prikazanima na grafikonu 16. Gospodarske studije koju je dostavila Mađarska te na predviđenoj cijeni na temelju Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju (2014.) kojom se Komisija koristila u odluci o pokretanju postupka. Kako bi pokrila cijelo očekivano razdoblje rada jedinica nuklearne elektrane Paks II, Komisija je proširila te grafikone kako bi uključila one kojima su obuhvaćena samo razdoblja do 2030. i 2040. zadržavanjem predviđenih razina cijena na jednakoj razini kao u trenutku prekida rada (tj. 2030. i 2040.). Predviđene cijene prikazane su u grafikonu 14.

⁽⁸⁸⁾ Datum kada je izdana predviđena cijena Međunarodne agencije za energiju za 2014.

Grafikon 14.

Krivulje dugoročnih predviđanja cijena električne energije (EUR/MWh) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Krivulja D smatra se povjerljivom informacijom/poslovnim tajnom.
Izvor: Gospodarska studija i financijski model [vidjeti uvodnu izjavu 69.].

- (224) Komisija je u odluci o pokretanju postupka za izračunavanje unutarnje stope povrata projekta upotrijebila krivulju D iz grafikona 14. Nadalje, krivulja H predstavlja predviđanje iz tržišne studije BMWi-ja (Njemačko ministarstvo gospodarstva) iz 2014, krivulja I predstavlja predviđeni referentni scenarij BMWi-ja iz 2014., krivulja J predstavlja predviđene cijene električne energije iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju (2014.) pri čemu su iznosi u USD pretvoreni u iznose u EUR primjenom okvirnog prosječnog tečaja EUR/USD iz rujna 2015. od 0,9 ⁽⁸⁹⁾. Izračuni unutarnje stope povrata koje je dostavila Mađarska temeljili su se uglavnom na krivuljama H, I i J.
- (225) Komisija je izvršila sljedeće prilagodbe krivulja prikazanih u grafikonu 14. Krivulja J ispravljena je na temelju prosječnog tečaja EUR/USD dostupnog u trenutku objave predviđanja u USD iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju (2014.) u studenome 2014. Tada je prosječni tečaj EUR/USD tijekom prethodna 3 mjeseca iznosio 0,79. Ta je prilagodba uključena i u krivulju L na grafikonu 15 ⁽⁹⁰⁾.

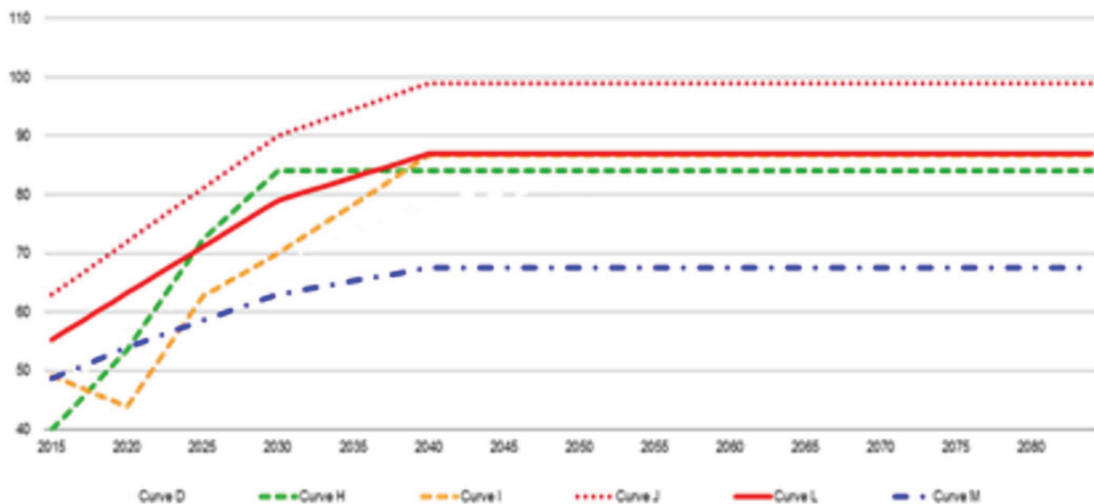
⁽⁸⁹⁾ Mađarska vlada nije dostavila pojedinosti o korištenom tečaju. Primijenjena vrijednost od 0,9 može se izračunati iz Financijskog modela. Prosječni mjesečni tečaj za rujna 2015. iznosio je 0,89. Ova vrijednost tečaja EUR/USD (zajedno s ostalim vrijednostima korištenima u ovom modelu) preuzeta je s web-mjesta ESB-a na http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?sessionId=B13D3D3075A-F28A4265A4DF53BE1ABC0?SERIES_KEY=120.EXR.D.USD.EUR.SP00.A&start=01-07-2014&end=15-11-2016&trans=MF&submitOptions.x=46&submitOptions.y=5.

⁽⁹⁰⁾ Zbog velike razlike u tečaju EUR/USD Komisija je odabrala prosječni tečaj tijekom 3 mjeseca prije izvorne odluke o ulaganju od 9. prosinca 2014., što uključuje i objavu Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju (2014.). U protivnom bi se mogle koristiti godišnje prosječne stope. Godišnji prosječni tečaj prije prosinca 2014. iznosi 0,75, što bi dovelo do malo niže vrijednosti unutarnje stope povrata, zbog čega je odabir tromjesečnog prosječnog tečaja konzervativniji izbor za ovu analizu.

- (226) Nadalje, kako bi mogla procijeniti točnu unutarnju stopu povrata za veljaču 2017., Komisija uključuje predviđene cijene u publikaciji Svjetski energetska pregled Međunarodne agencije za energiju iz 2016. (WEO IEA-a iz 2016.) koja je objavljena 16. studenoga 2016. ⁽⁹¹⁾. Budući da su izvorni podaci bili u USD, Komisija je upotrijebila tromjesečni (sredina kolovoza 2016. – sredina studenoga 2016.) prosječni tečaj EUR/USD od 0,9 relevantan za to razdoblje objave za dobivanje podataka u EUR ⁽⁹²⁾, ⁽⁹³⁾. Te predviđene cijene prikazane su na krivulji M na grafikonu 15 u nastavku.

Grafikon 15.

Krivulje dugoročnih predviđanja cijena električne energije (EUR/MWh) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Krivulja D smatra se povjerljivom informacijom/poslovnim tajnom.

Izvor: Gospodarska studija i financijski model (vidjeti uvodnu izjavu 69.) i izračuni Komisije.

- (227) Na temelju ovih podataka mogu se donijeti dva glavna zaključka. Prvo, primjenom točnog tečaja za pretvaranje vrijednosti u USD u vrijednosti u EUR predviđene cijene za Europu iz Svjetskog energetska pregleda Međunarodne agencije za energiju za 2014. postaju otprilike 12 % niže (krivulja L nalazi se ispod krivulje J). Drugo, predviđena cijena iz Svjetskog energetska pregleda Međunarodne agencije za energiju objavljenog u studenome 2016. u prosjeku je malo više od 20 % niža od predviđene cijene objavljene u istoj publikaciji dvije godine ranije (krivulja L i krivulja M). To se može pripisati smanjenju cijena električne energije 2014. i 2016. i potrebnim prilagodbama u predviđanjima ⁽⁹⁴⁾. U skladu s time, u svakoj procjeni u pogledu predviđanja iz 2016. i povezanom izračunu unutarnje stope povrata trebao bi se uzeti u obzir taj pad predviđenih cijena i trebalo bi se usmjeriti na krivulju M na grafikonu 15 ⁽⁹⁵⁾.

⁽⁹¹⁾ Vidjeti <http://www.worldenergyoutlook.org/publications/weo-2016/>.

⁽⁹²⁾ Vidjeti podatke o veleprodajnim cijenama električne energije u tablici 6.13 na stranici 267 u Svjetskom energetska pregledu Međunarodne agencije za energiju za 2016.

⁽⁹³⁾ Relevantni prosječni godišnji tečaj za ovaj slučaj iznosi 0,89, što znači da je izbor tromjesečnog prosječnog tečaja konzervativniji za trenutačnu analizu.

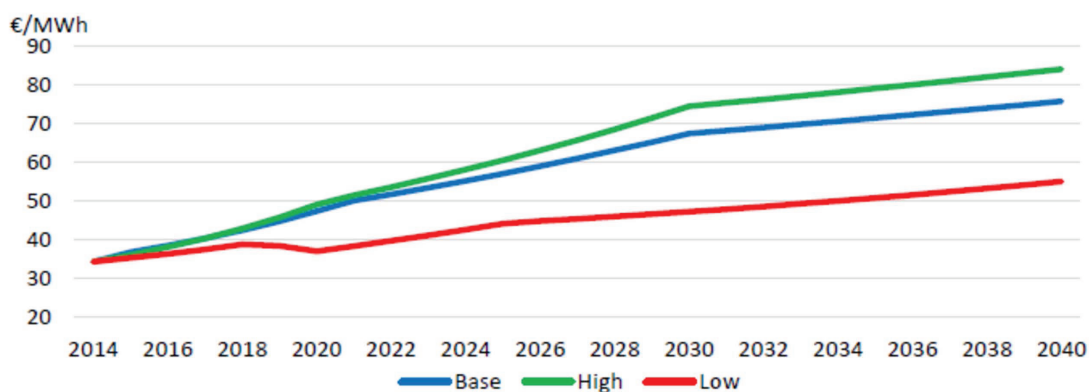
⁽⁹⁴⁾ Slična smanjenja predviđenih cijena električne energije od 2014. i 2015. izvršila je i Nacionalna mreža Ujedinjene Kraljevine – vidjeti, na primjer, str. 46 Nacionalnih energetska scenarija Ujedinjene Kraljevine Nacionalne mreže Ujedinjene Kraljevine iz 2014. koji su dostupni na <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/> i stranicu 36. Nacionalnih energetska scenarija Ujedinjene Kraljevine Nacionalne mreže Ujedinjene Kraljevine iz 2015., koji su dostupni na <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/>, koji upućuju na prosječno smanjenje predviđenih cijena električne energije za 12 % u razdoblju predviđanja 2016. – 2035. Nije pronađena takva usporedba za podatke BMWi-ja.

⁽⁹⁵⁾ Komisija u svojoj kvantitativnih analizi prihvaća pretpostavku Mađarske da će se cijene električne energije povećavati do 2014. i nakon toga se neće mijenjati. To je konzervativni izbor. U protivnom bi se mogli izgraditi scenariji predviđanja cijena u kojima se izričite uzima u obzir utjecaj opsežne uporabe obnovljivih goriva na veleprodajne cijene električne energije, kada bi trenutačne niske cijene bile norma, a visoke cijene ovisile bi o vremenu i primjenjivale se u vrijeme nestašice. Primjenom takvog scenarija dobile bi se buduće cijene koje su slične sadašnjim cijenama, što podrazumijeva niži povrat na ulaganja od onoga koji se izričito razmatra u daljnjim odjeljcima.

- (228) Kada je riječ o cijenama predviđenima na temelju Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju, treba napomenuti da su se one temeljile na ocjenjivanju „scenarija nove politike”⁽⁹⁶⁾. Opsežna procjena trebala bi uključivati i druge scenarije koji se uzimaju u obzir u Svjetskom energetskeg pregledu Međunarodne agencije za energiju, na primjer „scenarij trenutanih politika” i „scenarij niskih cijena nafte”, što je učinjeno u studiji društva Candole u vezi s predviđenim cijenama Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2015.⁽⁹⁷⁾ To je važno jer odabir različite mogućnosti politike vodi do različitih putova predviđanja kako je prikazano u grafikonu 12 i ponovno u grafikonu 16 u nastavku.

Grafikon 16.

Krivulje dugoročnih predviđanja cijena električne energije (EUR/MWh)

Izvor: Candole Partners.

- (229) Osnovni, visoki i niski slučaj iz grafikona 16 odgovaraju scenariju nove politike, scenariju trenutanih politika i scenariju niskih cijena nafte iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2015. [vidjeti i uvodnu izjavu 128.]. Iz grafikona 16 razvidno je da se u scenariju trenutanih politika predviđaju malo više cijene električne energije u budućnosti nego u scenariju novih politika, a u scenariju niskih cijena nafte predviđaju se znatno niže cijene električne energije u budućnosti nego u središnjem scenariju novih politika (predviđanja iz 2015.) To se mora uzeti u obzir u sveobuhvatnoj analizi osjetljivosti za izračun unutarnje stope povrata projekta za Paks II⁽⁹⁸⁾.
- (230) Nadalje, kako bi se dugoročne procjene cijena koje su izradile različite institucije mogle točno protumačiti i procijeniti, te bi podatke trebalo povezati s budućim cijenama ugovora o električnoj energiji potpisanim na burzama električne energije, čak i ako se potonji odnosi na kraća vremenska razdoblja prikazana u grafikonu 12. Cjenovne krivulje u grafikonu 13 kojima se uspoređuju njemačke i mađarske cijene budućnosnica s najnovijim predviđanjima cijena iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju (koje odgovaraju scenariju niskih cijena nafte) upućuju na to da bi i najnovija predviđanja cijena iz Svjetskog energetskeg pregleda Međunarodne agencije za energiju mogla biti pretjerano optimistična jer precjenjuju buduće cijene električne energije. Tu činjenicu treba uzeti u obzir i za određivanje unutarnje stope povrata projekta Paks II te za prateću analizu osjetljivosti.

Faktor opterećenja, različite stavke troškova i kašnjenja

- (231) Zbog svoje veličine, složenosti izgradnje i dugotrajnog radnog vijeka nuklearne elektrane izložene su nesigurnostima povezanim s faktorom opterećenja, vremenom izgradnje i različitim stavkama troškova, među ostalim. To znatno utječe na unutarnju stopu povrata projekta.

⁽⁹⁶⁾ Vidjeti uvodnu izjavu 128. za definiciju „scenarija nove politike”

⁽⁹⁷⁾ Vidjeti uvodnu izjavu 128. i bilješku 53: U scenariju trenutanih politika uzimaju se u obzir samo politike donesene nekoliko mjeseci prije objave publikacije. U Scenariju 240 opisuje se put prema klimatskom cilju od 2 °C koji se može ostvariti s pomoću tehnologija koje bi uskoro mogle biti komercijalno dostupne. Naposljetku, u scenariju niskih cijena nafte istražuju se implikacije trajno nižih cijena (koje su posljedica nižih cijena nafte) na energetske sustav.

⁽⁹⁸⁾ Komisija nije poduzela takvu sveobuhvatnu kvantitativnu analizu jer nije imala kvalitetne relevantne podatke. Ipak je razvidno da bi cjenovna krivulja koja odgovara scenariju niskih cijena nafte dovela do znatno niže vrijednosti unutarnje stope povrata od cjenovne krivulje koja odgovara scenariju novih politika.

- (232) Te nesigurnosti teško je procijeniti jer je Paks II nuklearna elektrana generacije III+ od kojih trenutačno nijedna nije u pogonu⁽⁹⁹⁾. Stoga je određivanje referentnih vrijednosti hipotetsko. Tehnološke razlike između nuklearnih elektrana generacije III i III+ dovoljno su velike da se može tvrditi da se nesigurnosti iz uvodne izjave 231. ne odnose na Paks II.

Faktor opterećenja

- (233) Procjene unutarnje stope povrata mađarske Vlade temelje se na pretpostavki prosječnog faktora opterećenja [90 – 95] % (*) za nuklearnu elektranu Paks II. To je mnogo veća brojka od prosječnog godišnjeg faktora opterećenja od 72 % za sve nuklearne elektrane u svijetu kako je navedeno u dokumentu „Svjetska nuklearna industrija – Stanje 2015.” (WNISR2015)⁽¹⁰⁰⁾. U Pregledu nuklearne energije Svjetskog energetskog pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2014. navodi se da se „od 1980. do 2010. prosječni globalni faktor kapaciteta reaktora povećao s 56 % na 79 %. To je bio rezultat boljeg upravljanja kojim se pridonijelo znatnom skraćanju razdoblja prekida proizvodnje radi planiranog održavanja i punjenja gorivom. Najučinkovitiji reaktori ostvaruju faktore kapaciteta od otprilike 95 %. Međutim, tako visoke razine teže je postići što su elektrane starije jer su potrebne češće inspekcije i testiranje komponenata.”⁽¹⁰¹⁾.
- (234) Treba napomenuti da se tako visoke stope opterećenja mogu lako ugroziti nesrećama tijekom radnog vijeka postrojenja. Na primjer, zbog nesreće u jedinici 2 nuklearne elektrane Paks 2003. prosječni faktor opterećenja za razdoblje 1990. – 2015. smanjio se za približno pet postotnih bodova s 85,3 % na 80,7 %.
- (235) Dodatni izazov za dva nova reaktora nuklearne elektrane Paks II u pogledu održavanja faktora opterećenja na razini većoj od 90 % proizlazi iz toga što se predviđa da će raditi u istodobno s nekim jedinicama nuklearne elektrane Paks. Proizvodnja jedne od elektrana možda će se morati smanjiti tijekom vrućih ljetnih dana zbog utjecaja na okoliš dvije nuklearne elektrane u neposrednoj blizini na rijeci Dunav. Budući da se pretpostavlja da će dva nova reaktora nuklearne elektrane Paks II stalno raditi s visokim faktorom opterećenja, to će dovesti do smanjene proizvodnje i smanjenih prihoda nuklearne elektrane Paks, što je gospodarski trošak kojeg treba uzeti u obzir pri procjeni gospodarske održivosti projekta Paks II.

Troškovi

- (236) Tijekom radnog vijeka dugoročnog projekta troškovi mogu znatno odstupati od predviđenih dugoročnih vrijednosti prikazanih u izvornom poslovnom planu projekta. Uobičajeni razlozi za to jesu neuključivanje svih relevantnih stavki troškova u poslovni plan ili uporaba pretjerano optimističnih pretpostavki i procjena troškova.
- (237) Zbog složenosti tih projekata stvarni trošak izgradnje nuklearne elektrane često je mnogo viši od predviđenog. Na primjer, troškovi izgradnje nuklearnih elektrana generacije III+ AREVA EPR u Francuskoj i Finskoj bili su gotovo trostruko veći od početnih troškova navedenih u ugovoru o izgradnji⁽¹⁰²⁾. Troškovi reaktora Westinghouse AP1000 koji se grade u Kini i SAD-u također su veći otprilike 20 % ili više, a troškovi nuklearne elektrane Rosatom AES-2006 u Bjelarusu gotovo su dvostruko veći od izvornih troškova izgradnje⁽¹⁰³⁾.
- (238) Iako se u načelu ugovorima na temelju ključa u ruke s fiksnim cijenama može osigurati zaštita vlasnika od većih troškova izgradnje, njima često nisu pokriveni svi troškovi novih reaktora. Troškovi vlasnika, uključujući troškove pribavljanja potrebnih dozvola, troškove povezivanja na mrežu, troškove gospodarenja otpadom i stavljanja izvan

⁽⁹⁹⁾ Vidjeti odjeljak 2.3.

(*) Faktor opterećenja smatra se poslovnim tajnom i zamjenjuje se širim rasponom faktora opterećenja.

⁽¹⁰⁰⁾ Vidjeti str. 25. WNISR2015.

⁽¹⁰¹⁾ Vidjeti str. 350 Svjetskog energetskog pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2014.

⁽¹⁰²⁾ Vidjeti <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html> i http://www.theecologist.org/News/news_analysis/2859924/finland_cancels_olkiluoto_4_nuclear_reactor_is_the_epr_finished.html.

⁽¹⁰³⁾ Vidjeti str. 66 WNISR2015.

pogona te troškovi zaštite okoliša nisu fiksni i mogu se povećati. S druge strane, dobavljač može odlučiti da neće apsorbirati dodatne troškove iznad određenih granica i može tvrditi da su se troškovi povećali zbog promjena koje je zatražio vlasnik. Takav spor može završiti arbitražom ili na sudu, a time će se dodatno povećati troškovi ulaganja.

(239) Čini se da poslovni plan za nuklearnu elektranu Paks II sadržava i neke pretpostavke troškova koje bi se mogle smatrati optimističnima. U dopisima zainteresiranih strana navedeno je da bi okvirne brojke mogle biti pretjerano optimistične za sljedeće stavke:

— hlađenje nuklearne elektrane: u Financijskom modelu pretpostavlja se sustav hlađenja slatkom vodom koji podupire Mađarska umjesto skupljeg tornja za hlađenje koji se temelji na sustavu hlađenja čiju uporabu zagovara zastupnik u EP-u Jávör; u studiji procjene utjecaja na okoliš (EIAS) projekta nije prikazana detaljna analiza troškova i koristi ta dva sustava. Možda će biti potrebno i postaviti skuplji toranj za hlađenje tijekom istodobnog rada dvaju postrojenja ⁽¹⁰⁴⁾,

— povezivanje na mrežu: u Financijskom modelu naveden je ukupan iznos od [43 000 – 51 000] (*) milijuna HUF ili [124 – 155] milijuna EUR (*), što je manje od iznosa od 1,6 milijardi EUR koji je naveo zastupnik u EP-u Jávör; nijedna strana nije dostavila detaljne podatke o tome kako su izračunani ti iznosi,

— trošak pričuve: Financijski model ne uključuje stavku koja bi se mogla pripisati troškovima učinka nuklearne elektrane Paks II na mađarski elektroenergetski sustav, na primjer dodatne zahtjeve za pričuvom; zastupnik Jávör tvrdi da će dodatne pričuve biti zakonski obvezne zbog velike veličine pojedinačnih jedinica nuklearne elektrane Paks II,

— trošak osiguranja: osiguranje kojim su pokrivena velike nesreće koje mogu uzrokovati nuklearne elektrane, osim nesreća uzrokovanih projektom (BDBA), mogle bi koštati više od [15 000 – 20 000] (*) milijuna HUF ili [45 – 60] (*) milijuna EUR navedenih u Financijskom modelu ⁽¹⁰⁵⁾,

— trošak održavanja: ne predviđaju sve znatni troškovi popravaka tijekom radnog vijeka nuklearne elektrane; troškovi popravaka mogu nastati zbog preranog starenja nekih elemenata nuklearne elektrane ili zbog nesreća tijekom njezina radnog vijeka ⁽¹⁰⁶⁾.

(240) Komisija napominje da bi svako odstupanje iz razloga navedenih uvodnoj izjavi 239. od podataka koje je navela Mađarska, a koji su prikazani u poslovnom planu društva Paks II (i Financijskom modelu) dovelo do smanjenja vrijednosti unutarnje stope povrata projekta ⁽¹⁰⁷⁾.

Moguća kašnjenja

(241) Tijekom izgradnje nuklearnih elektrana često dolazi do kašnjenja koja produljuju razdoblje njihove izgradnje ⁽¹⁰⁸⁾. Glavni razlozi za kašnjenje u izgradnji uključuju projektiranje, manjak stručne radne snage, gubitak stručnog znanja, probleme u dobavljačkom lancu, loše planiranje i probleme s kojima se prvi puta susreću (FOAK) ⁽¹⁰⁹⁾, ⁽¹¹⁰⁾.

⁽¹⁰⁴⁾ Vidjeti odjeljak 6.3. EIAS-a dostupan na: <http://www.mvmpaks2.hu/hu/Dokumentumtarolo/Simplified%20public%20summary.pdf>.
(*) Podaci u Financijskom modelu smatraju se poslovnim tajnom i zamijenjeni su širim rasponom vrijednosti.

⁽¹⁰⁵⁾ Troškovi takvih BDBA-ova mogu brzo narasti iznad 100 milijardi EUR i dostići vrijednosti od nekoliko stotina ili tisuća milijardi EUR (vidjeti str. 20 – 24 iz „The true costs of nuclear power” instituta Wiener Umwelt Anwaltshaft and Österreichische Ökologie Institute, dostupno na <http://wua-wien.at/images/stories/publikationen/true-costs-nuclear-power.pdf>). Budući da se BDBA događaju jednom svakih 25 godina (1986. (Chernobyl) i 2011. (Fukushima)), a u svijetu radi približno 400 nuklearnih reaktora, postoji vjerojatnost od $2 \times (1/400) = 0,5\%$ da će se BDBA dogoditi u jednom od dva reaktora nuklearne elektrane Paks II tijekom prvih 25 godina rada. Trošak osiguranja od takve štete obično je znatno veći od očekivane vrijednosti štete povezane s takvom nesrećom, odnosno $0,5\% \times 100$ milijardi EUR = 500 milijardi EUR (uz konzervativniju procjenu vrijednosti štete uzrokovane BDBA-om).

⁽¹⁰⁶⁾ U Felshmanovoj studiji spominje se veliki popravak za nuklearnu elektranu Paks I. Mađarska vlada isključuje potrebu za sličnim popravcima nuklearne elektrane Paks II, ali osnove za takvo isključenje nisu jasne.

⁽¹⁰⁷⁾ Komisija nije provodila detaljnu kvantitativnu analizu učinka takvih odstupanja jer su joj nedostajali visokokvalitetni relevantni podaci. Umjesto toga, na temelju nekih od informacija navedenih u uvodnoj izjavi 239. provedena je analiza osjetljivosti na kojoj se temeljilo utvrđivanje unutarnje stope povrata projekta (vidjeti uvodne izjave 245. i 246. u sljedećem odjeljku).

⁽¹⁰⁸⁾ Vidjeti str. 33. WNISR2015.

⁽¹⁰⁹⁾ Vidjeti str. 58.–60. WNISR2015.

⁽¹¹⁰⁾ U Svjetskom energetskom pregledu Međunarodne agencije za energiju iz 2014. napominje se i da izgradnja novih projekata može trajati mnogo dulje i uključuje mnogo veće troškove od zrelijih dizajna zbog nedovoljno iskustva i znanja – vidjeti str. 366.

- (242) Kada je riječ o kašnjenjima tijekom razdoblja izgradnje, izgradnja prve dvije nuklearne elektrane generacije III+ koje su naručene i izgrađene, nuklearne elektrane Oikiluoto-3 u Finskoj (početak izgradnje: 2005.) i nuklearne elektrane Flamanville u Francuskoj (početak izgradnje: 2007.) kasnila je više od pet godina u oba slučaja ⁽¹¹¹⁾. Obje elektrane modeli su Areva EPR.
- (243) Kasnilo se i s izgradnjom četiri Rosatomova projekta generacije III+ AES-2006 u Rusiji, čija je izgradnja počela između 2008. i 2010., kako je prikazano u tablici 3 u uvodnoj izjavi 99. Na primjer, izgradnja jedne od dvije jedinice V-491 (projekt Paks II) u fazi Lenjingrad II u Sankt Peterburgu (koja je izvorno trebala biti puštena u pogon u listopadu 2013.) prekinuta je kada se 17. srpnja 2011. srušila čelična struktura ⁽¹¹²⁾ pa se stoga njezino puštanje u promet sada očekuje sredinom 2017. Puštanje u promet druge jedinice očekivalo se do 2016., a sada se očekuje da će biti puštena u promet tek 2018. ⁽¹¹³⁾. Izgradnja još jedne jedinice u Niemenu u Kaliningradu obustavljena je 2013. ⁽¹¹⁴⁾.
- (244) Stoga se iz novije povijesti izgradnje nuklearnih elektrana generacije III+ može zaključiti da kašnjenja tijekom izgradnje nisu neuobičajena ⁽¹¹⁵⁾. To utječe na unutarnju stopu povrata. Taj se učinak može u određenoj mjeri ublažiti predviđanjem plaćanja oštete u određenim okolnostima.

Izračun unutarnje stope povrata

- (245) Komisija je na temelju Financijskog modela koji je dostavila Mađarska izračunala raspone za odgovarajuće vrijednosti unutarnje stope povrata za prosinac 2014. i veljaču 2017. Komisija se posebno:
- oslanjala na podatke o troškovima koje je mađarska vlada navela u Financijskom modelu kao početnu točku,
 - ažurirala je krivulje predviđanja cijena u Financijskom modelu u skladu s pododjeljkom o predviđanju cijena [vidjeti uvodne izjave 223.-230.] – krivulje predviđanja cijena H, I i L upotrebljavale su se za izračunavanje unutarnje stope povrata za prosinac 2014., a krivulja predviđanja cijena M upotrebljavala se za izračun unutarnje stope povrata za veljaču 2017.,
 - razvila je Monte Carlo analizu osjetljivosti kako bi dobila relevantne raspone za podatke o unutarnjoj stopi povrata koji odgovaraju tim dvama trenucima, odnosno prosincu 2014. i veljači 2017. ⁽¹¹⁶⁾.
- (246) Monte Carlo analiza osjetljivosti upotrebljavala se za procjenu odstupanja unutarnje stope povrata od njegove osnovne vrijednosti nakon manjih promjena vrijednosti različitih ulaznih vrijednosti modela. Pretpostavila su se sljedeća odstupanja od vrijednosti koje je unijela Mađarska:
- manja simetrična odstupanja za buduću inflaciju, tečaj, troškove rada, troškove goriva, kapitalne troškove održavanja, troškove gospodarenja otpadom i stavljanja izvan pogona, očekivani radni vijek i korištenu krivulju predviđanja cijena ⁽¹¹⁷⁾,

⁽¹¹¹⁾ Za kašnjenja nuklearne elektrane Oikiluoto-3 vidjeti <http://www.world-nuclear-news.org/C-Oikiluoto-EPR-supplier-revises-compensation-claim-1002164.html>. Za kašnjenja nuklearne elektrane Flamanville vidjeti <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html>.

⁽¹¹²⁾ Vidjeti str. 64. WNISR2015.

⁽¹¹³⁾ Vidjeti <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-o-s/russia-nuclear-power.aspx>.

⁽¹¹⁴⁾ Vidjeti str. 63 WNISR2015 i novinske članke <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-06-12/russia-freezes-construction-nuclear-power-plant-kaliningrad> i <http://www.bsrrw.org/nuclear-plants/kaliningrad/>.

⁽¹¹⁵⁾ U Mađarskoj se isto kasni s izgradnjom (vidjeti uvodnu izjavu 99.).

⁽¹¹⁶⁾ Ovo je opsežnija analiza osjetljivosti od onih koje je Mađarska uključila u Financijski model (vidjeti uvodnu izjavu 177.) jer se u njoj promatra učinak promjena na WACC i unutarnju stopu povrata samo u jednoj varijabli. Umjesto toga, analizom Monte Carlo omogućuje se utvrđivanje učinka promjena na vrijednost više varijabli.

⁽¹¹⁷⁾ Ta odstupanja izvedena su iz uobičajenih distribucija sa srednjom vrijednošću koja je jednaka osnovnim vrijednostima uključenima u Financijski model i standardnim odstupanjem koje je jednako odstupanjima uključenima u analizu osjetljivosti u Financijskom modelu – 95 % vrijednosti izvedenih iz tih uobičajenih distribucija nalazi se unutar 2 puta od odabranog standardnog odstupanja distribucije. Odabrani su sljedeći parovi odstupanja od srednjeg standarda: i. inflacija $[(0 - 2] \%^*$; 0,25 %), ii. tečaj (HUF/EUR) $[300 - 310] \%$; 10 %), iii. osjetljivost cijena (svaka pojedinačna krivulja; 2,5 EUR/MWh) i iv. radni vijek elektrane (60; 5). Za različite povremene stavke troškova, i. operativne troškove, ii. troškove goriva, iii. kapitalne troškove održavanja i iv. troškove stavljanja izvan pogona i gospodarenja otpadom odabrano je standardno odstupanje od 10 % od odgovarajuće povremene vrijednosti.

* U ovoj bilješci odabrane metode u Financijskom modelu smatraju se poslovnom tajnom i zamjenjuju se širim rasponima.

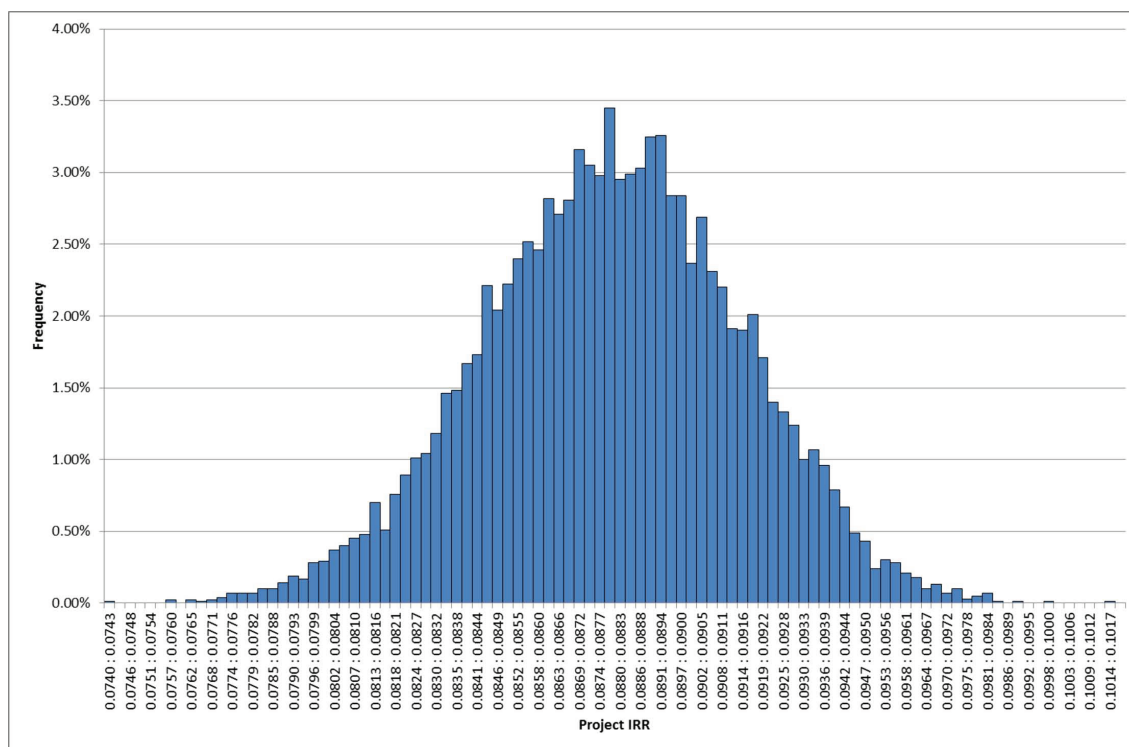
- manja asimetrična odstupanja za buduće stope prekida u radu – odstupanja na niže ograničena su potpunom (100 %) iskorištenošću kapaciteta i smatraju se manjima od odstupanja na više od osnovne vrijednosti [5 – 10] % (**)(tj. [90 – 95] % (**) iskorištenosti kapaciteta) ⁽¹¹⁸⁾,
- kašnjenja u provedbi projekta nisu uključena u analizu Monte Carlo jer kašnjenja nisu potpuno obrađena u Financijskom modelu (vidjeti uvodnu izjavu 249. u nastavku).

Na grafikonu 17 i grafikonu 18 u nastavku prikazane su distribucije vrijednosti unutarnje stope povrata projekta za dva razdoblja procjene. Ishod se u svakom slučaju temelji na 10 000 simulacija ⁽¹¹⁹⁾.

- (247) Za prosinac 2014. središnja vrijednost distribucije procijenjene unutarnje stope povrata iznosi 8,79 %, a 90 % izračunanih vrijednosti unutarnje stope povrata nalazi se unutar tog raspona [8,20 %; 9,36 %].

Grafikon 17.

Vrijednosti unutarnje stope povrata za prosinac 2014.

Izvor: Izračuni Komisije.

- (248) Za veljaču 2017. središnja vrijednosti distribucije procijenjene unutarnje stope povrata iznosi 7,35 %, a 90 % izračunanih vrijednosti unutarnje stope povrata nalazi se unutar tog raspona [6,79 %; 7,90 %] ⁽¹²⁰⁾:

(**) Osnovna vrijednosti i iskorištenost kapaciteta smatraju se poslovnom tajnom i zamjenjuju se širim rasponom vrijednosti.

⁽¹¹⁸⁾ Budući da je osnovna stopa prekida u radu niska i iznosi [5 – 10]*** %, odstupanja na više, odnosno veće stope prekida u radu, mogu biti viša od odstupanja na niže, odnosno manjih stopa prekida u radu. Odabrana je trokutasta distribucija s krajnjim točkama od 5 % i 12 % (što odgovara faktorima opterećenja od 88 % i 95 %) i središnjom najvišom točkom od [5 – 10]*** % (osnovna vrijednost).

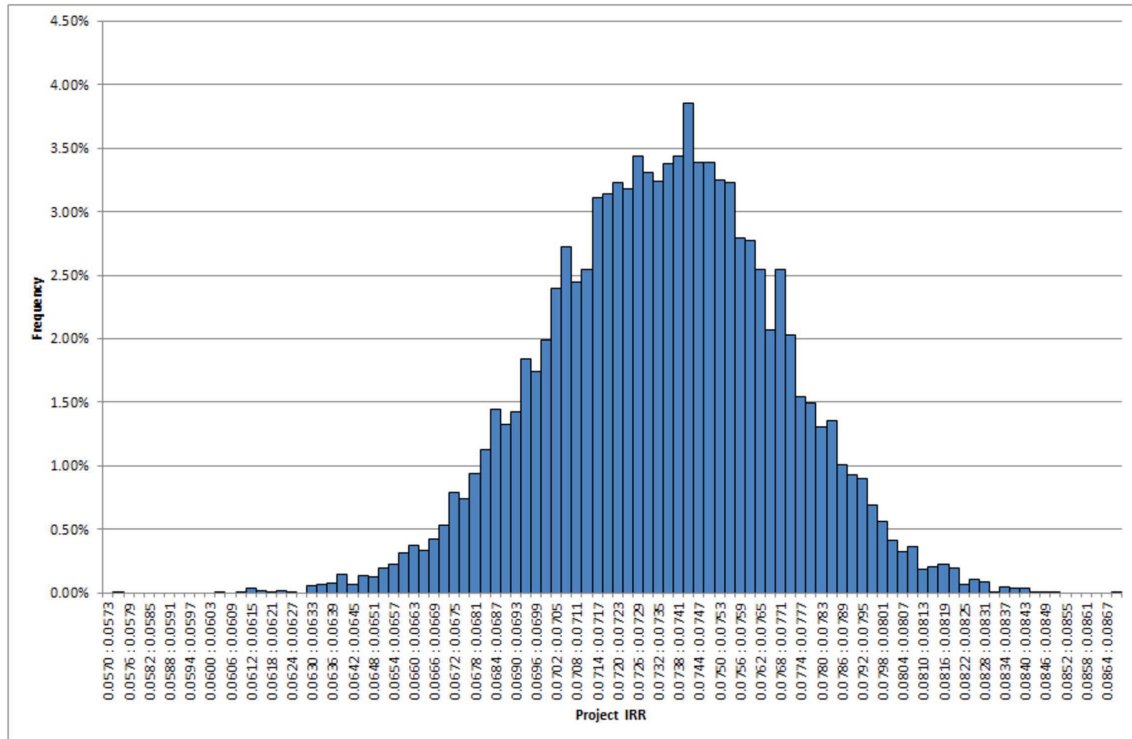
*** U ovoj bilješci osnovna vrijednost smatra se poslovnom tajnom i zamjenjuje se širim rasponom vrijednosti.

⁽¹¹⁹⁾ Važno je napomenuti da tijekom tih primjena različitih varijabli nije pretpostavljena korelacija.

⁽¹²⁰⁾ Za obje su godine vrijednosti unutarnje stope povrata koje je procijenila Komisija niže od vrijednosti koje je dostavila Mađarska većinom zbog nižih budućih predviđanja cijena i zbog općenitije analize osjetljivosti (vidjeti uvodnu izjavu 246.).

Grafikon 18.

Vrijednosti unutarnje stope povrata za veljaču 2017.

Izvor: Izračuni Komisije.

- (249) Treba napomenuti da učinak mogućih kašnjenja nije uključen u izračune unutarnje stope povrata na kojima se temelje grafikon 17 i grafikon 18. To je poglavito zbog nepotpunog tretmana kašnjenja u Financijskom modelu. U Financijskom modelu predviđene su sljedeće vrste kašnjenja:
- kašnjenja koja su već nastala prije početka građevinskih radova (koji se u Financijskom modelu nazivaju „tijekom izgradnje”);
 - kašnjenja do kojih je došlo nakon dovršetka građevinskih radova (koji se u Financijskom modelu nazivaju „rashodi povezani s cijenom nakon ugovora”).
- (250) Komisija napominje da su ta dva scenarija kašnjenja uključena u Financijski model osnovni scenariji i ne mogu se upotrijebiti za primjereno modeliranje stvarnog učinka najuobičajenijih vrsta kašnjenja, na primjer u slučaju kašnjenja različitih trajanja u različitim fazama razdoblja izgradnje⁽¹²¹⁾.
- (251) Rasponi unutarnje stope povrata za dva trenutka koji su relevantni za procjenu sažeti su u tablici 12 u nastavku. Procijenjena unutarnju stopu povrata niža je za veljaču 2017. zbog smanjenja predviđenih cijena električne energije od 2014. do 2017. Međutim, obje procjene mogu se smatrati konzervativnima budući da se određeni kvalitativni elementi opisani u uvodnim izjavama 238. i 239. i nedostaci u procjenama mađarskih tijela ne mogu kvantitativno ugraditi u Financijski model.

⁽¹²¹⁾ Nadalje, takva bi se kašnjenja najvjerojatnije povezivala s povećanjem troškova. Unatoč prirodi ugovora na temelju ključa u ruke s fiksnom cijenom može doći do povećanja troškova iz dva razloga: i. fiksna cijena odnosi se samo na troškove dobavljača, a ne na troškove vlasnika i ii. ako dobavljač osporava tvrdnju da je odgovoran za neka povećanja troškova, troškovi projekta sigurno će se povećati zbog mogućeg pravnog spora.

Tablica 12.

Sažetak unutarnje stope povrata

	prosinac 2014.	veljača 2017.
Raspon	8,20 – 9,36	6,79 – 7,90
Srednja točka	8,79	7,35

5.1.1.3. *Komisijina procjena LCOE-a*

- (252) Radi potpunosti te kako bi uključila sve informacije koje joj je Mađarska dostavila [vidjeti uvodne izjave 69. i 81. – 82.], Komisija je ukratko razmotrila i gospodarsku održivost nuklearne elektrane Paks II uporabom mjere LCOE-a (vidjeti odjeljak 3.1.1.3).
- (253) Procjenjujući LCOE mađarske nuklearne elektrane kao što je Paks II, Komisija je kao početnu točku upotrijebila studiju OECD-a/IEA-e/NEA-e iz 2015. [vidjeti uvodnu izjavu 81.] U toj se studiji procjenjuje da je LCOE mađarske nuklearne elektrane 80,95 EUR/MWh za kamatnu stopu od 7 % i 112,45 EUR/MWh za kamatnu stopu od 10 %, uz faktor opterećenja od 85 % ⁽¹²²⁾. Budući da su ti podaci objavljeni u kolovozu 2015., oni se mogu upotrijebiti samo za procjenu LCOE-a za 2017., ali ne za 2014.
- (254) Komisija primjećuje da se povećanjem faktora opterećenja na [90 – 95] % (*), odnosno središnjeg podatka o faktoru opterećenja u dopisima Mađarske, iznosi LCOE-a u prethodnoj uvodnoj izjavi mijenjaju na 74 EUR/MWh i 103 EUR/MWh ⁽¹²³⁾.
- (255) Komisija zaključuje na temelju navedenog da je LCOE mađarske nuklearne elektrane viši od 74 EUR/MWh, što je više od predviđene cijene od 73 EUR/MWh izračunane 2015. ili od predviđene cijene od 68 EUR/MWh izračunane 2016. ⁽¹²⁴⁾.

5.1.1.4. *Zaključci o gospodarskoj prednosti*

- (256) Komisija upotrebljava procjene WACC-a i unutarnje stope povrata iz odjeljaka 5.1.1.1 i 5.1.1.2 kako bi procijenila je li ispunjen MEIP. U tablici 13 u nastavku sažete su relevantne informacije za oba trenutka:

Tablica 13.

Usporedba WACC-a i unutarnje stope povrata

	prosinac 2014.	veljača 2017.
Raspon WACC-a	9,15 – 10,36	7,40 – 8,35

⁽¹²²⁾ Podaci u EUR/MWh izvedeni su primjenom prosječnog mjesečnog tečaja EUR/USD od 0,9 za kolovoz 2015. (mjesec objave studije OECD-a/IEA-e/NEA-e) za podatke o USD/MWh u publikaciji.

(*) Faktor opterećenja smatra se poslovnom tajnom i zamjenjuje se širim rasponom faktora opterećenja.

⁽¹²³⁾ Te prilagodbe u vrijednosti LCOE-a mogu se dobiti množenjem svakog broja u nazivniku formule LCOE, $LCOE = \frac{\text{Sumt}(\text{Costst} \times (1+r-t))}{\text{Sumt}(\text{MWht} \times (1+r-t))}$ (vidjeti bilješku 32) s 93/85.

⁽¹²⁴⁾ Predviđena cijena od 73 EUR/MWh dobivena je množenjem vrijednosti veleprodajne cijene električne energije od 81 EUR/MWh za 2040. u grafikonu 8.11 na str. 327 Svjetskog energetskog pregleda iz 2015. s prosječnim mjesečnim tečajem EUR/USD od 0,9 za razdoblje od rujna do studenog 2015., dana objave Svjetskog energetskog pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2015. Slično tome, predviđena cijena od 68 EUR/MWh dobivena je množenjem vrijednosti veleprodajne cijene električne energije od 75 EUR/MWh za 2040. u grafikonu 6.13 na str. 267 Svjetskog energetskog pregleda iz 2016. s prosječnim mjesečnim tečajem EUR/USD od 0,9 za razdoblje od rujna do studenog 2016., dana objave Svjetskog energetskog pregleda Međunarodne agencije za energiju iz 2016.

	prosinac 2014.	veljača 2017.
Raspon unutarnje stope povrata	8,20 – 9,36	6,79 – 7,90
Srednja vrijednost WACC-a	9,76	7,88
Srednja vrijednost unutarnje stope povrata	8,79	7,35
Postotak slučajeva simulirane unutarnje stope povrata kada je $IRR < \min(WACC)$	85	55

(257) U tablici 13 prikazani su sljedeći glavni zaključci:

- srednja vrijednost unutarnje stope povrata znatno je niža od srednje vrijednosti raspona WACC-a (8,79 % u odnosu na 9,66 % i 7,35 % u odnosu na 7,88 %), u oba razdoblja,
- srednja vrijednost unutarnje stope povrata još je niža od donje granice raspona WACC-a (8,79 % u odnosu na 9,15 % i 7,35 % u odnosu na 7,40 %) u oba razdoblja,
- unutarnja stopa povrata je ispod relevantnog raspona WACC-a za većinu slučajeva, odnosno procijenjene vrijednosti unutarnje stope povrata iz Monte Carlo simulacije niže su od donje granice raspona WACC-a za većinu slučajeva (85 % za prosinac 2014. i 55 % za veljaču 2017.)⁽¹²⁵⁾,⁽¹²⁶⁾.

(258) Komisija ističe da su ti rezultati konzervativni jer:

- Komisija nema sredstava za točnu procjenu mogućnosti dodatnih troškova, posebno onoliko velikih troškova koji se spominju u primjedbama zainteresiranih strana koje je zaprimila nakon objave odluke o pokretanju postupka, razlike u troškovima koje su uključene u Monte-Carlo simulacije bile su znatno manje od razlika navedenih u primjedbama,
- predviđanja cijena za buduće scenarije niskih cijena nafte navedena u primjedbama koje je zaprimila Komisija nisu uključena u analizu osjetljivosti, a nije unesen ni ispravak kako bi se uzelo u obzir odstupanje budućih cijena električne energije dogovorenih u ugovorima sklopljenim na burzama energije od razmatranih predviđenih cijena,
- nije uključena dodatna premija rizika za nuklearne elektrane povrh standardne premije rizika za proizvodnju energije i komunalije,
- u analizi referentnih vrijednosti WACC-a za 2014. nisu bile dostupne procjene WACC-a za sektor „zelene i obnovljive energije”.

To upućuje na činjenicu da će u stvarnosti moguća razlika između vrijednosti unutarnje stope povrata i WACC-a u svakom trenutku vjerojatno biti još veća.

⁽¹²⁵⁾ Treba uzeti u obzir i činjenicu da distribucija vrijednosti WACC-a najvjerojatnije nije ujednačena u navedenom rasponu. Vjerojatnije je da će biti usmjerena na srednju točku intervala, odnosno, da će njezine vrijednosti biti bliže srednjoj točki raspona nego krajnjim točkama raspona, što upućuje na to da je preklapanje iznosa unutarnje stope povrata i WACC-a još manje od navedenog u posljednjem retku tablice 13.

⁽¹²⁶⁾ Treba napomenuti da se to preklapanje izračunava samo u statističke svrhe. Ulagáč u tržišnom gospodarstvu obično bi usporedio središnje vrijednosti (ili raspone) intervala WACC-a i unutarnje stope povrata. To je zato što su preklapanjem dva raspona pokriveni ekstremni uvjeti kada je unutarnja stopa povrata viša, a WACC istodobno niži. Budući da su obje mjere povezane s istim tržišnim uvjetima i istim projektom, odnosno projektom Paks II, one se kreću zajedno (tj. visoka vrijednost unutarnje stope povrata u okviru raspona unutarnje stope povrata najvjerojatnije će se podudarati s visokom vrijednošću WACC-a unutar raspona WACC-a), odnosno moglo bi biti isključeno istodobno ostvarenje niske vrijednosti WACC-a i visoke vrijednosti unutarnje stope povrata.

- (259) Nadalje, izračuni za procjenu unutarnje stope povrata projekta, zajedno s procijenjenim vrijednostima WACC-a, mogu se upotrijebiti i za određivanje neto sadašnje vrijednosti (NPV) ukupnih gubitaka za koje se očekuje da će nastati tijekom provedbe projekta kada bi ga financirao ulagač u tržišnom gospodarstvu. Očekuje se da će se provedbom projekta ostvariti gubici od 600 milijuna EUR u osnovnom slučaju s 7,88 % tržišnog WACC-a i 7,35 % unutarnje stope povrata, što su srednje vrijednosti za podatke iz 2017. ⁽¹²⁷⁾.
- (260) Nadalje, osim usporedbom WACC-a i unutarnje stope povrata, kratkom analizom LCOE-a također je potvrđeno da uravnoteženi troškovi električne energije koju proizvodi nuklearna elektrana Paks II ne bi bili pokriveni predviđenim cijenama.
- (261) Na temelju tih rezultata Komisija zaključuje da se projektom ne bi ostvarili dostatni povrati za pokrivanje troškova privatnog ulagača koji bi mogao dobiti samo financiranje po tržišnim cijenama. Iako su podaci iz veljače 2017. najrelevantniji za provođenje testa MEIP-a, rezultati dobiveni analizom tih podataka valjani su čak i kada se analiza provodi uporabom podataka koji su dostupni u vrijeme donošenja izvorne odluke o ulaganju iz prosinca 2014.
- (262) Na temelju ovdje izrađene procjene Komisija zaključuje da privatni ulagač ne bi pod tim uvjetima uložio u projekt. Budući da nuklearna elektrana Paks II dobiva novu imovinu s gospodarskom vrijednošću, Komisija zaključuje da se mjerom društvu Paks II osigurava gospodarska prednost.

5.1.2. PRIJENOS DRŽAVNIH SREDSTAVA I ODGOVORNOST

- (263) Kako je objašnjeno u odluci o pokretanju postupka, Mađarska bi financirala izgradnju projekta državnim sredstvima, od kojih 80 % čini kredit Ruske federacije, a 20 % vlastita sredstva Mađarske. Mađarska bi izravno financirala sva ulaganja koja su nužna za puštanje u pogon, projektiranje i izgradnju reaktora 5 i 6, kako je utvrđeno u međuvladinom sporazumu o financiranju. Komisija stoga zaključuje da bi mjera uključivala prijenos sredstava mađarske države.
- (264) Komisija podsjeća i da se mjera može pripisati mađarskoj državi jer je Mađarska donijela odluku o ulaganju u projekt i odlučit će o isplati nužnih sredstava za plaćanje ugovorne cijene ugovora o EPC-u i za financiranje vlasničkim kapitalom dvaju novih reaktora nuklearne elektrane Paks II.

5.1.3. SELEKTIVNOST

- (265) Mjera se smatra selektivnom ako se njome pogoduje samo određenim poduzećima ili proizvodnji određenih proizvoda. Komisija ponavlja da je mjera selektivna jer se odnosi samo na jedno poduzeće koje je Mađarska nazvala Paks II u skladu s Odlukom Vlade 1429/2014 (VII. 31.) budući da će mađarska ovlaštena organizacija biti vlasnik i operater novog nuklearnog reaktora. Stoga se prednost smatra selektivnom.

5.1.4. UTJECAJ NA TRGOVINU I NARUŠAVANJE TRŽIŠNOG NATJECANJA

- (266) Kako je Komisija istaknula u odluci o pokretanju postupka, tržište električne energije u Uniji liberalizirano je i proizvođači električne energije sudjeluju u trgovini među državama članicama. Nadalje, mađarska infrastruktura za proizvodnju električne energije relativno je jaka i dobro je međusobno povezana (30 % domaćeg instaliranog kapaciteta) sa susjednim državama članicama. Iako je mađarska neto uvoznik, u grafikonu 5. u uvodnoj izjavi 49. prikazano je da Mađarska izvozi električnu energiju ne samo na objedinjeno tržište Češke-Slovačke-Mađarske-Rumunjske za dan unaprijed (koje radi od 2014.), već i u Austriju i Hrvatsku.
- (267) Prijavljenom mjerom omogućio bi se razvoj znatnog kapaciteta u koji bi u protivnom mogli ulagati drugi privatni subjekti na tržištu koji upotrebljavaju alternativne tehnologije iz Mađarske ili drugih država članica. Nadalje, budući da se električnom energijom trguje preko granica, svakim davanjem selektivne prednosti nekom trgovačkom društvu moglo bi se utjecati na trgovinu u Uniji.

⁽¹²⁷⁾ Te su procjene NPV-a konzervativne jer se njima ne uzima u obzir učinak određenih vrsta kašnjenja [vidjeti uvodne izjave 99., 246. i 0] i čimbenika navedenih u uvodnim izjavama 239. i 258. kojima bi se mogli znatno povećati troškovi ili smanjiti budući prihodi i stoga bi se mogli znatno podcijeniti mogući gubici. Svim odstupanjima tih čimbenika dodatno bi se povećali neto gubici projekta.

- (268) Komisija stoga ponavlja da bi se mjerom moglo narušiti tržišno natjecanje.

5.1.5. ZAKLJUČAK O POSTOJANJU DRŽAVNE POTPORE

- (269) Budući da Komisija zaključuje da mjera podrazumijeva gospodarsku prednost za društvo Paks II i da postoje drugi elementi povezani s postojanjem državne potpore, Komisija zaključuje da mađarska država projektom društvu Paks II dodjeljuje potporu koja se smatra državnom potporom u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a.

5.2. ZAKONITOST POTPORE

- (270) U skladu sa zaključkom iz odluke o pokretanju postupka [uvodna izjava 116.] Komisija potvrđuje da, iako je već potpisan niz sporazuma i već je donesena izvorna odluka o ulaganju, još nije donesena konačna odluka o ulaganju kojom društvo Paks II neosporivo naručuje izgradnju dva nova reaktora i još nisu izvršena plaćanja na temelju ugovora o EPC-u. Stoga je Mađarska, prijavivši mjeru prije njezine provedbe, ispunila svoju obvezu neprimjenjivanja mjere u skladu s člankom 108. stavkom 3. UFEU-a.

5.3. SPOJIVOST

- (271) Budući da je utvrđeno da mjera uključuje državnu potporu, Komisija je dalje ispitala može li se mjera smatrati spojivom s unutarnjim tržištem.
- (272) Komisija napominje da Mađarska smatra da mjera ne čini državnu potporu, ali je svejedno dostavila argumente o spojivosti mjere s unutarnjim tržištem kao odgovor na odluku o pokretanju postupka i na opažanja trećih strana koje je Komisija zaprimila nakon objave odluke o pokretanju postupka (vidjeti odjeljak 3.2.).

5.3.1. PRAVNA OSNOVA ZA PROCJENU

- (273) Kako je objašnjeno u odjeljku 3.3.1. odluke o pokretanju postupka, Komisija može mjeru proglasiti spojivom izravno u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkom (c) UFEU-a ako se mjerom pridonosi ostvarenju zajedničkog cilja te ako je nužna i proporcionalna za ostvarenje tog cilja i ako nema negativni utjecaj na uvjete trgovanja u mjeri koja je protivna zajedničkom cilju.
- (274) Mjera mora ispuniti sljedeće uvjete: i. njome se nastoji olakšati razvoj gospodarskih djelatnosti ili gospodarskih područja u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkom (c) UFEU-a; ii. usmjerena je na ostvarenje znatnog poboljšanja koje tržište ne može samo ostvariti (primjerice otklanjanjem tržišnog nedostatka); iii. predložena mjera potpore primjeren je instrument politike namijenjen ostvarenju cilja od zajedničkog interesa; iv. ima učinak poticaja; v. razmjerna je potrebi zbog koje se provodi vi. njome se izbjegava neopravdano narušavanje tržišnog natjecanja i trgovine među državama članicama.
- (275) U svojem odgovoru na odluku o pokretanju postupka mađarska tijela tvrdila su da se pravila o državnim potporama, a posebno opća zabrana odobravanja državne potpore, ne primjenjuju na mjere obuhvaćene Ugovorom o Euratomu.
- (276) Komisija potvrđuje da je predmetno ulaganje industrijska djelatnost obuhvaćena područjem primjene Ugovora o Euratomu (vidjeti njegov Prilog II.). Međutim, to ne znači da se članci 107. i 108. UFEU-a ne primjenjuju na procjenu načina financiranja takve djelatnosti.
- (277) U stvari, iako se člankom 2. točkom (c) Ugovora o Euratomu propisuje obveza Unije da olakša ulaganja u području nuklearne energije, a člankom 40. Ugovora o Euratomu Unija se obvezuje da mora objavljivati ilustrativne programe kako bi olakšala razvoj nuklearnih ulaganja, u njemu nisu predviđena posebna pravila da država članica mora kontrolirati financiranje takvih ulaganja. U skladu s člankom 106.a stavkom 3. Ugovora o Euratomu, odredbama UFEU-a ne odstupa se od odredaba Ugovora o Euratomu.
- (278) Člancima 107. i 108. UFEU-a ne odstupa se od odredaba Ugovora o Euratomu jer u njemu nisu predviđena različita pravila o nadzoru državnih potpora niti se nadzorom državnih potpora koji Komisija obavlja u skladu s člancima 107. i 108. UFEU-a sprječava ispunjenje cilja promicanja novih ulaganja u nuklearnu energiju predviđenog u Ugovoru o Euratomu.

5.3.2. USKLAĐENOST S PRAVOM UNIJE KOJE SE NE ODNOSI NA PRAVILA O DRŽAVNIM POTPORAMA

- (279) Brojne zainteresirane strane iznijele su primjedbe o spojivosti mjere u skladu s Direktivama 2014/24/EU i 2014/25/EU (posebno s Direktivom 2014/25/EU zbog posebnih sektorskih pravila) i člankom 8. Direktive 2009/72/EZ (Direktiva o električnoj energiji). Komisija je stoga procijenila u kojoj bi mjeri (moguća) nespojivost s odredbama Direktiva 2014/24/EU i 2014/25/EU i člankom 8. Direktive 2009/72/EZ u pogledu izravne dodjele izgradnje dva nova reaktora nuklearne elektrane Paks II nekom poduzeću mogla utjecati na procjenu državne potpore u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkom (c) UFEU-a.
- (280) U skladu s utvrđenom sudskom praksom, „Kada Komisija vodi postupak u području državnih potpora, ona je u skladu s općom strukturom Ugovora dužna osigurati dosljednu primjenu odredbi koje uređuju državne potpore i posebnih odredaba koje se ne odnose na državne potpore i tako ocijeniti spojivost konkretne potpore s tim posebnim odredbama. Međutim, Komisija je dužna ispuniti takvu obvezu isključivo u pogledu uvjeta potpore koji su u tolikoj mjeri neodvojivo povezani s predmetom potpore da bi ih bilo nemoguće odvojeno ocijeniti. [...] Kada bi Komisija imala obvezu da u okviru postupka u području potpora konačno odluči o tome postoji li ili ne postoji povreda drugih odredaba prava Unije pored odredaba iz članaka 107. i 108. UFEU-a, bez obzira na to kakva je povezanost između uvjeta potpore i predmeta konkretne potpore [...] kosila bi se, s jedne strane, s pravilima i postupovnim jamstvima – koja su dijelom vrlo različita i imaju različite pravne posljedice – koja su sastavni dio postupaka koji su posebno predviđeni radi nadzora nad primjenom tih odredaba i, s druge strane, s načelom samostalnosti upravnih postupaka i putova pravne zaštite. [...] Stoga će, ako su uvjeti konkretne potpore neodvojivo povezani s predmetom potpore, Komisija ocijeniti usklađenost potpore s drugim odredbama pored odredaba o državnim potporama u postupku koji je propisan člankom 108. UFEU-a i ta ocjena može dovesti do toga da se konkretna potpora utvrdi nespojivom s unutarnjim tržištem. Nasuprot tomu, ako se konkretni uvjet može odvojiti od predmeta potpore, Komisija u postupku koji je propisan člankom 108. UFEU-a nije dužna ocijeniti sukladnost tog uvjeta s drugim odredbama pored onih o državnim potporama”⁽¹²⁸⁾.
- (281) S obzirom na navedeno, na procjenu spojivosti prijavljene mjere mogla bi utjecati moguća nesukladnost s Direktivom 2014/25/EU, ako bi se njome dodatno narušavalo tržišno natjecanje i trgovina na tržištu električne energije (tržište na kojem će djelovati korisnik potpore – Paks II).
- (282) Komisija u pogledu toga napominje da je Direktiva 2014/25/EU mjerodavna kada je riječ o izravnoj dodjeli radova izgradnje dva nova reaktora jednom poduzeću. U ovom predmetu, iako su građevinski radovi izgradnje dvaju reaktora međuvladinim sporazumom izravno dodijeljeni društvu JSC NIAEP, poduzetniku aktivnom u sektoru izgradnje nuklearnih elektrana, ono nije korisnik potpore. Korisnik potpore je društvo Paks II, sudionik na tržištu električne energije, koje će biti vlasnik dvaju novih nuklearnih reaktora i njima upravljati. Kako je već navedeno u odluci o pokretanju postupka, društvo JSC NIAEP ne smatra se mogućim korisnikom predmetne mjere.
- (283) Stoga bi moguće nepoštovanje pravila o javnoj nabavi u predmetnom slučaju moglo imati učinak narušavanja tržišnog natjecanja na tržištu izgradnje nuklearnih elektrana. Međutim, potporom za ulaganje u nuklearnu elektranu Paks II nastoji joj se omogućiti proizvodnja električne energije bez snošenja troškova ulaganja u izgradnju nuklearnih postrojenja. Stoga nije utvrđen dodatni učinak narušavanja tržišnog natjecanja i trgovine na tržištu električne energije koji bi nastao zbog neusklađenosti s Direktivom 2014/25/EU u pogledu izravne dodjele građevinskih radova društvu JSC NIAEP.
- (284) Prema tome, budući da ne postoji „neodvojiva veza” između moguće povrede Direktive 2014/25/EU i cilja potpore, ta moguća povreda ne može utjecati na procjenu spojivosti potpore.
- (285) U svakom slučaju, Komisija je usklađenost Mađarske s Direktivom 2014/25/EU procijenila u zasebnom postupku u kojem je na temelju dostupnih informacija donesen privremeni zaključak da se postupci iz Direktive 2014/25/EU ne primjenjuju na dodjelu radova izgradnje dvaju reaktora na temelju njezina članka 50. točke (c).

⁽¹²⁸⁾ Sud Europske unije „Castelnou Energía protiv Europske komisije”, T-57/11, ECLI:EU:T:2014:1021, točke 181. – 184.

- (286) Kada je riječ o mogućoj povredi članka 8. Direktive 2009/72/EZ, Komisija smatra da zahtjev primjene natječajnog postupka ili bilo kojeg jednakovrijednog postupka u smislu transparentnosti i nediskriminacije za osiguravanje novog kapaciteta nije apsolutni zahtjev. U članku 8. stavku 1. prvoj rečenici zahtijeva se od država članica da u nacionalnom zakonodavstvu osiguraju mogućnost javnog natječaja za novi kapacitet. Mađarska je ispunila taj zahtjev uključivši ga u svoj Zakon o električnoj energiji⁽¹²⁹⁾. Nadalje, u skladu s člankom 8. stavkom 1. drugom rečenicom, ne smije se zahtijevati provođenje natječajnog postupka ako su proizvodni kapaciteti koji će se izgraditi na temelju postupka odobravanja iz članka 7. Direktive 2009/72/EZ dostatni za osiguranje sigurnosti opskrbe. Tako je bilo u ovom slučaju: projekt je odobren (nakon postupka odobravanja opisanog u članku 7.) kako bi se njime nadoknadio, među ostalim, manjak u predviđenom budućem domaćem ukupnom instaliranom kapacitetu i nema elemenata na temelju kojih Komisija može zaključiti da bi kapacitet bio nedostatan. Stoga se čini da se na predmetni projekt ne primjenjuje natječajni postupak ili jednakovrijedni postupak u skladu s člankom 8. Direktive 2009/72/EZ. S obzirom na navedeno Komisija nema dostatnu osnovu za isticanje moguće primjenjivosti članka 8. Direktive 2009/72/EZ.
- (287) Komisija stoga smatra da usklađenost s drugim odredbama prava Unije ne utječe na procjenu prijavljene mjere u skladu s pravilima o državnim potporama.

5.3.3. CILJ OD ZAJEDNIČKOG INTERESA

- (288) Kako je objašnjeno u odjeljku 3.3.2. odluke o pokretanju postupka, mjera mora biti usmjerena na postizanje jasno definiranog cilja od zajedničkog interesa. Ako Unija potvrdi da je riječ o cilju od zajedničkog interesa za države članice, on se smatra ciljem od zajedničkog interesa.
- (289) Komisija je primijetila da mjera uključuje posebnu potporu za nuklearnu tehnologiju. U tom pogledu Komisija je primijetila da je u članku 2. točki (c) Ugovora o Euratomu predviđeno da Unija „olakšava ulaganja i osigurava, posebice poticanjem inicijativa od strane poduzeća, osnivanje temeljnih postrojenja potrebnih za razvoj nuklearne energije u Zajednici”.
- (290) Komisija je stoga smatrala da bi se potpora za ulaganja društvu Paks II koju je Mađarska predvidjela u cilju promicanja razvoja nuklearne energije mogla smatrati ostvarivanjem cilja od zajedničkog interesa promicanjem novih ulaganja u nuklearnu energiju.
- (291) Nekoliko zainteresiranih strana podnijelo je primjedbe u kojima tvrde da se ulaganja Mađarske u nuklearnu energiju u skladu s Ugovorom o Euratomu ne mogu smatrati ciljem od zajedničkog interesa.
- (292) Međutim, Komisija smatra da su odredbe Ugovora o Euratomu izričito potvrđene u Ugovoru iz Lisabona i stoga se Ugovor o Euratomu ne može smatrati zastarjelim ili staromodnim Ugovorom koji nije primjenjiv. Stranke Ugovora iz Lisabona smatrale su nužnim da odredbe Ugovora o Euratomu ostanu na snazi⁽¹³⁰⁾. U preambuli Ugovora o Euratomu priznaje se da bi trebalo stvoriti uvjete koji su nužni za razvoj snažne nuklearne industrije. Kako je priznato u prethodnim odlukama Komisije⁽¹³¹⁾, Komisija zaključuje da je promicanje nuklearne energije ključni cilj Ugovora o Euratomu, a stoga i cilj Unije. Kako je navedeno u preambuli Ugovora o Euratomu, Komisija je institucija Zajednice Euratoma i dužna je „stvoriti uvjete potrebne za razvoj snažne nuklearne industrije koja će osigurati znatne izvore energije”. Ona bi tu obvezu trebala uzeti u obzir pri izvršavanju svojih diskrecijskih ovlasti za odobravanje državne potpore u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkom (c) i člankom 108. stavkom 2. UFEU-a.
- (293) Nadalje, iako države članice nisu dužne razvijati nuklearnu energiju i neke od njih odlučile su da neće graditi i razvijati nuklearne elektrane, za potrebe nadzora državnih potpora promicanje nuklearnih ulaganja može se smatrati ciljem od zajedničkog interesa. Štoviše, mnogi ciljevi koji su prihvatljivi i koji se priznaju u skladu s pravilima o državnim potporama i u praksi, na primjer regionalni razvoj, relevantni su samo za jednu ili nekoliko država članica.

⁽¹²⁹⁾ Vidjeti stavak 8. Zakona LXXXVI. iz 2007. o električnoj energiji.

⁽¹³⁰⁾ Protokol br. 2 Ugovoru iz Lisabona.

⁽¹³¹⁾ Vidjeti Odluku Komisije 2005/407/EZ od 22. rujna 2004. o državnoj potpori koju Ujedinjena Kraljevina namjerava izdvojiti za društvo British Energy plc (SL L 142, 6.6.2005., str. 26.) i Odluku Komisije (EU) 2015/658 od 8. listopada 2014. o mjeri potpore SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) koju Ujedinjena Kraljevina planira provesti za potporu jedinici C nuklearne elektrane Hinkley Point (SL L 109, 28.4.2015., str. 44.).

- (294) Komisija stoga zaključuje da se mjerom koju su predvidjela mađarska tijela ostvaruje cilj promicanja novih ulaganja u razvoj nuklearne energije propisan u Ugovoru o Euratomu.
- (295) Nakon odluke o pokretanju postupka mađarska tijela dostavila su ažurirane informacije iz studija TSO-a kojima se uzimaju u obzir uvoz i razvoj potražnje. Prema studiji koju je objavilo društvo MAVIR i koja se spominje u uvodnoj izjavi 50. mađarskom tržištu bit će do 2026. potrebno najmanje 5,3 GW dodatnog novog kapaciteta za proizvodnju električne energije, a do kraja predviđenog razdoblja 2031. malo više od 7 GW. Komisija stoga zaključuje da se mjerom usmjerenom na promicanje razvoja nuklearne energije ostvaruje cilj od zajedničkog interesa propisan u Ugovoru o Euratomu te se istodobno pridonosi sigurnosti opskrbe električnom energijom.

5.3.4. NUŽNOST POTPORE I TRŽIŠNI NEDOSTATAK

- (296) Komisija je potvrdila u odluci o pokretanju postupka da nuklearnu energiju obilježavaju vrlo visoki fiksni nepovratni troškovi i dugotrajno razdoblje amortizacije takvih troškova. To znači da će ulagači koji razmatraju ulazak u sektor proizvodnje nuklearne energije biti izloženi znatnoj razini rizika financiranja.
- (297) Komisija je zatražila informacije o mogućim novim ulaganjima u nuklearnu energiju (bez državne potpore), rokovima (s obzirom na posebnosti mađarskog tržišta električne energije), njihovom očekivanom razvoju te modeliranju tržišta u tom pogledu kako bi mogla procijeniti postoje li neki tržišni nedostaci koji bi mogli utjecati na nova ulaganja u nuklearne projekte u Mađarskoj i koji bi to projekti bili.
- (298) Kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 129. odluke o pokretanju postupka, kako bi utvrdila je li državna potpora nužna, Komisija mora utvrditi je li mjera usmjerena na situaciju u kojoj bi se njome moglo ostvariti znatno poboljšanje koje tržište ne može samo ostvariti, primjerice otklanjanjem definiranog tržišnog nedostatka.
- (299) Postojanje tržišnog nedostatka dio je procjene je li državna potpora nužna za ostvarivanje cilja od zajedničkog interesa. U predmetnom slučaju Mađarska promiče nova ulaganja u nuklearnu energiju kako je propisano Ugovorom o Euratomu kako bi nadoknadila manjak ukupnog nacionalnog instaliranog kapaciteta s kojim će se uskoro suočiti. Komisija stoga mora procijeniti je li državna potpora nužna za ostvarivanje cilja promicanja novih ulaganja u nuklearnu energiju.
- (300) Komisija u tom pogledu podsjeća na primjedbe zainteresiranih strana o tome treba li Komisija procijeniti jesu li ulaganja u proizvodnju električne energije općenito obilježena tržišnim nedostatkom. Neke zainteresirane strane napominju da ne postoji tržišni nedostatak za takva ulaganja te da je trenutačno niska veleprodajna cijena električne energije samo rezultat uobičajenog funkcioniranja tržišta. Druge zainteresirane strane tvrde da bi Komisija trebala kao mjerodavno tržište na kojem se procjenjuje postojanje tržišnog nedostatka odrediti liberalizirano unutarnje tržište električne energije. Nadalje, ako na tom mjerodavnom tržištu postoji tržišni nedostatak, najbolji način za njegovo uklanjanje nije nuklearna elektrana.
- (301) Međutim, u svojoj procjeni nužnosti potpore Komisija ispituje može li se cilj od zajedničkog interesa ostvariti bez intervencije države ili to zbog tržišnog nedostatka nije moguće. Pri procjeni nužnosti potpore Komisija ne mora nužno prvo odrediti mjerodavno tržište. Kako bi utvrdila postoji li tržišni nedostatak, Komisija mora prvo utvrditi koji cilj od zajedničkog interesa države članice nastoje ostvariti. Cilj od zajedničkog interesa ove mjere ne odnosi se na čitavo unutarnje tržište električne energije ili općenito na ulaganja u proizvodnju električne energije već se odnosi na promicanje novih ulaganja u nuklearnu energiju, kako je propisano Ugovorom o Euratomu, koja su, naravno, nedvojbeno dio tržišta električne energije i Mađarskoj će pomoći da ukloni svoj manjak u ukupnom instaliranom kapacitetu u budućnosti. Drugo, Komisija mora istražiti osigurava li se slobodnim odnosom ponude i potražnje na tržištu električne energije da se cilj razvoja novih postrojenja za proizvodnju nuklearne energije može ostvariti bez državne intervencije. Za to nije nužno definirati određeno tržište.

- (302) Komisija je stoga procijenila postoji li tržišni nedostatak u pogledu cilja promicanja novih ulaganja u nuklearnu energiju u Mađarskoj te je li to opća značajka mađarskog tržišta ili posebna značajka povezana samo s nuklearnom energijom.
- (303) U odjeljku 5.1.1.4 ove Odluke Komisija je zaključila da se provedbom projekta ne bi ostvario dostatan povrat za pokrivanje troškova privatnog ulagača koji bi mogao dobiti financiranje samo po tržišnim cijenama jer je očekivana unutarnja stopa povrata ulaganja niža od tržišnog referentnog WACC-a projekta i razumni privatni ulagač stoga pod takvim uvjetima ne bi uložio bez dodatne državne potpore.
- (304) Uzimajući u obzir ulaganja u nuklearnu energiju, Mađarska potvrđuje da tu tehnologiju obilježavaju vrlo visoki troškovi ulaganja koji se plaćaju unaprijed i dugo vrijeme čekanja ulagača na povrat.
- (305) U odluci o pokretanju postupka već je opisano mađarsko tržište električne energije i logička podloga na kojoj se temelji odluka Mađarske da provodi projekt izgradnje nove nuklearne elektrane, posebno budući da se procjenjuje da će se postojeće nuklearne elektrane ubrzo staviti izvan pogona. Kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 14. odluke o pokretanju postupka, studija o izvedivosti koju je izradila grupa MVM i u kojoj se istražuje provedba i financiranje nove nuklearne elektrane temeljila se na pretpostavkama da se predviđa da će u Mađarskoj zbog zatvaranja zastarjelih elektrana do 2025. nestati 6 000 MW od 8 – 9 000 MW bruto instaliranog kapaciteta.
- (306) Kako je objašnjeno u uvodnim izjavama 15. i 45. odluke o pokretanju postupka, mađarski operater prijenosnih sustava MAVIR predvidio je znatan manjak u budućem ukupnom instaliranom kapacitetu u Mađarskoj⁽¹³²⁾. Prema posljednjim dostupnim informacijama, kako je navedeno u uvodnoj izjavi 50. ove odluke, na temelju novih procjena može se zaključiti da će do 2031. biti potrebno više od 7 GW ukupnog kapaciteta. Mađarska tijela smatraju da će se stoga trenutačnom lokalnom proizvodnjom energije sve manje moći zadovoljavati rastuća potražnja za energijom i u Mađarskoj će, bez ulaganja u nova postrojenja za proizvodnju električne energije, neizbježno nastati jaz između potražnje i ponude električne energije te će ona sve više ovisiti o uvozu električne energije, što će u konačnici dovesti do rasta cijena električne energije za krajnje potrošače. Projektom Paks II od 2,4 GW pridonijet će se ispunjenju tog zahtjeva.
- (307) Mađarska tijela dalje su uputila na zaključak društva MAVIR da se u Mađarskoj, unatoč utvrđenom znatnom manjku kapaciteta, gradi relativno malo novog kapaciteta, kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 46. odluke o pokretanju postupka i tablici 2. uvodne izjave 51. ove Odluke. Komisija se stoga pita je li tržišni nedostatak koji se odnosi na nova ulaganja u nuklearnu energiju u Mađarskoj specifičan za takve vrste ulaganja.
- (308) Komisija napominje da nova ulaganja u razvoj nuklearne energije obilježavaju nesigurnosti te da bi se u nekim slučajevima mogle planirati mjere državne potpore. Komisija je analizirala informacije koje je Mađarska dostavila o novim nuklearnim projektima u Finskoj, Francuskoj i Slovačkoj za koje se tvrdilo da se financiraju na tržišnoj osnovi. Mađarska tvrdi da bi tržišno financiranje tih projekata isključivalo postojanje tržišnog nedostatka za nuklearne projekte (barem za neke države članice). Međutim, Komisija napominje da su u Slovačkoj, Francuskoj i u slučaju nuklearne elektrane Olkiluoto 3 u Finskoj odluke o ulaganju za projekte donesene prije gospodarske krize iz 2008. i prije nesreće u Fukushima, a ta su dva događaja mogla znatno utjecati na parametre za ulaganja. Nadalje, ulaganja u Finskoj temelje se na poslovnom modelu Mankala⁽¹³³⁾ na temelju kojeg finski ulagači dobivaju svu proizvedenu električnu energiju po nabavnoj cijeni. Modelom Mankala omogućuje se mnogim dioničarima koji su dio ulagačke zadruge da dijele uključeni rizik, umjesto da jedan ili više velikih dioničara preuzme čitavi rizik provedbe projekta izgradnje nuklearne elektrane.
- (309) Mađarska je tvrdila da bi se nuklearna elektrana Paks II trebala usporediti s projektom Hanhikivi-1 u Finskoj koji će graditi društvo Fennovoima. Komisija napominje da projekt Hanhikivi-1, osim što se gradi na temelju poslovnog modela Mankala, ima dionički udio od 34 % koji pripada graditelju postrojenja, Rosatomu. Komisija ne može

⁽¹³²⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Srednjoročni i dugoročni razvoj kapaciteta za proizvodnju mađarskog sustava električne energije) https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016).

⁽¹³³⁾ Mankala je poslovni model koji se u velikoj mjeri koristi u finskom sektoru električne energije u skladu s kojim se društvom s ograničenom odgovornošću upravlja kao neprofitnom zadrugom u korist njegovih dioničara. Dostupno na: <http://www.ben.ee/public/Tuumakonverentsi%20ettekanded%202009/Peter%20S.%20Treialt%20-%20Mankala%20principles.pdf>, pristup 26. listopada 2015.

uspoređivati dva projekta koji imaju naoko različite profile rizika, barem ne u pogledu dioničarstva. Mađarska bi, kao ulagač, sama preuzela rizik projekta Paks II, a ulagači u okviru modela Mankala dijelili bi teret. Nadalje, graditelj postrojenja, kao izravni dioničar projekta Hanhikivi-1, može se različito ponašati u projektu Paks II u kojem snosi odgovornost samo u skladu s ugovorom o EPC-u, a ne kao ulagač ili dioničar.

- (310) Stoga se čini da nuklearni projekti koji se već grade nisu dobre referentne vrijednosti za procjenu postoje li tržišni nedostaci povezani s ulaganjima u nova nuklearna postrojenja.
- (311) Nadalje, Mađarska je dostavila informacije o planovima drugih država članica da grade nove nuklearne elektrane: Litva, Rumunjska, Bugarska i Češka. Međutim, čini se da su ti projekti još nesigurni, o njima se još pregovara u pogledu nužnih mjera potpore i strukture financiranja⁽¹³⁴⁾ ili predviđaju pokrivanje cjenovnog rizika ugovorima o razlikama.⁽¹³⁵⁾ Budući da ti planovi još nisu provedeni, čini se da nisu valjani pokazatelj za procjenu postojanja tržišnog nedostatka.
- (312) U studiji koju je provelo društvo ICF Consulting Services za Upravu Komisije za gospodarske i financijske poslove o procjeni učinka kreditnog instrumenta Euratoma⁽¹³⁶⁾ („studija ICF-a”) utvrđeno je da nuklearni projekti imaju određena jedinstvena obilježja zbog kojih njihovo financiranje može biti posebno zahtjevno. Ta obilježja uključuju sljedeće: visoke kapitalne troškove i tehničku složenost nuklearnih reaktora koji donose relativno visoke rizike tijekom postupka licenciranja, izgradnje i rada; dugo razdoblje povrata na ulaganja; često kontroverznu prirodu nuklearnih projekata zbog čega nastaju dodatni politički, javni i regulatorni rizici; i potrebu za jasnim pristupima i programima financiranja upravljanja radioaktivnim otpadom i stavljanja izvan pogona. Povrh tradicionalnih izazova povezanih s financiranjem, u studiji ICF-a utvrđeno je da se projektanti nuklearnih elektrana suočavaju sa strogim provjerama i konzervativizmom mogućih ulagača zbog trenutanih uvjeta na tržištu, odnosno trajnih učinaka globalne financijske krize iz 2008., nesreće u Fukushima, problema u europodručju i mjera Basel III. Zbog izazova povezanih s financiranjem projektni rizik ponovno je došao u prvi plan⁽¹³⁷⁾. U studiji ICF-a utvrđeno je, na temelju mišljenja dionika, da su izazovi povezani s financiranjem u manjoj mjeri posljedica nedostatnog financiranja privatnog sektora, a u većoj su mjeri povezani s činjenicom da su rizici povezani s takvim ulaganjima previsoki u odnosu na alternativne mogućnosti ulaganja (odnosno u infrastrukturu za tradicionalne i obnovljive izvore energije). U studiji ICF-a zaključuje se da je financiranje nuklearne tehnologije stoga neprivačno te zbog toga nastaje jaz između potrebne razine ulaganja i onoga što je tržište spremno osigurati.
- (313) Financijski rizici povezani s novim nuklearnim elektranama uključuju sljedeće: rizik razvoja i pripreme projekta, rizik izgradnje, tržišni rizik i rizik povezan s prihodima, političke i regulatorne rizike. U studiji ICF-a utvrđeno je da se rizici specifični za nuklearnu energiju, u usporedbi s drugim vrstama proizvodnje električne energije, odnose na standarde sigurnosti koji su potrebni za nuklearnu energiju, što podrazumijeva više troškove izgradnje i više operativne troškove u usporedbi s drugim tehnologijama za proizvodnju električne energije i prosječni radni vijek nuklearne elektrane koji je znatno dulji od usporedivih ulaganja u infrastrukturu, što uzrokuje povezane financijske rizike. Ovaj zaključak u skladu je sa zaključcima Komisije u procjeni državne potpore nuklearnoj elektrani Hinkley Point C⁽¹³⁸⁾.
- (314) Dionici koji su sudjelovali u savjetovanju o studiji smatraju da su tržišni rizici glavna prepreka za ulaganja u nuklearnu energiju. Kada je riječ o tržišnim rizicima, zaključak je studije ICF-a da izgradnja i stavljanje u pogon nuklearnih elektrana traje dulje te da je potrebno dulje vrijeme da počnu ostvarivati prihode nego u slučaju tradicionalnih izvora energije koji se mogu pustiti u pogon i stvarati prihode u roku od tri godine. Duži radni vijek

⁽¹³⁴⁾ O Češkoj vidjeti: <http://www.world-nuclear.org/info/country-profiles/countries-a-f/czech-republic/>, pristup 26. listopada 2015., o Litvi vidjeti: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-G-N/Lithuania/>, pristup 26. listopada 2015., o Bugarskoj vidjeti: http://atomproekt.com/en/activity/generation/vver/leningr_npp/, pristup 21. lipnja 2016.

⁽¹³⁵⁾ O Rumunjskoj vidjeti: <http://economie.hotnews.ro/stiri-companii-20436128-nuclearelectrica-solicita-actionarilor-aprobarea-memorandumului-intelegere-care-semna-companie-chineza-pentru-construirea-unitatilor-3-4-cernavoda.htm>, pristup 21. lipnja 2016.

⁽¹³⁶⁾ Studija od 2. studenoga 2015., još nije objavljena, str. 35.

⁽¹³⁷⁾ Studija od 2. studenoga 2015., još nije objavljena, str. 35.

⁽¹³⁸⁾ SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) – Ujedinjena Kraljevina – Potpora nuklearnoj elektrani Hinkley Point C.

elektrane znači i da se povrat ostvaruje tijekom duljeg vremena, u usporedbi s kraćim i srednjim rokom za ulaganja u tradicionalne izvore energije. Budući da je teško točno predvidjeti cijene električne energije tijekom dužeg razdoblja, ulagači se oslanjaju na projekcije budućih cijena fosilnih goriva, prodiranje obnovljivih izvora energije u sektor, pristup obnovljivih izvora energije uvjetima mreže te na buduće cijene ugljika⁽¹³⁹⁾. Dok se cijene fosilnih goriva utvrđuju na tržištu i u biti su nesigurne, cijena ugljika u određenoj mjeri ovisi o politici. Studijom ICF-a utvrđeno je da nije sigurno hoće li cijena ugljika u budućnosti biti dostatno visoka da se može osigurati konkurentnost nefosilne tehnologije, uključujući nuklearnu energiju.

- (315) Nadalje, Komisija napominje da su cijene električne energije u načelu dugoročno vrlo nesigurne i teško ih je predvidjeti jer će na njih utjecati buduće cijene na uzlaznim tržištima plina, ugljena i nafte, te buduće politike o obnovljivim izvorima energije, nuklearnoj energiji i trgovanju emisijama. Taj zaključak potvrđuje i stanje sličnih projekata u Uniji u kojima je za donošenje odluke o ulaganju od ključne važnosti sigurnost priljeva prihoda i osiguranje proizvodnje električne energije. Nadalje, trenutačni trend prema nižim cijenama električne energije u Europi i rastuća potreba na tržištima električne energije za fleksibilnom proizvodnjom energije pridonose nesigurnosti u pogledu budućeg priljeva prihoda nuklearne elektrane, što uzrokuje nefleksibilno bazno opterećenje.
- (316) U studiji ICF-a utvrđuje se dodatni element tržišnog rizika koji obuhvaća kreditnu sposobnost projektanta/komunalnog poduzeća odgovornog za projekt i države članice koja podupire projekt. Kreditna sposobnost utječe na troškove financiranja koji bi mogli biti previsoki za privatna ulaganja.
- (317) U studiji ICF-a utvrđeno je i da nuklearne elektrane zbog svojeg dugotrajnog financijskog i predviđenog radnog vijeka mogu biti izložene rizicima koji nastaju zbog promjena u javnoj i političkoj potpori, što utječe na tržišnu i financijsku održivost nuklearnih projekata. Ulagači stroga traže jamstva i sigurnost da će se, nakon izgradnje, realizirati ugovor o proizvodnji energije ili procijenjeni radni vijek nuklearne elektrane. Ulagači zabrinjavaju i regulatorne norme koje se mogu promijeniti tijekom radnog vijeka nuklearne elektrane i zbog kojih bi mogla biti potrebna dodatna kapitalna ulaganja ili povećanje operativnih troškova. Ulagači su neskloni financirati takve projekte, ako nisu predviđeni postupci za nepredviđene situacije radi poboljšanja sigurnosti. To je posebno važno kada nuklearna elektrana dođe do kraja svojeg uobičajenog radnog vijeka i kada se njezin radni vijek produljuje za što je potrebna nova dozvola te moraju biti ispunjeni novi uvjeti⁽¹⁴⁰⁾. Dionici koji su sudjelovali u savjetovanju izjavili su da je politički i regulatorni rizik treća najvažnija prepreka ulaganjima u nuklearne elektrane.
- (318) Studijom je utvrđeno da i liberalizacija tržišta može imati negativni utjecaj na razinu ulaganja u nuklearnu energiju u usporedbi s drugim energetske tehnologijama jer su potrebna veća ulaganja. Važna je i uloga regulatornog okvira u svakoj državi članici jer on utječe na sposobnost pružatelja komunalnih usluga da stvara dobit, a stoga i na vrijednost trgovačkog društva i njegovu sposobnost da financira razvoj nuklearne energije vlastitim sredstvima ili dugoročnim kreditima financijskih institucija. Druga prepreka financiranju novih ulaganja u nuklearnu energiju odnosi se na najnovija pravila o tržištima kapitala odbora okvira Basel III kojima se povećava kapital koji moraju posjedovati banke za podupiranje dugoročnih kredita, kao što su krediti za razvoj nuklearnih elektrana⁽¹⁴¹⁾.
- (319) Ti zaključci bili bi u skladu s podnescima mađarskih vlasti koje tvrde da privatna trgovačka društva, ali i državni proračuni, imaju granicu financijske izloženosti u pojedinačnim projektima s velikim zahtjevima za financiranje, dugotrajnim razdobljima izgradnje i rizicima u pogledu isporuke i stavljanja u pogon ako ne postoji zaštita od izgradnje kojom se prekoračuju rokovi ili proračun. U sektoru nafte i plina ulagalo se više nego u sektoru komunalija, posebno nakon nedavnog pogoršanja vrednovanja tih trgovačkih tih poduzeća. Za komunalna poduzeća uobičajeno je da ulažu zajedno s partnerima radi dijeljenja rizika.

⁽¹³⁹⁾ Studija od 2. studenoga 2015., još nije objavljena, str. 37.

⁽¹⁴⁰⁾ Studija od 2. studenoga 2015., još nije objavljena, str. 38.

⁽¹⁴¹⁾ Studija od 2. studenoga 2015., još nije objavljena, str. 39.

- (320) Na temelju modela koji je izrađen za potrebe studije ICF-a može se zaključiti da ulaganja u nuklearne elektrane neće biti konkurentna do 2030., ali se taj manjak konkurentnosti znatno smanjuje od 2040. na dalje. Međutim, u najgorem scenariju nepovoljne gospodarske klime, novih ulaganja neće biti gotovo u cijelom razdoblju⁽¹⁴²⁾. U studiji ICF-a utvrđeno je i da će tržište biti konkurentnije nakon 2030. jer će cijene ugljika i energije nastaviti rasti nakon te godine. U studiji ICF-a upotrebljava se modeliranje osjetljivosti radi procjene razvoja cijena ugljika i njihova utjecaja na ulaganja u nuklearne elektrane. U studiji je utvrđeno da nuklearna energija ne bi mogla biti hipotetski profitabilna ni u jednom scenariju cijena ugljika u razdoblju od 2020. – 2025.
- (321) Nadalje, na temelju objavljenih informacija službi za kreditni rejting⁽¹⁴³⁾ može se zaključiti da izgradnja novih nuklearnih elektrana u načelu utječe negativno na kreditnu sposobnost, a izlazak iz nuklearnog sektora imao je pozitivan utjecaj na kreditnu sposobnost komunalnih poduzeća.
- (322) Modeli i zaključci studije ICF-a primjenjuju se u potpunosti i na stanje tržišta u Mađarskoj na kojem se očekuje, kako je objašnjeno u prethodnim uvodnim izjavama 305. i 306., znatan manjak u budućem ukupnom instaliranom kapacitetu. Uzimajući u obzir elemente utvrđene u ovom odjeljku 5.3.4., Komisija stoga zaključuje da postoji tržišni nedostatak povezan s financiranjem koji utječe na nova ulaganja u nuklearnu energiju i primjenjuje se i na nova ulaganja u nuklearnu energiju u Mađarskoj.
- (323) Moglo bi se tvrditi i da su u ovoj Odluci, barem do određene mjere, glavni rizici povezani s razvojem, izradom projekta i izgradnjom ublaženi ugovorom o EPC-a na temelju načela ključ u ruke. Međutim, time se još uvijek ne ublažavaju tržišni rizici i rizici povezani s prihodima, a ni politički i regulatorni rizici povezani s projektom Paks II. Stoga se čini da je mjera nužna za ostvarivanje cilja promicanja novih ulaganja u nuklearnu energiju u Mađarskoj.

5.3.5. PRIKLADNI INSTRUMENT

- (324) Komisija u svojoj procjeni mora utvrditi je li predložena mjera primjereni instrument politike za ostvarivanje cilja od zajedničkog interesa koji se sastoji od promicanja nuklearne energije.
- (325) Mjera je u obliku mjere ulaganja koju je mađarska država odobrila društvu Paks II za provedbu projekta. Mađarska je potvrdila da neće planirati odobriti operativnu potporu društvu Paks II tijekom njegova rada i da će državnom potporom biti pokriveni samo troškovi ulaganja u provedbu projekta.
- (326) Mađarska nakon odluke o pokretanju postupka nije dostavila informacije o mogućim alternativnim instrumentima za poticanje novih ulaganja u nuklearnu energiju.
- (327) Komisija smatra da, zbog posebnosti projekta i veličine potrebnih financijskih i drugih resursa i mogućeg utvrđenog tržišnog nedostatka, instrumenti i programi politike, na primjer povlašteni krediti ili porezne olakšice, ne bi bili dostatni za postizanje istog rezultata.
- (328) Komisija stoga smatra da bi mjera činila primjereni instrument za izgradnju dvaju novih reaktora nuklearne elektrane Paks II.

5.3.6. UČINAK POTICAJA

- (329) Da bi mjera imala učinak poticaja njome se mora promijeniti ponašanje predmetnog poduzetnika na takav način da se počne baviti dodatnom djelatnošću kojom se ne bi bavio bez mjere ili bi se njome bavio na ograničen ili drukčiji način.
- (330) Komisija napominje da je Paks II trgovačko društvo koje je osnovala država s jednim ciljem, odnosno s ciljem izgradnje i upravljanja jedinicama 5 i 6 nuklearne elektrane. Kako je opisano u prethodnim uvodnim izjavama 12., 26. i 27., mađarska država odlučila je društvu Paks II dati financijski doprinos za ostvarivanje tog cilja.

⁽¹⁴²⁾ Studija od 2. studenoga 2015., još nije objavljena, str. 60.

⁽¹⁴³⁾ Moody's Investor Service, Učinak proizvodnje nuklearne energije na kreditnu kvalitetu, dostupno na: https://www.oecd-neo.org/ndd/workshops/wpne/presentations/docs/2_2_LUND_OECD_Sept%2019_Lund_Moodys_Nuclear_Generations_effect_on_Credit_Quality.pdf, pristup 13. srpnja 2016.

(331) Komisija u tom pogledu napominje da se projekt ne bi provodio jer potrebni financijski i ostali resursi ne bi bili dostupni ili pristupačni korisniku, koji ne obavlja druge profitabilne djelatnosti i čiju kapitalnu strukturu u cijelosti osigurava i oblikuje država. To je potvrđeno službenim istražnim postupkom u kojem je Komisija utvrdila da se projektom ne bi ostvarili znatni povrati bez potpore mađarske države (vidjeti analizu u odjeljku 5.1.1. ove Odluke).

(332) Stoga se državnom potporom potiče ostvarivanje cilja od zajedničkog interesa razvojem nuklearne elektrane.

5.3.7. PROPORCIONALNOST

(333) Kako bi procijenila proporcionalnost mjere, Komisija mora osigurati da je mjera ograničena na minimum koji joj omogućuje uspješnu provedbu projekta za ostvarivanje zajedničkog cilja.

(334) U ovom slučaju korisnik bi dobio financijski doprinos za izgradnju imovine za proizvodnju, a ne bi snosio rizike povezane s troškovima refinanciranja s kojima bi se suočavali drugi subjekti na tržištu.

(335) U različitim opažanjima koje je Komisija zaprimila tvrdi se da se, budući da će se projekt provoditi bez provođenja javnog natječaja, ne može utvrditi hoće li mjera za pokrivanje ukupnih troškova biti ograničena na minimum koji je potreban za provođenje projekta.

(336) Komisija napominje da u skladu s pravilima o državnim potporama nije potreban natječaj za procjenu troškova i prihoda. Natječaj je samo jedno od nekoliko sredstava za obavljanje procjene. Stoga činjenica da Mađarska nije provela natječajni postupak kako bi odabrala društvo Paks II kao korisnika mjere ne čini sama po sebi prekomjernu naknadu.

(337) Kada je riječ o tvrdnjama da mađarska tijela nisu istražila koja je minimalna potpora potrebna za uspješnu provedbu projekta i odlučila su financirati projekt u cijelosti, Komisija zaista smatra da se zbog postojećeg tržišnog nedostatka cjelokupno financiranje izgradnje dvaju novih reaktora nuklearne elektrane Paks II treba smatrati državnom potporom, kako je potvrđeno u odjeljku 5.1. ove Odluke.

(338) U pogledu moguće prekomjerne naknade korisniku uslijed provedbe mjere, Komisija podsjeća na svoju gospodarsku analizu u odjeljku 5.1. iz koje se može zaključiti da projekt neće biti sam po sebi profitabilan jer očekivana unutarnja stopa povrata ne bi bila veća od tržišnog WACC-a jer se očekuje da se nastalim приходima neće moći pokriti početni i daljnji troškovi projekta, čak ni u vrlo optimističnim scenarijima. Komisija je u svojoj procjeni procijenila razinu unutarnje stope povrata na temelju predviđanja tržišne cijene i ostalih parametara koji su se smatrali usklađenima s tržištem. Pri utvrđivanju tog jaza između troška kapitala i povrata, Komisija je stoga u cijelosti uzela u obzir očekivani doprinos tržišnih prihoda (prodaja električne energije) održivosti projekta. Očekivani troškovi projekta uspoređivali su se očekivanim povratom, a Mađarska ne predviđa dodatna državna sredstva.

(339) Budući da je trošak kapitala za projekt viši od očekivanog povrata, Komisija smatra da je državna potpora koju je odobrila Mađarska u cijelosti nužna i razmjerna za izgradnju projekta i da je u tom pogledu isključena prekomjerna naknada. Mađarska je potvrdila da se za fazu rada ne dodjeljuje dodatna potpora.

(340) U tom pogledu, kako je objašnjeno u uvodnim izjavama 96. i 97., Mađarska se obvezala osigurati da društvo Paks II upotrebljava državna sredstva samo za projekt i da se viškovi vraćaju u državni proračun. Komisija smatra da se preuzimanjem obveze isključuje uporaba državnih sredstava za ostvarivanje dodatne dobiti Paksa II osim dobiti nužne za osiguravanje gospodarske održivosti korisnika i osigurava se da je potpora ograničena na minimum.

(341) U drugim opažanjima ističe se da državna potpora ne bi bila ograničena samo na provedbu ulaganja već da bi se dodjeljivala i u fazi rada, što bi dovelo do prekomjerne naknade nuklearnoj elektrani Paks II. Komisija u tom pogledu podsjeća da je Mađarska navela da neće pružati dodatnu državnu potporu predmetnoj prijavljenoj mjeri. Komisija dodatno podsjeća da bi, prema dodatnim informacijama koje je Mađarska dostavila 28. srpnja 2016., svaka nova potpora društvu Paks II, u svakom slučaju, bila podložna odobrenju državne potpore.

- (342) Komisija je ispitala bi li nastala prekomjerna naknada ako bi korisnik mjere, tijekom rada reaktora, ostvario povrat koji bi bio viši od povrata koji je Komisija procijenila u svojim izračunima unutarnje stope povrata (vidjeti odjeljak 5.1.). Komisija je ispitala što bi se dogodilo kada bi društvo Paks II ponovno uložilo dobit koja se ne isplaćuje državi u obliku dividendi u izgradnju ili kupnju dodatnih proizvodnih kapaciteta i tako ojačalo svoj položaj na tržištu. Komisija u tom pogledu napominje da u skladu s dodatnim informacijama koje je Mađarska dostavila 28. srpnja 2016. [vidjeti uvodnu izjavu 96.] korisnik ne može ponovno uložiti u proširenje vlastitog kapaciteta nuklearne elektrane Paks II ili produženje njezina radnog vijeka ili u postavljanje dodatnih proizvodnih kapaciteta, osim reaktora 5 i 6 koji su predmet ove Odluke.
- (343) Imajući na umu elemente utvrđene u ovom odjeljku 5.3.7., Komisija smatra, posebno u svjetlu dodatnih informacija iz prijave iz uvodnih izjava 96. i 97., da bi korisnik trebao državi platiti naknadu jer mu je dala elektranu na raspolaganje i ne bi trebao zadržati dodatnu dobit osim one koja je nužna za osiguravanje njegova rada i gospodarske održivosti. Mjera je stoga proporcionalna.

5.3.8. MOGUĆE NARUŠAVANJE TRŽIŠNOG NATJECANJA I UTJECAJ NA TRGOVINU I UKUPNU RAVNOTEŽU

- (344) Da bi mjera bila spojiva s unutarnjim tržištem, negativni učinci mjere potpore u smislu narušavanja tržišnog natjecanja i učinka na trgovinu između država članica moraju biti ograničeni i nad njima moraju prevladavati pozitivni učinci u smislu doprinosa cilju od zajedničkog interesa. Nakon utvrđivanja cilja mjere, obvezno je umanjiti moguće negativne učinke mjere na tržišno natjecanje i trgovinu.
- (345) Komisija je u odluci o pokretanju postupka utvrdila tri načina mogućeg narušavanja tržišnog natjecanja. Prvo, moguće povećanje koncentracije tržišta zbog spojenog budućeg vlasništva i rada nuklearne elektrane Paks koja trenutačno radi i nuklearne elektrane Paks II. Drugo, Komisija je dvojila mogu li novi kapaciteti za bazno opterećenje koje obilježava visok faktor opterećenja služiti kao prepreka ulasku novih sudionika na tržište i umanjiti važnost određenih postojećih skupljih proizvodnih kapaciteta. Komisija je u tom pogledu ispitala sljedeće parametre: i. moguće učinke mjere na mađarskom tržištu; ii. moguće prekogranične učinke mjere, iii. moguće učinke usporednog rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II. Naposljetku, otkriveno je moguće narušavanje jer je Komisija sumnjala da bi nuklearna elektrana Paks II mogla uzrokovati određeni rizik likvidnosti na veleprodajnom tržištu ograničavanjem broja ponuda za opskrbu dostupnih na tržištu.

5.3.8.1. *Povećanje moguće koncentracije tržišta*

- (346) Nakon što je Komisija u odluci o pokretanju postupka izrazila dvojbe o mogućoj koncentraciji tržišta, neke tvrdnje zainteresiranih strana odnose se i na moguće spajanje društva Paks II i operatera koji trenutačno upravlja četirima jedinicama nuklearne elektrane Paks. Te su tvrdnje odbacili grupa MVM i društvo Paks II, a i mađarska država.
- (347) Komisija je naglasila da mađarsko tržište proizvodnje električne energije obilježava relativno visoka koncentracija tržišta na kojem postojeća nuklearna elektrana Paks (grupa MVP) osigurava više od 50 % domaće proizvodnje. Takvim koncentracijama tržišta moglo bi se narušiti učinkovito tržišno natjecanje jer bi mogle služiti kao prepreka ulasku novih sudionika na tržištu i uzrokovati rizik likvidnosti ograničavanjem broja dostupnih ponuda za opskrbu.
- (348) Planira se da će dva nova nuklearna reaktora nuklearne elektrane Paks II biti puštena u pogon dok postojeća četiri nuklearna reaktora još budu u pogonu. Komisija je u odluci o pokretanju postupka istaknula da bi tržišno natjecanje na mađarskom tržištu moglo biti narušeno ako operateri nuklearnih elektrana Paks i Paks II ne budu potpuno odvojeni i smatrali se neovisnim i nepovezanim.
- (349) Komisija prihvaća da je društvo Paks II trenutačno pravno neovisno o grupi MVM. Međutim, ona je zabrinuta da takva pravna odvojenost nije dovoljna, ili da se možda neće moći održati bez dodatnih jamstava. Komisiju su zabrinjavale i moguće veze društva Paks II s državnim poduzećima aktivnima u području energije koja su mogla pojačati svoj utjecaj na mađarskom tržištu energije.

- (350) Komisija prvo napominje da je cilj mađarske mjere postupna zamjena postojećih nuklearnih kapaciteta nuklearne elektrane Paks od 2025 do 2037. Očekuje se da će u određenom razdoblju sva četiri nuklearna reaktora koja se trenutačno upotrebljavaju raditi istodobno s nuklearnim reaktorima elektrane Paks II. To će razdoblje biti ograničeno na razdoblje od 2026. do 2032. Međutim, stavljanjem izvan pogona svih kapaciteta za proizvodnju nuklearne energije grupe MVM do 2037., njezin bi se tržišni udio znatno smanjio.
- (351) Drugo, Komisija podsjeća [vidjeti uvodnu izjavu 102.] da je Mađarska tvrdila da su grupa MVM i društvo Paks II neovisni i nepovezani subjekti iz sljedećih razloga:
- (a) u nadležnosti su različitih ministarstava (grupa MVM u nadležnosti je Ministarstva nacionalnog razvoja preko društva Hungarian National Asset Management Inc, dok je društvo Paks II u nadležnosti Ureda predsjednika Vlade;
 - (b) upravni odbori trgovačkih društava nemaju iste direktore;
 - (c) postoje zaštitne mjere kojima se sprječava razmjena tržišno osjetljivih i povjerljivih informacija između trgovačkih društava;
 - (d) ovlasti donošenja odluka svakog trgovačkog društva odvojene su i zasebne.
- (352) To je ponovila i grupa MVM koja je istaknula da su grupa MVM i društvo Paks II dva neovisna trgovačka društva koja proizvode električnu energiju, kao i drugi konkurenti, te nema razloga pretpostaviti koordinaciju ili djelatnosti ili spajanje tih dvaju trgovačkih društava. Nadalje, grupa MVM tvrdi da njezina strategija uključuje moguća ulaganja koja se u budućnosti mogu natjecati s nuklearnom elektranom Paks II.
- (353) Treće, Komisija podsjeća na dodatne informacije koje je Mađarska dostavila i koje su navedene u uvodnoj izjavi 117. i prema kojima će društvo Paks II i njegovi sljednici i povezani subjekti biti potpuno pravno i strukturno neovisni u smislu stavaka 52. i 53. Obavijesti o nadležnosti za koncentracije te da će se održavati i da će se njima upravljati neovisno o grupi MVM i svim njezinim poduzećima, sljednicima i povezanim društvima i drugim društvima pod kontrolom države koja sudjeluju u proizvodnji i veleprodaji ili maloprodaji energije.
- (354) Komisija je potvrdila da su tim dodatnim informacijama uklonjene sve njezine dvojbe u pogledu mogućih budućih koncentracija i veza između proizvođača energije na mađarskom tržištu električne energije. Paks II ne može se sada povezati s grupom MVM ili drugim društvima za proizvodnju energije u vlasništvu države i stoga ne može povećati svoj tržišni utjecaj tijekom rada trenutačno aktivne četiri jedinice u nuklearnoj elektrani Paks i nakon toga.

5.3.8.2. *Prepreka ulasku novih sudionika na tržištu*

- (355) Kada je riječ o dvojabama Komisije u pogledu toga mogu li novi kapaciteti biti prepreka ulasku novih sudionika na tržište, u nekim opažanjima istaknuto je da se nuklearne elektrane upotrebljavaju za pokrivanje velikog kapaciteta baznog opterećenja kojem se daje prednost pri ulasku u mrežu i, zahvaljujući niskim troškovima rada, u boljem su položaju i na strani ponude.
- (356) Komisija je analizirala učinak mjere na tržišno natjecanje i na druge sudionike na mađarskom tržištu i na susjednim tržištima. Pozorno je razmotrila i razdoblje usporednog rada trenutačno aktivne četiri jedinice nuklearne elektrane Paks i nuklearne elektrane Paks II, odnosno predviđeno razdoblje od 2026. do 3032.
- (a) *Mogući učinci mjere na mađarskom tržištu*
- (357) Komisija podsjeća da se radom jedinica 5 i 6 nuklearne elektrane Paks II planira nadoknaditi gubitak kapaciteta nakon postupnog stavljanja izvan pogona jedinica 1 – 4 nuklearne elektrane Paks na kraju 2032., 2034., 2036. i 2037. i ne predviđa se produljenje njihova radnog vijeka [vidjeti uvodnu izjavu 10.]. Stavljanje u pogon dvije nove jedinice 5 i 6 nuklearne elektrane Paks II planira se 2025. i 2026. Ovaj razvoj nuklearnih kapaciteta pretpostavlja se i u studiji koju je objavio MAVIR 2016. [vidjeti uvodnu izjavu 20.].

- (358) Komisija podsjeća da se električnom energijom koju trenutačno proizvodi nuklearna elektrana Paks NPP pokriva 36 % mađarske ukupne potrošnje električne energije, što će se smanjiti zbog očekivanog rasta potražnje spomenutog u uvodnoj izjavi 50. te se očekuje da će nuklearna elektrana Paks II proizvoditi sličnu količinu energije nakon stavljanja izvan pogona nuklearne elektrane Paks.
- (359) Uzimajući u obzir prirodu projekta Paks II povezanu sa zamjenom kapaciteta, Komisija napominje da će se nakon stavljanja izvan pogona sve četiri jedinice nuklearne elektrane Paks II 2037. predviđeni budući manjak u ukupnom instaliranom kapacitetu koji predviđa TSO, kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 50., vratiti na prethodnu razinu [vidjeti isto grafikon 7. iz uvodne izjave 108.], odnosno 2,4 GW kapaciteta nuklearne elektrane Paks II neće dovesti do dugoročnog povećanja ukupne razine instaliranog nuklearnog kapaciteta u Mađarskoj.
- (360) Komisija napominje i da trenutačno postoji vrlo mali broj ulaganja ili odobrenih novih ulaganja u postrojenja za proizvodnju električne energije [vidjeti tablicu 2. u uvodnoj izjavi 51.]. Uzimajući u obzir te podatke Komisija smatra da će Mađarska nakon stavljanja izvan pogona četiri jedinice trenutačno aktivne nuklearne elektrane Paks i dalje biti veliki neto uvoznik.
- (361) Kako je prethodno objašnjeno u uvodnoj izjavi 93., Mađarska je tvrdila da će, prema analizi NERA-e, ako prijavljena mjera ne bude provedena, 2,4 GW kapaciteta koje osigurava nuklearna elektrana Paks II umjesto toga osiguravati tržišni OCGT-ovi i CCGT-ovi. Čak i uz nuklearnu elektranu Paks na tržištu će biti mjesta za nove plinske ili druge kapacitete. U studiji društva NERA navodi se da će Mađarska, unatoč zamjeni većine kapaciteta postrojenja Paks II novim plinskim kapacitetom, i dalje u velikoj mjeri ovisiti o uvozu električne energije.
- (362) Kada je riječ o primjeni drugih mogućih tehnologija uz nuklearnu elektranu Paks II, Komisija podsjeća na tvrdnju Mađarske da trenutačne i povijesne odluke o ulasku na tržište postrojenja za proizvodnju iz obnovljivih izvora u velikoj mjeri ovise o državnim subvencijama, a ne o tržišnim cijenama [vidjeti uvodnu izjavu 107. točka (a)]. Komisija potvrđuje da je u mađarskoj Nacionalnoj energetske strategiji ⁽¹⁴⁴⁾ predviđeno da će obnovljiva energija biti dio njezine kombinacije izvora energije u skladu s Paketom klimatskih i energetske ciljeva Unije do 2020. ⁽¹⁴⁵⁾ nacionalnim ciljevima za obnovljive izvore energije utvrđenima u Direktivi o obnovljivim izvorima energije ⁽¹⁴⁶⁾ i ključnim ciljem Klimatskog i energetske okvira do 2030. ⁽¹⁴⁷⁾ Komisija napominje da su varijabilni troškovi ⁽¹⁴⁸⁾ obnovljivih tehnologija tradicionalno niži od troškova nuklearne tehnologije zbog toga što oni ne ovise o gorivu. Nadalje, uzimajući u obzir navedene europske i nacionalne ciljeve i obveze u pogledu obnovljivih izvora energije, Mađarska nije iznimka kada je riječ o uporabi mehanizama potpore za stavljanje u pogon novih elektrana koje proizvode energiju iz obnovljivih izvora. Komisija napominje da se dio mađarskog sustava obnovljivih izvora energije pod nazivom METAR primjenjuje od siječnja 2017. ⁽¹⁴⁹⁾, a drugi dijelovi programa povezani s većim proizvođačima iz obnovljivih izvora u postupku su odobrenja pred Komisijom.
- (363) Komisija podsjeća da će se, u skladu sa studijom koju je objavio MAVIR 2016. [vidjeti uvodnu izjavu 20.], trenutačna flota za proizvodnju na temelju ugljena (lignita) [vidjeti grafikone 1. i 2. u uvodnoj izjavi 43.] postupno staviti izvan pogona od 2025. do 2030., što će omogućiti stavljanje u pogon novih postrojenja, posebno jer će istodobno s nestalnim tehnologijama navedenima u uvodnoj izjavi 362. morati postojati komplementarni, fleksibilni kapaciteti.
- (364) Mađarska mjera predviđena je kao potpora ulaganjima i kada proizvodne jedinice počnu s radom, društvu Paks II više se neće dodjeljivati nikakva druga operativna potpora i ono će stoga biti izloženo tržišnim rizicima.

⁽¹⁴⁴⁾ Vidjeti uvodnu izjavu 20.

⁽¹⁴⁵⁾ http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020/index_en.htm

⁽¹⁴⁶⁾ Direktiva 2009/28/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage direktiva 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (SL L 140, 5.6.2009., str. 16.).

⁽¹⁴⁷⁾ http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030/index_en.htm

⁽¹⁴⁸⁾ Varijabilni troškovi jedinice za proizvodnju električne energije troškovi su koji obično utječu na konačnu cijenu jedinice proizvedene električne energije.

⁽¹⁴⁹⁾ Prijavljeno Komisiji u SA.47331 (2017/X) u skladu s Uredbom o općem skupnom izuzeću (Uredba Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. lipnja 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija potpora spojivima s unutarnjim tržištem u primjeni članaka 107. i 108. (SL L 187, 26.6.2014., str. 1.).

(365) Cijene električne energije većinom određuju marginalni troškovi proizvođača koji sudjeluju na određenom tržištu. Obnovljive tehnologije imaju niske marginalne troškove jer većina radi bez troškova goriva. Troškovi nuklearne energije također su niski i ona se prema isplativosti nalazi odmah iza obnovljivih izvora. Postrojenja na ugljen zbog troškova goriva rade s većim marginalnim troškovima od nuklearnih elektrana, ali, zbog niskih cijena dozvola za ugljen, troškovi rada postrojenja na ugljen obično su niži od troškova postrojenja CCGT-a. To znači da tehnologije s višim operativnim troškovima mogu utjecati na povećanje cijena i stoga se očekuje da se sudjelovanjem nuklearne energije u kombinaciji izvora energije neće povećati cijena električne energije u Mađarskoj te da će nuklearna energija prihvaćati cijene, a ne utjecati na njihovo određivanje.

(b) Mogući prekogranični učinci mjere

(366) Mađarska i nekoliko zainteresiranih strana istaknuli su da je tržište energije koje treba procijeniti veće od državnog područja jedne države, poglavito zbog vrlo dobre razine međusobne povezanosti i činjenice da mjera podrazumijeva narušavanje tržišnog natjecanja koje utječe u najmanju ruku na države članice u blizini Mađarske.

(367) Komisija napominje da je, kako je prikazano u grafikonu 5. u uvodnoj izjavi 49. ove Odluke, odnos uvoza i izvoza u mađarskoj trgovini električnom energijom negativan prema gotovo svim susjednim državama članicama. Komisija također primjećuje da je Mađarska u načelu neto uvoznik. Na grafikonu 1. u uvodnoj izjavi 43. prikazano je da se 2015. otprilike 30 % potražnje te zemlje pokrivalo uvozom u iznosu do otprilike 13 TWh. Komisija podsjeća da je 2014., kako je objašnjeno u grafikonu 2. u uvodnoj izjavi 43. odluke o pokretanju postupka, uvoz bio na istoj razini.

(368) Komisija smatra da je Mađarska znatno integrirano tržište električne energije u Europskoj uniji s kapacitetom za međusobno povezivanje od otprilike 75 % ukupnog instaliranog domaćeg proizvodnog kapaciteta. Nadalje, kako je prikazano u tablicama 4. i 5. uvodne izjave 105., kapaciteti za međusobno povezivanje znatno će se povećati do 2030. i time će se omogućiti da trgovinski tokovi i dalje stižu regiju mađarskih cijena.

(369) Opis iz prethodne uvodne izjave 365. smatra se točnim i u prekograničnom kontekstu. Izgradnjom nuklearne elektrane Paks II stvorit će se pritisak na snižavanje cijena na mađarskom tržištu u budućnosti jer je marginalni trošak električne energije koju proizvodi nuklearna elektrana Paks II relativno nizak u odnosu na alternativni kapacitet OCGT-a i CCGT-a, koji bi se, prema mišljenju društva NERA, gradio u protivnom slučaju. Međutim, u studiji društva NERA prikazano je da će društvo Paks II i dalje biti primatelj cijena, a višu razinu cijena u Mađarskoj i dalje će određivati druga postrojenja. Stoga će uvoz u Mađarsku i dalje biti profitabilan.

(370) Komisija je uzela u obzir dopise Mađarske o mogućim učincima nuklearne elektrane Paks II na širem tržištu. Kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 112., procjena društva NERA o neposrednim susjednim tržištima s kojima je Mađarska trenutačno spojena (Mađarska + Slovačka + Rumunjska) pokazuje da kombinirani tržišni udjeli grupe MVM i društva Paks II na spojenom tržištu Mađarske + Slovačke + Rumunjske ne bi premašivali 20 % [vidjeti grafikon 10. uvodne izjave 112.]

(371) Kada je riječ o drugim susjednim tržištima, očekuje se da će učinci nove elektrane Paks II biti manje značajni zbog nepovezanosti tržišta s tim cjenovnim zonama te zbog ograničenih (postojećih i planiranih) kapaciteta za međusobno povezivanje s tim državama članicama (vidjeti tablice 3. i 4.).

(c) Mogući učinci usporednog rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II

(372) Kako je objašnjeno u uvodnim izjavama 98. – 99. i u uvodnim izjavama 241. – 244., pri izgradnji nuklearnih elektrana često dolazi do kašnjenja iz nekoliko razloga zbog kojih se produljuje vrijeme izgradnje. Komisija potvrđuje da provedba projekta već znatno kasni u odnosu na izvorni raspored [...]. Nadalje, kako je razvidno iz tablice 3. u uvodnoj izjavi 99., tehnologija koju nudi društvo JSC NIAEP primjenjuje se u Rusiji, domaćem tržištu izvođača, na kojem je on izgradio većinu svojih postrojenja, s prosječno 2 godine kašnjenja. Ta su kašnjenja znatno veća kada se projekt provodi izvan Rusije (u Indiji, do 7 godina). Mađarska navodi da se očekuje da će nuklearna elektrana Paks II biti prva nuklearna elektrana s tehnologijom VVER III+ koja će se graditi u EU-u pri čemu će biti ispunjeni najviši nuklearni zahtjevi sigurnosti, a za tehnički neoslobođeni dio projekta provodit će se javna nabava

u skladu sa zahtjevima EU-a u pogledu javne nabave. Razumno je očekivati da bi zbog toga moglo doći do dodatnih kašnjenja. Komisija stoga tvrdi da se očekuje da će se razdoblje od izvorno utvrđenih 6 godina istodobnog rada sve četiri jedinice nuklearne elektrane Paks i obje jedinice nuklearne elektrane Paks II znatno smanjiti. Nadalje, određeno preklapanje u radu postojećih i novih jedinica, koje je iz prethodno navedenih razloga u stvarnosti prilično ograničenog trajanja, i koje ima očiti učinak na domaće tržište, može se smatrati proporcionalnim u odnosu na ciljeve sigurnosti opskrbe i potrebu za pažljivim pripremanjima za stavljanje izvan pogona jedinica nuklearne elektrane Paks, uzimajući u obzir da kapaciteti za izgradnju nuklearnog kapaciteta čine više od 50 % domaće proizvodnje električne energije u Mađarskoj.

- (373) U svakom slučaju, Komisija podsjeća na zaključke studije društva NERA [vidjeti posebno grafikon 7. u uvodnoj izjavi 108.] u kojima je navedeno da se čak ni tijekom usporednog rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II (od 2025. do 2037.) očekivani rast nacionalne vršne potražnje neće moći zadovoljiti isključivo iz domaćih elektrana jer će ukupna proizvodnja energije iz dodatnih obnovljivih i plinskih kapaciteta kao i nuklearnih kapaciteta biti manja od predviđene domaće potražnje (što je označeno crnom linijom na grafikonu 7.). U studiji se smatra da je to poglavito zato što u Mađarskoj trenutačno postoji manjak ponude i ona mora uvoziti velike količine električne energije. Društvo NERA objašnjava da će se taj manjak dodatno povećati od 2015. do 2025. jer se očekuje da će potražnja za električnom energijom u Mađarskoj znatno rasti do 2040., a najveća mađarska elektrana koja je stalno u pogonu [elektrana Mátra – vidjeti grafikone 1. i 2. u uvodnoj izjavi 43.] prestat će s radom između 2025. i 2030. kako je predviđeno u studiji TSO-a [vidjeti uvodnu izjavu 20.].
- (374) Zbog toga će za zadovoljavanje domaće potražnje, uz navedene nuklearne, obnovljive i plinske kapacitete, sustavu trebati i domaći ili uvozni kapaciteti kako bi se osigurala stabilnost sustava u slučaju očekivanog manjka kapaciteta. Potrebni su dodatni kapaciteti i kako bi se osiguralo obvezno stvaranje pričuva koje je propisala mreža ENTSO-E [vidjeti uvodnu izjavu 50.].
- (375) Nadalje, Komisija podsjeća da će se visoki stupanj međusobne povezanosti Mađarske sa susjednim zemljama, kako je već objašnjeno u uvodnoj izjavi 105., nastaviti povećavati zbog novih interkonektora koji će biti pušteni u pogon u razdoblju od 2016. do 2021. između Slovačke (2×400 kV i 1×400 kV) i Slovenije (1×400 kV), znatno prije puštanja u pogon dvije nove jedinice nuklearne elektrane Paks II. Komisija smatra da će se tim novim interkonektorima koje spominje Mađarska vjerojatno povećati dostupnost prekograničnih komercijalnih tokova, posebno od uvoza.
- (376) Kako je opisano u uvodnoj izjavi 369., Komisija je uzela u obzir i zaključke studije društva NERA u skladu s kojima se očekuje da će nuklearna tehnologija i dalje prihvaćati, a ne određivati cijene, čak i tijekom razdoblja preklapanja rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II kada će vjerojatnost da će nuklearna tehnologija biti tehnologija koja određuje cijene stalno biti ispod 5 % [vidjeti grafikon 11. uvodne izjave 113.].

5.3.8.3. Rizik likvidnosti veleprodajnog tržišta

- (377) Kako je navedeno u odjeljku 2.6., najčešće transakcije u mađarskom sektoru veleprodaje električne energije sklapaju se bilateralnim PPA-ovima i HUPX još nije pokrenuo prikladnu razinu likvidnosti. Komisija se u početku bojala da će u scenariju u kojem je isti subjekt (mađarska država) ima vlasništvo nad vladajućim dobavljačem (MVM Partner) i znatnim novim proizvodnim kapacitetom (Paks II) tržišta postati manje likvidna jer bi sudionici mogli ograničiti broj ponuda za opskrbu koje su dostupne na tržištu.
- (378) Komisija je smatrala i da bi način prodaje energije proizvedene u dva reaktora također mogao znatno utjecati na likvidnost, a troškovi konkurenata na kraju proizvodnog lanca mogli bi se povećati zbog ograničavanja njihova konkurentnog pristupa važnim ulaznim vrijednostima (prekid unosa ulaznih vrijednosti). To bi se moglo dogoditi ako bi se električna energija koju proizvodi nuklearna elektrana Paks II prodavala samo nekim dobavljačima poglavito temeljem dugoročnih ugovora, čime bi se tržišna snaga društva Paks II prenijela s tržišta proizvodnje na maloprodajno tržište.
- (379) Isključivanjem veza društva Paks II s državnim operaterima na maloprodajnom tržištu, kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 353., uklonjena je zabrinutost Komisije u tom pogledu.

- (380) Komisija napominje da je Mađarska potvrdila, kako je objašnjeno u uvodnoj izjavi 118., da bi strategija trgovanja proizvedenom energijom društva Paks II bila nepristrana tržišna strategija za povećanje dobiti koja se provodi na temelju komercijalnih sporazuma o trgovini koji se sklapaju na temelju ponuda poravnanih na transparentnoj trgovinskoj platformi ili burzi.
- (381) Mađarska je posebno potvrdila da bi se takva strategija trgovanja (bez vlastite potrošnje nuklearne elektrane Paks II) oblikovala na sljedeći način:
- (a) društvo Paks II prodavalo bi najmanje 30 % svoje ukupno proizvedene energije na tržištima trgovanja za dan unaprijed, trgovanja tijekom dana i budućeg trgovanja na HUPX-u. Mogu se upotrebljavati i druge slične burze električne energije podložno pristanku ili suglasnosti službi Komisije koju one daju ili odbijaju dati u roku od dva tjedna od zahtjeva mađarskih tijela;
- (b) Paks II prodavat će preostali dio svoje proizvodnje električne energije pod objektivnim, transparentnim i nediskriminacijskim uvjetima na dražbama. Uvjete za takve dražbe određuje mađarski regulator tržišta električne energije, slično zahtjevima za dražbe koji su određeni MVM Partneru. Mađarski regulator tržišta električne energije trebao bi nadzirati provođenje tih dražbi.
- (382) Komisija napominje i da bi Mađarska osigurala da su ponude jednako dostupne svim ovlaštenim ili registriranim trgovcima pod istim tržišnim uvjetima na platformi za dražbe kojom će upravljati Paks II i da je postupak podnošenja ponuda na toj platformi provjerljiv i transparentan. Neće se nametati ograničenja na konačnu uporabu kupljene energije.
- (383) Stoga se osigurava da je električna energija koju je proizvela nuklearna elektrana Paks II na transparentan način dostupna na veleprodajnom tržištu svim sudionicima na tržištu te da ne postoji opasnost od monopola nad električnom energijom koju je proizvela ta elektrana, što bi činilo rizik za likvidnost tržišta.
- (384) Komisija stoga smatra da su rizici koji bi mogli nastati provedbom mjere na trenutačno predviđeni način zanemarivi.

5.3.8.4. Zaključak o narušavanju tržišnog natjecanja i općoj ravnoteži

- (385) Nakon pažljive procjene u odjeljku 5.3. ove Odluke, Komisija potvrđuje da je mjera usmjerena na promicanje novih ulaganja u nuklearnu energiju i stoga se njome ostvaruje cilj od zajedničkog interesa propisan u Ugovoru o Euratomu te se istodobno pridonosi sigurnosti opskrbe.
- (386) Potpora će se odobriti na proporcionalan način. Mađarska će osigurati da društvo Paks II državi plati naknadu za nove reaktore i društvo Paks II neće zadržavati dodatnu dobit osim one koja je strogo potrebna za osiguravanje njegova rada i održivosti. Komisija također napominje da se dobit koju korisnik ostvari neće upotrebljavati za ponovno ulaganje u proširenje kapaciteta nuklearne elektrane Paks II ili za kupnju ili izgradnju novih proizvodnih kapaciteta bez odobravanja državnih potpora.
- (387) Komisija je ispitala i može li mjera biti prepreka ulasku za ostale vrste proizvodnih kapaciteta, posebno tijekom ograničenog razdoblja usporednog rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II. Ona smatra da je prepreka ulasku ograničena zbog toga što bi manjak u budućem ukupnom instaliranom kapacitetu koji je utvrdio TSO omogućio prodiranje drugih proizvodnih tehnologija (obnovljivih i izvora koji nemaju niske emisije ugljika) neovisno o tome je li nuklearna elektrana Paks II izgrađena ili nije.
- (388) Komisija je ispitala i moguće prekogranične učinke mjere. Međutim, budući da je nuklearna elektrana Paks II slične veličine kao i trenutačne četiri jedinice nuklearne elektrane Paks, ne očekuje se da će imati snažnu prekograničnu ulogu, unatoč dobroj razini međusobne povezanosti Mađarske jer će ona i dalje biti neto uvoznik po cijenama koje su među najvišima u regiji. Povrh očekivanog preostalog manjka uvoza/izvoza u Mađarskoj, Komisija smatra da će nuklearna elektrana Paks II imati ograničeni utjecaj na cijene električne energije u regijama izvan onih koje izravno graniče s Mađarskom zbog udaljenosti i ograničenja mreže zbog kojih je električna energija proizvedena u Mađarskoj još skuplja za udaljenije regije.
- (389) Komisija je primila na znanje i nalaz da se tijekom usporednog rada nuklearnih elektrana Paks i Paks II, za koji se očekuje da će biti kraći od izvorno predviđenog, očekivana rastuća vršna potražnja na domaćem tržištu neće zadovoljavati samo iz nacionalnih elektrana.

- (390) Komisija ponavlja da su druga moguća narušavanja tržišta, kao što je povećanje moguće koncentracije tržišta i manjak likvidnosti tržišta, ublažena zbog potvrda Mađarske od 28. srpnja 2016.
- (391) Komisija stoga zaključuje da su sva moguća narušavanja tržišnog natjecanja ograničena i prebijaju se utvrđenim zajedničkim ciljem koji se ostvaruje na proporcionalan način, posebno uzimajući u obzir potvrde Mađarske od 28. srpnja 2016.

6. ZAKLJUČAK

- (392) S obzirom na navedeno, Komisija zaključuje da mjera koju je Mađarska prijavila uključuje državnu potporu koja je, kako ju je Mađarska izmijenila 28. srpnja 2016., spojiva s unutarnjim tržištem u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkom (c) UFEU-a,

DONIJELA JE OVU ODLUKU:

Članak 1.

Mjera koju Mađarska planira provesti kako bi pružila financijsku potporu izgradnji dvaju novih nuklearnih reaktora koje u cijelosti financira mađarska država u korist subjekta MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares („Paks II“), koji bi bio vlasnik tih nuklearnih reaktora i njima upravljao, čini državnu potporu.

Članak 2.

Mjera je spojiva s unutarnjim tržištem podložno uvjetima iz članka 3.

Članak 3.

Mađarska osigurava da društvo Paks II upotrebljava svu dobit nastalu radom reaktora 5 i 6 nuklearne elektrane Paks II („nuklearna elektrana Paks II“) samo u sljedeće svrhe:

- (a) za projekt Paks II („projekt“), koji se definira kao razvoj, financiranje, izgradnja, stavljanje u pogon, rad i održavanje, popravak, gospodarenje otpadom i stavljanje izvan pogona dvije nove jedinice s reaktorima 5 i 6 tipa VVER u nuklearnoj elektrani Paks II u Mađarskoj. Dobit se ne upotrebljava za financiranje ulaganja u djelatnosti koje nisu obuhvaćene područjem primjene definiranog projekta;
- (b) plaćanje dobiti mađarskoj državi (na primjer u obliku dividendi).

Mađarska osigurava da se društvo Paks II suzdrži od (ponovnog) ulaganja u proširenje vlastitog kapaciteta ili produženje radnog vijeka i od postavljanja dodatnih proizvodnih kapaciteta, osim reaktora 5 i 6 nuklearne elektrane Paks II. Za takvo novo ulaganje bilo bi potrebno zasebno odobrenje državnih potpora.

Mađarska osigurava da je strategija trgovanja energijom proizvedenom u nuklearnoj elektrani Paks II nepristrana tržišna strategija za povećanje dobiti koja se provodi na temelju komercijalnih sporazuma o trgovini koji se sklapaju na temelju ponuda podnesenih na transparentnoj trgovinskoj platformi ili burzi. Strategija za trgovanje energijom proizvedenom u nuklearnoj elektrani Paks II (osim za vlastitu potrošnju elektrane Paks II) sastoji se od sljedećeg:

Razina 1. Društvo Paks II prodat će najmanje 30 % svoje ukupno proizvedene energije na tržištima trgovanja za dan unaprijed, trgovanja tijekom dana i budućeg trgovanja na mađarskoj burzi energije (HUPX). Mogu se upotrebljavati i druge slične burze električne energije podložno pristanku ili suglasnosti službi Komisije koju one daju ili odbijaju dati u roku od dva tjedna od zahtjeva mađarskih tijela.

Razina 2. Paks II prodat će preostali dio svoje proizvodnje električne energije pod objektivnim, transparentnim i nediskriminacijskim uvjetima na dražbama. Uvjete za takve dražbe određuje mađarski regulator tržišta električne energije, slično zahtjevima za dražbe koji su određeni MVM Partneru [(odluka 741/2011 mađarskog regulatora)]. Mađarski regulator tržišta električne energije nadzire provođenje tih dražbi.

Mađarska osigurava da platformom za dražbe za razinu 2. upravlja društvo Paks II i da su ponude jednako dostupne svim licenciranim ili registriranim trgovcima pod istim tržišnim uvjetima. Sustav podnošenja ponuda provjerljiv je i transparentan. Neće se nametati ograničenja za konačnu uporabu kupljene energije.

Nadalje, Mađarska osigurava da su društvo Paks II i njegovi sljednici i povezani subjekti potpuno pravno i strukturno neovisni i da imaju neovisne ovlasti donošenja odluka u smislu stavaka 52. i 53. Obavijesti o nadležnosti za koncentracije⁽¹⁵⁰⁾ te da se održavaju i da se njima upravlja neovisno o grupi MVM i svim njezinim poduzećima, sljednicima i povezanim društvima i drugim društvima pod kontrolom države koja sudjeluju u proizvodnji i veleprodaji ili maloprodaji energije.

Članak 4.

Mađarska dostavlja Komisiji godišnja izvješća o ispunjenju obveza iz članka 3. Prvo izvješće podnosi se jedan mjesec nakon datuma zaključenja prve financijske godine komercijalnog rada nuklearne elektrane Paks II.

Sastavljeno u Bruxellesu 6. ožujka 2017.

Za Komisiju

Margrethe VESTAGER

Članica Komisije

⁽¹⁵⁰⁾ Pročišćena obavijest Komisije o nadležnosti prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 139/2004 o kontroli koncentracija između poduzetnika (SL C 95, 16.4.2008., str. 1.).

DELEGIRANA ODLUKA KOMISIJE (EU) 2017/2113**od 11. rujna 2017.****o izmjeni Priloga V. Direktivi 2005/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s dokazima o formalnoj osposobljenosti i nazivima tečajeva osposobljavanja***(priopćeno pod brojem dokumenta C(2017) 6054)***(Tekst značajan za EGP)**

EUROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije,

uzimajući u obzir Direktivu 2005/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. rujna 2005. o priznavanju stručnih kvalifikacija ⁽¹⁾, a posebno njezin članak 21.a stavak 4.,

budući da:

- (1) Prilog V. Direktivi 2005/36/EZ sadržava popise dokaza o formalnoj osposobljenosti doktora medicine, medicinskih sestara za opću zdravstvenu njegu, doktora dentalne medicine, veterinarara, primalja, farmaceuta i arhitekata.
- (2) Delegiranom odlukom Komisije (EU) 2016/790 ⁽²⁾ ažuriran je Prilog V. Direktivi 2005/36/EZ na temelju obavijesti država članica o izmjenama njihovih zakonskih i drugih propisa u vezi s izdavanjem dokaza o predmetnoj formalnoj osposobljenosti. Od donošenja te Odluke nekoliko je država članica obavijestilo Komisiju o daljnjim takvim izmjenama. Komisija smatra da su izmijenjene odredbe u skladu s uvjetima utvrđenim u poglavlju III. glavi III. Direktive. Prilog V. Direktivi trebalo bi stoga ažurirati.
- (3) Zbog jasnoće i pravne sigurnosti trebalo bi zamijeniti sve relevantne točke Priloga V. Direktivi 2005/36/EZ o dokazima o formalnoj osposobljenosti i nazivima tečajeva osposobljavanja.
- (4) Direktivu 2005/36/EZ trebalo bi stoga na odgovarajući način izmijeniti,

DONIJELA JE OVU ODLUKU:

Članak 1.

Prilog V. Direktivi 2005/36/EZ mijenja se u skladu s Prilogom ovoj Odluci.

Članak 2.

Ova je Odluka upućena državama članicama.

Sastavljeno u Bruxellesu 11. rujna 2017.

Za Komisiju

Elżbieta BIENKOWSKA

Članica Komisije⁽¹⁾ SL L 255, 30.9.2005., str. 22.⁽²⁾ Delegirana odluka Komisije (EU) 2016/790 od 13. siječnja 2016. o izmjeni Priloga V. Direktivi 2005/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u odnosu na dokaze o formalnoj osposobljenosti i nazive tečajeva osposobljavanja (SL L 134, 24.5.2016., str. 135.)

PRILOG

Prilog V. Direktivi 2005/36/EZ mijenja se kako slijedi:

1. Točke od 5.1.1. Do 5.1.4. Zamjenjuju se sljedećim:

„5.1.1. Dokaz o formalnoj osposobljenosti za liječnika s osnovnom medicinskom osposobljenosti

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van arts/Diplôme de docteur en médecine Diplôme de „médecin”/Master in de geneeskunde	— Les universités/De universiteiten — Le Jury compétent d’enseignement de la Communauté française/De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap		20.12.1976.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен „магистър” по Медицина” и професионална квалификация „Магистър-лекар”	Университет		1.1.2007.
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu všeobecné lékařství (doktor medicíny, MUDr.)	Lékařská fakulta univerzity v České republice		1.5.2004.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i medicin (cand.med.) Bevis for bestået lægevidenskabelig embedseksamen (cand.med.)	Universitet Styrelsen for Patientsikkerhed Medicinsk universitetsfakultet	— Autorisation som læge, udstedt af Sundhedsstyrelsen og — Tilladelse til selvstændigt virke som læge (dokumentation for gennemført praktisk uddannelse), udstedt af Sundhedsstyrelsen — Autorisation som læge og tilladelse til selvstændigt virke som læge	20.12.1976.
Deutschland	— Zeugnis über die Ärztliche Prüfung — Zeugnis über die Ärztliche Staatsprüfung und Zeugnis über die Vorbereitungszeit als Medizinalassistent, soweit diese nach den deutschen Rechtsvorschriften noch für den Abschluss der ärztlichen Ausbildung vorgesehen war	Zuständige Behörden		20.12.1976.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Eesti	Arstikraad Degree in Medicine (MD) Diplom arstiteaduse õppekava läbimise kohta	Tartu Ülikool		1.5.2004.
Ελλάς	Πτυχίο Ιατρικής	— Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου, — Σχολή Επιστημών Υγείας, Τμήμα Ιατρικής Πανεπιστημίου		1.1.1981.
España	Título de Licenciado en Medicina y Cirugía Título de Licenciado en Medicina Título de Graduado/a en Medicina	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad		1.1.1986.
France	Diplôme de fin de deuxième cycle des études médicales	Universités		20.12.1976.
Hrvatska	Diploma „doktor medicine/doktorica medicine”	Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj		1.7.2013.
Ireland	Primary qualification	Competent examining body	Certificate of experience	20.12.1976.
Italia	Diploma di laurea in medicina e chirurgia	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della medicina e chirurgia	20.12.1976.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Ιατρού	Ιατρικό Συμβούλιο		1.5.2004.
Latvija	ārsta diploms	Universitātes tipa augstskola		1.5.2004.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą gydytojo kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (medicinos magistro kvalifikacinis laipsnis ir gydytojo kvalifikacija)	Universitetas	1. Internatūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą medicinos gydytojo profesinę kvalifikaciją 2. Internatūros pažymėjimas (medicinos gydytojo profesinė kvalifikacija)	1.5.2004.
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine, chirurgie et accouchements	Jury d'examen d'Etat	Certificat de stage	20.12.1976.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Magyarország	Okleveles orvosdoktor oklevél (dr. med)	Egyetem		1.5.2004.
Malta	Lawrja ta' Tabib tal-Medicina u l-Kirurgija	Universita' ta' Malta	Ċertifikat ta' registrazzjoni ma-hruġ mill-Kunsill Mediku	1.5.2004.
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd artsexamen	Faculteit Geneeskunde		20.12.1976.
Österreich	Urkunde über die Verleihung des akademischen Grades Doktor der gesamten Heilkunde (bzw. Doctor medicinae universae, Dr.med.univ.)	Medizinische Fakultät einer Universität, bzw Medizinische Universität		1.1.1994.
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku lekarskim z tytułem „lekarza”	szkoły wyższe	Świadectwo złożenia Lekarskiego Egzaminu Państwowego ⁽¹⁾ ⁽³⁾ /Świadectwo złożenia Lekarskiego Egzaminu Końcowego ⁽²⁾ ⁽³⁾	1.5.2004.
Portugal	Carta de Curso de licenciatura em medicina Certificado de mestrado integrado em medicina	Universidades	Certificado emitido pela Ordem dos Médicos	1.1.1986.
România	Diplomă de licență de doctor medic Diploma de licență și master ⁽⁴⁾	Universități Ministerul Educației Naționale ⁽⁴⁾		1.1.2007.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov „doktor medicine/doktorica medicine”	Univerza	Potrdilo o Opravljenem Strokovnem Izpitu za Poklic Zdravnik/Zdravnica	1.5.2004.
Slovensko	DIPLOM všeobecné lekárstvo doktor všeobecného lekárstva („MUDr.”)	Univerzita		1.5.2004.
Suomi/Finland	Lääketieteen lisensiaatin tutkinto/Medicine licentiatexamen	Yliopisto		1.1.1994.
Sverige	Läkarexamen	Universitet eller högskola	Bevis om legitimation som läkare, utfärdat av Socialstyrelsen	1.1.1994.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
United Kingdom	Primary qualification	Competent examining body	Certificate of experience	20.12.1976.

⁽¹⁾ Do 2012.

⁽²⁾ Od 2013.

⁽³⁾ Do 1. listopada 2017. uz dokaz o formalnoj osposobljenosti treba dostaviti i potvrdu o završetku stažiranja nakon stjecanja diplome („staż podyplomowy”).

⁽⁴⁾ Od 2011.

5.1.2. Dokaz o formalnoj osposobljenosti liječnika specijalista

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
België/Belgique/ Belgie	Bijzondere beroepstitel van geneesheer-specialist/Titre professionnel particulier de médecin spécialiste	Minister bevoegd voor Volksgezondheid/Ministre de la Santé publique	20.12.1976.
България	Свидетелство за призната специалност	Университет	1.1.2007.
Česká republika	Diplom o specializaci	Ministerstvo zdravotnictví	1.5.2004.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som speciallæge	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	20.12.1976.
Deutschland	Fachärztliche Anerkennung	Landesärztekammer	20.12.1976.
Eesti	Residentuuri lõpetamist tõendav tunnistus Residentuuri lõputunnistus eriarstiabi erialal	Tartu Ülikool	1.5.2004.
Ελλάς	Τίτλος Ιατρικής Ειδικότητας	1. Περιφέρεια 2. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση 3. Νομαρχία	1.1.1981.
España	Título de Especialista	Ministerio de Educación y Cultura	1.1.1986.
France	1. Certificat d'études spéciales de médecine accompagné du diplôme d'Etat de docteur en médecine 2. Attestation de médecin spécialiste qualifié accompagnée du diplôme d'Etat de docteur en médecine 3. Diplôme d'études spécialisées ou diplôme d'études spécialisées complémentaires qualifiant de médecine accompagné du diplôme d'Etat de docteur en médecine	1. Universités 2. Conseil de l'Ordre des médecins 3. Universités	20.12.1976.
Hrvatska	Diploma o specijalističkom usavršavanju	Ministarstvo nadležno za zdravstvo	1.7.2013.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Ireland	Certificate of Specialist doctor	Competent authority	20.12.1976.
Italia	Diploma di medico specialista	Università	20.12.1976.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης Ειδικότητας	Ιατρικό Συμβούλιο	1.5.2004.
Latvija	„Sertifikāts”–kompetentu iestāžu izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu specialitātē	Latvijas Ārstu biedrība Latvijas Ārstniecības personu profesionālo organizāciju savienība	1.5.2004.
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo specialisto profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (gydytojo specialisto profesinė kvalifikacija)	Universitetas	1.5.2004.
Luxembourg	Certificat de médecin spécialiste	Ministre de la Santé publique	20.12.1976.
Magyarország	Szakorvosi bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	1.5.2004.
Malta	Ċertifikat ta' Speċjalista Mediki	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	1.5.2004.
Nederland	Bewijs van inschrijving in een Specialistenregister Diploma geneeskundig specialist	— Medische Specialisten Registratie Commissie (MSRC) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst — Sociaal-Geneskundigen Registratie Commissie (SGRC) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst — Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten (RGS) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst ⁽¹⁾	20.12.1976.
Österreich	Facharzt Diplom	Österreichische Ärztekammer	1.1.1994.
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty	Centrum Egzaminów Medycznych	1.5.2004.
Portugal	Titulo de especialista	Ordem dos Médicos	1.1.1986.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
România	Certificat de medic specialist	Ministerul Sănătății	1.1.2007.
Slovenija	Potrdilo o opravljenem specialističnem izpitu	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	1.5.2004.
Slovensko	Diplom o špecializácii	1. Slovenská zdravotnícka univerzita 2. Univerzita Komenského v Bratislave 3. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	1.5.2004.
Suomi/Finland	Erikoislääkärin tutkinto/Specialläkarexamen	Yliopisto	1.1.1994.
Sverige	Bevis om specialkompetens som läkare, utfärdat av Socialstyrelsen	Socialstyrelsen	1.1.1994.
United Kingdom	Certificate of Completion of training	Postgraduate Medical Education and Training Board General Medical Council	20.12.1976. 1.4.2010.

(¹) Od siječnja 2013.

5.1.3. Nazivi programa osposobljavanja u specijalističkoj medicini

	Anesteziologija	Opća kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Anesthésie-réanimation/Anesthesie-reanimatie	Chirurgie/Heelkunde
България	Анестезиология и интензивно лечение	Хирургия
Česká republika	Anesteziologie a intenzivní medicína	Chirurgie
Danmark	Anæstesiologi	Kirurgi
Deutschland	Anästhesiologie	(Allgemeine) Chirurgie
Eesti	Anestesioloogia	Üldkirurgia
Ελλάς	Αναισθησιολογία	Χειρουργική
España	Anestesiología y Reanimación	Cirugía general y del aparato digestivo

	Anesteziologija	Opća kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
France	Anesthésie-réanimation	Chirurgie générale
Hrvatska	Anesteziologija, reanimatologija i intenzivna medicina	Opća kirurgija
Ireland	Anaesthesia	General surgery
Italia	Anestesia, rianimazione e terapia intensiva Anestesia, rianimazione, terapia intensiva e del dolore ⁽²⁾	Chirurgia generale
Κύπρος	Αναισθησιολογία	Γενική Χειρουργική
Latvija	Anestezioloģija un reanimatoloģija	Ķirurgģija
Lietuva	Anesteziologija reanimatologija	Chirurgija
Luxembourg	Anesthésie-réanimation	Chirurgie générale
Magyarország	Aneszteziológia és intenzív terápia	Sebészet
Malta	Anestezija u Kura Intensiva	Kirurgija Ġenerali
Nederland	Anesthesiologie	Heelkunde
Österreich	Anästhesiologie und Intensivmedizin	— Chirurgie — Allgemeinchirurgie und Viszeralchirurgie ⁽¹⁾
Polska	Anestezjologia i intensywne terapie	Chirurgia ogólna
Portugal	Anestesiologia	Cirurgia geral
România	Anestezie și terapie intensivă	Chirurgie generală
Slovenija	Anesteziologija, reanimatologija in perioperativna intenzivna medicina	Splošna kirurgija
Slovensko	Anestéziológia a intenzívna medicína	Chirurgia
Suomi/Finland	Anestesiologia ja tehohoito/Anestesiologi och intensivvård	Yleiskirurgia/Allmän kirurgi

	Anesteziologija	Opća kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Sverige	Anestesi och intensivvård	Kirurgi
United Kingdom	Anaesthetics	General surgery

⁽¹⁾ Od lipnja 2015.

⁽²⁾ Od veljače 2015.

	Neurokirurgija	Opstetricija i ginekologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique/Gynaecologie – verloskunde
България	Неврохирургия	Акушерство и гинекология
Česká republika	Neurochirurgie	Gynekologie a porodnictví
Danmark	Neurokirurgi	Gynækologi og obstetrik
Deutschland	Neurochirurgie	Frauenheilkunde und Geburtshilfe
Eesti	Neurokirurgia	Sünnitusabi ja günekoloogia
Ελλάς	Νευροχειρουργική	Μαιευτική-Γυναικολογία
España	Neurocirugía	Obstetricia y ginecología
France	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique
Hrvatska	Neurokirurgija	Ginekologija i opstetricija
Ireland	Neurosurgery	Obstetrics and gynaecology
Italia	Neurochirurgia	Ginecologia e ostetricia
Κύπρος	Νευροχειρουργική	Μαιευτική – Γυναικολογία
Latvija	Neiroķirurgija	Ginekoloģija un dzemdniecība
Lietuva	Neurochirurgija	Akušerija ginekologija
Luxembourg	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique
Magyarország	Idegsebészet	Szülészet-nőgyógyászat

	Neurokirurgija	Opstetricija i ginekologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Malta	Newrokirurgija	Ostetricija u Ćinekologija
Nederland	Neurochirurgie	Obstetrie en Gynaecologie
Österreich	Neurochirurgie	Frauenheilkunde und Geburtshilfe
Polska	Neurochirurgia	Położnictwo i ginekologia
Portugal	Neurocirurgia	Ginecologia e obstetricia
România	Neurochirurgie	Obstetrică-ginecologie
Slovenija	Nevrokirurgija	Ginekologija in porodništvo
Slovensko	Neurochirurgia	Gynekológia a pôrodníctvo
Suomi/Finland	Neurokirurgia/Neurokirurgi	Naistentaudit ja synnytykset/Kvinnosjukdomar och förlossningar
Sverige	Neurokirurgi	Obstetrik och gynekologi
United Kingdom	Neurosurgery	Obstetrics and gynaecology
	Opća (interna) medicina	Oftalmologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Médecine interne/Inwendige geneeskunde	Ophthalmologie/Oftalmologie
България	Вътрешни болести	Очни болести
Česká republika	Vnitřní lékařství	Oftalmologie
Danmark		Oftalmologi
Deutschland	Innere Medizin	Augenheilkunde
Eesti	Sisehaigused	Oftalmoloogia
Ελλάς	Παθολογία	Οφθαλμολογία
España	Medicina interna	Oftalmología
France	Médecine interne	Ophthalmologie
Hrvatska	Opća interna medicina	Oftalmologija i optometrija

	Opća (interna) medicina	Oftalmologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Ireland	General (Internal) Medicine	Ophthalmic surgery Ophthalmology ⁽¹⁾
Italia	Medicina interna	Oftalmologia
Κύπρος	Παθολογία	Οφθαλμολογία
Latvija	Internā medicīna	Oftalmoloģija
Lietuva	Vidaus ligos	Oftalmologija
Luxembourg	Médecine interne	Ophthalmologie
Magyarország	Belgyógyászat	Szemészet
Malta	Mediċina Interna	Oftalmoloġija
Nederland	Interne geneeskunde	Oogheelkunde
Österreich	Innere Medizin	Augenheilkunde und Optometrie
Polska	Choroby wewnętrzne	Okulistyka
Portugal	Medicina interna	Oftalmologia
România	Medicină internă	Oftalmologie
Slovenija	Interna medicina	Oftalmologija
Slovensko	Vnútročné lekárstvo	Oftalmológia
Suomi/Finland	Sisätaudit/Inre medicin	Silmätaudit/Ögonsjukdomar
Sverige	Internmedicin	Ögonsjukdomar (oftalmologi)
United Kingdom	General (internal) medicine	Ophthalmology

⁽¹⁾ Od 1991./1992.

	Otorinolaringologija	Pedijatrija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Oto-rhino-laryngologie/Otorhinolaryngologie	Pédiatrie/Pediatrie

	Otorinolaringologija	Pedijatrija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Bългария	Ушно-носно-гърлени болести	Педиатрия
Česká republika	Otorinolaryngologie	Dětské lékařství
Danmark	Oto-rhino-laryngologi	Pædiatri
Deutschland	Hals-Nasen-Ohrenheilkunde	Kinder- und Jugendmedizin
Eesti	Otorinolarüngoloogia	Pediaatria
Ελλάς	Ωτορινολαρυγγολογία	Παιδιατρική
España	Otorrinolaringología	Pediatría y sus áreas específicas
France	Oto-rhino-laryngologie et chirurgie cervico-faciale	Pédiatrie
Hrvatska	Otorinolaringologija	Pedijatrija
Ireland	Otolaryngology	Paediatrics
Italia	Otorinolaringoiatria	Pediatria
Κύπρος	Ωτορινολαρυγγολογία	Παιδιατρική
Latvija	Otolaringoloģija	Pedijatrija
Lietuva	Otorinolaringologija	Vaikų ligos
Luxembourg	Oto-rhino-laryngologie	Pédiatrie
Magyarország	Fül-orr-gégegyógyászat	Csecsemő- és gyermekgyógyászat
Malta	Otorinolaringoloġija	Pedjatrija
Nederland	Keel-, neus- en oorheelkunde	Kindergeneeskunde
Österreich	— Hals-, Nasen- und Ohrenkrankheiten — Hals-, Nasen- und Ohrenheilkunde ⁽¹⁾	Kinder- und Jugendheilkunde
Polska	Otorynolaryngologia	Pediatria
Portugal	Otorrinolaringologia	Pediatria
România	Otorinolaringologie	Pediatrie
Slovenija	Otorinolaringologija	Pedijatrija

	Otorinolaringologija	Pedijatrija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Slovensko	Otorinolaryngológia	Pediatria
Suomi/Finland	Korva-, nenä- ja kurkkutaudit/Öron-, näs- och halssjukdomar	Lastentaudit/Barnsjukdomar
Sverige	Öron-, näs- och halssjukdomar (oto-rhinolaryngologi)	Barn- och ungdomsmedicin
United Kingdom	Otolaryngology	Paediatrics

(¹) Od lipnja 2015.

	Pulmologija	Urologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Pneumologie	Urologie
България	Пневмология и физиатрия	Урология
Česká republika	Pneumologie a ftizeologie	Urologie
Danmark	Intern medicin: lungesygdomme	Urologi
Deutschland	— Pneumologie — Innere Medizin und Pneumologie (¹)	Urologie
Eesti	Pulmonoloogia	Uroloogia
Ελλάς	Φυματιολογία- Πνευμονολογία	Ουρολογία
España	Neumología	Urología
France	Pneumologie	Chirurgie urologique
Hrvatska	Pulmologija	Urologija
Ireland	Respiratory medicine	Urology
Italia	Malattie dell'apparato respiratorio	Urologia
Κύπρος	Πνευμονολογία – Φυματιολογία	Ουρολογία
Latvija	Ftizio pneimonoloģija	Uroloģija
Lietuva	Pulmonologija	Urologija

	Pulmologija	Urologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Luxembourg	Pneumologie	Urologie
Magyarország	Tüdőgyógyászat	Urológia
Malta	Medicina Respiratorja	Urologija
Nederland	Longziekten en tuberculose	Urologie
Österreich	— Lungenkrankheiten — Innere Medizin und Pneumologie ⁽²⁾	Urologie
Polska	Choroby płuc	Urologia
Portugal	Pneumologia	Urologia
România	Pneumologie	Urologie
Slovenija	Pnevmoologija	Urologija
Slovensko	Pneumológia a ftizeológia	Urológia
Suomi/Finland	Keuhkosairaudet ja allergologia/Lungsjukdomar och allergologi	Urologia/Urologi
Sverige	Lungsjukdomar (pneumologi)	Urologi
United Kingdom	Respiratory medicine	Urology

⁽¹⁾ Od srpnja 2011.

⁽²⁾ Od lipnja 2015.

	Ortopedija	Patologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Chirurgie orthopédique/Orthopedische heekunde	Anatomie pathologique/Pathologische anatomie
България	Ортопедия и травматология	Обща и клинична патология
Česká republika	Ortopedie	Patologie
Danmark	Ortopædisk kirurgi	Patologisk anatomi og cytology
Deutschland	— Orthopädie (und Unfallchirurgie) — Orthopädie und Unfallchirurgie ⁽¹⁾	Pathologie

	Ortopedija	Patologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Eesti	Ortopeedia	Patoloogia
Ελλάς	Ορθοπαιδική	Παθολογική Ανατομική
España	Cirugía ortopédica y traumatología	Anatomía patológica
France	Chirurgie orthopédique et traumatologie	Anatomie et cytologie pathologiques
Hrvatska	Ortopedija i traumatologija	Patologija Patologija i citologija ⁽³⁾
Ireland	Trauma and orthopaedic surgery	Histopathology
Italia	Ortopedia e traumatologia	Anatomia patologica
Κύπρος	Ορθοπαιδική	Παθολογοανατομία – Ιστολογία
Latvija	Traumatoloģija un ortopēdija	Patoloģija
Lietuva	Ortopedija traumatologija	Patologija
Luxembourg	Orthopédie	Anatomie pathologique
Magyarország	Ortopédia és traumatológia	Patológia
Malta	Kirurgija Ortopedika	Istopatoloģija
Nederland	Orthopedie	Pathologie
Österreich	— Orthopädie und Orthopädische Chirurgie — Orthopädie und Traumatologie ⁽²⁾	— Pathologie — Klinische Pathologie und Molekularpathologie ⁽²⁾ — Klinische Pathologie und Neuropathologie
Polska	Ortopedia i traumatologia narządu ruchu	Patomorfologia
Portugal	Ortopedia	Anatomia patologica
România	Ortopedie și traumatologie	Anatomie patologică
Slovenija	— Ortopedska kirurgija; Travmatologija	Patologija
Slovensko	Ortopédia	Patologická anatomia
Suomi/Finland	Ortopedia ja traumatologia/Ortopedi och traumatologi	Patologia/Patologi

	Ortopedija	Patologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Sverige	Ortopedi	Klinisk patologi
United Kingdom	Trauma and orthopaedic surgery	Histopathology

⁽¹⁾ Od svibnja 2006.

⁽²⁾ Od lipnja 2015.

⁽³⁾ Od 3. studenoga 2015.

	Neurologija	Psijatrija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Neurologie	Psychiatrie, particulièrement de l'adulte/Psychiatrie, meer bepaald in de volwassenpsychiatrie
България	Нервни болести	Психиатрия
Česká republika	Neurologie	Psychiatrie
Danmark	Neurologi	Psykiatri
Deutschland	Neurologie	Psychiatrie und Psychotherapie
Eesti	Neuroloogia	Psühhiaatria
Ελλάς	Νευρολογία	Ψυχιατρική
España	Neurología	Psiquiatría
France	Neurologie	Psychiatrie
Hrvatska	Neurologija	Psijatrija
Ireland	Neurology	Psychiatry
Italia	Neurologia	Psichiatria
Κύπρος	Νευρολογία	Ψυχιατρική
Latvija	Neiroloģija	Psijatrija
Lietuva	Neurologija	Psichiatrija
Luxembourg	Neurologie	Psychiatrie

	Neurologija	Psihijatrija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Magyarország	Neurológia	Pszichiátria
Malta	Newroloġija	Psikjatrija
Nederland	Neurologie	Psychiatrie
Österreich	Neurologie	Psychiatrie und Psychotherapeutische Medizin
Polska	Neurologia	Psychiatria
Portugal	Neurologia	Psiquiatria
România	Neurologie	Psihiatrie
Slovenija	Nevrologija	Psihiatrija
Slovensko	Neurológia	Psychiatria
Suomi/Finland	Neurologia/Neurologi	Psykiatria/Psykiatri
Sverige	Neurologi	Psykiatri
United Kingdom	Neurology	General psychiatry
	Dijagnostička radiologija	Radioterapija i onkologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Radiodiagnostic/Röntgendiagnose	Radiothérapie-oncologie/Radiotherapie-oncologie
България	Образна диагностика	Лъчелечение
Česká republika	Radiologie a zobrazovací metody	Radiační onkologie
Danmark	Radiologi	Klinisk Onkologi
Deutschland	(Diagnostische) Radiologie	Strahlentherapie
Eesti	Radioloogia	Onkoloogia
Ελλάς	Ακτινοδιαγνωστική	Ακτινοθεραπευτική – Ογκολογία
España	Radiodiagnóstico	Oncología radioterápica

	Dijagnostička radiologija	Radioterapija i onkologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
France	Radiodiagnostic et imagerie médicale	Oncologie option oncologie radiothérapique
Hrvatska	Klinička radiologija	Onkologija i radioterapija
Ireland	Radiology	Radiation oncology
Italia	Radiodiagnostica	Radioterapia
Κύπρος	Ακτινολογία	Ακτινοθεραπευτική Ογκολογία
Latvija	Diagnostiskā radioloģija	Terapeitiskā radioloģija
Lietuva	Radiologija	Onkologija radioterapija
Luxembourg	Radiodiagnostic	Radiothérapie
Magyarország	Radiológia	Sugárterápia
Malta	Radjoloġija	Onkoloġija u Radjoterapija
Nederland	Radiologie	Radiotherapie
Österreich	Radiologie	Strahlentherapie-Radioonkologie
Polska	Radiologia i diagnostyka obrazowa	Radioterapia onkologiczna
Portugal	Radiodiagnóstico	Radioterapia Radioncologia
România	Radiologie-imagistică medicală	Radioterapie
Slovenija	Radiologija	Radioterapija in onkologija
Slovensko	Rádiológia	Radiačná onkológia
Suomi/Finland	Radiologia/Radiologi	Syöpätaudit/Cancersjukdomar
Sverige	Medicinsk radiologi Radiologi ⁽²⁾	Tumörsjukdomar (allmän onkologi) Onkologi ⁽¹⁾
United Kingdom	Clinical radiology	Clinical oncology

⁽¹⁾ Od rujna 2008.

⁽²⁾ Od svibnja 2015.

	Plastična i rekonstruktivna kirurgija	Klinička biologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Chirurgie plastique, reconstructrice et esthétique/Plastische, reconstructieve en esthetische heekunde	Biologie clinique/Klinische biologie
България	Пластично-възстановителна и естетична хирургия	Клинична лаборатория
Česká republika	Plastická chirurgie	
Danmark	Plastikkirurgi	
Deutschland	— Plastische (und Ästhetische) Chirurgie — Plastische und Ästhetische Chirurgie ⁽¹⁾	Laboratoriumsmedizin ⁽²⁾
Eesti	Plastika- ja rekonstruktiivkirurgia	Laborimeditsiin
Ελλάς	Πλαστική Χειρουργική	Ιατρική βιοπαθολογία ⁽⁵⁾
España	Cirugía plástica, estética y reparadora	Análisis clínicos
France	Chirurgie plastique, reconstructrice et esthétique	Biologie médicale
Hrvatska	Plastična, rekonstrukcijska i estetska kirurgija	
Ireland	Plastic, reconstructive and aesthetic surgery	
Italia	Chirurgia plastica, ricostruttiva ed estetica	Patologia clinica Patologia clinica e biochimica clinica ⁽⁴⁾
Κύπρος	Πλαστική Χειρουργική	
Latvija	Plastiskā ķirurģija	
Lietuva	Plastinė ir rekonstrukcinė chirurgija	Laboratorinė medicina
Luxembourg	Chirurgie plastique	Biologie clinique
Magyarország	Plasztikai (égési) sebészet	Orvosi laboratóriumi diagnosztika
Malta	Kirurgija Plastika	
Nederland	Plastische chirurgie	
Österreich	Plastische, Ästhetische und Rekonstruktive Chirurgie Plastische, Rekonstruktive und Ästhetische Chirurgie ⁽³⁾	Medizinische Biologie

	Plastična i rekonstruktivna kirurgija	Klinička biologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Polska	Chirurgia plastyczna	Diagnostyka laboratoryjna
Portugal	Cirurgia plástica, estética e reconstrutiva	Patologia clínica
România	Chirurgie plastică, estetică și microchirurgie reconstructivă	Medicină de laborator
Slovenija	Plastična, rekonstrukcijska in estetska kirurgija	
Slovensko	Plastická chirurgija	Laboratórna medicína
Suomi/Finland	Plastiikkakirurgia/Plastikkirurgi	
Sverige	Plastikkirurgi	
United Kingdom	Plastic surgery	

⁽¹⁾ Od 2006.

⁽²⁾ Od 2012.

⁽³⁾ Od lipnja 2015.

⁽⁴⁾ Od lipnja 2015.

⁽⁵⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 30. prosinca 1994.

	Klinička mikrobiologija	Medicinska biokemija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		
България	Микробиология	Биохимия
Česká republika	Lékařská mikrobiologie	Klinická biochemie
Danmark	Klinisk mikrobiologi	Klinisk biokemi
Deutschland	— Mikrobiologie (Virologie) und Infektionsepidemiologie — Mikrobiologie, Virologie und Infektionsepidemiologie ⁽²⁾	Laboratoriumsmedizin ⁽¹⁾
Eesti		
Ελλάς	— Ιατρική Βιοπαθολογία — Μικροβιολογία	Ιατρική βιοπαθολογία ⁽⁶⁾
España	Microbiología y parasitología	Bioquímica clínica

	Klinička mikrobiologija	Medicinska biokemija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
France		
Hrvatska	Klinička mikrobiologija	
Ireland	Microbiology	Chemical pathology
Italia	Microbiologia e virologia	Biochimica clinica ⁽⁵⁾
Κύπρος	Μικροβιολογία	
Latvija	Mikrobioloģija	
Lietuva		
Luxembourg	Microbiologie	Chimie biologique
Magyarország	Orvosi mikrobiológia	
Malta	Mikrobijologija	Patoloģija Kimika
Nederland	Medische microbiologie	Klinische chemie ⁽²⁾
Österreich	— Hygiene und Mikrobiologie — Klinische Mikrobiologie und Hygiene ⁽⁴⁾ — Klinische Mikrobiologie und Virologie ⁽⁴⁾	Medizinische und Chemische Labordiagnostik
Polska	Mikrobiologia lekarska	
Portugal		
România		
Slovenija	Klinična mikrobiologija	Medicinska biokemija
Slovensko	Klinická mikrobiológia	Klinická biochémia
Suomi/Finland	Kliininen mikrobiologia/Klinisk mikrobiologi	Kliininen kemia/Klinisk kemi
Sverige	Klinisk bakteriologi Klinisk mikrobiologi ⁽⁷⁾	Klinisk kemi

	Klinička mikrobiologija	Medicinska biokemija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
United Kingdom	Medical microbiology and virology	Chemical pathology

⁽¹⁾ Do 2012.

⁽²⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 4. travnja 2000.

⁽³⁾ Od svibnja 2006.

⁽⁴⁾ Od lipnja 2015.

⁽⁵⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 3. lipnja 2015.

⁽⁶⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 30. prosinca 1994.

⁽⁷⁾ Od svibnja 2015.

	Imunologija	Torakalna kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		Chirurgie thoracique/Heelkunde op de thorax ⁽¹⁾
България	Клинична имунология	Гръдна хирургия Кардиохирургия
Česká republika	Alergologie a klinická imunologie	Hrudní chirurgie
Danmark	Klinisk immunologi	Thoraxkirurgi
Deutschland		Thoraxchirurgie
Eesti		Torakaalkirurgia
Ελλάς		Χειρουργική Θώρακος
España	Inmunología	— Cirugía torácica — Cirugía cardiovascular
France		Chirurgie thoracique et cardiovasculaire
Hrvatska	Alergologija i klinička imunologija	
Ireland	Immunology (clinical and laboratory)	Cardiothoracic surgery
Italia		— Chirurgia toracica — Cardiochirurgia
Κύπρος	Ανοσολογία	Χειρουργική Θώρακος
Latvija	Imunoloģija	Torakālā ķirurģija Sirds ķirurģis

	Imunologija	Torakalna kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Lietuva		Krūtinės chirurgija
Luxembourg	Immunologie	Chirurgie thoracique
Magyarország	Allergológia és klinikai immunológia	Mellkassebészet
Malta	Immunologija	Kirurgija Kardjo-Toracika
Nederland		Cardio-thoracale chirurgie
Österreich	— Immunologie — Klinische Immunologie ⁽²⁾	Thoraxchirurgie
Polska	Immunologia kliniczna	Chirurgia klatki piersiowej
Portugal		Cirurgia cardiotorácica
România		Chirurgie toracică
Slovenija		Torakalna kirurgija
Slovensko	Klinická imunológia a alergológia	Hrudníková chirurgia
Suomi/Finland		Sydän-ja rintaelinkirurgia/Hjärt- och thoraxkirurgi
Sverige	Klinisk immunologi ⁽³⁾	Thoraxkirurgi
United Kingdom	Immunology	Cardo-thoracic surgery

⁽¹⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 1. siječnja 1983.

⁽²⁾ Od lipnja 2015.

⁽³⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 14. lipnja 2017.

	Dječja kirurgija	Vaskularna kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		Chirurgie des vaisseaux/Bloedvatenheelkunde ⁽¹⁾
България	Детска хирургия	Съдова хирургия
Česká republika	Dětská chirurgie	Cévní chirurgie
Danmark		Karkirurgi

	Dječja kirurgija	Vaskularna kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Deutschland	Kinderchirurgie	Gefäßchirurgie
Eesti	Lastekirurgia	Kardiovaskulaarkirurgia
Ελλάς	Χειρουργική Παιδών	Αγγειοχειρουργική
España	Cirugía pediátrica	Angiología y cirugía vascular
France	Chirurgie infantile	Chirurgie vasculaire
Hrvatska	Dječja kirurgija	Vaskularna kirurgija
Ireland	Paediatric surgery	
Italia	Chirurgia pediatrica	Chirurgia vascolare
Κύπρος	Χειρουργική Παιδών	Χειρουργική Αγγείων
Latvija	Bērnu ķirurgija	Asinsvadu ķirurgija
Lietuva	Vaikų chirurgija	Kraujagyslių chirurgija
Luxembourg	Chirurgie pédiatrique	Chirurgie vasculaire
Magyarország	Gyermeksebészet	Érsebészet
Malta	Kirurgija Pedjatrika	Kirurgija Vaskolari
Nederland		
Österreich	Kinder- und Jugendchirurgie	Allgemeinchirurgie und Gefäßchirurgie
Polska	Chirurgia dziecięca	Chirurgia naczyniowa
Portugal	Cirurgia pediátrica	Angologia/Cirurgia vascular
România	Chirurgie pediatrică	Chirurgie vasculară
Slovenija		Kardiovaskularna kirurgija
Slovensko	Detská chirurgia	Cievna chirurgia
Suomi/Finland	Lastenkirurgia/Barnkirurgi	Verisuonikirurgia/Kärlkirurgi

	Dječja kirurgija	Vaskularna kirurgija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Sverige	Barn- och ungdomskirurgi	Kärlkirurgi
United Kingdom	Paediatric surgery	Vascular surgery

(¹) Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 1. siječnja 1983.

	Kardiologija	Gastroenterologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Cardiologie	Gastro-entérologie/Gastro-enterologie
България	Кардиология	Гастроентерология (¹)
Česká republika	Kardiologie	Gastroenterologie
Danmark	Intern medicin: kardiologi	Intern medicin: gastroenterology og hepatologi
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Kardiologie — Innere Medizin und Kardiologie (²)	— Innere Medizin und Schwerpunkt Gastroenterologie — Innere Medizin und Gastroenterologie (²)
Eesti	Kardioloogia	Gastroenteroloogia
Ελλάς	Καρδιολογία	Γαστρεντερολογία
España	Cardiología	Aparato digestivo
France	Cardiologie et maladies vasculaires	Gastro-entérologie et hépatologie
Hrvatska	Kardiologija	Gastroenterologija
Ireland	Cardiology	Gastro-enterology
Italia	Malattie dell'apparato cardiovascolare	Gastroenterologia Malattie dell'apparato digerente (³)
Κύπρος	Καρδιολογία	Γαστρεντερολογία
Latvija	Kardioloģija	Gastroenteroloģija
Lietuva	Kardiologija	Gastroenterologija
Luxembourg	Cardiologie et angiologie	Gastro-enterologie

	Kardiologija	Gastroenterologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Magyarország	Kardiológia	Gasztroenterológia
Malta	Kardjologija	Gastroenterologija
Nederland	Cardiologie	Maag-darm-leverziekten
Österreich	Innere Medizin und Kardiologie	Innere Medizin und Gastroenterologie und Hepatologie
Polska	Kardiologia	Gastrenterologia
Portugal	Cardiologia	Gastrenterologia
România	Cardiologie	Gastroenterologie
Slovenija	Kardiologija in vaskularna medicina	Gastroenterologija
Slovensko	Kardiológia	Gastroenterológia
Suomi/Finland	Kardiologia/Kardiologi	Gastroenterologia/Gastroenterologi
Sverige	Kardiologi	Medicinsk gastroenterologi och hepatologi
United Kingdom	Cardiology	Gastroenterology

⁽¹⁾ Do 14. rujna 2010.

⁽²⁾ Od listopada 2009.

⁽³⁾ Od lipnja 2015.

	Reumatologija	Hematologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Rhumathologie/reumatologie	
България	Ревматология	Клинична хематология
Česká republika	Revmatologie	Hematologie a transfúzní lékařství
Danmark	Intern medicin: reumatologi	Intern medicin: hæmatologi
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Rheumatologie — Innere Medizin und Rheumatologie ⁽¹⁾	— Innere Medizin und Schwerpunkt Hämatologie und Onkologie — Innere Medizin und Hämatologie und Onkologie ⁽¹⁾

	Reumatologija	Hematologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Eesti	Reumatoloogia	Hematoloogia
Ελλάς	Ρευματολογία	Αιματολογία
España	Reumatología	Hematología y hemoterapia
France	Rhumatologie	
Hrvatska	Reumatologija	Hematologija
Ireland	Rheumatology	Haematology (clinical and laboratory)
Italia	Reumatologia	Ematologia
Κύπρος	Ρευματολογία	Αιματολογία
Latvija	Reimatoloģija	Hematoloģija
Lietuva	Reumatologija	Hematologija
Luxembourg	Rhumatologie	Hématologie
Magyarország	Reumatológia	Hematológia
Malta	Rewmatoloģija	Ematoloģija
Nederland	Reumatologie	
Österreich	Innere Medizin und Rheumatologie	Innere Medizin und Hämatologie und inter-nistische Onkologie
Polska	Reumatologia	Hematologia
Portugal	Reumatologia	Imuno-hemoterapia
România	Reumatologie	Hematologie
Slovenija	Revmatologija	Hematologija
Slovensko	Reumatológia	Hematológia a transfúziológia
Suomi/Finland	Reumatologia/Reumatologi	Kliininen hematologia/Klinisk hematologi
Sverige	Reumatologi	Hematologi

	Reumatologija	Hematologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
United Kingdom	Rheumatology	Haematology

(¹) Od listopada 2009.

	Endokrinologija	Fizikalna i rehabilitacijska medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		Médecine physique et réadaptation/Fysische geneeskunde en revalidatie
България	Ендокринология и болести на обмяната	Физикална и рехабилитационна медицина
Česká republika	Diabetologie a endokrinologie	Rehabilitační a fyzikální medicína
Danmark	Intern medicin: endokrinologi	
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Endokrinologie und Diabetologie — Innere Medizin und Endokrinologie und Diabetologie (¹)	Physikalische und Rehabilitative Medizin
Eesti	Endokrinoloogia	Taastusravi ja füsiaatria
Ελλάς	Ενδοκρινολογία	Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση
España	Endocrinología y nutrición	Medicina física y rehabilitación
France	Endocrinologie – diabète – maladies métaboliques	Médecine physique et de réadaptation
Hrvatska	Endokrinologija i dijabetologija	Fizikalna medicina i rehabilitacija
Ireland	Endocrinology and diabetes mellitus	
Italia	Endocrinologia e malattie del ricambio Endocrinologia e malattie del metabolismo (²)	Medicina fisica e riabilitazione Medicina fisica e riabilitativa (²)
Κύπρος	Ενδοκρινολογία	Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση
Latvija	Endokrinoloģija	Rehabilitoloģija Fiziskā rehabilitācija Fizikālā medicīna
Lietuva	Endokrinologija	Fizinė medicina ir reabilitacija

	Endokrinologija	Fizikalna i rehabilitacijska medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Luxembourg	Endocrinologie, maladies du métabolisme et de la nutrition	Rééducation et réadaptation fonctionnelles
Magyarország	Endokrinológia	Fizikális medicina és rehabilitációs orvoslás
Malta	Endokrinologija u Dijabete	
Nederland		Revalidatiegeneeskunde
Österreich	Innere Medizin und Endokrinologie und Diabetologie	Physikalische Medizin und Allgemeine Rehabilitation
Polska	Endokrynologia	Rehabilitacja medyczna
Portugal	Endocrinologia/Nutrição	Medicina física e de reabilitação
România	Endocrinologie	Reabilitare Medicală
Slovenija		Fizikalna in rehabilitacijska medicina
Slovensko	Endokrinológia	Fyziatria, balneológia a liečebná rehabilitácia
Suomi/Finland	Endokrinologia/Endokrinologi	Fysiatria/Fysiatri
Sverige	Endokrina sjukdomar Endokrinologi och diabetologi ⁽³⁾	Rehabiliteringsmedicin
United Kingdom	Endocrinology and diabetes mellitus	

⁽¹⁾ Od listopada 2009.

⁽²⁾ Od veljače 2015.

⁽³⁾ Od rujna 2008.

	Neuropsihijatrija	Dermatovenerologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Neuropsychiatrie ⁽¹⁾	Dermato-vénéréologie/Dermato-venereologie
България		Кожни и венерически болести
Česká republika		Dermatovenerologie
Danmark		Dermato-venerologi
Deutschland	Nervenheilkunde (Neurologie und Psychiatrie)	Haut – und Geschlechtskrankheiten

	Neuropsihijatrija	Dermatovenerologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
Eesti		Dermatoveneroloogia
Ελλάς	Νευρολογία – Ψυχιατρική	Δερματολογία – Αφροδισιολογία
España		Dermatología médico-quirúrgica y venereología
France	Neuropsychiatrie ⁽²⁾	Dermatologie et vénéréologie
Hrvatska		Dermatologija i venerologija
Ireland		
Italia	Neuropsichiatria ⁽³⁾	Dermatologia e venereologia
Κύπρος	Νευρολογία – Ψυχιατρική	Δερματολογία – Αφροδισιολογία
Latvija		Dermatoloģija un veneroloģija
Lietuva		Dermatovenerologija
Luxembourg	Neuropsychiatrie ⁽⁴⁾	Dermato-vénérologie
Magyarország		Bőrgyógyászat
Malta		Dermato-venerejologija
Nederland	Zenuw – en zielsziekten ⁽⁵⁾	Dermatologie en venerologie
Österreich	Neurologie und Psychiatrie ⁽⁶⁾	Haut- und Geschlechtskrankheiten
Polska		Dermatologia i wenerologia
Portugal		Dermatovenereologia
România		Dermatovenerologie
Slovenija		Dermatovenerologija
Slovensko	Neuropsichiatria	Dermatovenerológia
Suomi/Finland		Ihotaudit ja allergologia/Hudsjukdomar och allergologi
Sverige		Hud- och könssjukdomar

	Neuropsihijatrija	Dermatovenerologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine
Država	Naziv	Naziv
United Kingdom		

Datumi stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.:

⁽¹⁾ 1. kolovoza 1987., osim za osobe koje su se počele osposobljavati prije tog datuma

⁽²⁾ 31. prosinca 1971.

⁽³⁾ 31. listopada 1999.

⁽⁴⁾ Dokaz o osposobljenosti više se ne izdaje za osposobljavanje koje je počelo nakon 5. ožujka 1982.

⁽⁵⁾ 9. srpnja 1984.

⁽⁶⁾ 31. ožujka 2004.

	Radiologija	Dječja i adolescentna psihijatrija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		Psychiatrie, particulièrement en psychiatrie infanto-juvénile/Psychiatrie, meer bepaald in de kinder- en jeugdpsychiatrie
България	Радиобиология	Детска психиатрия
Česká republika		Dětská a dorostová psychiatrie
Danmark		Børne- og ungdomspsykiatri
Deutschland	Radiologie	Kinder – und Jugendpsychiatrie und –psychotherapie
Eesti		
Ελλάς	Ακτινολογία – Ραδιολογία	Παιδοψυχιατρική
España	Electroradiología ⁽¹⁾	
France	Electro-radiologie ⁽²⁾	Pédopsychiatrie ⁽⁷⁾
Hrvatska	Klinička radiologija	Dječja i adolescentna psihijatrija
Ireland		Child and adolescent psychiatry
Italia	Radiologia ⁽³⁾	Neuropsichiatria infantile
Κύπρος		Παιδοψυχιατρική
Latvija		Bērnu psihiatrija
Lietuva		Vaikų ir paauglių psichiatrija
Luxembourg	Électroradiologie ⁽⁴⁾	Psychiatrie infantile

	Radiologija	Dječja i adolescentna psihijatrija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Magyarország	Radiológia	Gyermek- és ifjúsági pszichiátria
Malta		
Nederland	Radiologie ⁽⁵⁾	
Österreich	Radiologie ⁽⁶⁾	— Kinder- und Jugendpsychiatrie — Kinder- und Jugendpsychiatrie und Psychotherapeutische Medizin ⁽⁸⁾
Polska		Psychiatria dzieci i młodzieży
Portugal	Radiologia	Psiquiatria da infância e da adolescência
România		Psihiatrie pediatrică
Slovenija	Radiologija	Otroška in mladostniška psihiatrija
Slovensko		Detská psychiatria
Suomi/Finland		Lastenpsykiatria/Barnpsykiatri
Sverige		Barn- och ungdomspsykiatri
United Kingdom		Child and adolescent psychiatry

– Datumi stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.:

⁽¹⁾ 1. veljače 1984.

⁽²⁾ 3. prosinca 1971.

⁽³⁾ 31. listopada 1993.

⁽⁴⁾ Dokaz o osposobljenosti više se ne izdaje za osposobljavanje koje je počelo nakon 5. ožujka 1982.

⁽⁵⁾ 8. srpnja 1984.

⁽⁶⁾ 31. ožujka 2004.

⁽⁷⁾ 1. siječnja 1991.

⁽⁸⁾ Od lipnja 2015.

	Gerijatrija	Nefrologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Gériatrie/Geriatrie	
България	Гериатрична медицина	Нефрология
Česká republika	Geriatric	Nefrologie
Danmark	Intern medicin: geriatric	Intern medicin: nefrologi

	Gerijatrija	Nefrologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Deutschland		— Innere Medizin und Schwerpunkt Nephrologie — Innere Medizin und Nephrologie ⁽¹⁾
Eesti		Nefrologia
Ελλάς		Νεφρολογία
España	Geriatría	Nefrología
France		Néphrologie
Hrvatska	Gerijatrija	Nefrologija
Ireland	Geriatric medicine	Nephrology
Italia	Geriatría	Nefrologia
Κύπρος	Γηριατρική	Νεφρολογία
Latvija		Nefroloģija
Lietuva	Geriatrija	Nefrologija
Luxembourg	Gériatrie	Néphrologie
Magyarország	Geriatría	Nefrológia
Malta	Ġerjatrija	Nefroloġija
Nederland	Klinische geriatrie	
Österreich		Innere Medizin und Nephrologie
Polska	Geriatría	Nefrologia
Portugal		Nefrologia
România	Geriatrie și gerontologie	Nefrologie
Slovenija		Nefrologija
Slovensko	Geriatría	Nefrológia
Suomi/Finland	Geriatría/Geriatri	Nefrologia/Nefrologi

	Gerijatrija	Nefrologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Sverige	Geriatrisk	Medicinska njursjukdomar (nefrologi) Njurmedicin ⁽²⁾
United Kingdom	Geriatric medicine	Renal medicine

⁽¹⁾ Od listopada 2009.

⁽²⁾ Od svibnja 2015.

	Infektologija	Javno zdravstvo
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		
България	Инфекциозни болести	Социална медицина и здравен мениджмънт комунална хигиена
Česká republika	Infekční lékařství	Hygiena a epidemiologie
Danmark	Intern medicin: infektionsmedicin	Samfundsmedicin
Deutschland		Öffentliches Gesundheitswesen
Eesti	Infektsioonhaigused	
Ελλάς		Κοινωνική Ιατρική
España		Medicina preventiva y salud pública
France		Santé publique et médecine sociale
Hrvatska	Infektologija	Javnozdravstvena medicina
Ireland	Infectious diseases	Public health medicine
Italia	Malattie infettive Malattie infettive e tropicali ⁽²⁾	Igiene e medicina preventiva
Κύπρος	Λοιμώδη Νοσήματα ⁽³⁾	— Υγειονομία — Κοινωνική Ιατρική
Latvija	Infektoloģija	
Lietuva	Infektologija	

	Infektologija	Javno zdravstvo
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Luxembourg	Maladies contagieuses	Santé publique
Magyarország	Infektológia	Megelőző orvostan és népegészségtan
Malta	Mard Infettiv	Saħħa Pubblika
Nederland		Maatschappij en gezondheid
Österreich	Innere Medizin und Infektiologie	— Sozialmedizin — Public Health ⁽¹⁾
Polska	Choroby zakaźne	Zdrowie publiczne, epidemiologia
Portugal	Doenças infecciosas	Saúde pública
România	Boli infecțioase	Sănătate publică și management
Slovenija	Infektologija	Javno zdravje
Slovensko	Infektológia	Verejné zdravotníctvo
Suomi/Finland	Infektiosairaudet/Infektionssjukdomar	Terveydenhuolto/Hälsövärd
Sverige	Infektionssjukdomar	Socialmedicin
United Kingdom	Infectious diseases	Public health medicine

⁽¹⁾ Od lipnja 2015.

⁽²⁾ Od veljače 2015.

⁽³⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 8. prosinca 2016.

	Klinička farmakologija i toksikologija	Medicina rada
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		Médecine du travail/Arbeitsgeneeskunde
България	Клинична фармакология и терапия Фармакология	Трудова медицина
Česká republika	Klinická farmakologie	Pracovní lékařství
Danmark	Klinisk farmakologi	Arbejdsmedicin
Deutschland	Pharmakologie und Toxikologie	Arbeitsmedizin

	Klinička farmakologija i toksikologija	Medicina rada
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Eesti		
Ελλάδα		Ιατρική της Εργασίας
España	Farmacología clínica	Medicina del trabajo
France		Médecine du travail
Hrvatska	Klinička farmakologija s toksikologijom	Medicina rada i športa
Ireland	Clinical pharmacology and therapeutics Pharmaceutical Medicine ⁽⁴⁾	Occupational medicine
Italia	Farmacologia Farmacologia e tossicologia clinica ⁽²⁾	Medicina del lavoro
Κύπρος		Ιατρική της Εργασίας
Latvija		Arodslimības
Lietuva		Darbo medicina
Luxembourg		Médecine du travail
Magyarország	Klinikai farmakológia	Foglalkozás-orvostan (üzemorvostan)
Malta	Farmakologija Klinika u t-Terapewtika	Medicina Okkupazzjonali
Nederland		— Arbeid en gezondheid, bedrijfsgeneeskunde — Arbeid en gezondheid, verzekeringsgeneeskunde
Österreich	Pharmakologie und Toxikologie	— Arbeitsmedizin — Arbeitsmedizin und angewandte Physiologie ⁽¹⁾
Polska	Farmakologia kliniczna	Medycyna pracy
Portugal		Medicina do trabalho
România	Farmacologie clinică	Medicina muncii
Slovenija		Medicina dela, prometa in športa
Slovensko	Klinická farmakológia	Pracovné lekárstvo

	Klinička farmakologija i toksikologija	Medicina rada
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Suomi/Finland	Kliininen farmakologia ja lääkehoito/Klinisk farmakologi och läkemedelsbehandling	Työterveyshuolto/Företagshälsovård
Sverige	Klinisk farmakologi	Yrkes- och miljömedicin Arbets- och miljömedicin ⁽³⁾
United Kingdom	Clinical pharmacology and therapeutics	Occupational medicine

⁽¹⁾ Od lipnja 2015.

⁽²⁾ Od veljače 2015.

⁽³⁾ Od rujna 2008.

⁽⁴⁾ Od srpnja 2017.

	Alergologija i klinička imunologija	Nuklearna medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		Médecine nucléaire/Nucleaire geneeskunde
България	Клинична алергология	Нуклеарна медицина
Česká republika	Alergologie a klinická imunologie	Nukleární medicína
Danmark		Klinisk fysiologi og nuklearmedicin
Deutschland		Nuklearmedizin
Eesti		
Ελλάς	Αλλεργιολογία	Πυρηνική Ιατρική
España	Alergología	Medicina nuclear
France		Médecine nucléaire
Hrvatska	Alergologija i klinička imunologija	Nuklearna medicina
Ireland		
Italia	Allergologia ed immunologia clinica	Medicina nucleare
Κύπρος	Αλλεργιολογία	Πυρηνική Ιατρική
Latvija	Alergoloģija	
Lietuva	Alergologija ir klinikinė imunologija	

	Alergologija i klinička imunologija	Nuklearna medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Luxembourg		Médecine nucléaire
Magyarország	Allergológia és klinikai immunológia	Nukleáris medicina
Malta		Medicina Nukleari
Nederland	Allergologie ⁽¹⁾	Nucleaire geneeskunde
Österreich		Nuklearmedizin
Polska	Alergologia	Medycyna nuklearna
Portugal	Imuno-alergologia	Medicina nuclear
România	Alergologie și imunologie clinică	Medicină nucleară
Slovenija		Nuklearna medicina
Slovensko	Klinička imunologija a alergologija	Nukleárna medicína
Suomi/Finland		Kliininen fysiologia ja isotooppilääketiede/ Klinisk fysiologi och nukleärmedicin
Sverige	Allergisjukdomar	Nukleärmedicin Nuklearmedicin ⁽²⁾
United Kingdom		Nuclear medicine

⁽¹⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 12. kolovoza 1996.

⁽²⁾ Od rujna 2008.

	Maksilofacijalna kirurgija (temeljna medicinska izobrazba)	Klinička hematologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		
България	Лицево-челюстна хирургия	Трансфузионна хематология
Česká republika	Maxilofaciální chirurgie	
Danmark		
Deutschland		
Eesti		

	Maksilofacijalna kirurgija (temeljna medicinska izobrazba)	Klinička hematologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Ελλάδα		
España	Cirurgía oral y maxilofacial	
France	Chirurgie maxillo-faciale et stomatologie	Hématologie
Hrvatska	Maksilofacijalna kirurgija	
Ireland		
Italia	Chirurgia maxillo-facciale	
Κύπρος		
Latvija	Mutes, sejas un žokļu ķirurgija	
Lietuva	Veido ir žandikaulių chirurgija	
Luxembourg	Chirurgie maxillo-faciale	Hématologie biologique
Magyarország	Szájsebészet ⁽¹⁾	
Malta		
Nederland		
Österreich	Mund– Kiefer – und Gesichtschirurgie ⁽²⁾	
Polska	Chirurgia szczekowo-twarzowa	
Portugal	Cirurgia maxilo-facial	Hematologia clinica
România		
Slovenija	Maxilofacialna kirurgija	
Slovensko	Maxilofaciálna chirurgia	
Suomi/Finland		
Sverige		

	Maksilofacijalna kirurgija (temeljna medicinska izobrazba)	Klinička hematologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
United Kingdom		

Datumi stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.:

⁽¹⁾ 30. rujna 2007.

⁽²⁾ 28. veljače 2013.

	Stomatologija	Dermatologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		
България		
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		
Eesti		
Ελλάδα		
España	Estomatología	
France	Stomatologie	
Hrvatska		
Ireland		Dermatology
Italia	Odontostomatologia ⁽¹⁾	
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg	Stomatologie	
Magyarország		
Malta		Dermatologija

	Stomatologija	Dermatologija
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 3 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Nederland		
Österreich		
Polska		
Portugal	Estomatologia	
România		
Slovenija		
Slovensko		
Suomi/Finland		
Sverige		
United Kingdom		Dermatology

(¹) Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 31. prosinca 1994.

	Venerologija	Tropska medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		
България		
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		
Eesti		
Ελλάδα		
España		
France		
Hrvatska		
Ireland	Genito-urinary medicine	Tropical medicine

	Venerologija	Tropska medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Italia		Medicina tropicale ⁽²⁾
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg		
Magyarország		Trópusi betegségek
Malta	Medicina Uro-genetali	
Nederland		
Österreich		— Spezifische Prophylaxe und Tropenmedizin — Klinische Immunologie und Spezifische Prophylaxe und Tropenmedizin ⁽¹⁾
Polska		Medycyna transportu
Portugal		Medicina tropical
România		
Slovenija		
Slovensko		Tropická medicína
Suomi/Finland		
Sverige		
United Kingdom	Genito-urinary medicine	Tropical medicine

⁽¹⁾ Od lipnja 2015.

⁽²⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 3. lipnja 2015.

	Abdominalna kirurgija	Urgentna medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Chirurgie abdominale/Heelkunde op het abdomen ⁽¹⁾	

	Abdominalna kirurgija	Urgentna medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Bългария	Гастроентерологична хирургия	Спешна медицина
Česká republika		— Traumatologie — Urgentní medicína
Danmark		
Deutschland	Visceralchirurgie	
Eesti		
Ελλάς		
España		
France	Chirurgie viscérale et digestive	
Hrvatska	Abdominalna kirurgija	Hitna medicina
Ireland		Emergency medicine
Italia	Chirurgia dell'apparato digerente ⁽³⁾	Medicina d'emergenza-urgenza ⁽²⁾
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva	Abdominalinė chirurgija	
Luxembourg	Chirurgie gastro-entérologique	
Magyarország		Oxyológia és sürgősségi orvostan
Malta		Medicina tal-Accidenti u l-Emergenza Medicina tal-Emergenza ⁽⁴⁾
Nederland		
Österreich		
Polska		Medycyna ratunkowa
Portugal		
România		Medicină de urgență
Slovenija	Abdominalna kirurgija	Urgentna medicina

	Abdominalna kirurgija	Urgentna medicina
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina
Država	Naziv	Naziv
Slovensko	Gastroenterološka kirurgija	— Úrazová kirurgija — Urgentná medicína
Suomi/Finland	Gastroenterologinen kirurgia/Gastroenterologisk kirurgi	Akuuttilääketiede/Akutmedicin
Sverige		Akutsjukvård
United Kingdom		Emergency medicine

⁽¹⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 1. siječnja 1983.

⁽²⁾ Od 17. veljače 2006.

⁽³⁾ Datum stavljanja izvan snage u smislu članka 27. stavka 3.: 3. lipnja 2015.

⁽⁴⁾ Od 21. studenoga 2003.

	Klinička neurofiziologija	Dentalna, oralna i maksilofacijalna kirurgija (temeljna medicinska i stomatološka izobrazba) ⁽¹⁾
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien		Stomatologie et chirurgie orale et maxillo-faciale/Stomatologie en mond-, kaak- en aangezichtschirurgie
България		Дентална, орална и лицево-челюстна хирургия
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		— Mund-, Kiefer- und Gesichtschirurgie — Mund-Kiefer-Gesichtschirurgie ⁽²⁾
Eesti		
Ελλάς		Στοματική και Γναθοπροσωπική Χειρουργική ⁽³⁾
España	Neurofisiología clínica	
France		
Hrvatska		
Ireland	Clinical neurophysiology	Oral and maxillo-facial surgery
Italia		

	Klinička neurofiziologija	Dentalna, oralna i maksilofacijalna kirurgija (temeljna medicinska i stomatološka izobrazba) ⁽¹⁾
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Kύπρος		Στοματο-Γναθο-Προσωποχειρουργική
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg		Chirurgie dentaire, orale et maxillo-faciale
Magyarország		Arc-állcsont-szájsebészet
Malta	Newrofizjologija Klinika	Kirurgija tal-ghadam tal-wieċċ
Nederland		
Österreich		Mund-, Kiefer- und Gesichtschirurgie
Polska		
Portugal		
România		Chirurgie Orală și Maxilo-facială ⁽⁴⁾
Slovenija		
Slovensko		
Suomi/Finland	Kliininen neurofysiologia/Klinisk neurofysiologi	Suu- ja leukakirurgia/Oral och maxillofacial kirurgi
Sverige	Klinisk neurofysiologi	
United Kingdom	Clinical neurophysiology	Oral and maxillo-facial surgery

⁽¹⁾ Osposobljavanje kojim se dobiva dokaz o formalnoj osposobljenosti za specijalista dentalne, oralne i maksilofacijalne kirurgije (temeljna medicinska i stomatološka izobrazba) podrazumijeva završen i potvrđen osnovni studij medicine (članak 24.) i uz to završen i potvrđen osnovni studij dentalne medicine (članak 34.).

⁽²⁾ Od 2006.

⁽³⁾ Od 10. srpnja 2014.

⁽⁴⁾ Od 2009.

	Internistička onkologija	Medicinska genetika
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Belgique/België/Belgien	Oncologie médicale/Medische oncologie	
България	Медицинска онкология	Медицинска генетика

	Internistička onkologija	Medicinska genetika
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Česka republika	Klinická onkologie	Lékařská genetika
Danmark		Klinisk genetik
Deutschland		Humangenetik
Eesti		Meditsiinigeneetika
Ελλάς	Παθολογική Ογκολογία	
España	Oncología Médica	
France	Oncologie	Génétique médicale
Hrvatska		
Ireland	Medical oncology	Clinical genetics
Italia	Oncologia medica	Genetica medica
Κύπρος	Ακτινοθεραπευτική Ογκολογία	
Latvija	Onkoloģija ķīmijterapija	Medicīnas ģenētika
Lietuva	Chemoterapinė onkologija	Genetika
Luxembourg	Oncologie médicale	Médecine génétique
Magyarország	Klinikai onkológia	Klinikai genetika
Malta		Ġenetika Klinika/Medika
Nederland		Klinische genetica
Österreich		Medizinische Genetik
Polska	Onkologia kliniczna	Genetyka kliniczna
Portugal	Oncologia médica	Genética médica
România	Oncologie medicală	Genetică medicală
Slovenija	Internistična onkologija	Klinična genetika
Slovensko	Klinická onkológia	Lekárska genetika

	Internistička onkologija	Medicinska genetika
	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 5 godina	Minimalno razdoblje osposobljavanja: 4 godine
Država	Naziv	Naziv
Suomi/Finland		Perinnöllisysslääketiede/Medicinsk genetik
Sverige	Onkologi	Klinisk genetik
United Kingdom	Medical oncology	Clinical genetics

5.1.4. Dokaz o formalnoj osposobljenosti liječnika opće prakse

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Profesionalni naziv	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	Bijzondere beroepstitel van huisarts/ Titre professionnel particulier de mé- decin généraliste	Huisarts/Médecin généraliste	31.12.1994.
България	Свидетелство за призната специалност по Обща медицина	Лекар-специалист по Обща медицина	1.1.2007.
Česká republika	Diplom o specializaci všeobecné prak- tické lékařství	Všeobecný praktický lékař	1.5.2004.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som speciallæge i almen medicin	Alment praktiserende læge/Speciallæge i almen medicin	31.12.1994.
Deutschland	Zeugnis über die spezifische Ausbil- dung in der Allgemeinmedizin	Facharzt/Fachärztin für Allgemeinme- dizin	31.12.1994.
Eesti	Residentuuri lõpetamist tõendav tun- nistus Diplom peremeditsiini erialal	Perearst	1.5.2004.
Ελλάς	Τίτλος ιατρικής ειδικότητας γενικής ιατρικής	Ιατρός με ειδικότητα γενικής ιατρικής	31.12.1994.
España	Título de especialista en medicina familiar y comunitaria	Especialista en medicina familiar y comunitaria	31.12.1994.
France	Diplômes d'études spécialisées de mé- decine générale accompagnés du di- plôme d'Etat de docteur en médecine	Médecin qualifié en médecine générale	31.12.1994.
Hrvatska	Diploma o specijalističkom usavršava- nju	specijalist obiteljske medicine	1.7.2013.
Ireland	Certificate of specific qualifications in general medical practice	General medical practitioner	31.12.1994.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Profesionalni naziv	Referentni datum
Italia	— Attestato di formazione specifica in medicina generale — Diploma di formazione specifica in medicina generale	Medico di medicina generale	31.12.1994.
Kýpros	Τίτλος Ειδικότητας Γενικής Ιατρικής	Ιατρός Γενικής Ιατρικής	1.5.2004.
Latvija	Çimenes ārsta sertifikāts	Çimenes (vispārējās prakses) ārsts	1.5.2004.
Lietuva	1. Šeimos gydytojo rezidentūros pažymėjimas 2. Rezidentūros pažymėjimas (šeimos gydytojo profesinė kvalifikacija)	Šeimos medicinos gydytojas Šeimos gydytojas	1.5.2004.
Luxembourg	Diplôme de formation spécifique en médecine générale	Médecin généraliste	31.12.1994.
Magyarország	Háziorvostan szakorvosa bizonyítvány	Háziorvostan szakorvosa	1.5.2004.
Malta	Tabib tal-familja	Medicina tal-familja	1.5.2004.
Nederland	Certificaat van inschrijving in een specialistenregister van huisartsen Diploma geneeskundig specialist	Huisarts, Verpleeghuisarts en arts voor verstandelijk gehandicapte Registratie Commissie (HVRC) Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten (RGS) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst (*)	31.12.1994.
Österreich	Diplom über die besondere Ausbildung in der Allgemeinmedizin	Arzt für Allgemeinmedizin	31.12.1994.
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie medycyny rodzinnej	Specjalista w dziedzinie medycyny rodzinnej	1.5.2004.
Portugal	Título de especialista em medicina geral e familiar	Especialista em medicina geral e familiar	31.12.1994.
România	Certificat de medic specialist medicină de familie	Medic specialist medicină de familie	1.1.2007.
Slovenija	Potrnilo o opravljenem specialističnem izpitu iz družinske medicine	Specialist družinske medicine/Specialistka družinske medicine	1.5.2004.
Slovensko	Diplom o špecializácii v odbore „všeobecné lekárstvo“	Všeobecný lekár	1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Profesionalni naziv	Referentni datum
Suomi/Finland	Todistus yleislääketieteen erityiskoulutuksesta/Bevis om särskild allmänläkarutbildning	Yleislääketieteen erityiskoulutuksen suorittanut laillistettu lääkäri/Legitimerad läkare som har fullgjort särskild allmänläkarutbildning	1.1.1994.
Sverige	Bevis om specialistkompetens i allmänmedicin	Specialist i allmänmedicin	31.12.1994.
United Kingdom	Certificate of completion of training	General practitioner	31.12.1994.

(¹) Od siječnja 2013.”

2. Točka 5.2.2. Zamjenjuje se sljedećim:

„5.2.2. Dokaz o formalnoj osposobljenosti za medicinske sestre za opću zdravstvenu njegu

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	<ul style="list-style-type: none"> — Diploma gegradueerde verpleger/verpleegster/Diplôme d’infirmier(ère) gradué(e)/Diplom eines (einer) graduierten Krankenpflegers (-pflegerin) — Diploma in de ziekenhuisverpleegkunde/Brevet d’infirmier(ère) hospitalier(ère)/Brevet eines (einer) Krankenpflegers (-pflegerin) — Brevet van verpleegassistent (e)/Brevet d’hospitalier(ère)/Brevet einer Pflegeassistentin 	<ul style="list-style-type: none"> — De erkende opleidingsinstututen/Les établissements d’enseignement reconnus/Die anerkannten Ausbildungsanstalten — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d’enseignement de la Communauté française/Der zuständige Prüfungsausschuß der Deutschsprachigen Gemeinschaft 	<ul style="list-style-type: none"> — Hospitalier(ère)/Verpleegassistent(e) — Infirmier(ère) hospitalier(ère)/Ziekenhuisverpleger (-verpleegster) 	29.6.1979.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен „Бакалавър” с професионална квалификация „Медицинска сестра”	Университет	Медицинска сестра	1.1.2007.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Česká republika	<ol style="list-style-type: none"> Diplom o ukončení studia ve studijním programu ošetrovatelství ve studijním oboru všeobecná sestra (bakalář, Bc.) Diplom o ukončení studia ve studijním oboru diplomovaná všeobecná sestra (diplomovaný specialista, DiS.), accompanied by the following certificate: – Vysvědčení o absolutoriu 	<ol style="list-style-type: none"> Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem Vyšší odborná škola zřízená nebo uznaná státem 	<p>— Všeobecná sestra</p> <p>— Všeobecný ošetrovatel</p>	1.5.2004.
Danmark	Bevis for uddannelsen til professionsbachelor i sygepleje	Professionshøjskole	Sygeplejerske	29.6.1979.
Deutschland	Zeugnis über die staatliche Prüfung in der Krankenpflege	Staatlicher Prüfungsausschuss	Gesundheits- und Krankenpflegerin/Gesundheits- und Krankenpfleger	29.6.1979.
Eesti	<ol style="list-style-type: none"> Diplom õe erialal Õe põhikoolituse diplom Õe põhiõpe diplom 	<ol style="list-style-type: none"> Tallinna Meditsiinikool Tartu Meditsiinikool Kohtla-Järve Meditsiinikool Tallinna Tervishoiu Kõrgkool Tartu Tervishoiu Kõrgkool 	õde	1.5.2004.
Ελλάς	<ol style="list-style-type: none"> Πτυχίο Νοσηλευτικής Παν/μίου Αθηνών Πτυχίο Νοσηλευτικής Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.) Πτυχίο Αξιωματικών Νοσηλευτικής Πτυχίο Αδελφών Νοσοκόμων πρώην Ανωτέρων Σχολών Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας Πτυχίο Αδελφών Νοσοκόμων και Επισκεπτριών πρώην Ανωτέρων Σχολών Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας Πτυχίο Τμήματος Νοσηλευτικής Πτυχίο Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου 	<ol style="list-style-type: none"> Πανεπιστήμιο Αθηνών Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Υπουργείο Εθνικής Άμυνας Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας ΚΑΤΕΕ Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου 	Διπλωματούχος ή πτυχιούχος νοσοκόμος, νοσηλεύτης ή νοσηλεύτρια	1.1.1981.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Espanja	Título de Diplomado universitario en Enfermería	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad	Enfermero/a diplomado/a	1.1.1986.
	Título de Graduado/a en Enfermería	— El rector de una Universidad	Graduado/a en Enfermería	1.1.1986.
France	— Diplôme d'Etat d'infirmier (ère) — Diplôme d'Etat d'infirmier (ère) délivré en vertu du décret no 99-1147 du 29 décembre 1999	Le ministère de la santé	Infirmier(ère)	29.6.1979.
Hrvatska	1. Svjedodžba „medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege” 2. Svjedodžba „prvostupnik (baccalaureus) sestrištva/prvostupnica (baccalaurea) sestrištva”	1. Srednje strukovne škole koje izvode program za stjecanje kvalifikacije „medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege” 2. Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj Sveučilišta u Republici Hrvatskoj Veleučilišta u Republici Hrvatskoj	1. medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege 2. prvostupnik (baccalaureus) sestrištva/prvostupnica (baccalaurea) sestrištva	1.7.2013.
Ireland	1. Certificate of Registered General Nurse ⁽¹⁾ 2. B.Sc. in Nursing Studies (General) approved by the NMBI ⁽²⁾ 3. B.Sc. in Children's and General (Integrated) Nursing approved by the NMBI ⁽²⁾	1. An Bórd Altranais (The Nursing Board) [up to 1 October 2012]; Bórd Altranais agus Cnáimhseachais na hÉireann (The Nursing and Midwifery Board of Ireland) [from 2 October 2012] 2. Third-level Institution delivering the B.Sc. in Nursing Studies approved by the NMBI [as of September 2002] 3. Third-level Institution delivering the B.Sc. in Children's and General (Integrated) Nursing approved by the NMBI [as of September 2006]	Registered General Nurse (RGN)	29.6.1979.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Italia	1. Diploma di infermiere professionale ⁽⁴⁾ 2. Diploma di laurea in infermieristica ⁽⁵⁾	1. Scuole riconosciute dallo Stato ⁽⁴⁾ 2. Università ⁽⁵⁾	1. Infermiere professionale ⁽⁴⁾ 2. Infermiere ⁽⁵⁾	29.6.1979.
Κύπρος	Δίπλωμα Γενικής Νοσηλευτικής Πτυχίο Νοσηλευτικής Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου Πτυχίο Νοσηλευτικής Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου Πτυχίο Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Λευκωσίας – BSc in Nursing Πτυχίο Γενικής Νοσηλευτικής	Νοσηλευτική Σχολή Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Λευκωσίας University of Nicosia Σχολή Επιστημών Υγείας, Πανεπιστήμιο Frederick	Εγγεγραμμένος Νοσηλευτής Νοσηλευτής(τρια) Γενικής Νοσηλευτικής	1.5.2004.
Latvija	1. Diploms par māsas kvalifikācijas iegūšanu 2. Māsas diploms	1. Māsu skolas 2. Universitātes tipa augstskola pamatojoties uz Valsts eksāmenu komisijas lēmumu	Māsa	1.5.2004.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją 2. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją 3. Bakalauro diplomas (slaugos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija) 4. Profesinio bakalauro diplomas (slaugos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija)	1. Universitetas 2. Kolegija 3. Universitetas 4. Kolegija	Bendrosios praktikos slaugytojas	1.5.2004.
Luxembourg	— Diplôme d'Etat d'infirmier — Diplôme d'Etat d'infirmier hospitalier gradué	Ministère de l'éducation nationale, de la formation professionnelle et des sports	Infirmier	29.6.1979.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Magyarország	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ápoló bizonyítvány 2. Ápoló oklevél 3. Okleveles ápoló oklevél 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Szakképző iskola 2. Felsőoktatási intézmény 3. Felsőoktatási intézmény 	Ápoló	1.5.2004.
Malta	Lawrja jew diploma fl-istudji tal-infermerija	Universita „ta' Malta”	Infermier Registrat tal-Ewwel Livell	1.5.2004.
Nederland	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diploma's verpleger A, verpleegster A, verpleegkundige A 2. Diploma verpleegkundige MBOV (Middelbare Beroepsopleiding Verpleegkundige) 3. Diploma verpleegkundige HBOV (Hogere Beroepsopleiding Verpleegkundige) 4. Diploma beroepsonderwijs verpleegkundige – Kwalificatieniveau 4 5. Diploma hogere beroepsopleiding verpleegkundige – Kwalificatieniveau 5 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 2. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 3. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 4. Door een van overheidswege aangewezen opleidingsinstelling 5. Door een van overheidswege aangewezen opleidingsinstelling 	Verpleegkundige	29.6.1979.
Österreich	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diplom über die Ausbildung in der all-gemeinen Gesundheits- und Krankenpflege 2. Diplom als „Diplomierte Krankenschwester, Diplomierter Krankenpfleger” 3. Diplom über den Abschluss des Fachhochschul-Bachelorstudiengangs „Gesundheits- und Krankenpflege” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Schule für allgemeine Gesundheits- und Krankenpflege 2. Allgemeine Krankenpflegeschule 3. Fachhochschulrat/Fachhochschule 	<p>— Diplomierte Gesundheits- und Krankenschwester</p> <p>— Diplomierter Gesundheits- und Krankenpfleger</p>	1.1.1994.
Polska	<p>— Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku pielęgniarstwo z tytułem „magister pielęgniarstwa”</p> <p>— Dyplom ukończenia studiów wyższych zawodowych na kierunku/ specjalności pielęgniarstwo z tytułem „licencjat pielęgniarstwa”</p>	Instytucja prowadząca kształcenie na poziomie wyższym uznana przez właściwe władze	Pielęgniarka	1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Portugal	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diploma do curso de enfermagem geral 2. Diploma/carta de curso de bacharelato em enfermagem 3. Diploma/Carta de curso de licenciatura em enfermagem 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Escolas de Enfermagem 2. Escolas Superiores de Enfermagem 3. Escolas Superiores de Enfermagem; Escolas Superiores de Saúde 	Enfermeiro	1.1.1986.
România	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diplomă de absolvire de asistent medical generalist cu studii superioare de scurtă durată 2. Diplomă de licență de asistent medical generalist cu studii superioare de lungă durată 3. Certificat de competențe profesionale (de asistent medical generalist) 4. Certificat de calificare nivel 5 5. Certificat de calificare profesională nivel 5 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Universități 2. Universități 3. Ministerul Educației Naționale 	Asistent medical generalist	1.1.2007.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov „diplomirana medicinska sestra/diplomirani zdravstvenik”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Univerza 2. Visoka strokovna šola 	Diplomirana medicinska sestra/ Diplomirani zdravstvenik	1.5.2004.
Slovensko	<ol style="list-style-type: none"> 1. DIPLOM ošetrovatelstvo „magister” („Mgr.”) 2. DIPLOM ošetrovatelstvo „bakalár” („Bc.”) 3. DIPLOM diplomovaná všeobecná sestra 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vysoká škola/Univerzita 2. Vysoká škola/Univerzita 3. Stredná zdravotnícka škola 	Sestra	1.5.2004.
Suomi/Finland	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sairaanhoitajan tutkinto/Sjukskötarexamen 2. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, sairaanhoitaja (AMK)/Yrkehögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, sjukskötare (YH) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Terveystieteiden tutkimuskeskus/ Hälsöförhållningsanstalter 2. Ammattikorkeakoulut/Yrkehögskolor 	Sairaanhoitaja/Sjukskötare	1.1.1994.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Sverige	Sjuksköterskeexamen	Universitet eller högskola	Sjuksköterska	1.1.1994.
United Kingdom	A qualification approved by the Nursing and Midwifery Council or one of its predecessor bodies as attesting to the completion of training required for general nurses by Article 31 and the standard of proficiency as required for registration as a Registered Nurse – Adult in its register ⁽³⁾	Education institutions approved by the Nursing and Midwifery Council or one of its predecessor bodies	Registered Nurse – Adult	29.6.1979.

⁽¹⁾ Taj dokaz o formalnoj osposobljenosti državljanima država članica koji su kvalifikaciju stekli u Irskoj omogućuje automatsko priznavanje.

⁽²⁾ Taj podatak o dokazu o formalnoj osposobljenosti naveden je kako bi osobe koje su završile program osposobljavanja u Irskoj imale pravo na automatsko priznavanje bez registracije u Irskoj jer ona nije dio postupka kvalifikacije.

⁽³⁾ Tim podatkom o dokazima o formalnoj osposobljenosti zamjenjuju se prethodni unosi za Ujedinjenu Kraljevinu kako bi osobe koje su završile program osposobljavanja u Ujedinjenoj Kraljevini imale pravo na automatsko priznavanje kvalifikacija bez registracije jer ona nije dio postupka kvalifikacije.

⁽⁴⁾ Valjan do 2001.

⁽⁵⁾ Od 2001./2002.”

3. Točke 5.3.2. i 5.3.3. Zamjenjuju se sljedećim:

„5.3.2. Dokaz o osnovnoj formalnoj osposobljenosti za doktore dentalne medicine

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van tandarts/ Diplôme licencié en science dentaire	— De universiteiten/ Les universités — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		Licentiaat in de tandheelkunde/Licencié en science dentaire	28.1.1980.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен „Магистър” по „Дентална медицина” с професионална квалификация „Магистър-лекар по дентална медицина”	Университет		Лекар по дентална медицина	1.1.2007.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Česka republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu zubní lékařství (doktor zubního lékařství, MDDr.)	Lékařská fakulta univerzity v České republice		Zubní lékař	1.5.2004.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i odontologi (cand.odont.)	Universitet Styrelsen for Patientsikkerhed	1. Autorisation som tandlæge, udstedt af Sundhedsstyrelsen 2. Tilladelse til selvstændig virke som tandlæge	Tandlæge	28.1.1980.
Deutschland	Zeugnis über die Zahnärztliche Prüfung	Zuständige Behörden		Zahnarzt	28.1.1980.
Eesti	Hambaarstikraad <i>Degree in Dentistry (DD)</i> Diplom hambaarstiteaduse õppekava läbimise kohta	Tartu Ülikool		Hambaarst	1.5.2004.
Ελλάς	Πτυχίο Οδοντιατρικής	Πανεπιστήμιο		Οδοντίατρος ή χειρουργός οδοντίατρος	1.1.1981.
España	Título de Licenciado en Odontología Título de Graduado/a en Odontología	El rector de una universidad El rector de una Universidad		Licenciado en Odontología Graduado/a en Odontología	1.1.1986. 1.1.1986.
France	Diplôme d'Etat de docteur en chirurgie dentaire	Universités		Chirurgien-dentiste	28.1.1980.
Hrvatska	Diploma „doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine“	Fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj		doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine	1.7.2013.
Ireland	— Bachelor in Dental Science (B.Dent.Sc.) — Bachelor of Dental Surgery (BDS) — Licentiate in Dental Surgery (LDS)	— Universities — Royal College of Surgeons in Ireland		— Dentist — Dental practitioner — Dental surgeon	28.1.1980.
Italia	Diploma di laurea in Odontoiatria e Protesi Dentaria	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della professione di odontoiatra	Odontoiatra	28.1.1980.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Kýpros	Πιστοποιητικό Εγγραφής Οδοντίατρου	Οδοντιατρικό Συμβούλιο		Οδοντίατρος	1.5.2004.
Latvija	Zobārsta diploms	Universitātes augstskola tipa	Sertifikāts – kompetentas iestādes izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu zobārstniecībā	Zobārsts	1.5.2004.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą gydytojo odontologo kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (odontologijos magistro kvalifikacinis laipsnis ir gydytojo odontologo kvalifikacija)	Universitetas	1. Internatūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo odontologo profesinę kvalifikaciją 2. Internatūros pažymėjimas (gydytojo odontologo profesinė kvalifikacija)	Gydytojas odontologas	1.5.2004.
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine dentaire	Jury d'examen d'Etat		Médecin-dentiste	28.1.1980.
Magyarország	Okleveles fogorvos doktor oklevél (doctor medicinae dentariae, dr. med. dent)	Egyetem		Fogorvos	1.5.2004.
Malta	Lawrja fil-Kirurgija Dentali	Universita` ta Malta		Kirurgu Dentali	1.5.2004.
Nederland	Universitair getuigscrift van een met goed gevolg afgelegd tandartsexamen	Faculteit Tandheelkunde		Tandarts	28.1.1980.
Österreich	Bescheid über die Verleihung des akademischen Grades „Doktor der Zahnheilkunde“	— Medizinische Universität — Medizinische Fakultät der Universität		Zahnarzt	1.1.1994.
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku lekarsko-dentystycznym lekarskim z tytułem „lekarz dentysta”	Szkoły wyższe	Świadectwo złożenia Lekarsko – Dentystycznego Egzaminu Państwowego ⁽¹⁾ ⁽³⁾ /Świadectwo złożenia Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego ⁽²⁾ ⁽³⁾	Lekarz dentysta	1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Portugal	— Carta de curso de licenciatura em medicina dentária — Mestrado integrado em medicina dentária	— Faculdades — Institutos Superiores		Médico dentista	1.1.1986. 24.3.2006.
România	Diplomă de licență de medic dentist Diploma de licență și master ⁽⁴⁾	— Universități — Ministerul Educației Naționale ⁽⁴⁾		Medic dentist Doctor-medic stomatology ⁽⁵⁾	1.10.2003.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov „doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine”	— Univerza	Potrdilo o opravljenem strokovnem izpitu za poklic doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine	Doktor dentalne medicine/Doktorica dentalne medicine	1.5.2004.
Slovensko	DIPLOM zubné lekárstvo doktor zubného lekárstva („MDDr.”)	Univerzita		Zubný lekár	1.5.2004.
Suomi/Finland	Hammaslääketieteen liseniaatin tutkinto/Odontologie licentiateexamen	— Helsingin yliopisto/Helsingfors universitet — Oulun yliopisto — Itä-Suomen yliopisto — Turun yliopisto	Sosiaali- ja terveystalun lupa- ja valvontaviraston päätös käytännön palvelun hyväksymisestä/Beslut av Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården om godkännande av praktisk tjänstgöring	Hammaslääkäri/Tandläkare	1.1.1994.
Sverige	Tandläkarexamen	Universitet eller högskola	Bevis om legitimation som tandläkare, utfärdad av Socialstyrelsen	Tandläkare	1.1.1994.
United Kingdom	— Bachelor of Dental Surgery (BDS or B.Ch.D.) — Licentiate in Dental Surgery	— Universities — Royal Colleges		— Dentist — Dental practitioner — Dental surgeon	28.1.1980.

⁽¹⁾ Do 2012.⁽²⁾ Od 2013.⁽³⁾ Do 1. listopada 2016. uz dokaz o formalnoj osposobljenosti treba dostaviti i potvrdu o završetku stažiranja nakon stjecanja diplome („staż podyplomowy”).⁽⁴⁾ Od 1. listopada 2011.⁽⁵⁾ Od 1. rujna 2017.

5.3.3. Dokaz o formalnoj osposobljenosti specijalista dentalne medicine

Oralna kirurgija			
Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien			
България	Свидетелство за призната специалност по „Орална хирургия”	Факултет по дентална медицина към Медицински университет	1.1.2007.
Česká republika	Diplom o specializaci (v oboru orální a maxilofaciální chirurgie)	1. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví 2. Ministerstvo zdravotnictví	19.7.2007.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som specialtandlæge i tand-, mund- og kæbekirurgi	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	28.1.1980.
Deutschland	Fachzahnärztliche Anerkennung für Oralchirurgie/Mundchirurgie	Landeszahnärztekammer	28.1.1980.
Eesti			
Ελλάς	Τίτλος Οδοντιατρικής ειδικότητας της Γναθοχειρουργικής (up to 31.12.2002.)	— Περιφέρεια — Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση — Νομαρχία	1.1.2003.
España			
France	Diplôme d'études spécialisées de chirurgie orale	Universités	31.3.2011.
Hrvatska			
Ireland	Certificate of specialist dentist in oral surgery	Competent authority recognised for this purpose by the competent minister	28.1.1980.
Italia	Diploma di specialista in Chirurgia Orale	Università	21.5.2005.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης του Ειδικού Οδοντιάτρου στην Στοματική Χειρουργική	Οδοντιατρικό Συμβούλιο	1.5.2004.
Latvija			

Oralna kirurgija

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą burnos chirurgo profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (burnos chirurgo profesinė kvalifikacija)	Universitetas	1.5.2004.
Luxembourg			
Magyarország	Dento-alveoláris sebészet szakorvosa bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	1.5.2004.
Malta	Ċertifikat ta' speċjalista dentali fil-Kirurgija tal-halq	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	1.5.2004.
Nederland	Bewijs van inschrijving als kaakchirurg in het Specialistenregister	Registratiecommissie Tandheelkundige Specialismen (RTS) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheerkunde	28.1.1980.
Österreich			
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie chirurgii stomatologicznej	Centrum Egzaminów Medycznych	1.5.2004.
Portugal	Título de Especialista em Cirurgia Oral	Ordem dos Médicos Dentistas (OMD)	4.6.2008.
România	Certificatul de specialist în Chirurgie dento-alveolară	Ministerul Sănătății	17.12.2008.
Slovenija	Potrnilo o opravljenem specialističnem izpitu iz oralne kirurgije	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	1.5.2004.
Slovensko	Diplom o špecializácii v špecializačnom odbore maxilofaciálna chirurgia	— Slovenská zdravotnícka univerzita — Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	17.12.2008.
Suomi/Finland	Erikoishammaslääkärin tutkinto, suuja leukakirurgia/Specialtandläkarexamen, oral och maxillofacial kirurgi	Yliopisto	1.1.1994.
Sverige	Bevis om specialistkompetens i oral kirurgi	Socialstyrelsen	1.1.1994.
United Kingdom	Certificate of completion of specialist training in oral surgery	Competent authority recognised for this purpose	28.1.1980.

Ortodoncija

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	Titre professionnel particulier de dentiste spécialiste en orthodontie/Bijzondere beroepstitel van tandarts specialist in de orthodontie	Ministre de la Santé publique/Minister bevoegd voor Volksgezondheid	27.1.2005.
България	Свидетелство за призната специалност по „Ортодонтия“	Факултет по дентална медицина към Медицински университет	1.1.2007.
Česká republika	Diplom o specializaci (v oboru ortodontie)	1. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví 2. Ministerstvo zdravotnictví	19.7.2007.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som specialtandlæge i ortodonti	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	28.1.1980.
Deutschland	Fachzahnärztliche Anerkennung für Kieferorthopädie	Landeszahnärztekammer	28.1.1980.
Eesti	Residentuuri lõputunnistus ortodontia erialal Ortodontia residentuuri lõpetamist tõendav tunnistus	Tartu Ülikool	1.5.2004.
Ελλάς	Τίτλος Οδοντιατρικής ειδικότητας της Ορθοδοντικής	— Περιφέρεια — Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση — Νομαρχία	1.1.1981.
España			
France	Titre de spécialiste en orthodontie	Conseil National de l'Ordre des chirurgiens dentistes	28.1.1980.
Hrvatska			
Ireland	Certificate of specialist dentist in orthodontics	Competent authority recognised for this purpose by the competent minister	28.1.1980.
Italia	Diploma di specialista in Ortognatodonzia	Università	21.5.2005.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης του Ειδικού Οδοντιάτρου στην Ορθοδοντική	Οδοντιατρικό Συμβούλιο	1.5.2004.
Latvija	„Sertifikāts”– kompetentas iestādes izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu ortodontijā	Latvijas Ārstu biedrība	1.5.2004.

Ortodoncija			
Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo ortodonto profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (gydytojo ortodonto profesinė kvalifikacija)	Universitetas	1.5.2004.
Luxembourg			
Magyarország	Fogszabályozás szakorvosa bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	1.5.2004.
Malta	Ċertifikat ta' speċjalista dentali fl-Ortodonzja	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	1.5.2004.
Nederland	Bewijs van inschrijving als orthodontist in het Specialistenregister	Registratiecommissie Tandheelkundige Specialismen (RTS) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde	28.1.1980.
Österreich			
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie ortodoncji	Centrum Egzaminów Medycznych	1.5.2004.
Portugal	Título de Especialista em Ortodontia	Ordem dos Médicos Dentistas (OMD)	4.6.2008.
România	Certificatul de specialist în Ortodonție și Ortopedie dento-facială	Ministerul Sănătății	17.12.2008.
Slovenija	Potrdilo o opravljenem specialističnem izpitu iz čeljustne in zobne ortopedije	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	1.5.2004.
Slovensko	Diplom o špecializácii v špecializačnom odbore čelústná ortopédia	Slovenská zdravotnícka univerzita	17.12.2008.
Suomi/Finland	Erikoishammaslääkärin tutkinto, hampaiston oikomishoito/Specialtand-läkarexamen, tandreglering	Yliopisto	1.1.1994.
Sverige	Bevis om specialistkompetens i ortodonti	Socialstyrelsen	1.1.1994.
United Kingdom	Certificate of Completion of specialist training in orthodontics	Competent authority recognised for this purpose	28.1.1980."

4. Točka 5.4.2. Zamjenjuje se sljedećim:

„5.4.2. Dokaz o formalnoj osposobljenosti veterinarara

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van dierenarts/Diplôme de docteur en médecine vétérinaire	— De universiteiten/Les universités — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		21.12.1980.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен магистър по специалност Ветеринарна медицина с професионална квалификация Ветеринарен лекар	— Лесотехнически университет София Факултет Ветеринарна медицина — Тракийски университет Стара Загора, Ветеринарномедицински факултет		1.1.2007.
Česká republika	— Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární lékařství (doktor veterinární medicíny, MVDr.) — Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární hygiena a ekologie (doktor veterinární medicíny, MVDr.)	Veterinární fakulta univerzity v České republice		1.5.2004.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i veterinærmedicin (cand.med. vet.)	Københavns Universitet		21.12.1980.
Deutschland	— Zeugnis über das Ergebnis des Dritten Abschnitts der Tierärztlichen Prüfung und das Gesamtergebnis der Tierärztlichen Prüfung — Zeugnis über das Ergebnis der Tierärztlichen Prüfung und das Gesamtergebnis der Tierärztlichen Prüfung	Der Vorsitzende des Prüfungsausschusses für die Tierärztliche Prüfung einer Universität oder Hochschule		21.12.1980. 1.1.2006.
Eesti	Diplom: täitnud veterinaarmeditsiini õppekava Loomaarstikraad <i>Degree in Veterinary Medicine (DVM)</i>	Eesti Põllumajandusülikool Eesti Maaülikool		1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Ελλάς	Πτυχίο Κτηνιατρικής	1. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας		1.1.1981.
España	Título de Licenciado en Veterinaria	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad		1.1.1986.
	Título de Graduado/a en Veterinaria	— El rector de una Universidad		1.1.1986.
France	Diplôme d'Etat de docteur vétérinaire	— L'Institut d'enseignement supérieur et de recherche en alimentation, santé animale, sciences agronomiques et de l'environnement (Vet Agro Sup); — L'Ecole nationale vétérinaire, agroalimentaire et de l'alimentation, Nantes-Atlantique (ONIRIS); — L'Ecole nationale vétérinaire d'Alfort; — L'Ecole nationale vétérinaire de Toulouse.		21.12.1980.
Hrvatska	Diploma „doktor veterinarske medicine/doktorica veterinarske medicine”	Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu		1.7.2013.
Ireland	— Diploma of Bachelor in/of Veterinary Medicine (MVB) — Diploma of Membership of the Royal College of Veterinary Surgeons (MRCVS)			21.12.1980.
Italia	Diploma di laurea in medicina veterinaria	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della medicina veterinaria	1.1.1985.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Κτηνιάτρου	Κτηνιατρικό Συμβούλιο		1.5.2004.
Latvija	Veterinārārsta diploms	Latvijas Lauksaimniecības Universitāte		1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas (veterinarijos gydytojo (DVM))	1. Lietuvos Veterinarijos Akademiija		1.5.2004.
	2. Magistro diplomas (veterinarinės medicinos magistro kvalifikacinis laipsnis ir veterinarijos gydytojo profesinė kvalifikacija)	2. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas		
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine vétérinaire	Jury d'examen d'Etat		21.12.1980.
Magyarország	Okleveles állatorvos doktor oklevél (dr. vet)	Felsőoktatási intézmény		1.5.2004.
Malta	Liċenzja ta' Kirurgu Veterinarju	Kunsill tal-Kirurgi Veterinarji		1.5.2004.
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd diergeneeskundig/veeartsenijkundig examen			21.12.1980.
Österreich	— Diplom-Tierarzt — Magister medicinae veterinariae	Universität		1.1.1994.
Polska	Dyplom lekarza weterynarii	1. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 2. Akademia Rolnicza we Wrocławiu ⁽¹⁾ 3. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu ⁽²⁾ 4. Akademia Rolnicza w Lublinie ⁽³⁾ 5. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie ⁽⁴⁾ 6. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie 7. Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu ⁽⁶⁾ 8. Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie oraz Uniwersytet Jagielloński w Krakowie ⁽⁷⁾		1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Portugal	— Carta de curso de licenciatura em medicina veterinária — Carta de mestrado integrado em medicina veterinária	Universidade		1.1.1986.
România	Diplomă de licență de doctor medic veterinar	Universități Ministerul Educației Naționale ⁽⁵⁾		1.1.2007.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov „doktor veterinarske medicine/doktorica veterinarske medicine”	Univerza	Spričevalo o opravljenem državnem izpitu s področja veterinarstva	1.5.2004.
Slovensko	Vysokoškolský diplom o udelení akademického titulu „doktor veterinárskeho lekárstva” („MVDr.”)	Univerzita		1.5.2004.
Suomi/Finland	Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinto/Veterinärmedicine licentiatexamen	Yliopisto		1.1.1994.
Sverige	Veterinärexamen	Sveriges Lantbruksuniversitet		1.1.1994.
United Kingdom	1. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) 2. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) 3. Bachelor of Veterinary Medicine (Vet MB) 4. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVM&S) 5. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVMS) 6. Bachelor of Veterinary Medicine (BvetMed) 7. Bachelor of Veterinary Medicine and Bachelor of Veterinary Surgery (B.V.M., B.V.S.)	1. University of Bristol 2. University of Liverpool 3. University of Cambridge 4. University of Edinburgh 5. University of Glasgow 6. University of London 7. University of Nottingham		21.12.1980.

⁽¹⁾ Valjano do 22. studenoga 2006.

⁽²⁾ Od 23. studenoga 2006.

⁽³⁾ Valjano do 10. travnja 2008.

⁽⁴⁾ Od 11. travnja 2008.

⁽⁵⁾ Od 10. siječnja 2011.

⁽⁶⁾ Od 1. listopada 2011.

⁽⁷⁾ Od 1. listopada 2012.”

„5.5.2. Dokaz o formalnoj osposobljenosti primalja

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van vroedvrouw/Di- plôme d'accoucheuse	— De erkende opleidingsinsti- tuten/Les établissements d'enseignement — De bevoegde Examencom- missie van de Vlaamse Ge- meenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté françai- se	Vroedvrouw/ Accoucheuse	23.1.1983.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалифика- ционна степен „Бакалавър” с професионална квалификация „Акушерка”	Университет	Акушерка	1.1.2007.
Česká republika	1. Diplom o ukončení studia ve studijním programu ošetřo- vatelství ve studijním oboru porodní asistentka (bakalář, Bc.) 2. Diplom o ukončení studia ve studijním programu porodní asistence ve studijním oboru porodní asistentka (bakalář, Bc.) 3. Diplom o ukončení studia ve studijním oboru diplomo- vaná porodní asistentka (di- plomovaný specialista, DiS.)	1. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem 2. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem 3. Vyšší odborná škola zřízená nebo uznaná státem	Porodní asistentka/porodní asi- stent	1.5.2004.
Danmark	Bevis for uddannelsen til pro- fessionsbachelor i jordemoder- kundskab	Professionshøjskole	Jordemoder	23.1.1983.
Deutschland	Zeugnis über die staatliche Prü- fung für Hebammen und Ent- bindungspfleger	Staatlicher Prüfungsausschuss	— Hebamme — Entbindungspfleger	23.1.1983.
Eesti	Diplom ämmaemanda erialal Ämmaemanda diplom	— Tallinna Meditsiinikool — Tartu Meditsiinikool — Tallinna Tervishoiu Kõrg- kool — Tartu Tervishoiu Kõrgkool	Ämmaemand	1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Ελλάς	<p>1. Πτυχίο Τμήματος Μαιευτικής Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.)</p> <p>2. Πτυχίο του Τμήματος Μαιών της Ανωτέρας Σχολής Στελεχών Υγείας και Κοινων. Πρόνοιας (ΚΑΤΕΕ)</p> <p>3. Πτυχίο Μαίας Ανωτέρας Σχολής Μαιών</p>	<p>1. Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.)</p> <p>2. ΚΑΤΕΕ Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων</p> <p>3. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας</p>	<p>— Μαία</p> <p>— Μαιευτής</p>	23.1.1983.
España	<p>— Título de matrona</p> <p>— Título de asistente obstétrico (matrona)</p> <p>— Título de enfermería obstétrica-ginecológica</p>	Ministerio de Educación y Cultura	<p>— Matrona</p> <p>— Asistente obstétrico</p>	1.1.1986.
France	Diplôme de sage-femme	L'Etat	Sage-femme	23.1.1983.
Hrvatska	Svjedodžba „prvostupnik (baccalaureus) primaljstva/sveučilišna prvostupnica (baccalaurea) primaljstva”	<p>— Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj</p> <p>— Sveučilišta u Republici Hrvatskoj</p> <p>— Veleučilišta i visoke škole u Republici Hrvatskoj</p>	Prvostupnik (baccalaureus) primaljstva/prvostupnica (baccalaurea) primaljstva	1.7.2013.
Ireland	<p>1. Certificate in Midwifery ⁽¹⁾</p> <p>2. B.Sc. in Midwifery approved by the NMBI ⁽²⁾</p> <p>3. Higher/Post-graduate Diploma in Midwifery approved by the NMBI ⁽²⁾</p>	<p>1. An Bórd Altranais (The Nursing Board) [up to 1 October 2012];</p> <p>Bórd Altranais agus Cnáimhseachais na hÉireann (The Nursing and Midwifery Board of Ireland, NMBI) [from 2 October 2012].</p> <p>2. A third-level Institution delivering a Midwifery education programme approved by the NMBI</p> <p>3. Third-level Institution delivering Higher/Post-graduate Diploma in Midwifery approved by the NMBI</p>	Registered Midwife (RM)	23.1.1983.
Italia	<p>1. Diploma d'ostetrica ⁽⁴⁾</p> <p>2. Laurea in ostetricia ⁽⁵⁾</p>	<p>1. Scuole riconosciute dallo Stato ⁽⁴⁾</p> <p>2. Università ⁽⁵⁾</p>	Ostetrica ⁽⁴⁾	23.1.1983.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Kýpros	Δίπλωμα στο μεταβασικό πρόγραμμα Μαιευτικής	Νοσηλευτική Σχολή	Εγγεγραμμένη Μαία	1.5.2004.
Latvija	Diploms par vecmātes kvalifikācijas iegūšanu	Māsu skolas	Vecmāte	1.5.2004.
Lietuva	<p>1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją, ir profesinės kvalifikacijos pažymėjimas, nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją</p> <p>— Pažymėjimas, liudijantis akušerio profesinę praktiką</p> <p>2. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją, ir profesinės kvalifikacijos pažymėjimas, nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją</p> <p>— Pažymėjimas, liudijantis akušerio profesinę praktiką</p> <p>3. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją</p> <p>4. Bakalauro diplomas (slaugos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos augytojo profesinė kvalifikacija) Ir Profesinės kvalifikacijos pažymėjimas (akušerio profesinė kvalifikacija)</p> <p>5. Profesinio bakalauro diplomas (slaugos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija) Ir Profesinės kvalifikacijos pažymėjimas (akušerio profesinė kvalifikacija)</p> <p>6. Profesinio bakalauro diplomas (akušerijos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir akušerio profesinė kvalifikacija)</p>	<p>1. Universitetas</p> <p>2. Kolegija</p> <p>3. Kolegija</p> <p>4. Universitetas</p> <p>5. Kolegija</p> <p>6. Kolegija</p>	Akušeris	1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Luxembourg	Diplôme de sage-femme	Ministère de l'éducation nationale, de la formation professionnelle et des sports	Sage-femme	23.1.1983.
Magyarország	1. Szülészni bizonyítvány 2. Szülészni oklevél	1. Iskola/főiskola 2. Felsőoktatási intézmény	Szülészni	1.5.2004.
Malta	Lawrja jew diploma fl- Istudji tal-Qwiebel	Universita` ta' Malta	Qabla	1.5.2004.
Nederland	Diploma van verloskundige	Door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport erkende opleidings-instellingen	Verloskundige	23.1.1983.
Österreich	1. Hebammen-Diplom 2. Diplom über den Abschluss des Fachhochschul-Bachelorstudiengangs „Hebamme“	1. — Hebammenakademie — Bundeshebammenlehranstalt 2. Fachhochschulrat	Hebamme	1.1.1994.
Polska	— Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku położnictwo z tytułem „magister położnictwa” — Dyplom ukończenia studiów wyższych zawodowych na kierunku/specjalności położnictwo z tytułem „licencjat położnictwa”	Instytucja prowadząca kształcenie na poziomie wyższym uznana przez właściwe władze (Higher education institution recognised by the competent authorities)	Położna	1.5.2004.
Portugal	1. Diploma de enfermeiro especialista em enfermagem de saúde materna e obstétrica 2. Diploma/carta de curso de estudos superiores especializados em enfermagem de saúde materna e obstétrica 3. Diploma (do curso de pós-licenciatura) de especialização em enfermagem de saúde materna e obstétrica	1. Ecolas de Enfermagem 2. Escolas Superiores de Enfermagem 3. — Escolas Superiores de Enfermagem — Escolas Superiores de Saúde	Enfermeiro especialista em enfermagem de saúde materna e obstétrica	1.1.1986.
România	Diplomă de licență de moașă	Universități	Moașă	1.1.2007.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov „diplomirana babica/diplomirani babičar”	1. Univerza 2. Visoka strokovna šola	diplomirana babica/diplomirani babičar	1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Profesionalni naziv	Referentni datum
Slovensko	1. DIPLOM pôrodná asistencija „bakalár“ („Bc.“) 2. DIPLOM diplomovaná pôrodná asistentka	1. Vysoká škola/Univerzita 2. Stredná zdravotnícka škola	Pôrodná asistentka	1.5.2004.
Suomi/Finland	1. Kätilön tutkinto/barnmorskeexamen 2. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, kätilö (AMK)/yrkeshögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, barnmorska (YH)	1. Terveystieteidenlaitokset/hälsövärdsläroanstalter 2. Ammattikorkeakoulut/Yrkehögskolor	Kätilö/Barnmorska	1.1.1994.
Sverige	Barnmorskeexamen	Universitet eller högskola	Barnmorska	1.1.1994.
United Kingdom	A qualification approved by the Nursing and Midwifery Council or its predecessor bodies as attesting to the completion of training as required for midwives by Article 40 and the standard of proficiency as required for registration as a Registered Midwife in its register ⁽³⁾	Education institution approved by the Nursing and Midwifery Council or its predecessor bodies	Registered Midwife	23.1.1983.

⁽¹⁾ Taj dokaz o formalnoj osposobljenosti državljanima država članica koji su kvalifikaciju stekli u Irskoj omogućuje automatsko priznavanje.

⁽²⁾ Taj podatak o dokazu o formalnoj osposobljenosti naveden je kako bi osobe koje su završile program osposobljavanja u Irskoj imale pravo na automatsko priznavanje bez registracije u Irskoj jer ona nije dio postupka kvalifikacije.

⁽³⁾ Taj podatak o dokazu o formalnoj osposobljenosti naveden je kako bi osobe koje su završile program osposobljavanja u Ujedinjenoj Kraljevini imale pravo na automatsko priznavanje kvalifikacija bez registracije jer ona nije dio postupka kvalifikacije.

⁽⁴⁾ Valjan do 2001.

⁽⁵⁾ Od 2001./2002.”

6. Točka 5.6.2. Zamjenjuje se sljedećim:

„5.6.2. Dokaz o formalnoj osposobljenosti farmaceuta

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van apotheker/Diplôme de pharmacien	— De universiteiten/Les universities — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		1.10.1987.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Bългария	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен „Магистър” по „Фармация” с професионална квалификация „Магистър-фармацевт”	Университет		1.1.2007.
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu farmacie (magistr, Mgr.)	Farmaceutická fakulta univerzity v České republice		1.5.2004.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i farmaci (cand.pharm.) Bevis for kandidatuddannelsen i farmaci (cand.pharm.)	Det Farmaceutiske Fakultet, Københavns Universitet Syddansk Universitet		1.10.1987.
Deutschland	Zeugnis über die Staatliche Pharmazeutische Prüfung	Zuständige Behörden		1.10.1987.
Eesti	Diplom proviisori õppekava läbimisest Farmaatsiamagister <i>Master of Science in Pharmacy (MSc)</i>	Tartu Ülikool		1.5.2004.
Ελλάς	Άδεια άσκησης φαρμακευτικού επαγγέλματος	— Περιφέρεια – Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση		1.10.1987.
España	Título de Licenciado en Farmacia Título de Graduado/a en Farmacia	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una universidad — El rector de una Universidad		1.10.1987. 1.1.1986.
France	— Diplôme d'Etat de pharmacien — Diplôme d'Etat de docteur en pharmacie	Universités		1.10.1987.
Hrvatska	Diploma „magistar farmacije/ magistra farmacije”	— Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu — Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu — Kemijsko-tehnološki fakultet Sveučilišta u Splitu		1.7.2013.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Ireland	1. Certificate of Registered Pharmaceutical Chemist ⁽¹⁾ Certificate of Registration as a Pharmacist ⁽¹⁾ 2. A degree in Pharmacy recognised by the Pharmaceutical Society of Ireland ⁽²⁾	1. Cumann Cógaiseoirí na hEireann (Pharmaceutical Society of Ireland) 2. Universities delivering degrees in pharmacy recognised by the Pharmaceutical Society of Ireland	2. Notification from the Pharmaceutical Society of Ireland that the person named therein is the holder of a qualification appropriate for practicing as a pharmacist	1.10.1987.
Italia	Diploma o certificato di abilitazione all'esercizio della professione di farmacista ottenuto in seguito ad un esame di Stato	Università		1.11.1993.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Φαρμακοποιού	Συμβούλιο Φαρμακευτικής		1.5.2004.
Latvija	Farmaceita diploms	Universitātes tipa augstskola		1.5.2004.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą vaistininko profesinę kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (farmacijos magistro kvalifikacinis laipsnis ir vaistininko profesinė kvalifikacija)	Universitetas		1.5.2004.
Luxembourg	Diplôme d'Etat de pharmacien	Jury d'examen d'Etat + visa du ministre de l'éducation nationale		1.10.1987.
Magyarország	Okleveles gyógyszerész oklevél (magister pharmaciae, abbrev: mag. Pharm)	Egyetem		1.5.2004.
Malta	Lawrja fil-farmacija	Universita` ta' Malta		1.5.2004.
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd apothekersexamen	Faculteit Farmacie		1.10.1987.
Österreich	Staatliches Apothekerdiplom	Österreichische Apothekerkammer		1.10.1994.
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku farmacja z tytułem magistra	1. Akademia Medyczna 2. Uniwersytet Medyczny 3. Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego		1.5.2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentni datum
Portugal	— Licenciatura em Farmácia	Instituição de Ensino Superior Universitário		1.10.1987.
	— Carta de curso de licenciatura em Ciências Farmacêuticas			1.1.2007.
România	Diplomă de licență de farmacist	Universități Ministerul Educației Nationale		1.1.2007.
	Diploma de licență și master ⁽⁵⁾			
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naziv „magister farmacije/magistra farmacije”	Univerza	Potrdilo o opravljenem strokovnem izpitu za poklic magister farmacije/magistra farmacije	1.5.2004.
Slovensko	DIPLOM farmácia magister („Mgr.”)	Univerzita		1.5.2004.
Suomi/Finland	Proviisorin tutkinto/Provisorexamen	Yliopisto		1.10.1994.
Sverige	Apotekarexamen	Universitet och högskolor		1.10.1994.
United Kingdom	1. Certificate of Registered Pharmacist ⁽³⁾ 2. A degree in pharmacy approved by either the General Pharmaceutical Council (formerly Royal Pharmaceutical Society of Great Britain) or the Pharmaceutical Society of Northern Ireland ⁽⁴⁾	Universities delivering pharmacy degrees approved by the General Pharmaceutical Council (formerly Royal Pharmaceutical Society of Great Britain) or the Pharmaceutical Society of Northern Ireland	Notification from the General Pharmaceutical Council or Pharmaceutical Society of Northern Ireland confirming successful completion of the approved pharmacy degree, 12 months practical training and a pass of the registration assessment.	1.10.1987.

⁽¹⁾ Taj dokaz o formalnoj osposobljenosti državljanima država članica koji su kvalifikaciju stekli u Irskoj omogućuje automatsko priznavanje.

⁽²⁾ Taj podatak o dokazu o formalnoj osposobljenosti naveden je kako bi osobe koje su završile program osposobljavanja u Irskoj imale pravo na automatsko priznavanje kvalifikacija bez registracije u Irskoj. U tom slučaju popratna svjedodžba služi kao dokaz o ispunjenju svih kvalifikacijskih zahtjeva.

⁽³⁾ Taj dokaz o formalnoj osposobljenosti državljanima država članica koji su kvalifikaciju stekli u Ujedinjenoj Kraljevini omogućuje automatsko priznavanje kvalifikacija.

⁽⁴⁾ Taj podatak o dokazu o formalnoj osposobljenosti naveden je kako bi osobe koje su završile program osposobljavanja u Ujedinjenoj Kraljevini imale pravo na automatsko priznavanje kvalifikacija bez registracije. U tom slučaju popratna svjedodžba služi kao dokaz o ispunjenju svih kvalifikacijskih zahtjeva.

⁽⁵⁾ Od 10. siječnja 2011.”

7. Točka 5.7.1. Zamjenjuje se sljedećim:

„5.7.1. Dokaz o formalnoj osposobljenosti arhitekata priznatoj u skladu s člankom 46.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina	
België/Belgique/ Belgien	1. Architect/Architecte	1. Nationale hogescholen voor architectuur/Ecoles nationales supérieures d'architecture	Certificat de stage délivré par l'Ordre des Architectes/Stagegetuigschrift afgeleverd door de Orde van Architecten	1988./1989.	
	2. Architect/Architecte	2. Hogere-architectuur-instituten/Instituts supérieurs d'architecture			
	3. Architect/Architecte	3. Provinciaal Hoger Instituut voor Architectuur te Hasselt/Ecole provinciale supérieure d'architecture de Hasselt			
	4. Architect/Architecte	4. Koninklijke Academies voor Schone Kunsten/Académies royales des Beaux-Arts			
	5. Architect/Architecte	5. Sint-Lucasscholen/Ecoles Saint-Luc			
	6. Burgerlijke ingenieur-architect/Ingénieur Civil Architecte	6. — Faculteiten Toegepaste Wetenschappen van de Universiteiten/Facultés des sciences appliquées des universités — „Faculté Polytechnique” van Mons			
	7. Burgerlijk Ingenieur-Architect (Ir. Arch.)	7. K.U. Leuven, faculteit ingenieurswetenschappen			2004./2005.
	8. Burgerlijk Ingenieur-Architect (Ir. Arch.)	8. Vrije Universiteit Brussel, faculteit ingenieurswetenschappen			2004./2005.
	9. Master Ingénieur Civil Architecte, à finalité spécialisée	9. Faculté Polytechnique de Mons			2008./2009.
България	Магистър-Специалност архитектура	— Университет по архитектура, строителство и геодезия – София, Архитектурен факултет	Свидетелство, издадено от компетентната Камара на архитектите, удостоверяващо изпълнението на предпоставките, необходими за регистрацията като архитект с пълна проектантска правоспособност в регистъра на архитектите	2010./2011.	
		— Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”, Варна, Архитектурен факултет		2007./2008.	
		— Висше строително училище „Любен Каравелов”, Архитектурен факултет		2009./2010.	

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina	
Česka republika	Architektura a urbanismus	— Fakulta architektury, České vysoké učení technické (ČVUT) v Praze — Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury	Osvědčení o splnění kvalifikačních požadavků pro samostatný výkon profese architekta vydané Českou komorou architektů	2007./2008.	
	Inženýr architekt (Ing.Arch.)	— Technická univerzita v Liberci, Fakulta umění a architektury			
	Magistr umění v oboru architektura (MgA.)	— Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze			
	Magistr umění v oboru Architektonická tvorba, MgA	— Akademie výtvarných umění v Praze		2007./2008.	
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i arkitektur (cand.arch.)	— Kunstakademiets Arkitektsskole i København — Arkitektsskolen i Århus		1988./1989.	
Deutschland	Diplom-Ingenieur,	— Universitäten (Architektur/Hochbau)	Bescheinigung einer zuständigen Architektenkammer über die Erfüllung der Qualifikationsvoraussetzungen im Hinblick auf eine Eintragung in die Architektenliste	1988./1989.	
	Diplom-Ingenieur Univ.	— Technische Hochschulen (Architektur/Hochbau) — Technische Universitäten (Architektur/Hochbau) — Universitäten-Gesamthochschulen (Architektur/Hochbau) — Hochschulen für bildende Künste — Hochschulen für Künste			
	Diplom-Ingenieur, Diplom-Ingenieur FH	— Fachhochschulen (Architektur/Hochbau) — Universitäten-Gesamthochschulen (Architektur/Hochbau) bei entsprechenden Fachhochschulstudiengängen			
	Master of Arts – M.A.	— Hochschule Bremen — University of applied Sciences, Fakultät Architektur, Bau und Umwelt — School of Architecture Bremen			2003./2004.
		— Fachhochschule Münster (University of Applied Sciences) – Muenster School of Architecture			2000./2001.
		— Georg-Simon-Ohm-Hochschule Nürnberg Fakultät Architektur			2005./2006.
	— Hochschule Anhalt (University of Applied Sciences) Fachbereich Architektur, Facility Management und Geoinformation	2010./2011.			

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		— Hochschule Regensburg (University of Applied Sciences), Fakultät für Architektur		2007./2008.
		— Technische Universität München, Fakultät für Architektur		2009./2010.
		— Hochschule Lausitz, Studiengang Architektur, Fakultät für Bauen „od srpnja 2013.: Brandenburgische Technische Universität Cottbus-Senftenberg“		2009./2010.
		— Fachhochschule Lübeck, University of Applied Sciences, Fachbereich Bauwesen		2004./2005.
		— Fachhochschule für Technik und Wirtschaft Dresden, Fakultät Bauingenieurwesen/Architektur		2005./2006.
		— Fachhochschule Erfurt/University of Applied Sciences		2006./2007.
		— Hochschule Augsburg/Augsburg University of Applied Sciences		2005./2006.
		— Hochschule Koblenz, Fachbereich Bauwesen		2004./2005.
		— Hochschule München/Fakultät für Architektur		2005./2006.
		— Hochschule für Technik Stuttgart, Fakultät Architektur und Gestaltung		2005./2006.
		— SRH Hochschule Heidelberg		2013./2014.
		— Staatliche Akademie der Bildenden Künste Stuttgart, Fachbereich Architektur		2006./2007.
		— Hochschule Konstanz Technik, Wirtschaft und Gestaltung (HTWG)		2014./2015.
	Master of Arts (in Kombination mit einem Bachelorabschluss in Architektur)	Hochschule Trier Fachbereich Gestaltung – Fachrichtung Architektur		2007./2008.
	Master of Engineering (in Kombination mit einem Bachelorabschluss in Engineering)	Technische Hochschule Mittelhessen (University of Applied Sciences) Fachbereich Bauwesen		2010./2011.
	Bachelor of Arts – B.A.	— Hochschule Anhalt (University of Applied Sciences) Fachbereich Architektur, Facility Management und Geoinformation		2010./2011.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	Bachelor of Sciences (B.Sc.)	<ul style="list-style-type: none"> — Technische Universität München, Fakultät für Architektur — Alanus Hochschule für Kunst und Gesellschaft, Bonn — Hochschule Konstanz Technik, Wirtschaft und Gestaltung (HTWG) 		2009./2010. 2007./2008. 2014./2015.
	Master of Science	<ul style="list-style-type: none"> Hochschule Bochum, Fachbereich Architektur — Universität Stuttgart, Fakultät 1: Architektur und Stadtplanung — Leibniz Universität Hannover, Fakultät für Architektur und Landschaft — Fachhochschule Aachen, Fachbereich Architektur 		2003./2004. 2009./2010. 2011./2012. 2009./2010.
	Master of Science (M.Sc.) in Kombination mit dem Bachelor of Science (B.Sc.)	<ul style="list-style-type: none"> — Bauhaus-Universität Weimar — Bauhaus-Universität Weimar, Fakultät Architektur — Bauhaus-Universität Weimar, Fakultät Architektur und Urbanistik 		2005./2006. 2008./2009. 2013./2014.
Eesti	Arhitektuurimagister	Eesti Kunstiakadeemia		2006./2007.
Ελλάς	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα – Μηχανικού	<ul style="list-style-type: none"> — Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ), τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών — Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών της Πολυτεχνικής σχολής — Πανεπιστήμιο Πατρών, τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών της Πολυτεχνικής σχολής — Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών — Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών 	Βεβαίωση που χορηγεί το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) και η οποία επιτρέπει την άσκηση δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχιτεκτονικής	1988./1989. 2003./2004. 1999./2000. 1999./2000. 2004./2005.
		Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών		

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
Espanja	Título oficial de arquitecto	<p>Rectores de las universidades enumeradas a continuación:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Universidad politécnica de Cataluña, escuelas técnicas superiores de arquitectura de Barcelona o del Vallès — Universidad politécnica de Madrid, escuela técnica superior de arquitectura de Madrid — Escuela de Arquitectura de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria — Universidad politécnica de Valencia, escuela técnica superior de arquitectura de Valencia — Universidad de Sevilla, escuela técnica superior de arquitectura de Sevilla — Universidad de Valladolid, escuela técnica superior de arquitectura de Valladolid — Universidad de Santiago de Compostela, escuela técnica superior de arquitectura de La Coruña — Universidad del País Vasco, escuela técnica superior de arquitectura de San Sebastián — Universidad de Navarra, escuela técnica superior de arquitectura de Pamplona — Universidad de A Coruña — Universidad de Granada, Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Granada. — Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante — Universidad Europea de Madrid — Universidad Ramón Llull, escuela técnica superior de arquitectura de La Salle — Universidad politécnica de Cataluña, escuela técnica superior de arquitectura de Barcelona 		<p>1988./1989.</p> <p>1991./1992.</p> <p>1994./1995.</p> <p>1997./1998.</p> <p>1998./1999.</p> <p>1999./2000.</p>

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		— Universidad Alfonso X El Sabio, centro politécnico superior de Villanueva de la Cañada		
		— Universidad de Alcalá (Escuela de Arquitectura)		
		— Universidad Internacional de Cataluña, Escuela Técnica Superior de Arquitectura		
		— Universidad S.E.K. de Segovia, centro de estudios integrados de arquitectura de Segovia		
		— Universidad Camilo José Cela de Madrid		2000./2001.
		— Universidad San Pablo CEU		2001./2002.
		— Universidad CEU Cardenal Herrera, Valencia-Escuela Superior de Enseñanzas Técnicas		2002./2003.
		— Universidad Rovira i Virgili		2005./2006.
		— Universidad de Málaga. Escuela Técnica Superior de Arquitectura		
		— Universidad de Girona. Escuela Politécnica Superior		
		— Universidad Pontificia de Salamanca		
		— Universidad Francisco de Vitoria		2006./2007.
		— IE Universidad. Escuela Técnica Superior de Estudios Integrados de Arquitectura		2009./2010.
	Título de Graduado/a en Arquitectura	— IE Universidad, Escuela Técnica Superior de Estudios Integrados de Arquitectura		2008./2009.
		— Universidad de Zaragoza. Escuela de Ingeniería y Arquitectura		
		— Universidad Europea de Madrid		2009./2010.
		— Universitat Internacional de Catalunya		
		— Universidad San Jorge (Zaragoza)		
		— Universidad de Navarra		
		— Universidad de Girona. Escuela Politécnica Superior		
		— Universitat Ramon Llull, la Salle		

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		<ul style="list-style-type: none"> — Universidad San Pablo CEU – Madrid — Universitat Politècnica de València — Universidad de A Coruña. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de A Coruña — Universidad Rovira i Virgili — Universidad Cardenal Herrera CEU — Universidad Francisco de Vitoria — Universidad de Málaga. Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Escuela de Arquitectura — Universidad de Castilla La Mancha. Escuela de Arquitectura — Universidad Camilo José Cela de Madrid — Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante — Universidad de Sevilla, escuela técnica superior de arquitectura de Sevilla — Universitat Politècnica de Catalunya 		2010./2011.
	Graduado en fundamentos de la arquitectura + Máster en Arquitectura	<ul style="list-style-type: none"> — Universidad Politécnica de Madrid. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Madrid — Universidad Antonio de Nebrija — Universidad de Zaragoza, Escuela de Ingeniería y Arquitectura — Escuela Técnica Superior de Arquitectura – Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea — Universidad Europea de Madrid 		2010./2011. 2011./2012.
		<ul style="list-style-type: none"> — Universidad Politécnica de Valencia. Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante 		2014./2015.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		<ul style="list-style-type: none"> — Universidad de Alcalá de Henares. Escuela Politécnica de Alcalá de Henares — Universidad de A Coruña. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de A Coruña — Universidad Cardenal Herrera CEU — Universidad Europea de Valencia — Universidad Europea de Canarias 		<p>2015./2016.</p> <p>2016./2017.</p> <p>2013./2014.</p> <p>2012./2013.</p>
France	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diplôme d'architecte DPLG, y compris dans le cadre de la formation professionnelle continue et de la promotion sociale. 2. Diplôme d'architecte ESA 3. Diplôme d'architecte ENSAIS 4. Diplôme d'Etat d'architecte (DEA) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Le ministre chargé de l'architecture 2. Ecole spéciale d'architecture de Paris 3. Ecole nationale supérieure des arts et industries de Strasbourg, section architecture 4. Ecole Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage de Bordeaux (Ministère chargé de l'architecture et Ministère chargé de l'enseignement supérieur) <p>Ecole Nationale Supérieure d'Architecture de Bretagne (Ministère chargé de l'architecture et Ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p> <p>Ecole nationale supérieure d'architecture de Clermont-Ferrand (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p> <p>Ecole nationale supérieure d'architecture de Grenoble (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p> <p>Ecole nationale supérieure d'architecture et de paysage de Lille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p>	<p>Habilitation de l'architecte diplômé d'Etat à l'exercice de la maîtrise d'œuvre en son nom propre (HMONP) (Ministère chargé de l'architecture)</p>	<p>1988./1989.</p> <p>2005./2006.</p> <p>2005./2006.</p> <p>2004./2005.</p> <p>2004./2005.</p> <p>2004./2005.</p>

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Lyon (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marne La Vallée (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marseille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005./2006.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Montpellier (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nancy (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nantes (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005./2006.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Normandie (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Pariz-Belleville (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005./2006.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Pariz-La Villette (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006./2007.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Pariz Malaquais (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005./2006.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris Val-de-Seine (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Saint-Etienne (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Strasbourg (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005./2006.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Toulouse (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Versailles (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004./2005.
	Diplôme d'Etat d'architecte (DEA), dans le cadre de la formation professionnelle continue	Ecole nationale supérieure d'architecture de Lyon (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006./2007.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marseille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006./2007.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Montpellier (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006./2007.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nantes (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006./2007.
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Strasbourg (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006./2007.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	5. Diplôme d'études de l'école spéciale d'architecture Grade 2 équivalent au diplôme d'Etat d'architecte	5. Ecole spéciale d'architecture (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Diplôme d'architecte de l'ESA habilitant à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre, équivalent à l'habilitation de l'architecte diplômé d'Etat à l'exercice de la maîtrise d'œuvre en son nom propre, reconnu par le Ministère chargé de l'architecture	2006./2007.
	6. Diplôme d'architecte INSA de Strasbourg équivalent au diplôme d'Etat d'architecte conférant le grade de master (parcours architecte)	6. Institut national des sciences appliquées de Strasbourg (INSA) (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Habilitation de l'architecte de l'INSA à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre équivalent à l'HMONP, reconnue par le ministère chargé de l'architecture	2005./2006.
	Diplôme d'architecte INSA de Strasbourg équivalent au diplôme d'Etat d'architecte conférant le grade de master (parcours d'architecte pour ingénieur)	Institut national des sciences appliquées de Strasbourg (INSA) (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Habilitation de l'architecte de l'INSA à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre équivalent à l'HMONP, délivrée par le ministère chargé de l'architecture	2005./2006.
Hrvatska	Magistar/magistrica inženjer/inženjerka arhitekture i urbanizma	Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet	Diploma; Dopunska isprava o studiju; Potvrda HKA da podnositelj zahtjeva ispunjava kvalifikacijske uvjete	2005./2006.
	Magistar/magistra inženjer/inženjerka arhitekture	Sveučilište u Splitu – Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije	Potvrda Hrvatske komore arhitekata da podnositelj zahtjeva zadovoljava uvjete za upis u komoru.	2016./2017.
Ireland	1. Degree of Bachelor of Architecture (B.Arch. NUI)	1. National University of Ireland to architecture graduates of University College Dublin	Certificate of fulfilment of qualifications requirements for professional recognition as an architect in Ireland issued by the Royal Institute of Architects of Ireland (RIAI)	1988./1989.
	2. Degree of Bachelor of Architecture (B.Arch.) (Prethodno do 2002. – Degree standard diploma in architecture (Dip. Arch))	2. Dublin Institute of Technology, Bolton Street, Dublin (College of Technology, Bolton Street, Dublin)		
	3. Certificate of associate-ship (ARIAI)	3. Royal Institute of Architects of Ireland		
	4. Certificate of membership (MRIA I)	4. Royal Institute of Architects of Ireland		
	5. Degree of Bachelor of Architecture (Honours) (B.Arch. (Hons) UL)	5. University of Limerick		
	6. Degree of Bachelor of Architecture (Honours) (B.Arch. (Hons) WIT)	6. Waterford Institute of Technology		

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
Italia ⁽¹⁾	Laurea in architettura	<ul style="list-style-type: none"> — Università di Camerino — Università di Catania – Sede di Siracusa — Università di Chieti — Università di Ferrara — Università di Firenze — Università di Genova — Università di Napoli Federico II — Università di Napoli II — Università di Palermo — Università di Parma — Università di Reggio Calabria — Università di Roma „La Sapienza” — Università di Roma III — Università di Trieste — Politecnico di Bari — Politecnico di Milano — Politecnico di Torino — Istituto universitario di architettura di Venezia — Università degli Studi „Mediterranea” di Reggio Calabria 	Diploma di abilitazione all'esercizio indipendente della professione che viene rilasciato dal ministero della Pubblica istruzione (ora Ministero dell'istruzione, dell'università e della ricerca) dopo che il candidato ha sostenuto con esito positivo l'esame di Stato davanti ad una commissione competente	1988./1989.
	Laurea in ingegneria edile – architettura	<ul style="list-style-type: none"> — Università dell'Aquila — Università di Pavia — Università di Roma „La Sapienza” 		1998./1999.
	Laurea specialistica in ingegneria edile – architettura	<ul style="list-style-type: none"> — Università dell'Aquila — Università di Pavia — Università di Roma „La Sapienza” — Università di Ancona — Università di Basilicata – Potenza — Università di Pisa — Università di Bologna — Università di Catania 		2000./2001.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	Laurea magistrale in ingegneria edile – architettura	— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Università di Roma – Tor Vergata		
		— Università di Trento		
		— Politecnico di Bari		
		— Politecnico di Milano		
		— Università degli studi di Brescia		2001./2002.
		— Università degli Studi di Cagliari		
		— Università Politecnica delle Marche		2002./2003.
		— Università degli studi della Calabria		2003./2004.
		— Università degli studi di Salerno		2005./2006.
		— Università dell'Aquila		2004./2005.
		— Università di Pavia		
		— Università di Roma „La Sapienza”		
		— Università di Pisa		
		— Università di Bologna		
		— Università di Catania		
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
	— Università di Napoli Federico II			
	— Università di Roma – Tor Vergata			
	— Università di Trento			
	— Politecnico di Bari			
	— Politecnico di Milano			
	— Università degli studi di Salerno		2010./2011.	
	— Università degli studi della Calabria		2004./2005.	

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	Laurea specialistica quinquennale in Architettura	— Università degli studi di Brescia		2004./2005.
		— Università Politecnica delle Marche		2004./2005.
		— Università degli Studi di Perugia		2006./2007.
		— Università degli Studi di Padova		2008./2009.
		— Università degli Studi di Genova		2014./2015.
		— Prima Facoltà di Architettura dell'Università di Roma „La Sapienza”		1998./1999.
		— Università di Ferrara		1999./2000.
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Politecnico di Milano		
	Laurea magistrale quinquennale in Architettura	— Politecnico di Bari		
		— Università di Firenze		2001./2002.
		— Prima Facoltà di Architettura dell'Università di Roma „La Sapienza”		2004./2005.
		— Università di Ferrara		
		— Università di Genova		
	Laurea specialistica in architettura (Progettazione architettonica)	— Università di Palermo		
		— Politecnico di Bari		
		— Università di Firenze		
	Laurea magistrale in architettura (Progettazione architettonica)	— Politecnico di Milano		
		— Università di Roma Tre		2001./2002.
	Laurea specialistica in Architettura	Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2005./2006.
		Università di Roma Tre		2004./2005.
		— Università di Napoli II		2001./2002.
		— Politecnico di Milano II		
		— Facoltà di architettura dell'Università degli Studi G. D'Annunzio di Chieti-Pescara		
		— Facoltà di architettura, Pianificazione e Ambiente del Politecnico di Milano		
		— Facoltà di Architettura dell'Università degli studi di Trieste		

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		— Facoltà di Architettura di Siracusa, Università di Catania		
		— Facoltà di architettura, Università degli Studi di Parma		
		— Facoltà di Architettura, Università di Bologna		
		— Università IUAV di Venezia		2002./2003.
		— Politecnico di Torino		
		— Facoltà di Architettura Valle Giulia, Università degli Studi di Roma „La Sapienza”		2004./2005.
		— Università degli Studi di Camerino		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Università degli Studi „Mediterranea” di Reggio Calabria		
		— Università degli Studi di Sassari		2005./2006.
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione Urbanistica)	— Università degli Studi „Mediterranea” di Reggio Calabria		2005./2006.
	Laurea Specialistica in Progettazione dell'Architettura	— Università di Firenze		2001./2002.
	Laurea magistrale in Architettura	— Politecnico di Milano II		2004./2005.
		— Università di Napoli II		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Facoltà di architettura dell'Università degli Studi G. D'Annunzio di Chieti-Pescara		
		— Facoltà di architettura, Pianificazione e Ambiente del Politecnico di Milano		
		— Università IUAV di Venezia		
		— Facoltà di Architettura, Università di Bologna		
		— Facoltà di Architettura di Siracusa, Università di Catania		
		— Facoltà di architettura, Università degli Studi di Parma		
		— Facoltà di architettura dell'Università degli Studi di Trieste		
		— Università degli Studi di Trieste		2014./2015.
		— Università degli Studi di Camerino		2006./2007.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		— Università degli Studi di Enna „Kore”		2004./2005.
		— Università degli Studi di Firenze		2008./2009.
		— Università degli Studi di Cagliari		
		— Università degli Studi di Udine		2009./2010.
		— Università degli Studi „Mediterranea” di Reggio Calabria		
		— Università degli Studi di Sassari		2010./2011.
		— Università degli Studi della Basilicata		
		— Università degli Studi di Genova		2014./2015.
	Laurea specialistica in architettura -progettazione architettonica e urbana	Facoltà „Ludovico Quaroni” dell’Università degli Studi „La Sapienza” di Roma		2000./2001.
	Laurea Magistrale in architettura -progettazione architettonica e urbana	Facoltà „Ludovico Quaroni” dell’Università degli Studi „La Sapienza” di Roma		2004./2005.
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione Urbana)	Università di Roma Tre		2001./2002.
	Laurea Magistrale in Architettura (Progettazione Urbana)	Università di Roma Tre		2004./2005.
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione urbana e territoriale)	Politecnico di Torino		2002./2003.
	Laurea Specialistica in architettura (Architettura delle costruzioni)	Politecnico di Milano (Facoltà di Architettura civile)		2001./2002.
	Laurea magistrale in architettura (Architettura delle costruzioni)	Politecnico di Milano (Facoltà di Architettura civile)		2004./2005.
	Laurea Specialistica Architettura delle Costruzioni	Università degli Studi di Cagliari		2005./2006.
	Laurea Specialistica in Architettura (Restauro)	— Facoltà di architettura di Valle Giulia dell’Università degli Studi „La Sapienza” di Roma		2004./2005.
		— Università degli Studi di Roma Tre – Facoltà di Architettura		2001./2002.
		— Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2005./2006.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	Laurea Magistrale in Architettura (Restauro)	— Facoltà di architettura di Valle Giulia dell'Università degli Studi „La Sapienza” di Roma		2004./2005.
		— Università degli Studi di Roma Tre – Facoltà di Architettura		2009./2010.
		— Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2004./2005.
	Laurea Specialista in Architettura (costruzione)	Politecnico di Torino		2002./2003.
	Laurea Specialistica in Architettura (Restauro e Valorizzazione)	Politecnico di Torino		2005./2006.
	Laurea Specialistica in Architettura (Ambiente e Paesaggio)	Politecnico di Torino		2005./2006.
	Laurea Specialistica in Architettura (Nuove Qualità delle Costruzioni e dei Contesti)	Università degli Studi della Campania „Luigi Vanvitelli” (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2007./2008.
	Laurea Magistrale in Architettura e Ingegneria Edile	Università degli Studi della Campania „Luigi Vanvitelli” (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2009./2010.
	Laurea Magistrale in Architettura e Progetto dell'Ambiente Urbano	Università degli Studi della Campania „Luigi Vanvitelli” (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2009./2010.
	Laurea Magistrale in Architettura – Progettazione degli Interni e per l'Autonomia	Università degli Studi della Campania „Luigi Vanvitelli” (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2011./2012.
	Laurea Magistrale in Architettura – Progettazione architettonica	Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2004./2005.
		— Politecnico di Torino		2013./2014.
	Laurea Magistrale in Architettura e Città, Valutazione e progetto	Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2004./2005.
	Laurea Specialistica in Architettura e Città, Valutazione e progetto	Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2007./2008.
	Laurea Magistrale in Architettura – Arredamento e Progetto	Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2008./2009.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	Laurea Magistrale in Architettura Manutenzione e Gestione	Università degli Studi di Napoli „Federico II”		2008./2009.
	Laurea Magistrale in Architettura Costruzione Città	Politecnico di Torino		2010./2011.
	Laurea Magistrale in Architettura per il Progetto Sostenibile	Politecnico di Torino		2010./2011.
	Laurea Magistrale in Architettura per il Restauro e la Valorizzazione del Patrimonio	Politecnico di Torino		2010./2011.
	Laurea Magistrale Architettura per la Sostenibilità	Politecnico di Torino		2010./2011.
	Laurea Magistrale Architettura per l'Ambiente Costruito	Politecnico di Torino		2010./2011.
	Laurea Magistrale in Architettura e Culture del Progetto	Università IUAV di Venezia		2013./2014.
	Laurea Magistrale in Architettura e Innovazione	Università IUAV di Venezia		2013./2014.
	Laurea Magistrale in Architettura per il Nuovo e l'Antico	Università IUAV di Venezia		2013./2014.
	Laurea Magistrale in Architettura – Restauro	Università degli Studi „Mediterranea” di Reggio Calabria		2013./2014.
Κύπρος	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα – Μηχανικού στην αρχιτεκτονική	— Πανεπιστήμιο Κύπρου	Βεβαίωση που εκδίδεται από το Επιστημονικό και Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου (ΕΤΕΚ) η οποία επιτρέπει την άσκηση δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχιτεκτονικής	2005./2006.
	Professional Diploma in Architecture	— University of Nicosia		2006./2007.
	Δίπλωμα Αρχιτεκτονικής (5 έτη)	— Frederick University, Σχολή Αρχιτεκτονικής, Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Frederick		2008./2009.
	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα Μηχανικού (5 ετούς φοίτησης)	— Frederick University, Σχολή Αρχιτεκτονικής, Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Frederick		2008./2009.
	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα Μηχανικού (5 ετούς φοίτησης)	Frederick University, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Frederick		2014./2015.
Latvija	Arhitekta diploms	Rīgas Tehniskā universitāte	Latvijas Arhitektu savienības sertificēšanas centra Arhitekta prakses sertifikāts	2007./2008.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
Lietuva	Bakalaura diplomas (Architektūros bakalauras) Magistro diplomas (Architektūros magistras)	— Kauno technologijos universitetas — Vilniaus Gedimino technikos universitetas — Vilniaus dailės akademija — Kauno technologijos universitetas — Vilniaus Gedimino technikos universitetas — Vilniaus dailės akademija	Architekto kvalifikacijos atestatas (Atestuotas architektas)	2007./2008.
Magyarország	Okleveles építészmérnök MSc Okleveles építészmérnök Okleveles építészmérnök	— Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem – Építészmérnöki Kar — Széchenyi István Egyetem, Győr – Műszaki Tudományi Kar — Pécsi Tudományegyetem – Pollack Mihály Műszaki Kar	A területi illetékes építész-kamara hatósági bizonyítványa a szakmagyakorlási jogosultságról.	2007./2008. 2007./2008. 2007./2008.
Malta	Degree in Bachelor of Engineering and Architecture (Hons)	Universita' ta' Malta	Warrant b'titlu ta' „Perit” mahrug mill-Bord tal-Warrant	2007./2008.
Nederland	1. Het getuigschrift van het met goed gevolg afgelegde doctoraal examen van de studierichting bouwkunde, afstudeerrichting architectuur 2. Het getuigschrift van het met goed gevolg afgelegde doctoraal examen van de studierichting bouwkunde, differentiatie architectuur en urbanistiek 3. Het getuigschrift hoger beroepsonderwijs, op grond van het met goed gevolg afgelegde examen verbonden aan de opleiding van de tweede fase voor beroepen op het terrein van de architectuur, afgegeven door de betrokken examencommissies van respectievelijk:	1. Technische Universiteit te Delft 2. Technische Universiteit te Eindhoven	Verklaring van de Stichting Bureau Architectenregister die bevestigt dat de opleiding voldoet aan de normen van artikel 46. Od 2014./2015.: Verklaring van Bureau Architectenregister die bevestigt dat aan de eisen voor de beroepskwalificatie van architect is voldaan	1988./1989. 1988./1989.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	<ul style="list-style-type: none"> — de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten te Amsterdam — de Hogeschool Rotterdam en omstreken te Rotterdam — de Hogeschool Katholieke Leergangen te Tilburg — de Hogeschool voor de Kunsten te Arnhem — de Rijkshogeschool Groningen te Groningen — de Hogeschool Maastricht te Maastricht 			
	4. Master of Science in Architecture, Urbanism & Building Sciences variant Architecture	4. Technische Universiteit Delft Faculteit Bouwkunde		2003./2004.
	— Master of Science in Architecture, Building and Planning (specialisatie: Architecture)	Technische Universiteit Eindhoven		2002./2003.
	Master of Architecture	ArtEZ hogeschool voor de kunsten/ ArtEZ Academie van Bouwkunst		2003./2004.
		Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten/Academie van Bouwkunst Amsterdam		2003./2004.
		Hanze Hogeschool Groningen/Academie van Bouwkunst Groningen		2003./2004.
		Hogeschool Rotterdam/Rotterdamse Academie van Bouwkunst		2003./2004.
		Fontys Hogeschool voor de Kunsten/Academie voor Architectuur en Stedenbouw in Tilburg		2003./2004.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
Österreich	1. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	1. Technische Universität Graz (Erzherzog-Johann-Universität Graz)	Bescheinigung des Bundesministers für Wissenschaft, Forschung und Wirtschaft über die Erfüllung der Voraussetzung für die Eintragung in die Architektenkammer/Bescheinigung einer Bezirksverwaltungsbehörde über die Ausbildung oder Befähigung, die zur Ausübung des Baumeistergewerbes (Berechtigung für Hochbauplanung) berechtigt	1998./1999.
	2. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	2. Technische Universität Wien		
	3. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	3. Universität Innsbruck (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck)		
	4. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	4. Universität für Angewandte Kunst in Wien		
	5. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	5. Akademie der Bildenden Künste in Wien		
	6. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	6. Universität für künstlerische und industrielle Gestaltung in Linz		
	7. Bachelor of Science in Engineering (BSc) (aufgrund eines Bachelorstudiums), Diplom-Ingenieur/in (Dipl.-Ing. oder DI) für technisch-wissenschaftlich Berufe (aufgrund eines Bachelor- und eines Masterstudiums entspricht MSc)	7. Fachhochschule Kärnten		
	8. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	8. Universität Innsbruck (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck)		2008./2009.
	9. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	9. Technische Universität Graz (Erzherzog-Johann-Universität Graz)		2008./2009.
	10. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	10. Technische Universität Wien		2006./2007.
	11. Master of Architecture (MArch) (aufgrund eines Bachelor- und eines Masterstudiums entspricht MSc)	11. Universität für künstlerische und industrielle Gestaltung Linz		2008./2009.
		11. Akademie der bildenden Künste Wien		2008./2009.
12. Masterstudium der Architektur	12. Universität für angewandte Kunst Wien	2011./2012.		

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	13. BA-Studiengang Bauplanung u. Bauwirtschaft Studienzweig Architektur u. MA-Studiengang Architektur	13. Fachhochschule Joanneum Graz		2015./2016.
	14. Bachelorstudiengang „Green Building“ und Masterstudiengang „Architektur – Green Building“	14. Fachhochschule Campus Wien		2016./2017.
Polska	magister inżynier architekt (mgr inż. arch.)	— Politechnika Białostocka — Politechnika Gdańska — Politechnika Łódzka — Politechnika Śląska — Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie — Politechnika Warszawska — Politechnika Krakowska — Politechnika Wrocławska — Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Zaświadczenie o członkostwie w okręgowej izbie architektów/Zaświadczenie Krajowej Rady Izby Architektów RP potwierdzające posiadanie kwalifikacji do wykonywania zawodu architekta zgodnych z wymaganiami wynikającymi z przepisów prawa Unii Europejskiej osoby nie będącej członkiem Izby	2007./2008.
	dypłom ukończenia studiów wyższych potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera architekta	— Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie — Politechnika Lubelska — Uniwersytet Techniczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy — Politechnika Poznańska — Uniwersytet Zielonogórski		2003./2004. 2011./2012. 2008./2009. 2011./2012.
	dypłom studiów wyższych potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera architekta	Politechnika Świętokrzyska		2007./2008. 2008./2009. 2012./2013.
Portugal	Carta de curso de licenciatura em Arquitectura	— Faculdade de Arquitectura da Universidade técnica de Lisboa — Faculdade de arquitectura da Universidade do Porto — Escola Superior Artística do Porto — Faculdade de Ciências e Tecnologia da Universidade de Coimbra	Certificado de cumprimento dos pré-requisitos de qualificação para inscrição na Ordem dos Arquitectos, emitido pela competente Ordem dos Arquitectos	1988./1989.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		— Universidade Lusíada de Lisboa		1986./1987.
		— Faculdade de Arquitectura e Artes da Universidade Lusíada de Vila Nova de Famalicão		1993./1994.
		— Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologia		1995./1996.
		— Instituto Superior Manuel Teixeira Gomes		1997./1998.
		— Universidade do Minho		1997./1998.
		— Instituto Superior Técnico da Universidade Técnica de Lisboa		1998./1999.
		— ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa		1998./1999.
	Carta de Curso de Licenciatura em Arquitectura e Urbanismo	— Escola Superior Gallaecia		2002./2003.
	Para os cursos iniciados a partir do ano académico de 1991/1992	— Faculdade de Arquitectura e Artes da Universidade Lusíada do Porto		1991./1992.
	Mestrado integrado em Arquitectura	— Universidade Autónoma de Lisboa		2001./2002.
		— Universidade Técnica de Lisboa (Instituto Superior Técnico)		2001./2002.
	Carta de curso de Mestrado integrado em Arquitectura	— Universidade do Minho		1997./1998.
		— ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa		1999./2000.
		— Universidade Lusíada de Vila Nova de Famalicão		2006./2007.
		— Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias		1995./1996.
		— Faculdade de Arquitectura da Universidade Técnica de Lisboa		2008./2009.
		— Universidade de Évora		2007./2008.
		— Escola Superior Artística do Porto (ESAP)		1988./1989. (Licenciatura) 2007./2008. (Mestrado)
		— Instituto Superior Manuel Teixeira Gomes		2006./2007.
		Universidade Lusíada do Porto		2006./2007.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	Carta de curso de Mestrado Integrado em Arquitectura e Urbanismo	— Universidade Fernando Pessoa		2006./2007.
		— ESG/Escola Superior Gallaecia		2002./2003.
	Diploma de Mestre em Arquitectura	— Universidade Lusíada de Lisboa		1988./1989.
	Carta de Curso, Grau de Licenciado	— Universidade de Évora		2001./2002.
	Carta de curso de mestre em Arquitectura	— Universidade do Porto		2003./2004.
	Certidão de Licenciatura em Arquitectura	Universidade Católica Portuguesa Centro Regional das Beiras		2001./2002.
	Diploma de Mestrado Integrado em Arquitectura	Universidade Católica Portuguesa Centro Regional das Beiras		2001./2002.
România	Diploma de arhitect	— Universitatea de arhitectură și urbanism „ION MINCU” — Universitatea „Politehnică” din Timișoara — Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca — Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași — Universitatea Spiru Haret – Facultatea de Arhitectură	Certificat de dobândire a dreptului de semnătură și de înscriere în Tabloul Național al Arhitecților	2010./2011. 2011./2012. 2010./2011. 2007./2008. 2009./2010.
	Diploma de licență și master	— Universitatea de arhitectură și urbanism „ION MINCU” — Universitatea „Politehnică” din Timișoara — Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca — Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași — Universitatea Spiru Haret – Facultatea de Arhitectură		2011./2012.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina	
Slovenija	Magister inženir arhitekture/ Magistrica inženirka arhitekture	Univerza v Ljubljani, Fakulteta za Arhitekturo	Potrdilo Zbornice za arhitekturo in prostor o usposobljenosti za opravljanje nalog odgovornega projektanta arhitekture	2007./2008.	
	Diploma o pridobljeni magistrski izobrazbi 2. stopnje	Univerza v Mariboru; Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo			
Slovensko	Diplom inžiniera Architekta (titul Ing. arch.)	— Slovenská technická univerzita v Bratislave, Fakulta architektúry, študijný odbor 5.1.1 Architektúra a urbanizmus — Technická univerzita v Košiciach, Fakulta umení, študijný odbor 5.1.1. Architektúra a urbanizmus	Certifikát vydaný Slovenskou komorou architektov na základe 3-ročnej praxe pod dohľadom a vykonania autorizáčnej skúšky	2007./2008.	
	Diplom magistra umení (titul Mgr. art.)	— Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, študijný odbor 2.2.7 „Architektonická tvorba”		2004./2005. 2007./2008.	
Suomi/Finland	Arkkitehdin tutkinto/Arkiteksamén	— Teknillinen korkeakoulu/Tekniska högskolan (Helsinki)		1998./1999.	
		— Tampereen teknillinen korkeakoulu/Tammerfors tekniska högskola			
		— Oulun yliopisto/Uleåborgs universitet			
		— Aalto-yliopisto/Aalto-universitet			
		— Tampereen teknillinen yliopisto/Tammerfors tekniska universitet			
		— Oulun yliopisto			2010./2011.
		— Tampereen teknillinen yliopisto			2010./2011.
— Aalto-yliopisto/Aalto-universitet	2010./2011.				
Sverige	Arkitektexamen	— Chalmers Tekniska Högskola AB		1998./1999.	
		— Kungliga Tekniska Högskolan			
		— Lunds Universitet			
		— Umeå universitet			2009./2010.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina	
United Kingdom	1. Diplomas in architecture	1. – Universities	Certificate of architectural education, issued by the Architects Registration Board.	1988./1989.	
		— Colleges of Art	The diploma and degree courses in architecture of the universities, schools and colleges of art should have met the requisite threshold standards as laid down in Article 46 of this Directive and in Criteria for validation published by the Validation Panel of the Royal Institute of British Architects and the Architects Registration Board.	2006./2007.	
		— Schools of Art		2008./2009.	
		— Cardiff University		2008./2009.	
		— University for the Creative Arts		2008./2009.	
		— Birmingham City University		2008./2009.	
	— University of Nottingham	2008./2009.			
	2. Degrees in architecture	2. Universities	EU nationals who possess the Royal Institute of British Architects Part I and Part II certificates, which are recognised by ARB as the competent authority, are eligible. Also EU nationals who do not possess the ARB-recognised Part I and Part II certificates will be eligible for the Certificate of Architectural Education if they can satisfy the Board that their standard and length of education has met the requisite threshold standards of Article 46 of this Directive and of the Criteria for validation.	1988./1989.	
	3. Final examination	3. Architectural Association	— Architectural Association		2011./2012.
			4. Examination in architecture	4. Royal College of Art	
	5. Examination Part II	5. Royal Institute of British Architects			
	6. Master of Architecture	6. – University of Liverpool	— Cardiff University		2006./2007.
			— University of Plymouth		2006./2007.
			— Queens University, Belfast		2007./2008.
			— Northumbria University		2009./2010.
			— University of Brighton		2009./2010.
			— Birmingham City University	An Architects Registration Board Part 3 Certificate of Architectural Education	2010./2011.
			— University of Kent		2010./2011.
			— University of Ulster		2006./2007.
			— University of Edinburgh/Edinburgh School of Architecture and Landscape Architecture		2008./2009.
			— Leeds Metropolitan University		2009./2010.
			— Leeds Beckett University (until 2014 Leeds Metropolitan University)		2011./2012.
			— University of Newcastle upon Tyne		2014./2015.
			— University of Lincoln		2011./2012.
— University of Huddersfield				2011./2012.	
— University of the West of England				2012./2013.	
					2011./2012.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
		— University of Westminster		2011./2012.
		— University for the Creative Arts		2013./2014.
		— University of Central Lancashire		2014./2015.
	7. Graduate Diploma in Architecture	7. University College London		2006./2007.
	8. Professional Diploma in Architecture	8. University of East London — Northumbria University		2007./2008. 2008./2009.
	9. Graduate Diploma in Architecture/MArch Architecture	9. University College London		2008./2009.
	10. Postgraduate Diploma in Architecture	10. — Leeds Metropolitan University — University of Edinburgh — Sheffield Hallam University		2007./2008. 2008./2009. 2009./2010.
	11. MArch Architecture (ARB/RIBA Part 2)	11. — University College London — University of Nottingham — University of East London		2011./2012. 2013./2014. 2013./2014.
	12. Master of Architecture (MArch)	12. Liverpool John Moores University — De Montfort University — Arts University Bournemouth — Nottingham Trent University		2011./2012. 2011./2012. 2011./2012. 2012./2013.
	13. Postgraduate Diploma in Architecture and Architectural Conservation	13. University of Edinburgh		2008./2009.
	14. Postgraduate Diploma in Architecture and Urban Design	14. University of Edinburgh		2008./2009.
	15. MPhil in Environmental Design in Architecture (Option B)	15. University of Cambridge		2009./2010.
	— MPhil in Architecture and Urban Design	— University of Cambridge		2013./2014.
	16. Professional Diploma in Architecture: Advanced Environmental and Energy Studies	16. University of East London/Centre for Alternative Technology		2008./2009.
	17. MArchD in Applied Design in Architecture	17. Oxford Brookes University		2011./2012.

Država	Dokaz o formalnoj osposobljenosti	Tijelo koje dodjeljuje dokaz o kvalifikacijama	Svjedodžba priložena uz dokaz o kvalifikacijama	Referentna akademska godina
	18. M'Arch	18. University of Portsmouth		2011./2012.
	19. Master of Architecture (International)	19. University of Huddersfield		2012./2013.
	20. Master of Architecture with Honours	20. Cardiff University		2015./2016.
	21. MArch (Architecture)	21. Kingston University		2013./2014.
	22. MArch in Architecture	22. University of Greenwich		2013./2014.
	23. The degree of Master of Architecture in the College of Humanities and Social Science	23. University of Edinburgh/Edinburgh School of Architecture and Landscape Architecture		2012./2013.
	24. M.Arch	24. Sheffield Hallam University		2013./2014.
	25. MArch Architecture	25. University of the Arts London is the awarding body and the MArch Architecture is offered by Central Saint Martins		2015./2016.
	26. MArch: Master of Architecture	26. London South Bank University		2015./2016.
	27. Master of Architecture with Urban Planning	27. University of Dundee		2015./2016.
	28. MArch Architecture: Collaborative Practice	28. University of Sheffield		2015./2016.

⁽¹⁾ Nazivi „Università degli studi di (grad)” i „Università di (grad)” istovjetni su pojmovi koji se odnose na isto sveučilište.

⁽²⁾ Od listopada 2016. naziv je promijenjen u „Università degli Studi della Campania „Luigi Vanvitelli”.”

ISSN 1977-0847 (elektroničko izdanje)
ISSN 1977-0596 (tiskano izdanje)

Ured za publikacije Europske unije
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

HR